UNIVERSITATEA PEDAGOGICĂ DE STAT

„ION CREANGĂ”

VALENTINA STRATAN

PEDAGOGIA SOCIALĂ ȘI ASISTENȚA SOCIALĂ: CONEXIUNI TEORETICE ȘI PRACTICE

Chișinău, 2025

Recomandat spre publicare de Senatul Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă” din Chișinău (proces-verbal nr. 5, din 18.12.2024)

Aprobat la ședința Catedrei Asistență socială a UPSC ”Ion Creangă”

(proces-verbal nr. 4 din 27 noiembrie 2024)

Autor: Stratan Valentina, doctor în pedagogie, conferențiar universitar

Recenzenți:

Lapoșina E., dr. în pedagogie, conf. universitar, UPSC ”Ion Creangă”
Ianioglo M., dr. în pedagogie, conf. universitar, US din Comrat

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

Stratan, Valentina

Pedagogia socială și asistența socială: conexiuni teoretice și practice: (Suport de curs)/ Stratan Valentina; Univ. Ped. De Stat ”Ion Creangă”, Fac. Psihologie și PPS, Catedra Asistență socială.- Chișinău : S.n., 2025 (Tipogr. UPS”I.Creangă”).- 177 p.
ISBN 978-9975-48-228-8
37.015:364(075.8)
S 90

© Stratan Valentina, 2025

CUPRINS

PRELIMINARII.....4
I. Importanța și utilitatea disciplinei pentru dezvoltarea profesională a asistenților sociali.....11
II. Competențele dezvoltate în cadrul cursului Pedagogia socială.....15
III. Dimensiunea istorică şi epistemologică a pedagogiei sociale.....20
IV. Pedagogia socială în sistemul ştiinţelor educaţiei.....31
V. Obiectul, specificul și principiile pedagogiei sociale.....37
VI. Socializarea ca fenomen social-pedagogic. Omul în procesul socializării……..54
VII. Educaţia în contextul socializării omului. Teorii sociologice asupra educaţiei…….74
VIII. Activitatea social-pedagogică: principiile şi direcţiile…….88
IX. Reabilitarea social-pedagogică ca remediere a stării de bine și a calității vieții……..113
X. Grupuri vulnerabile social - caracteristici, aspectul educațional al intervenției și incluziunii sociale……..139
XI. Cultura pedagogică a lucrătorului din sfera socială……150
XII. CONCLUZII……..168
XIII. SURSE BIBLIOGRAFICE……172
ANEXA……...177

PRELIMINARII

Într-un context global caracterizat de inegalități sociale, excluziune și provocări educaționale, rolul **pedagogiei sociale** în sprijinirea indivizilor și comunităților devine crucial. Ca domeniu interdisciplinar, pedagogia socială se află la confluența dintre educație și asistența socială, oferind cadrul necesar pentru a înțelege și interveni în problemele complexe ale societății contemporane.

În fața problemelor sociale actuale, cum ar fi excluziunea, sărăcia sau lipsa de acces la educație, pedagogia socială devine o resursă indispensabilă. **Asistența socială** nu se limitează doar la sprijin material sau consiliere, ci presupune și educarea persoanelor pentru a-și dezvolta capacitățile și pentru a participa activ în comunitate. De aceea, conexiunea dintre pedagogie socială și asistență socială are un impact profund asupra coeziunii sociale și asupra calității vieții indivizilor.

Într-un context social marcat de transformări rapide și provocări complexe, rolul pedagogiei sociale în sprijinirea grupurilor vulnerabile devine esențial. Acest suport de curs își propune să ofere o bază teoretică și practică pentru înțelegerea pedagogiei sociale ca domeniu interdisciplinar și pentru aplicarea sa în asistența socială.

Suportul de curs întitulat **„Pedagogia socială și asistența socială: conexiuni teoretice și practice”** își propune să evidențieze legătura esențială dintre educație și intervenția socială, punând accent pe utilizarea teoriei pedagogiei sociale în activitățile din sfera asistenței sociale. Astfel, suportul devine destinat:

- **studenților** de la specialitatea Asistența socială, celor de la specialitățile din domeniul Științe ale Educației, oferindu-le suport pentru înțelegerea conexiunilor teoretice și practice dintre cele două domenii.
- **practicienilor din domeniul social** care doresc să îmbunătățească eficiența intervențiilor lor prin integrarea educației în activitatea lor.
- **cercetătorilor și formatorilor** interesați de dezvoltarea continuă a pedagogiei sociale și a metodelor de intervenție socială.
- **tuturor celor interesați** de domeniul pedagogiei sociale în activitățile din sfera asistenței sociale. Prin conținut interdisciplinar, suportul oferă instrumentele necesare pentru a înțelege și aplica principiile pedagogiei sociale în activitatea de zi cu zi.

Materialul este structurat astfel încât să răspundă nevoilor studenților și practicienilor, punând accent pe integrarea educației în intervențiile sociale. Prin exemple practice, studii de caz

și metode pedagogice, suportul de curs sprijină dezvoltarea de competențe relevante, utile în munca cu persoane vulnerabile.

Scopul principal al informației prezentate în suport este de a evidenția legătura dintre educație și asistența socială, oferind perspective noi și soluții aplicabile în activitatea de zi cu zi. Totodată, acest material are ca principal scop să:

- ✓ Dezvolte o bază teoretică solidă privind pedagogia socială ca domeniu interdisciplinar.
- ✓ Exploreze interacțiunea dintre educație și asistența socială, cu accent pe soluționarea problemelor sociale prin mijloace educaționale.
- ✓ Sprijine formarea de competențe practice pentru intervențiile sociale bazate pe principii pedagogice.

Prin parcurgerea acestui suport de curs, cititorul va dobândi:

1. O înțelegere aprofundată a fundamentelor pedagogiei sociale.
2. Abilități de analiză a contextelor sociale și educaționale în care se desfășoară activitatea de asistență socială.
3. Competențe practice în utilizarea tehnicilor pedagogice în sprijinul persoanelor și comunităților vulnerabile.

Materialul din suport este structurat în patru module, fiecare având un rol esențial în înțelegerea și aplicarea pedagogiei sociale în domeniul asistenței sociale:

1. **Fundamentele pedagogiei sociale:** istoricul, definiții și teorii principale, relația dintre educație și contextul social.
2. **Metode și tehnici pedagogice în asistența socială:** strategii de intervenție educațională, educația non-formală și informală în sprijinul grupurilor vulnerabile.
3. **Aplicații practice ale pedagogiei sociale în asistența socială:** integrarea socială a copiilor, adulților și familiilor în dificultate, exemple de bune practici și studii de caz.
4. **Etica profesională în pedagogia socială:** principii deontologice, cultura pedagogică a specialistului din domeniul social, gestionarea dilemelor etice.

Prin studierea acestui material, cititorii interesați vor obține:

- Competențe pentru a evalua și soluționa problemele sociale prin metode educaționale.
- Abilități de lucru interdisciplinar, combinând pedagogia socială cu asistența socială.
- O perspectivă mai largă asupra impactului educației în incluziunea socială și dezvoltarea comunităților.

Administrarea unității de curs Pedagogie socială implică o serie de etape și activități care asigură atât organizarea eficientă a procesului de predare-învățare, cât și atingerea obiectivelor educaționale. Aceasta presupune, în primul rând planificarea conținutului și a structurilor de predare: stabilirea obiectivelor de învățare astfel să se producă definirea clară a rezultatelor așteptate, inclusiv a competențelor teoretice și practice pe care studenții ar trebui să le dobândească. Totodată, și structurarea tematicii prin împărțirea cursului în unități de învățare care să acopere conceptele fundamentale, metodele de intervenție și aplicațiile practice ale pedagogiei sociale. Nu este exclusă nici selectarea resurselor, precum alegerea materialelor didactice (manuale, studii de cercetare, studii de caz, articole științifice, materiale științifice) și a instrumentelor de evaluare (grile, teste, proiecte, portofolii).

O reușită alegere a strategiilor didactice (combinarea prelegerilor teoretice cu activități interactive, cum ar fi dezbateri, ateliere, exerciții de grup sau simulări, pentru a stimula implicarea activă a studenților) va facilita o reușită în administrarea unității de curs. Evaluarea eficienței predării prin solicitarea feedback-ului de la studenți și utilizarea rezultatelor evaluărilor pentru a ajusta conținutul, ritmul sau metodele de predare, face posibil ca să se realizeze periodic actualizarea curriculumului: îmbunătățirea pe baza noilor cercetări în domeniul pedagogiei sociale și adaptarea la nevoile în schimbare ale studenților.

Administrarea unui curs de Pedagogie socială presupune mai mult decât simpla transmitere a informației. Este un proces dinamic de planificare, coordonare, evaluare și adaptare, care urmărește formarea unor specialiști capabili să înțeleagă și să intervină eficient în problemele socio-educaționale contemporane.

Studiul individual al studenților ghidat de profesor

Studiul individual este o parte esențială a procesului educațional, care contribuie la aprofundarea cunoștințelor teoretice, dezvoltarea abilităților practice și consolidarea autonomiei în învățare. *Studiul individual* reprezintă forma de activitate complexă şi variată de învăţare independentă, liberă, personală în cadrul timpului ce-l are la dispoziţie fiecare student.

Obiectivele studiului individual țin de:

- *Aprofundarea cunoștințelor teoretice***:** explorarea mai detaliată a conceptelor și principiilor pedagogiei sociale și asistenței sociale.
- *Dezvoltarea gândirii critice:* analizarea și aplicarea cunoștințelor în situații practice specifice.
- *Formarea competențelor de auto-organizare***:** dezvoltarea capacității de a planifica și gestiona în mod autonom activitățile de învățare.

- *Conectarea teoriei cu practica*: aplicarea teoriei în studii de caz, proiecte individuale sau activități practice.

Studiul individual vizează dezvoltarea competențelor necesare şi se desfășoară cu îndrumarea metodică a profesorului, dar fără participarea sa directă. În cadrul cursului de pedagogie socială, studiul individual ghidat de profesor are un rol crucial în formarea competențelor generale și speciale necesare viitorilor asistenți sociali. Studiul individual al studentului ghidat de profesor include studiul materialelor suplimentare din cadrul unității de curs, consultații suplimentare pentru studenții care întâmpină dificultăți în înțelegerea şi la realizarea sarcinilor de studiu, organizarea activităților didactice cu utilizarea diverselor forme interactive, inclusiv a discuțiilor; realizarea evaluărilor curente; verificarea eseelor, referatelor, rapoartelor, portofoliilor, studiilor de caz elaborate de către studenți etc.

Studiul individual la disciplina **Pedagogia socială** este o formă importantă de instruire orientată spre pregătirea unui specialist care va opera eficient cu competențele profesionale, fiind capabil de o dezvoltare continuă pe parcursul vieții. Un rezultat important al studiului individual al studenților este formarea capacităților metacognitive și a capacității de a se instrui individual, autonom pentru obținerea de cunoștințe, abilități, competențe în scopul dezvoltării profesionale continue.

Abordat ca activtate independentă, efectul scontat de la realizarea lucrului individual ghidat de profesor, în contextul obiectivelor educației formative și a formării unui viitor specialist competent, va fi când sarcinile propuse sunt orientate nu spre învățământul axat pe obiective, dar pe dezvolatrea competențelor:

- formarea unor abilități de a respecta un algoritm în activitatea cognitivă - lucrul cu manualul, cu suportul de curs, cu literatura de specialitate;

- formarea unor cunoștințe care ar facilita rezolvarea unor probleme de analiză a conținuturilor, de selectare și prezentare a informației corecte - lucrări de laborator, proiecte, algoritme de analiză;

- formarea competențelor ce ar viza rezolvarea unor probleme prin transferul de cunoștințe, abilități, prin utilizarea experiențelor anterioare - teze de an, teze de licență;

- dezvoltarea creativității în vederea descoperirii noilor conexiuni, idei, propriilor viziuni - sarcini creative, proiecte de cercetare, teze prezentate în cadrul conferințelor științifice ale studenților.

Conținutul studiului individual al studenților este format din:

- *Activități de învățare* (studiul cu cartea/manual/monografie, activități de pregătire pentru orele de seminar/lecții practice, pentru evaluări curente formative, periodice și finale).

- *Activiăți de cercetare/analiză* (elaborarea de referate, eseuri, rapoarte, lucrărilor de analiză şi cercetare etc.).

- *Activități de integrare* (rezolvarea de probleme/studii de caz, analize, sinteze, intocmirea de acte, elaborarea de chestionare/grile pentru sondaje/interviuri, participarea și realizarea la proiecte individuale/în grup).

Studiul individual al studenților cuprinde două componente:

- *activitatea individuală de sine stătătoare* - pregătirea studentului pentru orele auditoriale (rezultatele acesteia se manifestă prin activitatea la orele de seminar, lecfii practice și evaluările formative și curente);

- *studiul individual ghidat de profesor* - este orientat spre aprofundarea cunoștințelor teoretice și dezvoltarea competențelor speciale în cadrul unității de curs (activitatea la orele de seminar, leclii practice, consultații și evaluarea studiului individual, teza de an, teza de licență).

Studiul individual ghidat de profesor poate genera o varietate de produse ce demonstrează cunoștințele dobândite de student, abilitățile practice și creative dezvoltate pe parcursul activității academice:

- *lucrări scrise*: eseuri, referate, rapoarte de cercetare, etc.;

- *proiecte*: de grup sau individuale, studii de caz, etc.;

- *prezentări*: PowerPoint, Prezi sau alte platforme, postere cu grafice și tabele conceptuale de sinteză și sistematizare a noțiunilor fundamentale, postere științifice pentru conferințe etc.

- *portofolii*: de lucrări, documente, studii de caz, etc;

- *cercetări empirice*: sondaje și analize de date, studiu și raport de analiză, etc.;

- *articole științifice*: pentru publicații academice sau reviste de specialitate.

Metode de ghidare a studiului individual la disciplina Pedagogia socială pot fi:

- Recomandări personalizate: profesorul poate sugera teme și activități adaptate intereselor și nivelului fiecărui student.
- Întâlniri periodice: organizarea sesiunilor de discuții pentru clarificarea conceptelor și verificarea progresului.
- Platforme online: utilizarea platformelor educaționale (ex. Google Classroom, Meet, Moodle) pentru partajarea materialelor, comunicare și monitorizare.
- Liste de verificare: furnizarea unor liste cu obiective clare pentru fiecare temă de studiu.

Volumul studiului individual (activități individuale, independente a studentului) este stabilit prin Planul de învățământ, iar conținutul acesteia prin Curriculumul disciplinei. Studiul individual ghidat de profesor este inclus în orarul procesului didactic și constituie parte componentă a volumului de lucru al studentului pe săptămână suplimentar la numărul de ore de contact direct incluse în planul de învățământ.

Activități de studiu individual recomandate în cadrul unității de curs Pedagogia socială:

a. Studii de caz

- Analizarea unor situații reale sau ipotetice în care pedagogia socială și asistența socială se intersectează.
- Identificarea problemelor și propunerea de soluții bazate pe principii pedagogice și sociale.

b. Eseuri și lucrări tematice

Elaborarea de eseuri pe teme precum: „Rolul pedagogiei sociale în combaterea excluziunii sociale"; „Metode educaționale aplicabile în asistența socială"; scrierea unor lucrări tematice care să exploreze în detaliu concepte sau metode specifice.

c. Cercetare individuală - interviuri cu asistenții/lucrătorii sociali sau beneficiari, pentru a înțelege aplicabilitatea pedagogiei sociale; analiza documentației (legi, politici publice, rapoarte) relevante pentru asistența socială și educație.

d. Crearea de materiale educaționale - dezvoltarea unor instrumente educaționale, cum ar fi ghiduri, broșuri sau activități interactive, destinate beneficiarilor; realizarea unor prezentări care să includă soluții educaționale pentru probleme sociale specifice.

e. Proiecte practice - planificarea și simularea unor intervenții educaționale: organizarea unor ateliere pentru beneficiari din grupuri vulnerabile, crearea unui plan de integrare educațională pentru o categorie specifică de beneficiari (ex. copii cu CES, copii romi, migranți, persoane cu dizabilități).

f. Analiza literaturii de specialitate - lecturarea materialelor recomandate de profesor și redactarea unor sinteze sau recenzii critice; identificarea tendințelor recente din literatura de specialitate în pedagogia și asistența socială.

Tabelul 1

Exemple de sarcini pentru studiu individual

Tip activitate	**Exemplu de sarcină**
Studii de caz	Analizați un caz de integrare educațională a unui copil cu CES/dintr-o comunitate marginalizată
Eseuri tematice	Descrieți rolul pedagogiei sociale în prevenirea abandonului școlar
Proiecte practice	Elaborați un plan de activități educative pentru o familie vulnerabilă (monoparentală, cu mulți copii, dezintegrată, cu venituri mici)

Cercetare individuală	Intervievați un asistent social pentru a identifica metodele pedagogice utilizate în activitatea sa
Analiza literaturii	Faceți o sinteză a teoriilor pedagogiei sociale din ultimele cinci lucrări citite

Evaluarea studiului individual al studenților se desfășoară sub două forme: evaluarea continuă (curentă, formativă) și evaluarea finală:

- evaluarea curentă formativă continuă a sarcinilor de studiu individual are loc în permanenţă, progresiv, în timp ce studenţii studiază cursul în cadrul orelor practice, de seminar sau consultații. Rezultatele sunt reflectate în Catalogul grupei academice;

- evaluarea finală a activităților de studiu individual al studenților este efectuată la sfârșitul cursului în baza Portofoliului elaborat la unitatea de curs. Nota medie pentru Portofoliu se deduce din suma notelor primite pentru fiecare sarcină realizată, (prezentă în Portofoliu), împărțită la numărul total de sarcini obligatorii stabilite;

- nota obținută este reflectată distinct în Catalogul grupei academice și în Borderoul reușitei curente la disciplină.

Rezultatele studiului individual al studenților este monitorizat de cadrul didactic. Lucrul individual al studentului se sistematizează într-un portofoliu (colectarea tuturor materialelor realizate de student (eseuri, proiecte, analize, etc.). Portofoliile permit studenţilor să prezinte dovezile proprii de îndeplinire și reuşită a sarcinilor lucrului individual. Pentru a asigura eficiența studiului individual, profesorul poate folosi și alte metode de evaluare a activităților:

- *Prezentări:* evaluarea unor prezentări realizate de studenți pe teme specifice.
- *Teste și chestionare***:** verificarea nivelului de înțelegere a conceptelor cheie.
- *Feedback individual***:** oferirea de sugestii personalizate pentru îmbunătățirea activităților.

Studiul individual ghidat de profesor joacă un rol central în formarea viitorilor asistenți sociali, sprijinindu-i să devină profesioniști reflexivi, competenți și autonomi. Prin activități bine structurate, adaptate nevoilor și intereselor studenților, această componentă educațională contribuie la dezvoltarea unei baze teoretice solide și a unor abilități practice indispensabile în activitatea socială.

I. IMPORTANȚA ȘI UTILITATEA DISCIPLINEI PENTRU DEZVOLTAREA PROFESIONALĂ A ASISTENȚILOR SOCIALI

Activitatea de asistență socială este profund influențată de dimensiunea educațională, care sprijină integrarea și dezvoltarea persoanelor vulnerabile în comunitate. **Pedagogia socială** oferă un cadru teoretic și metodologic indispensabil pentru îmbunătățirea calității intervențiilor sociale, concentrându-se pe rolul educației în procesul de sprijin și incluziune socială.

În acest context, motivația principală pentru studierea disciplinei constă în:

- **Conștientizarea impactului educației asupra procesului de incluziune socială:** asistenții sociali trebuie să înțeleagă cum educația, în toate formele ei (formală, non-formală și informală), contribuie la reducerea excluziunii sociale și la dezvoltarea autonomiei beneficiarilor.
- **Necesitatea abordărilor interdisciplinare:** disciplinele pedagogice și sociale se completează reciproc, iar integrarea lor asigură intervenții mai eficiente și mai adaptate la nevoile diversificate ale beneficiarilor.
- **Răspunsul la cerințele profesionale actuale:** tendințele globale în domeniul asistenței sociale subliniază tot mai mult importanța educației pentru sprijinirea grupurilor vulnerabile, precum și pentru prevenirea riscurilor sociale.
- **Dezvoltarea unei perspective etice și reflexive:** pedagogia socială ajută asistenții sociali să adopte o abordare etică în relația cu beneficiarii, prin promovarea respectului, empatiei și valorizării demnității umane.

Studierea disciplinei **Pedagogia socială** are un impact semnificativ asupra pregătirii și practicii profesionale a asistenților sociali. Principalele beneficii ale utilității disciplinei în dezvoltarea profesională a asistenților sociali includ:

1. Dezvoltarea competențelor educaționale în activitatea socială

- *Planificarea intervențiilor educaționale***:** asistenții sociali învață să elaboreze planuri personalizate de sprijin educațional, adaptate nevoilor beneficiarilor (ex. alfabetizare, dezvoltarea abilităților de viață).

- *Promovarea învățării pe tot parcursul vieții***:** disciplinele pedagogice susțin capacitatea asistenților sociali de a sprijini beneficiarii în procesul de învățare continuă, esențial pentru adaptarea la schimbările sociale și eliminarea riscurilor.

2. Îmbunătățirea capacității de a sprijini incluziunea socială

- *Educația ca mijloc de prevenire a excluziunii sociale***:** pedagogia socială oferă metode și instrumente care sprijină incluziunea copiilor, adulților și comunităților dezavantajate în sistemele educaționale și sociale.

- *Lucrul cu grupurile vulnerabile***:** asistenții sociali pot aplica principiile pedagogiei sociale în lucrul cu persoane marginalizate (romi, migranți, persoane fără adăpost), contribuind la integrarea acestora în comunitate.

3. Dezvoltarea abilităților de consiliere și formare

- *Abordare personalizată a beneficiarilor***:** disciplina oferă instrumente pentru sprijinirea beneficiarilor în procesul de autocunoaștere și dezvoltare personală, prin consiliere educațională și sprijin emoțional.

- *Promovarea educației parentale***:** asistenții sociali învață să sprijine părinții din familii vulnerabile prin instruire și consiliere, contribuind astfel la prevenirea problemelor sociale.

4. Consolidarea competențelor de colaborare interdisciplinară

- *Lucrul în echipe multidisciplinare***:** pedagogia socială pregătește asistenții sociali să colaboreze eficient cu profesori, psihologi, medici și alte categorii de profesioniști pentru a oferi intervenții integrate.

- *Adaptarea metodelor educaționale la contexte diverse:* disciplina oferă cunoștințe despre adaptarea intervențiilor educaționale în funcție de specificul cultural și social al beneficiarilor.

5. Promovarea gândirii reflexive și inovatoare

- *Analiza critică a intervențiilor***:** asistenții sociali sunt încurajați să reflecteze asupra eficienței metodelor utilizate și să adapteze abordările pedagogice la nevoile în schimbare ale beneficiarilor.

- *Adoptarea unor metode inovatoare***: i**ntegrarea pedagogiei sociale stimulează creativitatea în găsirea soluțiilor pentru problemele complexe din sfera socială.

Prin tot ce include și promovează, pedagogia socială are o importanță deosebită pentru formarea profesională a asistenților sociali**.** Disciplina **Pedagogia socială** reprezintă un pilon central al formării asistenților sociali, punând la dispoziția acestora instrumentele necesare pentru o activitate profesională eficientă, empatică și etică. Prin integrarea pedagogiei sociale în intervențiile lor, asistenții sociali pot contribui semnificativ la dezvoltarea personală a beneficiarilor și la construirea unor comunități mai incluzive. Această disciplină oferă nu doar o bază teoretică solidă, ci și o perspectivă practică valoroasă, care susține misiunea asistenței sociale în societatea contemporană.

II. COMPETENȚELE DEZVOLTATE ÎN CADRUL CURSULUI PEDAGOGIA SOCIALĂ

Competențele pedagogului social constituie fundamentul pentru desfășurarea eficientă a activității acestuia. Ele includ un set de abilități, cunoștințe și valori care permit o intervenție profesionistă și adaptată în sprijinirea persoanelor, familiilor sau grupurilor vulnerabile.

Pedagogul social este un specialist care lucrează într-un mediu complex și divers. Competențele sale sunt cruciale pentru a răspunde adecvat nevoilor beneficiarilor și pentru a atinge obiectivele intervențiilor sociale și educaționale.

Promovarea incluziunii sociale și educaționale necesită competențe pedagogice care ajută la adaptarea metodelor de învățare pentru copiii și adulții care se confruntă cu dificultăți. Pedagogul social utilizează strategii educaționale și motivaționale pentru a stimula participarea activă și incluziunea beneficiarilor, în special a celor cu cerințe educaționale speciale (CES).

Facilitarea relațiilor interpersonale poate fi cu succes datorită competențelor de comunicare, care permit pedagogului social să stabilească relații de încredere cu beneficiarii, familiile acestora și alte părți implicate (profesori, asistenți sociali, psihologi). Abilitatea de a asculta activ și de a empatiza contribuie la înțelegerea profundă a problemelor și la găsirea soluțiilor potrivite.

Prin competențe de analiză și planificare, pedagogul social poate preveni situațiile de risc, identifica din timp factorii care pot genera excluziune socială, abandonul școlar, marginalizare sau alte probleme. Acesta dezvoltă strategii personalizate pentru prevenirea comportamentelor de risc sau pentru depășirea situațiilor dificile.

În activitatea sa, pedagogul social lucrează alături de profesori, psihologi, asistenți sociali și alte categorii de specialiști, motiv pentreu care are nevoie de colaborare interdisciplinară. Competențele de colaborare sunt esențiale pentru crearea și implementarea unor intervenții complexe și coordonate.

În domeniul asistenței sociale, pedagogul social joacă un rol complementar asistentului social, contribuind la intervenții ce vizează incluziunea, protecția și dezvoltarea personală a beneficiarilor. La abordarea holistică a problemelor, competențele de evaluare socială permit identificarea nevoilor complexe ale beneficiarilor, luând în considerare toate dimensiunile vieții acestora: emoțională, educațională, economică, familială.

Pedagogul social sprijină asistenții sociali în dezvoltarea planurilor de intervenție adaptate. Prin competențe motivaționale și educaționale, pedagogul social ajută beneficiarii să își dezvolte abilități care le permit să facă față provocărilor sociale și să devină mai autonomi. Acesta intervine pentru a dezvolta competențele de viață independentă ale beneficiarilor, inclusiv abilități sociale, de comunicare și de gestionare a resurselor.

Cu privire la gestionarea relațiilor dificile, mulți dintre beneficiarii sistemului de asistență socială provin din medii cu conflicte sau situații de criză. Competențele de mediere și rezolvare a conflictelor ale pedagogului social sunt indispensabile în gestionarea acestor relații. De exemplu, acesta poate facilita dialogul între copii și părinți în cazurile de violență domestică sau între tineri și autoritățile școlare în cazurile de abandon.

În cazul beneficiarilor cu dependențe, comportamente deviante sau dificultăți de integrare, pedagogul social utilizează competențe psihosociale pentru a preveni recăderile și recidiva, sprijinirea beneficiarilor pentru a-și construi o viață stabilă și activă în comunitate este esențială.

Beneficiile unei abordări, bazate pe competențele pedagogului social, contribuie semnificativ la:

- Creșterea eficienței intervențiilor, astfel că intervențiile bine planificate, bazate pe competențe profesionale solide, sunt mai eficiente și generează rezultate mai durabile.
- Promovarea bunăstării beneficiarilor, deoarece beneficiarii care primesc sprijin personalizat, adaptat nevoilor lor, dezvoltă o mai mare autonomie și încredere în sine.
- Reducerea stigmatizării. Pedagogul social promovează incluziunea socială și educațională, reducând prejudecățile și marginalizarea.
- Consolidarea echipelor multidisciplinare: abilitățile pedagogului social facilitează colaborarea eficientă cu alți profesioniști.

Competențele pedagogului social sunt fundamentale atât în activitatea sa generală, cât și în domeniul asistenței sociale. Acestea permit o abordare holistică și personalizată a problemelor beneficiarilor, contribuind la incluziune, egalitate de șanse și îmbunătățirea calității vieții acestora. Prin formarea continuă și aplicarea competențelor în practică, pedagogul social devine un actor indispensabil în sprijinirea celor mai vulnerabili membri ai societății.

În continuare vom accentua grupurile de competențe, caracteristice specialistului din domeniul pedagogiei sociale.

1. Competențe generale

a. *Competențe teoretice*

- *Cunoașterea conceptelor fundamentale din pedagogia socială și asistența socială:* înțelegerea relației dintre educație, societate și individ; familiarizarea cu principiile și teoriile pedagogiei sociale aplicabile în asistența socială.

- *Abilitatea de a analiza contexte sociale și educaționale***:** evaluarea factorilor care influențează incluziunea socială și educațională; identificarea nevoilor beneficiarilor în contexte sociale diverse.

b. *Competențe metodologice*

- *Aplicarea metodelor pedagogice în intervențiile sociale:* utilizarea metodelor interactive și participative pentru a sprijini procesul de învățare și dezvoltare a beneficiarilor.
- *Abordarea interdisciplinară***:** colaborarea eficientă cu alte domenii (psihologie, sociologie, drept) pentru soluționarea problemelor sociale complexe.

c. *Competențe etice și reflexive*

- *Dezvoltarea gândirii critice și reflexive***:** analiza și adaptarea intervențiilor pedagogice la nevoile specifice ale beneficiarilor.
- *Respectarea principiilor etice în activitatea socială***:** promovarea respectului pentru diversitate, confidențialitate și echitate socială.

2. Competențe speciale conectate la specialitate

a. *Competențe practice în pedagogia socială*

- *Planificarea intervențiilor educaționale personalizate:* elaborarea de strategii și planuri educaționale adaptate beneficiarilor din grupuri vulnerabile; organizarea și gestionarea activităților educative în contexte formale și informale.
- *Utilizarea metodelor și tehnicilor pedagogice***:** facilitarea procesului de învățare prin metode creative (jocuri educative, activități recreative, art-terapie); promovarea abilităților de viață (comunicare, rezolvarea problemelor, luarea deciziilor).

b. Competențe de intervenție socială

- *Sprijinirea procesului de integrare socială***:** asistarea copiilor, tinerilor și adulților în procesul de adaptare la mediul educațional și social; implementarea de programe pentru combaterea excluziunii sociale și promovarea egalității de șanse.
- *Consilierea educațională și socială***:** oferirea de sprijin emoțional și educațional beneficiarilor; ghidarea părinților din familii vulnerabile pentru a sprijini dezvoltarea copiilor.

c. *Competențe de evaluare și monitorizare*

- *Evaluarea impactului educațional al intervențiilor sociale***:** colectarea și analiza datelor despre progresul beneficiarilor în urma activităților educaționale; ajustarea strategiilor pedagogice în funcție de rezultatele obținute.

- *Monitorizarea programelor educaționale*: asigurarea calității și eficienței intervențiilor educaționale și sociale.

d. Competențe inovative

- *Crearea de materiale educaționale și resurse didactice*: dezvoltarea de instrumente educative adaptate diversității beneficiarilor; integrarea tehnologiilor digitale în procesul educațional și social.
- *Proiectarea și implementarea de programe inovatoare:* dezvoltarea de proiecte care îmbină pedagogia socială și asistența socială pentru a aborda probleme specifice (ex. reintegrarea în școală, educația pentru sănătate).

Printr-o analiză a semnificației și conținutului competențelor indicate se observă conexiunea evidentă a competențelor generale și speciale cu practica profesională. Competențele generale oferă studenților o bază teoretică și metodologică solidă pentru înțelegerea pedagogiei sociale și aplicabilitatea sa în asistența socială. Competențele speciale asigură dezvoltarea abilităților practice necesare pentru a interveni eficient în sprijinul beneficiarilor, combinând educația cu asistența socială.

Acest ansamblu de competențe contribuie la formarea unor profesioniști completi, capabili să înțeleagă complexitatea contextelor sociale și să acționeze cu empatie, creativitate și profesionalism în sprijinul incluziunii și dezvoltării sociale.

Pentru a identifica liniile de asemănări și deosebiri a competențelor generale, speciale și transversale ale asistentului social vs. pedagogului social am elaborat un tabel comparativ.

Tabelul 2

Competențele generale, speciale și transversale ale asistentului social vs. pedagogului social

Tip de competențe	**Asistent Social**	**Pedagog Social**
Competențe generale		
Înțelegerea contextului social	Analiza problemelor sociale dintr-un cadru sistemic.	Identificarea nevoilor educative și sociale ale indivizilor și comunităților.
Comunicare eficientă	Abilități de comunicare adaptate diverselor grupuri sociale (copii, adulți, persoane vârstnice).	Utilizarea limbajului educativ pentru facilitarea învățării și relaționării sociale.
Lucrul interdisciplinar	Colaborarea cu alte profesii (psihologi, medici, educatori) pentru soluționarea problemelor complexe.	Cooperarea cu echipe multidisciplinare pentru proiectarea și implementarea intervențiilor educative.
Etică profesională	Respectarea standardelor deontologice în relația cu beneficiarii și comunitatea.	Promovarea valorilor etice în procesul educațional și în intervențiile sociale.
Competențe speciale		

Intervenție socială	Implementarea măsurilor de sprijin material, juridic și psihologic pentru beneficiari.	Dezvoltarea și desfășurarea de programe educative adaptate nevoilor beneficiarilor.
Prevenția riscurilor sociale	Identificarea situațiilor de risc și dezvoltarea planurilor de intervenție.	Organizarea de activități educative pentru prevenirea abandonului școlar, delincvenței sau excluziunii sociale.
Consiliere individuală și de grup	Sprijinirea beneficiarilor prin consiliere psihosocială pentru a depăși dificultățile.	Utilizarea consilierii educative pentru dezvoltarea competențelor sociale și emoționale ale beneficiarilor.
Advocacy și mediere	Reprezentarea intereselor beneficiarilor în fața instituțiilor și promovarea drepturilor acestora.	Mediere între beneficiari și comunitate pentru a facilita incluziunea socială prin educație.
Dezvoltarea programelor sociale	Elaborarea și coordonarea proiectelor de sprijin pentru grupurile vulnerabile.	Crearea și implementarea de programe socio-educative pentru indivizi și comunități.
Competențe transversale		
Adaptabilitate	Capacitatea de a răspunde eficient nevoilor diverse ale beneficiarilor în situații complexe.	Flexibilitate în abordarea diferitelor metode educative, adaptate contextului social și cultural.
Gândire critică	Analizarea situațiilor sociale complexe pentru a lua decizii informate și eficiente.	Evaluarea impactului intervențiilor educative și ajustarea acestora în funcție de context.
Lucru în echipă	Capacitatea de a colabora cu alte profesii și cu membri ai comunității pentru soluționarea problemelor.	Lucrul colaborativ în proiecte educative și sociale, implicând beneficiari, părinți și alți parteneri.
Gestionarea timpului și a resurselor	Organizarea eficientă a timpului și alocarea resurselor pentru a răspunde nevoilor multiple ale beneficiarilor.	Planificarea și desfășurarea activităților educative într-un mod organizat și eficient.
Promovarea rezilienței	Sprijinirea beneficiarilor pentru a-și dezvolta capacitatea de a face față provocărilor sociale și personale.	Promovarea rezilienței prin educație, ajutând beneficiarii să devină autonomi și responsabili.
Abilități digitale	Utilizarea tehnologiei pentru gestionarea cazurilor și monitorizarea intervențiilor.	Integrarea instrumentelor digitale în procesele educative și sociale pentru a îmbunătăți învățarea și participarea socială.

Informația din tabel scoate în evidență posibilitățile de substituire a activităților între pedagogul social și asistentul social, totodată existând și unele limitări.

Substituirea activităților asistentului social de către pedagogul social

În situații de necesitate, pedagogul social poate prelua unele dintre activitățile asistentului social, în special acele sarcini care se suprapun cu zona sa de competență educațională și socială. Totuși, există limite în această substituire, deoarece asistentul social are o pregătire specifică în

gestionarea aspectelor administrative și legale. Activități ale asistentului social care pot fi realizate de pedagogul social:

- ✓ *Sprijin emoțional și consiliere de bază:* pedagogul social poate oferi suport emoțional beneficiarilor, în special copiilor și familiilor aflate în dificultate, poate sprijini beneficiarii în înțelegerea și gestionarea problemelor sociale și emoționale.
- ✓ *Facilitarea accesului la servicii:* poate orienta beneficiarii către resursele și serviciile existente (de exemplu, programe educaționale, activități recreative sau centre comunitare). În lipsa unui asistent social, pedagogul poate colabora cu alte organizații pentru a identifica soluții practice.
- ✓ *Activități de mediere:* mediere între beneficiari (copii, părinți, profesori) și instituții precum școlile sau alte organizații sociale.

Limitele care pot exista țin de faptul, că pedagogul social nu poate realiza activități care implică documentație legală sau administrativă, normativă, cum ar fi evaluarea eligibilității pentru ajutoare sociale, completarea dosarelor pentru beneficii sociale sau gestionarea cazurilor legale. De ase,emea, nu poate gestiona crize complexe care necesită intervenție în urgență (viol, abuz, evacuare).

Substituirea activităților pedagogului social de către asistentul social

Asistentul social poate prelua temporar activități ale pedagogului social, în special în situațiile care implică interacțiuni directe cu beneficiarii pentru sprijin educațional sau emoțional. Cu toate acestea, asistentul social poate avea limite în implementarea activităților care necesită expertiză pedagogică specifică. Activități ale pedagogului social care pot fi realizate de asistentul social:

- ✓ *Sprijin emoțional și consiliere:* asistentul social poate oferi consiliere emoțională copiilor, tinerilor sau altor categorii de beneficiari pentru a sprijini integrarea și adaptarea lor în comunitate.
- ✓ *Coordonarea activităților de grup.* Asistentul social poate organiza activități sociale sau recreative care să contribuie la incluziunea socială a beneficiarilor (ateliere, activități de grup).
- ✓ *Monitorizarea dezvoltării sociale:* asistentul social poate urmări progresul beneficiarilor în comunitate și poate sprijini integrarea acestora în școală sau alte structuri.

Totodată, sunt și unele limite: asistentul social nu este pregătit pentru a aplica metode pedagogice specifice pentru incluziunea educațională a copiilor cu cerințe educaționale speciale (CES). De asemenea el nu poate oferi sprijin educațional direct în școli sau în medii de învățare, deoarece nu are competențe pedagogice avansate.

Factorii care influențează substituirea activităților sunt exprimați prin:

a) Pregătirea profesională. Pedagogul social este specializat în intervenții educaționale și sociale, având o orientare către dezvoltarea personală a beneficiarilor. Asistentul social este pregătit să abordeze problemele sociale și economice prin intervenții administrative și practice.

b) Contextul și complexitatea cazurilor. În cazurile complexe (abuz, violență domestică, sărăcie extremă), activitățile asistentului social sunt indispensabile. În situațiile educaționale (prevenirea abandonului școlar, incluziunea copiilor CES), pedagogul social este cel mai potrivit.

c) Resursele disponibile. În absența unui specialist, o parte dintre activități pot fi substituite, dar este necesară colaborarea cu alte profesii (psihologi, cadre didactice, alți specialiști).

În activitatea de zi cu zi găsim exemple practice de substituire. Așa, de exemplu în situația când un copil dintr-o familie monoparentală are dificultăți școlare și emoționale. Pedagogul social poate sprijini copilul prin consiliere emoțională și activități educaționale adaptate, asistentul social poate substitui, oferind consiliere emoțională de bază și colaborând cu școala pentru a găsi soluții practice.

Sau, situația când o familie se confruntă cu lipsa resurselor financiare și acces limitat la servicii sociale. Asistentul social poate ajuta familia să acceseze ajutoare sociale și să își dezvolte o rețea de sprijin, pedagogul social poate substitui oferind consiliere și sprijin în orientarea familiei către servicii disponibile.

În concluzie, substituirea activităților este posibilă doar într-o anumită măsură, iar succesul intervenției depinde de colaborarea interdisciplinară și de formarea continuă a ambilor specialiști.

Prin complementaritate pedagogul social și asistentul social pot prelua temporar unele dintre sarcinile celuilalt, dar doar în limitele competențelor profesionale.

Din necesitatea colaborării cele două profesii trebuie să colaboreze pentru a asigura o intervenție completă și eficientă.

Din aspectul specializării și limitelor substituirea nu poate acoperi complet activitățile care necesită expertiză specifică, cum ar fi evaluările administrative pentru asistentul social sau metodele pedagogice avansate pentru pedagogul social.

III. DIMENSIUNEA ISTORICĂ ŞI EPISTEMOLOGICĂ A PEDAGOGIEI SOCIALE

Din perspectivă istorică, către sfârşitul secolului al XIX-lea şi începutul secolului al XX-lea s-a conturat pedagogia socială, o „teorie şi concepţie pedagogică ce propune explicarea procesului educativ în funcţie de fundalul istoric, social şi cultural în care se desfăşoară acesta".

Din perspectivă epistemologică, pedagogia socială marchează o anumită evoluţie în plan conceptual, metodologic şi praxiologic**.** Dintru început, pedagogia socială a abordat educaţia din perspectiva exigenţelor sociale. Pedagogia socială îşi explica tezele proprii pornind de la factorul principal al dezvoltării fiinţei umane, societatea. Pedagogia socială a apărut ca „o replică la individualizarea exagerată a educaţiei, la întemeierea sa exclusiv pe cunoştinţe psihologice şi pe cercetări experimentale".

Adepţii pedagogiei sociale au încercat să fundamenteze ştiinţific acest domeniu pedagogic bazat pe cunoaşterea vieţii sociale, pe resursele sale multiple, determinate în mod obiectiv în plan istoric, cultural, socio-politic, economic şi comunitar. În acest mod, a devenit posibilă asigurarea corespondenţei dintre expectanţe sociale şi educaţie pentru integrarea socială a indivizilor.

Ca gândire şi acţiune, pedagogia socială este mai veche decât conceptul în sine. În timp ce filozofii antici (Platon şi Aristotel) au analizat modalitatea în care educaţia contribuie la dezvoltarea socială, premisele teoretice pentru afirmarea pedagogiei sociale ca domeniu pedagogic s-au cristalizat mai târziu, în perioada Renaşterii, Reformei şi a Iluminismului .

De la început s-a considerat că pedagogia socială poate oferi soluţii educaţionale la problemele sociale. Astfel, primii pedagogi care au cercetat sărăcia şi alte forme de dezavantaj social în relaţie cu educaţia au fost: J. L. Vives, J. A.Comenius, J.H. Pestalozzi, Fr. Diesterweg, Fr. Fröbel. Fără a folosi explicit termenul de pedagogie socială, aceştia sunt consideraţi discipoli ai domeniului.Lor li se alătură şi alţi pedagogi, filosofi şi sociologi confirmaţi de-a lungul istoriei pedagogiei ca reprezentanţi ai pedagogiei sociale: Frederich Schleiermacher (1768-1834), Frederich Karl Mager (1810-1858), Otto Willmann (1839-1920), Paul Natorp (1854-1924), Paul Barth (1858-1922), Georg Kerschensteiner (1854-1932), Emilé Durkheim (1858-1917), John Dewey (1859-1952), Johannes Tews (1860-1937), Gerturd Bäumer (1873-1954), Herman Nohl (1879-1960), Aloys Fischer (1880-1937) s.a.

Karl Mager (1810-1858), editorul german al revistei „Pedagogia", a uzat pentru prima dată (1844) de conceptul de *pedagogie socială*, „folosindu-l în scrierile sale ca alternativă la pedagogia colectivă, în contrast cu pedagogia individuală". Pedagogul german, Paul Natorp a promovat acest concept în lucrarea sa „Sozialpädagogik" (1899). Iniţial, prin pedagogie socială, Natorp înţelegea

o teorie despre educaţia întregului popor. Ulterior el a definit pedagogia socială ca „ştiinţa despre educaţie întemeiată pe ştiinţa despre viaţa socială”.

În sens istoric, originea pedagogiei sociale este strâns legată de procesele industrializării şi ale urbanizării, care au generat noi probleme. În aceste procese, numeroşi copii, tineri, adulţi, care aveau nevoie de ajutor, au fost neglijaţi, reliefându-se numeroase tipuri de dezavantaje sociale. Educaţia a fost considerată un important mecanism de luptă împotriva acestor disfuncţionalităţi, atât la nivelul familiilor, cât şi la nivelul comunităţilor. Educaţia şi ajutorul social au fost combinate, atât în teorie, cât şi în practică.Astfel au apărut premisele pentru dezvoltarea instituţiilor sociale în societate.

Ideea de ajutor social prin educaţie s-a dezvoltat către sfârşitul secolului al XVIII-lea, în special prin lucrările lui **Johann Heinrich Pestalozzi (1746-1827).** Scrierile sale evidenţiază dimensiunea socială a educaţiei. Pestalozzi considera că la baza culturii poporului stă pedagogia familiei. În anul 1781, Pestalozzi a lansat primele lucrări de educaţie socială. Între acestea, „Leonard und Gertruda”, este considerat un valoros tratat pedagogic pentru părinţi.

Pestalozzi susţinea cu necesitate educaţia părinţilor indiferent de statusul lor socio-cultural, pentru ca aceştia să poată accede la o bună cunoaştere a propriilor copii şi, în consecinţă să-i poată educa corespunzător şi să-i pregătească pentru viaţă. După Pestalozzi, principalii factori ai educaţiei sunt familia şi şcoala.Obiectivul major al pedagogiei pestalozziene viza educaţia copilului în integralitatea sa. J.H.Pestalozzi considera că pentru atingerea acestui obiectiv este nevoie de implicarea activă a tânărului în procesul de învăţare prin folosirea simultană a trei elemente cheie: *mâini, inimă şi cap*. Astăzi, aceste elemente sunt redescoperite şi valorificate în practica pedagogiei sociale moderne.

În evoluţia paradigmei pedagogiei sociale sunt reprezentative şi tezele lui **Frederich Schleiermacher (1768-1834)** despre *educaţia pentru comunitate*. În concepţia filosofului, socialul „are legătură cu scopul străduaniei educaţionale şi presupune crearea comunităţii în societate”. Schleiermacher a studiat interacţiunile dintre educaţie şi sistemul social-politic al vremii şi a constatat ca procesele pedagogice şi politice se condiţionează reciproc.

O contribuţie remarcabilă în planul evoluţiei paradigmei pedagogiei sociale a avut şi **Frederich Diesterweg (1790-1866),** adeptul afirmaţiei cu mare impact asupra teoriei competenţelor: *învaţă să faci făcând.* Această idee pedagogică semnificativă în plan social, a fost valorificată în secolul al XX-lea de John Dewey. Diesterweg şi-a început analizele filosofico-pedagogice după ce i-a examinat cu atenţie pe Rousseau, Pestalozzi şi Fröebel. Interpretările sale dovedesc preocupare pentru problematica pedagogiei sociale.

În „*Ghidul de formare pentru dascălii germani”* (1851), Frederich Diesterweg foloseşte conceptul de *pedagogie socială* în sensul educării individului pentru viaţa socială. În concepţia sa, oamenii sunt capabili să se dezvolte, să se respecte şi să aibă grijă unii de alţii, lucrând totodată pentru binele comunităţii.Diesterweg a lansat o serie de coordonate valorice cu deschidere spre pedagogia socială:

- Respectul pentru natura umană şi pentru fiecare persoană în parte;
- Stimularea individului în vederea unei dezvoltări depline;
- Valorificarea experienţelor individuale în condiţii sociale;
- Întărirea organismului pentru a explora lucruri noi.

Diesterweg considera că, din punct de vedere practic, pedagogia socială reprezintă „acţiunea educaţională care are drept obiectiv ajutarea persoanelor defavorizate din societate”. De aceea, Diesterweg a încercat să găsească soluţii educaţionale concrete la problematicile sociale specifice timpului său.Totodată, el a precizat scopul pedagogiei sociale: bunăstarea individului. Pledând pentru realizarea acestui scop, filosoful a adus o contribuţie remarcabilă la clarificarea unor concepte cheie pentru pedagogia socială: acţiune educaţională, voinţă socială, integrare socială, valoare socială.

Otto Willmann (1839-1920) a propus o nouă orientare în ceea ce priveşte folosirea pragmatică a conceptului de *pedagogie socială*. În viziunea sa, „pedagogia socială este o parte a pedagogiei strâns legată de pedagogia individuală”. Astfel, autorul anticipa una dintre tezele fundamentale ale pedagogiei moderne referitoare la definirea educaţiei în raport cu cerinţele sociale şi individuale.

Contribuţia lui Willmann este importantă şi în plan metodologic. Pedagogiei sociale îi este încredinţată o sarcină hermeneutică realizabilă în cadrul unui proces permanent de perfecţionare a naturii sociale, a omului şi a comunităţilor umane. Aceasta a constituit o abordare importantă, necunoscută până atunci în zona discipolilor pedagogiei sociale, influenţând evoluţia teoretică, metodologică şi practică a domeniului şi contribuind la extinderea şi aprofundarea problematicii pedagogiei sociale.

Paul Natorp (1854-1924), figură reprezentativă a pedagogiei sociale, a fost influenţat de doctrina ideatică a lui Platon, de propunerile epistemologice şi etice ale lui Kant şi de teoria educaţiei a lui Pestalozzi. Natorp este cunoscut ca fiind cel mai important teoretician al pedagogiei sociale de la începutul secolului al XX-lea, întrucât prin lucrarea sa *Sozialpädagogik* (1899) a consacrat termenul de *pedagogie socială*. În această lucrare, autorul exprimă ideea că, pedagogia şi întreaga acţiune educativă se orientează atât în cunoaşterea vieţii sociale, cât şi în formularea strategiilor de integrare socială.

Potrivit concepţiilor sale, oamenii sunt educaţi prin comunitate, iar conştiinţa de sine a omului se dezvoltă numai prin acţiunea reciprocă a indivizilor unei societăţi, adică prin faptele de conştiinţă socială. Individul datorează totul comunităţii, societăţii, el învăţă nu doar să trăiască în societate, ci participă activ la aceasta, şi ca urmare „pedagogia socială, desemnează, în cel mai larg înţeles, chestiunile de educaţie ce trebuie tratate ştiinţific în legătură cu chestiunile sociale sau, în înţeles mai pregnant, însemnează că ştiinţa despre educaţie trebuie să se întemeieze pe ştiinţa despre viaţa socială." Natorp a explicat de ce este nevoie de o educaţie socială, în special pentru încurajarea dezvoltării conştiinţei sociale şi diminuarea tendinţei de stratificare socială. În concepţia sa, aceast tip de educaţie are accente şi orientări sociale şi vizează noi dimensiuni:

- educaţia comunităţii prin şcoala naţională (educaţia uniformă);
- educaţia autonomă (educaţia liberă);
- şanse egale la educaţie pentru toţi membrii comunităţii (educaţia socială).

Natorp considera pedagogia socială „o latură a educaţiei…, dar nu orice latură, ci acea latură de care atârnă, în definitiv, totalitatea educaţiei". Pentru Natorp, scopul educaţiei îl reprezintă „destoinicia omului, capabil nu numai să trăiască în societate, ci mai ales să ia parte la clădirea unei societăţi umane". El a avut în vedere şi faptul că, educaţia prin realizarea funcţiilor sale contribuie la dezvoltarea personalităţii copilului şi la protecţia acestuia.

Natorp a explicat, de asemenea, faptul că, individul datorează totul societăţii, în afara ei omul ar cădea în animalitate. Comunitatea este aceea care îi înlesneşte omului trezirea şi dezvoltarea conştiinţei de sine şi prin aceasta ridicarea sa până la lumea valorilor morale. Pentru P.Natorp, pedagogia socială, ca „teorie despre educaţia voinţei pe baza societăţii, conţine nu doar un proiect al organizării întregului învăţământ, ci şi un proiect etic." De aici, desprindem necesitatea şi importanţa *educaţiei pentru şi prin societate,* prin selectarea, prelucrarea şi transmiterea valorilor de la societate către persoană, de la persoană la persoană şi de la persoană la societate în vederea integrării active în viaţa comunitară.

P.Natorp a înaintat ideea pedagogizării societăţii şi a cheamat la crearea uniunilor educaţionale sub formula *uniunea cetăţenilor*, încadrând această activitate în sfera preocupărilor pedagogiei sociale. El are meritul de a fi subliniat importanţa pedagogiei sociale ca domeniu distinct al pedagogiei, precizându-i cu claritate scopul: pregătirea individului pentru viaţa activă într-o societate în continuă devenire. Omul, în viziunea lui Natorp, este un creator şi un renovator al societăţii din perspectiva valorilor libertăţii, având în vedere educaţia adulţilor prin apropierea conţinutului învăţământului cu viaţa.

Paul Barth (1858-1922) a subliniat caracterul accentuat social al educaţiei şi a argumentat prin aceea că „pedagogia a fost întotdeauna socială,... ea a educat în şi pentru societate" În

concepţia lui Barth, scopul educaţiei constă în formarea spirituală a omului în conformitate cu valorile morale constituite de-a lungul istoriei umanităţii. Prin urmare, în opinia noastră, punctul său de vedere marchează o evoluţie teoretică şi metodologică în încercarea sa de a delimita domeniul pedagogiei sociale prin clarificarea dimensiunii sale teleologice specifice.

Georg Keschensteiner (1854-1932) a elaborat o teorie pedagogică orientată spre evidenţierea bazelor interne ale educaţiei legate de spiritul civic al personalităţii umane, menţionând că, vrednicia profesională nu este o garanţie pentru un comportament moral-civic autentic. De aceea, el a apreciat că, pentru a forma adevăraţi cetăţeni este necesar să se dezvolte potenţialul individual al persoanei şi să se cultive simţul şi voinţa socială a acesteia. Doar astfel se va evidenţia însemnătatea psihologică a muncii pentru o educaţie totală. Keschensteiner a explicat cele „două tendinţe contrarii: egoismul şi altruismul" pe baza următorului raţionament: „…pentru cei destinaţi muncii fizice, altruismul se cultivă prin muncă. Celor cultivaţi le este proprie educaţia autonomă, capacitatea de a ajunge singuri să se subordoneze normelor civice".

În centrul pedagogiei lui Keschensteiner se află conceptul de *educaţie cetăţenească*. Definit în spiritul pedagogiei sociale, acest concept pune în valoare aspecte care se pot realiza prin *şcoala muncii (arbeitschule).* De pildă, el a subliniat necesitatea înţelegerii de către tineri a cultivării vredniciei personale într-un context social determinat, profesional, moral, civic. În concepţia lui Keschensteiner, munca nu era atât izvor de cunoştinţe, cât mai ales, mijloc de formare al deprinderilor motrice şi morale, izvor de virtuţi cetăţeneşti. Prin preocupările sale legate de *şcoala muncii*, pedagogul german a redimensionat forţa educativă a muncii, ca activitate productivă cu resurse formative superioare. Valorificarea pedagogică a acestei idei a presupus reinterpretarea muncii într-un sens larg şi a deschis drumul educaţiei profesionale în general, şi a celei vocaţionale în special.

Emilé Durkheim (1858-1917) este considerat unul dintre cei mai importanţi întemeietori ai sociologiei. Din perspectiva cercetării noastre, remarcăm faptul că, sociologia durkheimiană a stat la temelia domeniului pedagogiei sociale. Sociologul francez, a creat premise pentru evoluţia paradigmei pedagogiei sociale promovând ideea interacţiunii dintre pedagogie şi sociologie. Ca urmare, el a definit educaţia drept „socializare metodică a tinerei generaţii". În sens epistemologic, Durkheim considera educaţia un fenomen determinat social. Potrivit concepţiei sale, scopul educaţiei îl constituie formarea omului social prin acţiuni educaţionale, întrucât „educaţia este ceva eminamente social, prin originile sale ca şi prin funcţiile sale şi, prin urmare, pedagogia depinde de sociologie mai mult decât de oricare altă ştiinţă".

În viziunea lui Durkheim, societatea este o realitate complexă, exterioară indivizilor, distinctă, specifică, nu doar suma indivizilor care o compun. Societatea are rolul de a modela fiinţa

umană după nevoile sale, prin educaţie. Aşadar, Durkheim a încadrat fenomenul educativ în ansamblul fenomenelor sociale şi a definit specificul acestuia pe linia procesului de constrângere axiologică şi de ataşare deplină la grup, ceea ce constituie trăsătura generală a socializării. Sociologul francez acorda factorului psihologic un rol secundar în educaţie, întrucât forţa constrângătoare a societăţii lasă prea puţin câmp de manifestare a particularităţilor individuale.Teoria sa pedagogică este, mai ales, *o teorie a educaţiei morale,* care se sprijină pe valori ca: spiritul de disciplină, ataşamentul faţă de grupul social, autonomia voinţei şi acceptarea normelor sociale.

Concepţia socio-pedagogică a lui Emile Durkheim cu privire la pedagogia socială a constituit relativ recent (2008), problema tezei de doctorat intitulată „*Contribuţia lui E. Durkheim la dezvoltarea pedagogiei sociale"* Teza oferă deschideri epistemologice şi praxiologice pentru investigarea relaţiilor dintre educaţie şi coordonatele vieţii sociale, dintre faptele sociale şi socializare, dintre educabilitate şi pedagogie socială. În capitolul 2 intitulat *Regulile metodei sociologice. Deschideri spre pedagogia socială*, autorul propune elaborarea unui discurs pedagogic convingător pe temeiul pedagogiei sociale.Acest discurs pedagogic se sprijină pe nevoia de interdisciplinaritate intuită de E.Durkheim în raporturile pedagogiei cu sociologia, psihologia, istoria şi etica.

Geneza pedagogiei sociale este raportată şi la alte experienţe, nu numai la cele dezvoltate în spectru european. Astfel este semnalată şi o comunitate de practici pedagogice din America, centrată în jurul ideii de educaţie socială.

John Dewey (1859-1952) a formulat o viziune proprie despre pedagogia socială pornind de la funcţia educativă a educaţiei. Aceasta este, cu precădere, o funcţie socială, de creştere sau dezvoltare continuă a personalităţii celui educat. Prin aceasta, Dewey a exprimat ideea că, societatea îl determină pe individ să se formeze pentru a acţiona eficient.În concepţia sa, educaţia „ca dezvoltare în, prin şi pentru experienţă este o tranzacţie cu mediul social".

Educaţia reprezintă în viziunea lui Dewey, o reconstrucţie a experienţei în sensul selectării valorilor sale pozitive în vederea dezvoltării optime a personalităţii şi în perspectiva integrării sociale a individului. În lucrarea „*Crezul meu pedagogic"*(1896), Dewey mărturisea: „Cred că întreaga educaţie se realizează prin participarea activă a individului la dezvoltarea conştiinţei sociale a omenirii". Prin urmare, educaţia stimulează individului capacităţile acţionale, iar acesta evoluează în funcţie de exigenţele grupului său social.

John Dewey aprecia că, şcoala „este în primul rând o instituţie socială şi ea trebuie să reia şi să extindă activităţile cu care copilul este obişnuit în familie. Ea trebuie să fie înţeleasă ca un aspect al vieţii sociale.". Viaţa şcolară se organizează plecând de o bază psihosocială.Contextul în care se

desfăşoară educaţia şi instruirea vizează corelaţiile ce se nasc din întrepătrunderea elementelor sociale cu cele ale vieţii de familie şi ale vieţii sociale în general (culturale, economice, geografice, politice). Preocupat de definirea normativităţii pedagogice, Dewey promovează ideea convergenţei activităţii de învăţare din şcoală, cu activitatea de învăţare din viaţa reală. Astfel, în spiritul lui Diesterweg, funcţionează un nou principiu: *learning by doing.* Acest principiu a revoluţionat întreaga metodologie didactică şi a accentuat rolul gândirii reflexive în procesul formării personalităţii elevilor. Spiritul pragmatic al lui Dewey, întreaga sa gândire pedagogică au contribuit la consolidarea tezei că, şcoala este un adevărat spaţiu de antrenament psihosocial pentru tineri.

Johannes Tews (1860-1937), unul dintre clasicii pedagogiei sociale, a fost preocupat de educaţia acordată poporului, în special de educaţia femeilor.În acest sens, Tews a afirmat că „…social-pedagogia viitorului va trebui să pună un accent deosebit pe educarea tineretului feminin”**.** În spiritul democraţiei şi al emancipării vieţii sociale, Tews a subliniat că, femeia trebuie educată nu doar pentru rolurile sale de soţie şi mamă, ci şi pentru dezvoltarea sa profesională autonomă. În acest sens, Tews a propus o serie de reforme social-pedagogice care să răspundă acestor nevoi.El a pledat pentru pedagogia socială ca „sumă a tuturor strădaniilor de a răspândi ştiinţa şi arta în rândul poporului, nu numai prin şcoli, ci şi prin nenumărate alte mijloace la care pedagogia socială face apel”. La acest nivel a fost anticipată relaţia de complementaritate între familie-şcoală-mediu.Tews a fost preocupat de stabilirea obiectivelor pedagogiei sociale practice şi a inclus în formarea adulţilor o serie de sarcini social-pedagogice.

Gerturd Bäumer (1873-1954) a considerat pedagogia socială un al treilea domeniu educaţional, altul decât familia şi şcoala. Pentru Bäumer, pedagogia socială reprezintă tot ceea ce înseamnă educaţie, în afară de cea oferită de şcoală şi familie. Astfel, Bäumer facea trimitere la instituţiile sociale complementare educaţiei formale şi informale şi anticipa valoarea educaţiei nonformale. În concepţia sa, pedagogia socială este „esenţa solicitudinii educative, sociale şi de stat, în măsura în care ea este situată în afara şcolii”. El îşi exprima astfel încrederea în resursele formative superioare ale mediului social.

G. Bäumer a contribuit la extinderea semnificaţiei atribuite iniţial termenului de *pedagogie socială* subliniind că, educaţia socială se poate realiza şi pe alte căi, în afara celor două instituţii consacrate educaţiei (şcoala şi familia) şi a explicat faptul că, dezvoltarea inteligenţei sociale este determinată preponderent de ambianţa socială. Şi astăzi persistă un interes crescut al pedagogilor şi al psihologilor deopotrivă pentru explicarea inteligenţei sociale.

Pedagogul german, **Hermann Nohl (1879-1960)** a marcat un progres în afirmarea pedagogiei sociale ca *ajutor social practic.* Potrivit lui Nohl, *ajutorul social* este în primul rând un

proces educativ bazat pe iubire şi înţelegere. Sarcina pedagogiei sociale este aceea, de a clarifica acest proces şi de a-l face posibil de înţeles la nivelul comunităţii. Această sarcină poate fi realizată numai printr-o abordare holistică, bazată pe epistemologia şi metodologia hermeneutică.Sub influenţa filosofiei lui W. Dilthey, Nohl a propus regândirea *ajutorului social* în termeni de acţiune umană în plan istoric, psihologic, cultural şi social. Abordarea holistică are la bază înţelegerea subiecţilor şi a situaţiilor multiple, analizate ca un întreg. Numai pe baza unei autentice relaţii educative (*pädagogischer Bezug*) se ajunge la creştere umană, la solidaritate şi într-ajutorare (*Hilfe zur Selbsthilfe*).

H.Nohl considera că, rădăcinile pedagogiei sociale se regăsesc în trezirea conştiinţei naţionale germane. În acest sens, Nohl a interpretat pedagogia socială ca făcând parte din mişcarea pedagogică generală, care a promovat reformele educaţionale şi a creat noi instituţii în domeniul educaţiei, în decursul ultimelor decenii ale secolului al XIX-lea. Nohl a propus studiul pedagogiei sociale la nivel academic. Interesul său a fost direcţionat spre afirmarea unei noi discipline universitare în cadrul ştiinţelor educaţiei: *pedagogie socială a tinereţii*. Această disciplină nouă plasa în centrul domeniului său, tânărul şi problemele sale, proiectele de formare a identităţii personale, a aspiraţiilor şi preocupărilor pentru autoafirmare cu deschideri spre autodezvoltare personală şi profesională, spre investiţie în capitalul uman.

În lucrarea sa „*Compendiul pedagogiei*”(1928), Nohl a subliniat relaţia dintre pedagogia socială şi politica socială explicând aportul celor două căi în a modela un popor: politica şi pedagogia. Cu acest prilej, Nohl a subliniat că pedagogia socială promovează dreptul individului la propria-i fericire, la propria-i stare de bine, la prosperitate. În acest sens, el a punctat faptul că, raportul *pedagogie socială-bunăstare personală* constituie o importantă resursă a progresului social şi individual. Nohl a propus o educaţie orientată spre „forţa şi curajul ajutorului de sine în comunitate”.

După cel de-al doilea război mondial, direcţia nohliană a pedagogiei sociale şi-a găsit noi moduri de expresie, influenţate din punct de vedere epistemologic, de hermeneutica şi teoria critică.Cei mai importanţi reprezentanţi ai abordării critice hermeneutice în pedagogia socială germană sunt consideraţi **Klaus Mollenhauer şi Hans Thiersch**.Aceşti reprezentanţi cheie ai pedagogiei sociale moderne au dezvoltat noi paradigme interpretative. Continuând programul lui Nohl de dezvoltare a pedagogiei sociale, ca disciplină din sfera ştiinţelor educaţiei, aceşti autori au subliniat criticismul social şi emanciparea socială.Ambii au fost influenţaţi de teoria critică dezvoltată de şcoala din Frankfurt. Thiersch deţine un rol central în dezvoltarea conceptelor de *asistenţă socială* (alltagsorientierte Soziale Arbeit) şi *anticolonizare* (lebensweltorientierte Soziale

Arbeit). Observăm că, din ce în ce mai mult, teoria pedagogiei sociale s-a îndepărtat de antropologia filosofică şi s-a apropiat de sociologia critică şi de asistenţa socială.

Aloys Fischer (1880-1937) a adoptat o perspectivă nouă asupra pedagogiei sociale accentuând latura de activitate socială.El a subsumat asistenţa socială domeniului pedagogiei sociale în intenţia de a-i valorifica instrumentarul metodologic. Fischer a subliniat valoarea social-pedagogică a profesiei de asistent social, plecând de la premisa că „oamenii trebuie să fie influenţaţi prin educaţie să depăşească acele insuficienţe, care le pricinuiesc astăzi stări de necesitate şi dependenţe...pentru a elimina cauzele sociale ale prejudiciului social şi ale mizeriei" Dimensiunea de „asistenţă"a pedagogiei sociale, dezvoltată de A. Fischer, trimite la spectrul rolurilor profesionale actuale ale asistentului social, minimalizând până la excludere problemele de natură relaţională din procesul dificil de integrare socială.

Exponenţial pentru problematica pedagogiei sociale ruse este **A.S. Makareno (1888-1939**). Pedagogul rus considera educaţia un fenomen de natură socială, având ca scop „...programul individualităţii omeneşti în tot cuprinsul ei, programul caracterului omenesc." Deşi în centrul sistemul pedagogic al lui Makarenko stă învăţătura marxistă despre dintre individ şi societate, doctrina sa pedagogică se înscrie pe linia pedagogiei sociale întrucât se bazează pe „proiectarea individului ca produs al educaţiei ...în baza nevoilor societăţii". Makarenko atribuia aşadar un rol hotărâtor forţei educative a societăţii dornică de a hrăni conştiinţa eroului sovietic.

El a considerat pedagogia „...cea mai dialectică, mai nobilă şi mai complexă ..." ştiinţă care manifestă o forţă extraodinară în educaţia morală a omului.De aceea Makarenko a acordat o mare importanţă problemelor eticii fiind convins că şcoala trebuie să dea mai întâi elevilor „ o teorie a moralei într-o expunere sistematică".

A.S.Makarenko a evidenţiat relaţia de circularitate şi penetrabilitate între formele educaţiei ca fenomen social pornind de la faptul că „...problemele educaţiei nu pot fi limitate la problemele didactice, cu atât mai puţin cu cât procesul educativ nu se săvârşeşte numai în clasă, ci literalmente pe fiecare metru pătrat al pământului nostru".

Referindu-se la condiţiile generale ale educaţiei în familie, Makarenko a subliniat importanţa autoocontrolului comportamental al părinţilor „înainte de a începe educaţia copiilor, controlaţi propria voastră comportare". De aceea, el a considerat că „atitudinea severă a părintelui faţă de el însuşi, respectul lui faţă de familie, autocontrolul părintelui asupra fiecărui pas propriu" este „cea mai importantă metodă de educaţie". În pedagogia lui Makarenko relaţia familie-societate se traduce în complexitatea preocupărilor familiale care nu pot fi separate de cele sociale. Interacţiunile familie-societate sunt reciproce „activitatea voastră în societate sau la lucru trebuie să se oglindească şi în familie".

Referitor la educaţia formală, Makarenko a accentuat importanţa relaţiilor sociale la nivelul grupurilor şcolare (grupul de muncă, clasa, şcoala). Pedagogia grupului, în concepţia lui Makarenko, este în primul rând pedagogia colectivului şcolar. Preocuparea evidentă pentru *viaţa în comun* a elevilor la nivelul colectiv şcolar şi pentru relaţiile interpersonale şi sociale care se nasc la nivel micro- şi macrogrup a fost explicată tranşant „dacă mi s-ar încredinţa acum o şcoală, aş pune în primul rând problema creării unui colectiv şcolar unitar".

Makarenko a făcut din colectiv conceptul fundamental al sistemului său educativ, elaborând o teorie a educaţiei în colectiv. Aceasta a generat teoria *bucuriei zilei de mâine* bazată pe lărgirea perspectivei colectivului până la, ceea ce Makarenko numea, *colectivul mare sau uniunea,* ale cărui interese decurg „dintr-o sinteză socială mai adâncă". Makarenko situa *bucuria zilei de mâine* pe sistemul *liniilor de perspectivă* (apropiată, medie, îndepărtată), care să mobilizeze întreaga energie a colectivului spre atingerea unor noi obiective. Makarenko era convins că trăirea în comun a bucuriei unor noi realizări cimentează puternic relaţiile interpersonale.

Importanţa pe care o acorda acestei teorii pedagogice a fost exprimată convingător: „în tehnica pedagogică această bucurie a zilei de mâine constituie unul din principalele obiecte de activitate". În esenţă, „a educa un om înseamnă a forma în el perspectiva". Această teorie oglindeşte caracterul planificat şi organizat al societăţii sovietice. Exigenţele formulate asupra colectivului acţionează asupra fiecărui membru sau asupra unuia în mod special.Această relaţie exprimă şi principiul acţiunii paralele. Este, în principal, o teorie vizând caracterul educogen al colectivului.

Dar colectivul nu se poate constitui în afara muncii. Potrivit lui Makarenko, pedagogia ca ştiinţă a educaţiei este asemenea unei tehnologii din domeniul producţiei şi „ca în oricare alt fel de producţie putem să dăm o producţie excelentă, o producţie numai satisfăcătoare sau una abia acceptabilă, şi în sfârşit, o producţie de rebut relativ sau de rebut total".

Preocupat de conturarea unei concepţii despre *educaţia prin şi pentru muncă* în spiritul construcţiei socialismului, Makarenko a statuat fundamentele pedagogiei muncii. În acest sens, el a susţinut că „munca ce nu are în vedere crearea unor valori nu este un factor pozitiv de educaţie". Pedagogia muncii, în concepţia lui Makarenko, înseamnă educaţie pentru obişnuinţa cu efortul.

În legătură cu *munca de educare*, Makarenko a argumentat faptul că aceasta izvorăşte „...din cerinţele noastre sociale..., iar formularea obiectivelor ei nu poate porni nici din biologie, nici din psihologie, ci numai din istoria noastră socială, din procesul nostru social." Aşadar, Makarenko are în vedere o muncă utilă societăţii, o muncă productivă.Este accentuată ideea conştientizării de către tineri a necesităţii muncii în folosul colectivităţii.

Evocând rolul educaţiei culturale în dezvoltarea personalităţii copilului, Makarenko a arătat că, aceasta trebuie să fie în primul rând în grija familiei.Simultan cu educaţia cuturală începută în

familie se desfăşoară şi influenţele culturale al şcolii şi ale societăţii întregi. În prelegerea initulată „Educaţia culturală", Makarenko a evidenţiat rolul educaţiei nonformale prin ansamblul instituţiilor de cultură (muzee, expoziţii, teatre, cinematografe, presa scrisă, lectura, activităţile sportive) preocupate de „educarea caracterului" tinerilor.

Concepţiile sale pedagogice, rod al experimentelor din *colonia Maxim Gorki* şi *comuna Dzerjinski,* l-au condus pe Makarenko la o logică pedagogică cu o determinare socială obiectivă pe linia paradigmei pedagogiei sociale.

Unele lucrări de pedagogie socială de dată relativ recentă (Eriksson şi Markström, 2000; Hämäläinen şi Kurki, 1997) prezintă pe **Paulo Freire** (1921-1997) ca teoretician al pedagogiei sociale, deşi acesta nu a utilizat propriu-zis conceptul de pedagogie socială. În renumita sa lucrare „Pedagogy of the Oppressed"(1970), Freire argumentează existenţa unei forme de control social, care acţionează aproape invizibil (hegemonie) la nivel societal. Pentru Freire scopul educaţiei este promovarea unei conştiinţe critice în faţa celei mercantile. Critica sa pedagogică este pusă în legătură cu instituţiile de învăţământ care aplică hegemonia, consolidând stereotipiile şi obiceiurile culturii existente.

Procesul instructiv-educativ al pedagogiei clasice este asemănat cu o „bancă" şi este definit ca „o tranzacţie a cunoştinţelor", cadrul didactic are un statut social superior şi este „proprietarul băncii", iar elevii aflaţi într-o poziţie inferioară sunt „clienţii". Observăm că paradigma pedagogiei sociale se apropie mai mult de o teorie critică a educaţiei.

Contribuţii la dezvoltarea paradigmei pedagogiei sociale au avut şi alţi importanţi filosofi, psihologi şi pedagogi de la începutul secolului al XX-lea: W.Dilthey, O.F.Bollnow, W.Flitner, H.Blankertz, H.Groothhoff, W.Klafki, U.Hermann s.a.

Istoria pedagogiei relevă o galerie de iluştri filosofi şi pedagogi, care şi-au exprimat convingerea că, educaţia a avut întotdeauna un caracter social.Aceşti reprezentanţi ai pedagogiei sociale au acordat prioritate factorului social în educaţie şi au evidenţiat rolul societăţii în dezvoltarea fiinţei umane în raport cu finalităţile educaţionale: pregătirea individului pentru integrarea sa socială, pentru viaţa activă în societate.De asemenea a fost semnalată nevoia de educaţie socială realizată în afara celor două instituţii consacrate educaţiei (şcoala şi familia) şi sa raportat şcoala la valorile sociale ca valori formative superioare.

IV. PEDAGOGIA SOCIALĂ ÎN SISTEMUL ŞTIINŢELOR EDUCAŢIEI

Etimologic, termenul *pedagogie* provine din cuvintele greceşti *pais, paidos* – copil şi *agoge* – acţiunea de a conduce. Sensul primar atribuit *pedagogiei* a fost acela de *paidagogus*.În Grecia antică se făcea distincţie între învăţător (profesor) şi pedagog. De exemplu, Ahile avea un tutore numit Phoenix, care îndeplinea rolul unui învăţător. Acesta avea sarcina să-l înveţe pe Ahile literele, scrisul, cititul, arta oratoriei (Cartea a IX-a din Iliada). Pedagogul făcea parte din familie (de obicei era ales dintre sclavi) şi avea datoria de a supraveghea şi de a sta împreună cu copiii casei. Pedagogul era o persoană demnă de încredere, care însoţea copiii permanent, chiar şi la şcoală (ca simbol al autorităţii parentale). Dar prezenţa pedagogului nu era însă pur protectivă. Pedagogul supraveghea manierele copilului acasă, pe stradă şi la şcoală şi îl învăţa pe acesta cum să se comporte în societate.

Spre deosebire de învăţător, pedagogul avea o relaţie mult mai strânsă cu elevii săi şi era considerat o persoană importantă în educaţia copiilor. Pedagogul locuia de obicei împreună cu familia şi îi cunoştea mediul de viaţă, cultura proprie. Educaţia oferită de acesta copiilor era în acord cu autoritatea şi opiniile părinţilor (în special cu cea a tatălui). Sensul iniţial, valorizat în antichitate, atribuit termenului „pedagog", trimite la persoana cea mai importantă după părinţi, cu rol decisiv în modelarea comportamentului copiilor.Pe aceste considerente de ordin istoric şi epistemologic se sprijină acţiunile pedagogilor de familie din praxisul pedagogiei sociale actuale (de exemplu în Suedia).

Evident, sensul primar atribuit *pedagogiei* întreţine o anumită conotaţie restrictivă în plan etimologic şi istoric. Însă odată cu evoluţia societăţii umane şi datorită creşterii complexităţii educaţiei, s-au impus noi accepţiuni.Astfel, *pedagogia* şi-a câştigat în timp un loc aparte în ansamblul disciplinelor ştiinţifice şi o „demnitate teoretică". La începutul secolului al XIX-lea, *pedagogia* avea statutul de „ştiinţă" ca urmare a formulării unei identităţi epistemice suficient conştientizată, justificată şi probată. În acest context, definirea *pedagogiei ca ştiinţă* a scos în prim plan relaţia ştiinţei cu obiectul ei de studiu, educaţia.

Multă vreme educaţia a constituit obiectul de studiu al unei singure discipline (pedagogia). Pe măsura dezvoltării societăţii, în general şi a cunoaşterii umane, în particular, dată fiind complexitatea ei, educaţia va face obiectul de studiu al mai multor discipline, fără a căror contribuţie înţelegerea fenomenului educaţional ar fi mult limitată. În contemporaneitate, abordarea fenomenului educaţiei nu mai reprezintă domeniul unei singure ştiinţe (pedagogia), ci devine obiect de studiu al mai multor ştiinţe, fiecare ocupându-se de un aspect sau altul al educaţiei, de diferitele particularităţi pe care le prezintă această activitate. În acest sens se poate spune că s-a produs un proces de multiplicare şi diversificare a pedagogiei, constituindu-se un

veritabil *sistem de ştiinţe ale educaţiei*. Ca urmare, termenului de *pedagogie* i se substituie tot mai frecvent cel de *ştiinţe ale educaţiei*.Utilizarea frecventă a sintagmei *ştiinţe ale educaţiei* nu a eliminat însă conceptul de *pedagogie*. Pedagogia rămâne în esenţă „ştiinţa care analizează fenomenul educaţional în toată complexitatea sa, scopul şi sarcinile educaţiei, valoarea şi limitele ei, conţinutul principiile, metodele şi formele de desfăşurare a proceselor paideutice" . Obiectul de studiu specific pedagogiei îl constituie „dimensiunea funcţional-structurală a educaţiei abordabilă metodologic din perspectiva finalităţilor specifice ce vizează formarea-dezvoltarea personalităţii umane..."

În raport cu celelalte discipline care studiază fenomenul educativ, pedagogia se particularizează, prin aceea că „se opreşte asupra producerii intenţionate a unor modificări în structura internă a personalităţii". Caracterul interdisciplinar al pedagogiei şi constituirea acesteia într-un sistem de ştiinţe ale educaţiei asigură o congruenţă logică între premisele biologice, sociale, psihologice, etice şi filosofice ale educaţiei şi determină creşterea capacităţii de restructurare a pedagogiei în acord cu evoluţia ştiinţei şi a societăţii în general. Unitatea obiectului de studiu se păstrează, chiar dacă acesta este abordat din diverse unghiuri, sub diverse aspecte, în forme variate.

De exemplu, relaţia pedagogie-sociologie s-a dezvoltat pornind de la premisa că acţiunea educativă este în ultimă instanţă, socială. Ca fenomen social, educaţia se desfăşoară întotdeauna într-un context social, mai larg sau mai restrâns. Afirmându-se ca factor de potenţare a resurselor umane şi ca mecanism de perpetuare a sistemului de valori, educaţia este un fenomen prezent în toate structurile socialului, o dimensiune permanentă a vieţii sociale. Educaţia se raportează continuu la factorii de dezvoltare şi de progres social. Între educaţie şi societate se identifică o permanentă circularitate, care implică şi angajează componente de asimilare şi de acomodare reciprocă. Mediul social creează premisele fundamentale ale socializării individului uman.

Pe acest fond efervescent al interrelaţiilor şi determinărilor au apărut în decursul timpului mai multe discipline de graniţă sau abordări cu caracter socio-pedagogic: „sociologia educaţiei, care se ocupă de analiza sistemelor educative în relaţie cu alte fenomene sociale şi pedagogia socială care îşi propune să explice educaţia prin factorul social.Cea din urmă consideră că educaţia este ea însăşi un fenomen social, care determină şi este determinat de evoluţia societăţii"

Istoria pedagogiei româneşti încadrează paradigma pedagogiei sociale la nivel de „curent sociopedagogic legat în principal de Şcoala Sociologică de la Bucureşti". Contribuţiile pedagogice ale lui Dimitrie Gusti, Petre Andrei, I.C.Petrescu, S.Stoian la constituirea paradigmei pedagogiei sociale româneşti interbelice sunt extrem de importante.(vezi compartimentul 2 al tezei) În esenţă, paradigma pedagogiei sociale româneşti interbelice se raportează la înţelegerea educaţiei sociale ca operă sistematică de culturalizare a maselor (îndeosebi a celor din mediul rural) prin aportul

intelectualilor acelor timpuri care au adus flacăra culturii în lumea satului şi de formare a unor personalităţi active, creatoare, responsabile din punct de vedere social.

Efervescenţa abordărilor, interpretărilor, accepţiunilor care au stat la baza evoluţiei paradigmei pedagogiei sociale au propulsat diverse idei pedagogice cu valoare epistemologică. Pentru exemplificare, precizăm cronologic, câteva dintre cele mai cunoscute accepţiuni aparţinând unor personalităţi din domeniul ştiinţelor educaţiei asupra conceptului de pedagogie socială şi realitatea circumscrisă acestuia la un moment dat (Vezi Tabelul Unificarea accepţiunilor acordate pedagogiei sociale, Anexa 1.).

Fiecare dintre aceste definiţii marchează o evoluţie pentru pedagogia socială actuală:

- este o ramură a pedagogiei generale, un domeniu pedagogic, o orientare pedagogică, o teorie şi o concepţie pedagogică;
- este o teorie generală de formare a omului prin mijloace specifice educaţiei informale şi nonformale;
- abordează educaţia în sens holistic;
- explică educaţia în funcţie de contextul istoric şi socio-cultural existent;
- studiază acţiunile şi influenţele educative apărute din conjuncţia spaţiului formal cu cel informal şi nonformal, analizând cooperarea dintre cele trei forme ale educaţiei;
- evidenţiază primatul social asupra formării individului;
- studiază aspectele sociale care influenţează dezvoltarea individului şi relaţiile sale cu microgrupul;
- are ca finalitate integrarea şi responsabilizarea socială a individului;
- presupune educaţia în, prin şi pentru societate;
- studiază determinismul social al fenomenelor educaţionale;
- urmăreşte înţelegerea influenţelor culturale asupra educaţiei;
- susţine consilierea educaţională a familiei şi a tinerilor aflaţi în dificultate;
- ţinteşte ca finalitate la modelarea comportamenelor sociale dezirabile;
- se identifică uneori cu educaţia adulţilor (andragogia).

Un element comun sesizabil la nivelul acestor definiţii acordate pedagogiei sociale ţine de faptul că educaţia individului (copil, tânăr, adult) se realizează în funcţie de expectanţele sociale în sensul facilitării procesului modelării comportamentelor sociale spre a înlesni adaptarea acestuia la mediul social existent. În acest sens, profesorul Neculau apreciază: „pedagogia socială, în accepţiunea actuală, urmăreşte ca finalitate tocmai aceste obiective: integrarea socială a individului uman, accesul lui la diferite valori şi modele acţionale promovate de societate”.

Tot în plan evolutiv se înscriu cele mai multe sintagme puse în legătură cu paradigma pedagogiei sociale, care în timp au condus la o imprecizie terminologică ce continuă să persiste.Este vorba de mai mulţi termeni consideraţi de unii specialişti mai mult sau mai puţin potriviţi pentru a desemna aria semantică a pedagogiei sociale: *pedagogie sociologică, sociologie pedagogică, sociologia educaţiei, sociopedagogie, educaţie socială, educaţie de bază, educaţie permanentă, educaţia adulţilor, educaţie populară sau a maselor, dezvoltare comunitară, cultură de masă.*

În opinia unor pedagogi, este important să nu confundăm pedagogia socială cu *pedagogia sociologică*, argumentul bazându-se pe faptul că aceasta „nu acoperă nici conţinutul, nici sfera unui obiect nou, deosebit de al pedagogiei generale.După cum nici acela de pedagogie socială." Realmente, vorbim despre *pedagogie sociologică* atunci „când însă este studiată numai din punctul de vedere al caracterului şi funcţiei sale sociale, explicându-i-se toate aspectele în mod sociologic"

Pedagogia socială nu se poate identifica cu *sociologia educaţiei*, ramura a sociologiei, care se ocupă cu „studiul sistematic al presiunilor externe, care acţionează asupra şcolii însăşi, luându-şi sursa fie din dorinţele şi cerinţele diferitelor profesiuni, fie din noile exigenţe ale societăţii"

Paradigma pedagogiei sociale actuale pare a fi mai aproape de accepţiunea conceptului de *sociopedagogie.* După unii pedagogi aceasta este „ştiinţa de graniţă…o abordare combinată, sociologică şi pedagogică, a educaţiei, ca proces şi relaţie socială, care se ocupă cu investigarea dimensiunilor şi factorilor sociali ai realităţii educaţionale atât la nivel macro, cât şi micro şi a posibilităţilor de controlare şi dirijare a acestora din perspectiva realizării finalităţilor educaţiei".

Cel mai aproape de conceptul de *pedagogie socială* este acela de *educaţie socială*, lansat în pedagogia românească de I.C. Petrescu. În înţelesul unor pedagogi contemporani, *educaţia socială* desemnează „totalitatea influenţelor, care sunt exercitate pentru introducerea noilor generaţii în mediul social existent, prin transmiterea de reguli ale vieţii comunitare şi ale interacţiunilor sociale, de modele culturale, de tehnici şi credinţe şi, mai ales, de sisteme de valori."

Conceptul de *educaţie socială* comportă şi o altă semnificaţie, aceea de „orientare a acţiunii pedagogice curente, ce urmăreşte să insufle copiilor spiritul cooperării, al respectului, al ajutorului reciproc, al solidarităţii sociale." *Educaţia socială* are ca finalitate „transmiterea unor elemente de comportament social prin măsuri educative".

Dar noţiunea de *educaţie socială* mai acoperă şi alte sensuri: „forme recomandate de relaţii sociale, empatie, comunicare în grup, dezvoltarea sentimentului comunităţii, apartenenţa la grup, interesele şi responsabilitatea comună".

De asemenea este important de subliniat faptul că, pedagogia socială s-a dezvoltat îndeosebi „ca o activitate socială de asistenţă a grupurilor marginale, ca o practică de combatere a pauperităţii

culturale, ca o acţiune de sprijinire şi îndrumare a tinerilor, adulţilor, femeilor, grupuri lipsite adesea de consiliere socială şi educativă". De aceea pedagogia socială a fost uneori asimilată cu asistenţa socială. Conjuncţia există, însă distincţia este clară dacă luăm în calcul faptul că, asistenţa socială vizează „modul operativ de punere în aplicare a programelor de protecţie socială...prin serviciile şi activităţile ei specializate ajută persoane şi grupuri în nevoie....". Legătura cu problemele sociale şi lucrul cu indivizii în situaţii de criză au situat pedagogia socială în linie cu asistenţa socială.

Dacă privim pedagogia socială „ca teorie şi acţiune ce se proiectează asupra maselor umane adulte, mature care constituie forţa de producţie, de progres a societăţii", atunci paradigma pedagogiei sociale se apropiere de educaţia adulţilor.

Considerăm, însă, mult mai potrivită accepţiunea că pedagogia socială îşi reînnoieşte şi îşi lărgeşte continuu unghiul de abordare studiind „viaţa social-psihologică a colectivităţilor educaţionale, familia, activităţile cultural-educative, formarea şi perfecţionarea agenţilor socioeducaţionali". De aceea este important ca pedagogia socială să îşi perfecteaze metodologia de investigaţie pentru a cerceta cu instrumente proprii familia şi ceilalţi agenţi ai socializării. Metodologia pedagogiei sociale se bazează pe metodele şi tehnicile de cercetare pedagogică, dar şi pe cele specifice cercetărilor sociale (metoda econometrică, metoda sociometrică, psihodrama, metoda de analiză empirică a raporturilor cauzale, simularea, metoda de analiză sistemică, metoda monografică. Este o simbioză metodologică care îşi dovedeşte eficienţa în investigarea:

- „dimensiunilor sociale şi psihosociale ale fenomenelor pedagogice: structurile de grup, organizarea socială a proceselor pedagogice, socializarea, relaţiile sociale în cadrul educaţiei;
- influenţei factorilor sociali asupra organizării şi funcţionării procesului de învăţământ;
- raporturilor dintre sistemul de învăţământ şi alte subsisteme sociale cu accent pe funcţiile economice şi socializatoare ale învăţământului;
- modului în care educaţia continuă să acţioneze, în diferite forme, asupra procesului modelării comportamentelor sociale, în acord cu un proiect social dezirabil."

În taxonomiile ştiinţelor educaţiei, pedagogia socială se plasează diferit pe baza unor criterii de validitate adaptabile la nivelul dimensiunii funcţional-structurale a educaţiei. Spre exemplu, Şt.Bârsănescu a plasat pedagogia socială după criteriul gradului de generalitate care susţine unitatea sistemică a pedagogiei în calitate sa de ştiinţă a educaţiei, între disciplinele care formează trunchiul pedagogiei generale, alături de pedagogia sistematică, pedagogia istorică, pedagogia comparată, pedagogia internaţională şi pedagogia prospectivă.

În modelul taxonomic propus de S.Cristea (2002), pedagogia socială este încadrată după modul de raportare la obiectul de studiu (educaţia) între „ştiinţele pedagogice aplicative/pedagogii diferenţiale, care studiază domenii aplicative ale educaţiei”.

E.Macavei (2007) în taxonomia realizată după domeniul criteriului specializat, plasează „pedagogia socială alături de pedagogia vârstelor, pedagogia specială, pedagogia aplicată” .

Indiferent de locul atribuit pedagogiei sociale în sistemul ştiinţelor educaţiei, împărtăşim convingerea că, pedagogia socială defineşte şi analizează educaţia şi instruirea din perspectiva cerinţelor sociale. Ca teorie şi practică educaţională, pedagogia socială urmăreşte transformarea şi articularea individului la orientările valorice sociale dominante şi la contextul social concret.

Pedagogia socială urmăreşte finalităţi ca:

- ✓ integrarea socială a individului,
- ✓ accesul lui la diferite valori sociale şi modele acţionale promovate de societate.

În concluzie, abordarea contemporană privind Pedagogia socială în sistemul științelor educației evidențiază caracterul său integrator și interdisciplinar, prin care se urmărește sprijinirea dezvoltării indivizilor (copii, tineri, adulți) și a grupurilor vulnerabile în diverse contexte socio-educaționale. În acest sens, Pedagogia socială este:

1. O disciplină complementară în raport cu pedagogia generală: aduce în prim-plan dimensiunea socială, analizând modul în care factorii de mediu, culturali și comunitari influențează actul educațional și procesul de socializare.
2. O știință practică și aplicativă: se concentrează pe intervenția în situații de marginalizare, pe dezvoltarea serviciilor de suport (consiliere, ateliere, proiecte comunitare) și pe crearea unor politici educaționale ce favorizează incluziunea și echitatea.
3. Pilon al educației incluzive: Pedagogia socială își asumă misiunea de a reduce inegalitățile și de a promova drepturile tuturor categoriilor sociale la o educație de calitate, subliniind cooperarea dintre mediul școlar, familiei și comunitate.

Astfel, în sistemul științelor educației, Pedagogia socială joacă un rol strategic, valorificând atât metoda cercetării teoretice (studiul factorilor sociali și psihologici), cât și intervențiile practice menite să îmbunătățească starea de bine și șansele de reușită pentru indivizii supuși riscului de excluziune.

V. OBIECTUL, SPECIFICUL ȘI PRINCIPIILE PEDAGOGIEI SOCIALE

Obiectul pedagogiei sociale este studiul proceselor și intervențiilor educaționale care au loc în contextul social, având ca scop sprijinirea integrării, dezvoltării și incluziunii indivizilor și grupurilor aflate în dificultate. Pedagogia socială se concentrează pe relația dintre educație, individ și societate, oferind soluții pentru depășirea barierelor sociale.

Componentele principale ale pedagogiei sociale le constituie:

1. *Educația socială***:** formarea și dezvoltarea indivizilor pentru a se adapta normelor, valorilor și rolurilor sociale.
2. *Intervenția social-educativă***:** sprijinirea activă a grupurilor vulnerabile prin programe și acțiuni care combină educația cu asistența socială.

Ca și obiective pedagogia socială realizează:

1. Sprijinirea integrării indivizilor în comunitate.
2. Promovarea incluziunii sociale a grupurilor vulnerabile și marginalizate.
3. Prevenirea și combaterea riscurilor sociale, precum abandonul școlar, delincvența sau excluziunea.
4. Dezvoltarea personală și socială a indivizilor prin educație și colaborare comunitară.

La determinarea specificului pedagogiei sociale se constată tangențele de conexiune cu alte domenii, evidențiind ***interdisciplinaritatea*** ei. Pedagogia socială se află la intersecția mai multor domenii:

- *pedagogie:* abordarea educației ca proces de dezvoltare personală și socială;
- *psihologie:* studiul dezvoltării emoționale și comportamentale a indivizilor în context social;
- *sociologie:* analiza structurilor și proceselor sociale care influențează educația;
- *asistență socială:* intervenții directe pentru sprijinirea grupurilor vulnerabile.

Aspectele cheie ale specificului pedagogiei sociale sunt reflectate prin:

1. *Contextualizarea educației.* Accentul se face pe relația dintre educație și mediul social al beneficiarului.
2. *Orientarea spre acțiune.* Pedagogia socială presupune intervenții concrete și nu doar teoretizarea problemelor.
3. *Prevenția:* Se concentrează pe identificarea timpurie a riscurilor sociale și pe prevenirea acestora.
4. *Flexibilitatea.* Pedagogia socială dispune de capacitatea de a adapta metodele și strategiile la nevoile specifice ale indivizilor și comunităților.

Cele menționate pun în evidență dimensiunile distinctive ale pedagogiei sociale:

- *Dimensiunea individuală,* cu accent pe sprijinirea dezvoltării personale și a autonomiei.
- *Dimensiunea comunitară,* orientată spre consolidarea legăturilor sociale și a coeziunii comunității.
- *Dimensiunea societală,* centrată pe promovarea unei societăți mai incluzive și mai echitabile.

Principiile de bază ale pedagogiei sociale sunt, de fapt, ghiduri fundamentale care susțin intervențiile și procesele educative din acest domeniu. Iată câteva din principiile care stau la bază realizării misiunii pedagogiei sociale:

*Principiul centrării pe persoană***:** indivizii sunt priviți ca subiecți activi ai procesului educațional, nu doar ca beneficiari pasivi. Totodată, intervențiile trebuie să țină cont de unicitatea, nevoile și potențialul fiecărei persoane.

*Principiul incluziunii sociale***:** promovarea accesului egal la educație și la resurse sociale pentru toți membrii comunității, indiferent de statutul lor social, economic sau cultural. Accentul este plasat pe eliminarea barierelor și a discriminării.

*Principiul solidarității***,** care evidențiază sprijinirea reciprocă între indivizi și comunități pentru a crea o societate mai coezivă. De asemenea, presupune și promovarea valorilor de empatie, sprijin și responsabilitate socială.

Principiul prevenției corespunde cu ideea, că acțiunile educaționale și sociale trebuie să aibă un caracter preventiv, vizând identificarea timpurie a riscurilor sociale și intervenția rapidă. Drept exemple pot fi: prevenirea abandonului școlar, reducerea riscului de excluziune socială.

*Principiul ambiental, al contextualizării***,** care presupune ca intervențiile să fie adaptate la specificul cultural, social și economic al beneficiarilor, astfel realizându-se recunoașterea diversității sociale și culturale.

Principiul interdisciplinarității prevede colaborarea dintre specialiști din diverse domenii (educație, asistență socială, psihologie, sociologie) pentru a oferi soluții complete. Ca exemple pot fi intervențiile coordonate între pedagogi, psihologi și asistenți sociali.

Principiul participării active orientează spre implicarea activă a beneficiarilor în procesul educativ și în luarea deciziilor care îi privesc. Acest principiu subliniază că Pedagogia socială promovează autonomia și responsabilitatea individuală.

Principiul dezvoltării comunitare scoate în valoare procesul de Educație. Ea, educația, nu trebuie să vizeze doar individul, ci și comunitatea în care acesta trăiește. Acest moment este foarte important pentru construirea unui mediu favorabil dezvoltării și coeziunii sociale.

Pedagogia socială reprezintă un domeniu interdisciplinar care combină educația cu asistența socială pentru a răspunde nevoilor indivizilor și grupurilor aflate în dificultate. Prin obiectivele sale – integrarea socială, prevenția riscurilor sociale și promovarea incluziunii – și prin aplicarea principiilor fundamentale, pedagogia socială devine un instrument esențial în construirea unei societăți echitabile și solidare. Specificul său, bazat pe adaptarea intervențiilor la nevoile și contextul beneficiarilor, asigură relevanța și eficiența acestui domeniu în diferite contexte sociale și culturale.

Pedagogia socială: ca disciplină, specialitate și știință

Pedagogia socială, *ca* ***disciplină***, se concentrează pe formarea și educarea profesioniștilor care sprijină indivizii și grupurile vulnerabile în procesul de integrare și dezvoltare socială. Este o componentă a educației formale, fiind predată în cadrul programelor universitare de pedagogie, asistență socială și alte domenii conexe. Rolul pedagogiei sociale ca disciplină se rezumă la:

- *Formare profesională***:** pregătește specialiști care să lucreze cu diverse grupuri sociale (copii, tineri, persoane vârstnice, comunități marginalizate).
- *Transfer de cunoștințe***:** asigură înțelegerea teoretică a conceptelor fundamentale ale pedagogiei sociale.
- *Aplicabilitate***:** include metode și tehnici practice pentru intervenția social-educativă.

Pedagogia socială, *ca* ***specialitate***, presupune aplicarea cunoștințelor teoretice în diverse contexte profesionale pentru sprijinirea indivizilor și grupurilor aflate în dificultate. Aceasta este o profesie interdisciplinară, care combină elemente din educație, asistență socială și psihologie.

Rolul pedagogului social ține de:

- Sprijinirea copiilor și tinerilor aflați în situații de risc (abandon școlar, violență domestică).
- Facilitarea incluziunii sociale a grupurilor marginalizate (romi, refugiați).
- Dezvoltarea programelor de educație nonformală și comunitară.

Pedagogia socială, ***ca știință***, studiază fenomenele educaționale din contextul social, analizând procesele de integrare, socializare și adaptare. Se bazează pe cercetare științifică și utilizează metode variate pentru a înțelege și rezolva problemele sociale prin intervenții educative.

Ca orice știință, pedagogia socială dispune de caracteristici, cum sunt:

- Interdisciplinaritatea: integrează cunoștințe din sociologie, psihologie, antropologie și alte domenii.
- Fundamentarea teoretică: dezvoltă teorii și modele pentru a explica și interveni în fenomenele sociale.
- Cercetarea aplicată: propune soluții concrete pentru problemele identificate în comunități.

Obiectul și subiectul de studiu al pedagogiei sociale

Obiectul pedagogiei sociale este reprezentat de procesele social-educative care contribuie la dezvoltarea, integrarea și incluziunea indivizilor și grupurilor în societate. Subiectul de studiu include analiza fenomenelor și proceselor, precum:

1. Socializarea și integrarea indivizilor în comunitate.
2. Intervențiile educaționale în situații de risc (sărăcie, excluziune socială).
3. Relațiile dintre educație și dezvoltarea socială.

Metodele pedagogiei sociale sunt divizate în două grupuri:

1. Metode proprii:

- *Educația prin activități practice***:** implicarea indivizilor în activități care dezvoltă competențe sociale și de viață.
- *Consilierea educațională***:** sprijinirea beneficiarilor în depășirea dificultăților personale prin ghidare.
- *Educația comunitară:* dezvoltarea abilităților și competențelor prin implicarea în activități comunitare.
- *Intervențiile social-educative***:** crearea de programe educaționale pentru prevenirea riscurilor sociale.

2. Metode împrumutate:

- Metode din sociologie**:** ancheta socială, observația participativă.
- Metode din psihologie**:** interviul clinic, testele psihologice.
- Metode din asistența socială: studiul de caz, planul de intervenție.

Legătura pedagogiei sociale cu alte științe

De-a lungul timpului s-a observat că pedagogia socială este conectată la științele care studiază omul și sociatatea sub multitudinea de aspecte. Astfel, pedagogia socială denotă legături cu așa științe, cum este

*Sociologia***:** analiza structurii și dinamicii sociale, studierea factorilor de excluziune și incluziune socială.

*Psihologia***:** înțelegerea dezvoltării emoționale și comportamentale a indivizilor, sprijinirea proceselor de adaptare și reziliență.

*Antropologia***: s**tudierea diversității culturale și a impactului acesteia asupra educației sociale.

*Asistența socială***:** dezvoltarea de strategii comune pentru sprijinirea grupurilor vulnerabile, intervenții integrate în comunități.

*Pedagogia generală***:** teorii și modele educaționale aplicate în context social, dezvoltarea unor metode specifice pentru educația nonformală.

În concluzie, pedagogia socială ca disciplină, specialitate și știință, joacă un rol esențial în sprijinirea indivizilor și comunităților vulnerabile. Cu un obiect și un subiect de studiu bine definite, metode proprii și interdisciplinare, această ramură contribuie la dezvoltarea socială prin educație și intervenții practice. Legătura strânsă cu alte științe îi oferă o bază solidă pentru a răspunde provocărilor unei societăți în continuă schimbare, având ca scop final crearea unui mediu echitabil și incluziv pentru toți.

Legătura dintre pedagogia socială și asistența socială: asemănări și deosebiri

Pedagogia socială și asistența socială sunt două domenii strâns legate, care se intersectează în ceea ce privește obiectivele, metodele și grupurile țintă. Ambele au ca scop sprijinirea indivizilor și grupurilor vulnerabile în vederea îmbunătățirii calității vieții și integrării în societate. Totuși, ele se diferențiază prin accentul specific și prin modul în care își desfășoară intervențiile.

Puncte de legătură**:**

1. *Interdisciplinaritatea***.** Ambele domenii îmbină cunoștințe din sociologie, psihologie și educație pentru a răspunde nevoilor beneficiarilor.

2. *Intervenția în situații de risc***.** Atât pedagogia socială, cât și asistența socială, se concentrează pe sprijinirea indivizilor care se confruntă cu sărăcie, excluziune socială, abandon școlar sau alte dificultăți.

3. *Grupuri țintă comune***.** Copii abandonați, persoane cu dizabilități, familii monoparentale, familii social vulnerabile, victime ale violenței domestice sau persoane fără adăpost, persoanele private de libertate și ex-deținute, etc.

4. *Metode similare***.** În ambele domenii sunt utilizate consilierea, studiul de caz, planificarea intervențiilor individualizate și implicarea comunității.

Ceea ce ține de *colaborarea dintre pedagogia socială și asistența socială* putem menționa:

- Pedagogia socială furnizează cadrul educativ pentru a sprijini dezvoltarea personală și socială a indivizilor.
- Asistența socială oferă suport material, juridic și psihologic pentru a răspunde nevoilor imediate ale beneficiarilor.
- Împreună, cele două domenii contribuie la prevenirea și soluționarea problemelor sociale prin abordări integrate.

Exemple concrete de colaborare între pedagogia socială și asistența socială sunt prezentate mai jos:

1. Programe pentru copiii abandonați:

- Pedagogia socială dezvoltă programe educative pentru integrarea socială a copiilor în centrele de plasament.

- Asistența socială identifică și plasează copiii în familii adoptive sau instituții de tip familial.

2. Intervenții în cazul violenței domestice:

- Pedagogia socială organizează și realizează consilierea psihologică și educația nonformală pentru victime.

- Asistența socialăse orientează spre asigurarea protecției juridice și găzduirea în adăposturi a victimei.

3. Integrarea tinerilor din comunități marginalizate:

- Pedagogia socială vine cu organizarea de activități educative pentru dezvoltarea abilităților sociale și profesionale.

- Asistența socială oferă sprijin financiar și acces la servicii de sănătate și găzduire.

În continuare vom semnala *asemănări între pedagogia socială şi asistența socială*

1. Scopuri comune:

- Promovarea incluziunii sociale.
- Sprijinirea dezvoltării personale și sociale a indivizilor.
- Prevenirea și reducerea riscurilor sociale.

2. Intervenții similare:

- Ambele domenii utilizează metode precum consilierea, educația nonformală și planurile individualizate de sprijin.
- Colaborarea cu instituții, comunități și beneficiari pentru a implementa soluții eficiente.

*3. Grupuri țintă: s*e adresează în principal persoanelor vulnerabile sau defavorizate: copii abandonați, persoane vârstnice, familii sărace, victime ale violenței, persoane cu dizabilități, etc.

4. Dimensiunea preventivă: pedagogia socială și asistența socială își propun să identifice și să prevină riscurile sociale înainte ca acestea să devină probleme majore.

5. Interdisciplinaritatea: ambele discipline îmbină pedagogia, psihologia, sociologia și alte științe sociale pentru a înțelege și a interveni în problemele sociale.

Tabelul 3

Deosebiri între pedagogia socială şi asistența socială

Aspect	**Pedagogia socială**	**Asistența socială**
Scop principal	Educația și dezvoltarea personală și socială.	Rezolvarea problemelor sociale și sprijin material.

Accentul principal	Formarea de competențe sociale și dezvoltarea autonomiei.	Asigurarea nevoilor de bază și protecția juridică.
Metode	Activități educative, intervenții social-educative, consiliere.	Sprijin financiar, intervenții legale, servicii directe.
Dimensiunea temporală	Oriented spre procesul de dezvoltare pe termen lung.	Axată pe intervenții imediate, dar și pe prevenție.
Rolul în comunitate	Crearea unui mediu favorabil educației și dezvoltării sociale.	Soluționarea problemelor sociale urgente și integrarea beneficiarilor.
Obiect de studiu	Procesele educative și de socializare în contexte sociale.	Problemele sociale și soluțiile lor.

Ca și concluzie putem menționa, că Pedagogia socială și asistența socială sunt două domenii complementare, care își unesc forțele pentru a sprijini persoanele aflate în dificultate. În timp ce pedagogia socială se concentrează pe dezvoltarea personală și educațională pe termen lung, asistența socială oferă sprijin material și soluții imediate pentru problemele urgente. Prin colaborare, aceste două domenii contribuie la reducerea excluziunii sociale, promovarea autonomiei și construirea unei societăți mai echitabile.

Formarea în pedagogia socială ca specialitate: modele internaționale și naționale

Practici și modele internaționale. Formarea în pedagogia socială este esențială pentru pregătirea specialiștilor capabili să sprijine persoane și grupuri aflate în dificultate. Aceasta presupune dezvoltarea unor competențe teoretice, practice și de cercetare, care să le permită profesioniștilor să intervină eficient în diverse contexte sociale și educative. Aceste momente sunt întruchipate în **obiectivele formării:**

1. Dobândirea de cunoștințe teoretice privind procesele social-educative.
2. Dezvoltarea abilităților practice pentru implementarea intervențiilor sociale.
3. Promovarea unei abordări interdisciplinare și a adaptabilității în context social.
4. Formarea capacității de a colabora cu alte domenii, precum asistența socială, psihologia, sociologia și medicina.

Cu privire la practici și modele internaționale în formarea pedagogilor sociali, ținem să evidențiem unele modele de succes în acest domeniu.

Modelul german (Germania). Germania este recunoscută pentru contribuțiile sale fundamentale în pedagogia socială, prin reprezentanți precum Paul Natorp. Sistemul german combină educația teoretică cu practica intensivă. Cele mai distinctive caracteristici ale modelului sunt în Hamburg University of Applied Sciences:

- Programe universitare axate pe educație socială și pedagogie comunitară.
- Accent pe practica în teren (aproximativ 50% din timpul de studiu).

- Pregătire interdisciplinară cu accent pe psihologie, sociologie și drept.

Modelul nordic (Danemarca, Suedia, Norvegia). Țările nordice promovează un model de pedagogie socială bazat pe incluziune socială, egalitate și drepturile omului. Drept caracteristici găsim în așa numitele ”școli pentru dezvoltare personală și socială” (Folk high schools):

- Educația centrată pe dezvoltarea competențelor de relaționare și empatie.
- Formare în abordări participative și comunitare.
- Pregătire pentru a lucra în centre de reabilitare, adăposturi și școli.

Modelul anglo-saxon (Regatul Unit, SUA). Acest model combină pedagogia socială cu asistența socială și se concentrează pe dezvoltarea individuală și a comunității. Dacă să enumărăm caracteristicile acestui model, vom relata:

- Programe integrate de educație și intervenție socială.
- Accent pe rezolvarea conflictelor și dezvoltarea rezilienței.
- Pregătire practică prin colaborări cu ONG-uri și comunități locale.

Universitățile din Edinburgh și Oxford oferă programe de masterat și cercetare în pedagogia socială.

Modelul francez este strâns legat de educația comunitară și de combaterea excluziunii sociale. Iată unele din caracteristici:

- Pregătirea specialiștilor pentru intervenții în mediul urban și rural.
- Programe educaționale destinate persoanelor fără adăpost și migranților.
- Accent pe dimensiunea culturală a educației sociale.

Modelul rus are o tradiție puternică în pedagogia colectivă, bazată pe lucrările lui Anton Makarenko și Lev Vygotsky. De aici și caracteristici sunt deosebite:

- Formare axată pe intervenții colective și dezvoltare comunitară.
- Pregătirea specialiștilor pentru a lucra cu tinerii delincvenți și copiii străzii.
- Educația integrată cu asistența psihologică.

Universitatea Pedagogică de Stat din Moscova (MPGU) oferă programe de pedagogie socială cu specializări practice.

Practici și modele naționale în România și Republica Moldova. *Modelul românesc.* Pedagogia socială în România constituie o direcţie importantă de evoluţie a ştiinţei educaţiei. În articolul consacrat pedagogiei sociale (rev. Didactica Pro, nr.1 (59), 2010), Sorin Cristea reiterează că această direcţie este lansată spre sfârşitul sec. XIX, prin contribuţia remarcabilă a lui Constantin Dimitrescu-Iaşi şi a lui Spiru Haret. Pedagogia socială se afirmă pe tot parcursul sec.XX ca paradigmă care acordă prioritate factorilor sociali, obiectivi, ai educaţiei, în raport cu cei individuali,psihologici, subiectivi.

Primele porniri de introducere și formare în pedagogia socială în România aparțin Fundației Pestalozzi. Misiunea Fundatiei Pestalozzi este de a iniția, dezvolta și promova programe și servicii care să răspundă nevoilor persoanelor aflate în dificultate pe baza principiilor muncii sociale, proiecte de intervenție directă în cazul populației defavorizate, a unor grupuri sociale expuse marginalizării și discriminării.

Actualmente, în România pedagogia socială este o ramură a pedagogiei generale și se axează pe educația socială și intervențiile comunitare. În funcţie de modul de raportare la obiectul de studiu specific pedagogiei - educaţia - pedagogia socială este plasată în categoria ştiinţelor educaţiei aplicate.

Dintre caracteristici putem aduce: programe universitare oferite de facultăți de științe ale educației și asistență socială; accent pe prevenirea riscurilor sociale, precum abandonul școlar și excluziunea; practică de teren în centre de plasament, școli și ONG-uri. Instituții relevante: Universitatea din București – Facultatea de Psihologie și Științele Educației; Universitatea „Alexandru Ioan Cuza" din Iași – Programe de masterat în pedagogie socială. România dispune și exemple de inițiative: „Școala după școală" pentru sprijinirea copiilor din comunități defavorizate; programe de formare pentru profesori care lucrează cu elevii romi.

Modelul din Republica Moldova. Istoria apariției și constituirii pedagogiei sociale ca specialitate în R.Moldova este legată de asistența socială. În Moldova, asistenţa socială de tip profesionist are o tradiţie, introdusă după 1995, în timp ce pedagogia socială şi pedagogul social sunt domenii înscrise după 2005. Ofertele de formare în domeniul asistenţei sociale pot fi întâlnite fie în direcţia învăţământului public, fie în direcţia învăţământului alternativ, cele două direcţii evoluând paralel şi chiar concurenţial uneori. Cele de formare în pedagogie socială le regăsim în1995, la Universitatea de Stat "Alecu Russo"din Bălţi în baza unui proiect de colaborare cu Germania, ca apoi, odată cu finisarea proiectului, să dispară și specialitatea, însă să fie înființată la UPS "I.Creangă" din Chișinău, unde a existat până în 2021, când au finisat ultimii absolvenți.

Metodele cele mai utilizate în formarea pedagogilor sociali în cadrul Universității Pedagogice de Stat din Chișinău erau grupate în:

1. *Metode teoretice***:** studierea conceptelor și teoriilor pedagogiei sociale, analizarea studiilor de caz și a exemplelor internaționale.
2. *Metode practice***:** activități de teren în comunități și centre sociale, organizarea de programe educative pentru grupuri vulnerabile.
3. *Abordări interdisciplinare***:** colaborarea cu specialiști din asistență socială, psihologie și sănătate publică, crearea de strategii integrate pentru intervenția social-educativă.

De subliniat, că formarea specialiștilor în domeniul pedagogiei sociale corespundea tendințelor moderne:

- Digitalizarea educației sociale: utilizarea platformelor online pentru formare și intervenții, dezvoltarea competențelor digitale pentru a sprijini beneficiarii prin tehnologie.
- Abordarea incluzivă: promovarea egalității de șanse pentru toți, indiferent de contextul social sau cultural, dezvoltarea competențelor interculturale.
- Educația pentru reziliență: formarea pedagogilor pentru a sprijini indivizii și comunitățile să facă față provocărilor sociale.

Formarea pedagogilor sociali necesită un curriculum complex, care să combine cunoștințe teoretice și abilități practice din diverse domenii. Aceste materii sunt structurate pentru a dezvolta competențe interdisciplinare și pentru a pregăti specialiștii să intervină eficient în problemele sociale prin educație. Astfel, planul de învățământ la specialitatea Pedagogie socială din cadrul UPSC includea următoarele materii de studii necesare în formarea pedagogilor sociali:

1. Materii fundamentale: discipline care asigură baza teoretică și conceptuală a pedagogiei sociale.

- *Introducere în pedagogia socială***-** istoria și evoluția pedagogiei sociale, concepte fundamentale: educație socială, incluziune, socializare.
- *Teorii ale educației și socializării***-** modele și teorii ale socializării, rolul educației în dezvoltarea individului și a comunității.
- *Psihologie generală și socială***-** dezvoltarea individului în contexte sociale, influența grupului și a comunității asupra comportamentului.
- *Sociologia educației și familiei***-** structurile sociale și impactul acestora asupra educației, rolul familiei în dezvoltarea socială a copilului.
- *Metodologia cercetării sociale***-** metode cantitative și calitative aplicate în pedagogia socială, analiza și interpretarea datelor pentru identificarea nevoilor sociale.

2. Materii de specialitate cu discipline ce se concentrează pe dezvoltarea abilităților specifice necesare în intervențiile social-educative.

- *Intervenția social-educativă* **-** tehnici de intervenție pentru copii, tineri și adulți în dificultate, planificarea și implementarea programelor educative.
- *Consiliere și orientare socială* **-** strategii de consiliere individuală și de grup, sprijinirea beneficiarilor în luarea deciziilor și integrarea socială.

- *Educație pentru diversitate și incluziune*- abordarea problemelor legate de discriminare și excluziune, promovarea diversității culturale și a egalității de șanse.
- *Politici sociale și educaționale*- analiza politicilor publice care influențează pedagogia socială, rolul pedagogilor sociali în implementarea și evaluarea acestor politici.
- *Managementul serviciilor sociale și educaționale* - organizarea și administrarea programelor social-educative, dezvoltarea abilităților de leadership și coordonare a echipelor.

3. Materii interdisciplinare cu discipline ce integrează cunoștințe din alte domenii pentru a oferi o pregătire completă.

- *Asistență socială* -noțiuni fundamentale ale asistenței sociale, colaborarea între pedagogii sociali și asistenții sociali.
- *Psihopedagogie specială* - educația copiilor și tinerilor cu cerințe educaționale speciale, adaptarea strategiilor educative la nevoile individuale.
- *Drepturile omului și legislația socială* - cadrele juridice naționale și internaționale relevante, protecția drepturilor copiilor și altor grupuri vulnerabile.
- *Etică profesională* - principii etice în pedagogia socială, responsabilități față de beneficiari, comunitate și profesie.
- *Educație pentru sănătate și bunăstare* - promovarea unui stil de viață sănătos prin educație, intervenții pentru prevenirea dependențelor și a comportamentelor de risc.

4. Materii practice și aplicative pentru pregătirea practică, care este esențială pentru formarea pedagogilor sociali, permițând aplicarea cunoștințelor teoretice în contexte reale.

- *Practica pedagogică* - stagii în centre sociale, instituții de învățământ, ONG-uri sau instituții publice, observarea și participarea activă la intervenții educative și sociale.
- *Tehnici de educație nonformală* - dezvoltarea și implementarea programelor nonformale, cum ar fi ateliere, jocuri educative și activități comunitare,
- *Metode și tehnici de animație socio-educativă* - organizarea activităților recreative și educative pentru copii și tineri, implicarea beneficiarilor în activități de grup.
- *Dezvoltarea abilităților de comunicare* - tehnici de ascultare activă și comunicare eficientă, gestionarea conflictelor în contexte sociale și educative.

5. Materii contextuale și internaționale prin discipline ce pregătesc pedagogii sociali pentru a lucra în medii diverse, atât naționale, cât și internaționale.

- *Educație interculturală* - gestionarea diferențelor culturale în context educativ, sprijinirea migranților și refugiaților prin programe educative.

- *Educație pentru cetățenie globală*- pregătirea indivizilor pentru a participa activ în societatea globalizată, promovarea valorilor universale, precum solidaritatea și respectul pentru diversitate.
- *Programe și politici internaționale în pedagogia socială*- analiza inițiativelor globale în domeniul educației și incluziunii sociale, examinarea modelelor de bune practici din alte țări.

Formarea pedagogilor sociali necesită un curriculum diversificat, care să combine materii fundamentale, de specialitate, interdisciplinare și aplicative. Disciplinele studiate pregătesc viitorii specialiști să răspundă nevoilor complexe ale indivizilor și comunităților, oferind soluții educative și sociale. Prin integrarea practicii cu teoria, programele de studii din pedagogia socială formează profesioniști capabili să contribuie la incluziunea și dezvoltarea socială în mod sustenabil și eficient.

Menționăm, că cele relatate țin de modelul de formare în Pedagogie socială din Republica Moldova care a funcționat până în anul 2021. În alte Instituții ale învățământului universitar din Moldova specialitatea Pedagogie socială nu există. Deși în documentele și actele de specialități și profesii/ocupații ea există. Așa, de exemplu, profesia de pedagog social în Clasificatorul ocupaţiilor din Republica Moldova **006-2014**, partea a 3-a o găsim prin Codul din Clasificarea ocupatiilor pentru profesia de pedagog social cu numărul 2320 (pedagog social în căminele pru elevi) şi 2310 (PS în căminele pru studenţi). Nomenclatorul domeniilor de formare profesională şi al specialităţilor pru ciclul I indică pentru specialitatea Pedagogie socială Codul domeniului geneal de studii 14 – Ştiinţe ale Educaţiei, Codul domeniului de formare profesională 142- Educaţie şi formare de profesori, Codul specialităţii -142.07.

Clasificatorul ocupaţiilor din Republica Moldova **006-2021** versiunea reînnoită în baza Ordinului Ministrului Muncii și Protecției Sociale nr.77 din 5 octombrie 2022 au parvenit optimizări, de tipul:

- *codul profesiei* 13027, *job cod* 235921- Pedagog social/pedagogă socială, studii superioare de licență;
- *codul profesiei* 13028, *job cod 341207*- Pedagog/pedagogă socială, studii profesional-tehnice.

Ocupația face parte din grupa ocupaţiilor ce prestează activităţi socio-educative, care, de regulă, se adresează unor persoane din grupul ţintă pentru ameliorarea capacităţii de integrare a acestora, iniţiază acţiuni pentru readaptarea/reabilitarea persoanelor, acordă consultaţii pentru prevenirea şi diminuarea efectelor nedorite.

În Republica Moldova, pedagogia socială este dezvoltată ca parte a procesului de modernizare a sistemului educațional, cu accent pe incluziunea socială. Drept caracteristici, care răspund nevoii de restructurare a sistemului de educație, vom menționa:

- Formare interdisciplinară în pedagogie, psihologie și asistență socială.
- Pregătirea specialiștilor pentru a lucra cu copiii cu CES, persoanele și grupurile/familiile vulnerabile.
- Promovarea educației incluzive.

Actualmente, în UPSC se menține disciplina de Pedagogie socială la unele specialități. Rezervele de specialiști în pedagogia socială sunt folosite în unele inițiative de proiecte pentru integrarea copiilor cu cerințe educaționale speciale în instituțiile de învățământ general, centre comunitare pentru sprijinirea copiilor în dificultate, a familiilor social-vulnerabile, persoanelor dependente, private de libertate, ex-deținuții, persoanele vârstnice.

În concluzie, formarea în pedagogia socială variază între țări, dar toate modelele internaționale și naționale pun accent pe interdisciplinaritate, practică intensivă și adaptabilitate. În România și Republica Moldova, formarea pedagogilor sociali se concentrează pe sprijinirea grupurilor vulnerabile prin educație și intervenții comunitare. Modelele internaționale, precum cele nordice sau germane, oferă exemple valoroase de integrare a teoriei cu practica, iar implementarea acestor bune practici poate îmbunătăți semnificativ sistemele de formare locală.

Aspecte ale pedagogiei sociale relevante pentru specialitatea Asistența Socială

În Europa, profesionalizarea muncii sociale se realizează în două mari direcţii: asistenţa socială şi pedagogia socială. Ambele direcţii se dezvoltă în funcţie de tradiţiile şi de specificul cultural al fiecărei ţări, existând în prezent tendinţa de standardizare a educaţiei (formării) în aceste domenii.

Pedagogia socială ocupă un loc important în sistemul lucrului social, având o contribuție esențială la dezvoltarea unei abordări educative în sprijinirea grupurilor vulnerabile. Aceasta integrează educația în procesul de intervenție socială, accentuând formarea competențelor și autonomia beneficiarilor.

Pedagogia socială și asistența socială sunt discipline strâns legate, iar integrarea unor aspecte ale pedagogiei sociale în curriculumul de formare a asistenților sociali poate îmbunătăți considerabil competențele acestora. Alegerea temelor trebuie să reflecte legătura dintre educație, dezvoltarea personală și sprijinul social, precum și modul în care educația poate preveni și ameliora riscurile sociale.

Integrarea pedagogiei sociale în formarea specialiștilor în asistență socială contribuie la dezvoltarea unei perspective mai complexe și mai eficiente asupra intervenției sociale. Prin

predarea unor aspecte precum educația pentru diversitate, prevenția riscurilor sociale sau dezvoltarea rezilienței, studenții pot dobândi competențe esențiale pentru a sprijini beneficiarii atât pe plan social, cât și educațional.

Pedagogul social este un profesionist care îmbină educația cu asistența socială, având ca scop sprijinirea dezvoltării sociale și personale a indivizilor și grupurilor vulnerabile. Legătura dintre pedagogia socială și asistența socială poate fi prezentată prin:

- *Complementaritate:* pedagogia socială se axează pe educație și dezvoltare personală, în timp ce lucrul social oferă sprijin material, juridic și emoțional. Împreună, ele creează o abordare holistică.
- *Educația ca intervenție*: pedagogia socială folosește educația ca un instrument de prevenție și intervenție, contribuind la dezvoltarea capacităților sociale ale indivizilor, ea intervine înainte ca problemele sociale să devină acute, prin educație și activități de socializare. Prin educație, pedagogia socială reduce riscul de excluziune socială, abandon școlar, delincvență juvenilă și alte probleme sociale.
- *Dezvoltarea personală și socială*: pedagogia socială ajută indivizii să-și dezvolte competențele de viață, autonomia și integrarea în comunitate (programe de educație nonformală pentru tineri defavorizați, programe de reintegrare a tinerilor din centre de plasament, activități educative pentru prevenirea abandonului școlar, sprijin pentru integrarea refugiaților prin programe educative).
- *Promovarea incluziunii sociale* - pedagogia socială contribuie la eliminarea barierelor și la facilitarea accesului la educație și resurse pentru grupurile vulnerabile/marginalizate, sprijină beneficiarii să devină membri activi ai comunității (activități educative pentru romi, refugiați sau persoane cu dizabilități, programe de implicare comunitară și activități de voluntariat).

  Sarcinile pedagogului social reflectă:

  - ✓ Identificarea nevoilor educative și sociale ale beneficiarilor.
  - ✓ Planificarea și desfășurarea activităților educative.
  - ✓ Monitorizarea progresului beneficiarilor și ajustarea intervențiilor.
  - ✓ Colaborarea cu alte instituții și profesioniști din domeniul social.
  - ✓ Promovarea drepturilor beneficiarilor și combaterea discriminării.

Dacă e să relatăm despre rolurile pedagogului social, accentuăm următoarele:

- **Educațional:** planificarea și implementarea programelor educative pentru beneficiari.

- **Social:** facilitarea integrării sociale și combaterea excluziunii.
- **Preventiv:** identificarea și prevenirea riscurilor sociale.
- **Consiliativ:** sprijinirea beneficiarilor prin consiliere și îndrumare.
- **De mediator:** promovarea dialogului între beneficiari, familiile acestora și comunitate.

Reieșind din cele menționate, competențele cheie ale pedagogului social au un specific:

- *Competențe educative*, pentru crearea de programe educative personalizate, utilizarea metodelor active de învățare.
- *Competențe sociale*, orientate spre comunicarea eficientă cu beneficiarii și partenerii, gestionarea conflictelor și medierea relațiilor.
- *Competențe de organizare* presupun planificarea și gestionarea intervențiilor social-educative, coordonarea proiectelor comunitare.
- *Competențe psihologice* țin de înțelegerea nevoilor emoționale și comportamentale ale beneficiarilor, sprijinirea indivizilor în dezvoltarea rezilienței.

Atât competențele, cât și sarcinile, rolurile pedagogului social aduc contribuții practice la realizarea cu succes a activităților, și anume:

- *Sprijin pentru copii și tineri* prin rganizarea activităților recreative și educative, consiliere și sprijin pentru integrarea în mediul școlar.
- *Intervenții în comunitate* susținând dezvoltarea programelor de educație pentru adulți, facilitarea participării comunitare.
- *Lucrul cu familii vulnerabile***,** realizând educația parentală pentru îmbunătățirea relațiilor familiale, sprijin în accesarea resurselor educative și sociale.

Tabelul 4

Diferențe și complementarități între pedagogul social și asistentul social

Aspect	Pedagog social	Asistent social
Obiectiv principal	Dezvoltarea personală și socială prin educație.	Soluționarea problemelor sociale și sprijin material.
Metode utilizate	Activități educative, consiliere, animație socio-educativă.	Consiliere socială, intervenție materială, suport juridic.
Domenii de activitate	Educație, integrare socială, incluziune comunitară.	Protecție socială, intervenții de urgență.

Astfel, pedagogia socială are un rol vital în sistemul lucrului social, oferind o dimensiune educativă și preventivă intervențiilor sociale. Pedagogul social, prin competențele sale interdisciplinare, sprijină beneficiarii să-și dezvolte autonomia și să se integreze în comunitate.

Împreună cu asistenții sociali, pedagogii sociali contribuie la construirea unei societăți mai incluzive, în care educația și sprijinul social sunt esențiale pentru bunăstarea tuturor membrilor.

Tabelul 5

Responsabilitățile și domeniile de angajare ale pedagogului social versus asistentul social

Aspect	Pedagog Social	Asistent Social
Obiectiv principal	Dezvoltarea personală și socială a beneficiarilor prin intervenții educative și activități de prevenție.	Sprijinirea beneficiarilor în depășirea dificultăților sociale și asigurarea accesului la resurse și servicii necesare.
Planificarea activităților	Organizarea programelor educative pentru copii, tineri, familii sau comunități.	Elaborarea planurilor de intervenție pentru soluționarea problemelor sociale individuale sau familiale.
Intervenția directă	Implementarea activităților socio-educative: consiliere educativă, animație socio-educativă, ateliere.	Intervenția în cazurile de urgență socială, cum ar fi violența domestică, sărăcia extremă, lipsa unui adăpost etc.
Lucrul cu grupurile vulnerabile	Educația pentru incluziune și dezvoltarea competențelor de viață pentru grupuri precum copii instituționalizați, romi.	Asigurarea sprijinului material, financiar, psihologic și juridic pentru persoanele sau familiile aflate în criză.
Promovarea incluziunii sociale	Crearea activităților comunitare pentru stimularea participării sociale.	Facilitarea accesului beneficiarilor la servicii de sănătate, educație, locuire și angajare.
Consilierea	Consilierea educativă pentru dezvoltarea abilităților sociale și personale.	Consilierea psihosocială și juridică pentru sprijinirea beneficiarilor în luarea deciziilor.
Prevenția	Organizarea de programe educative pentru prevenirea abandonului școlar, delincvenței juvenile sau excluziunii sociale.	Prevenirea situațiilor de risc social, precum sărăcia extremă, neglijarea copiilor, traficul de persoane etc.
Rol în comunitate	Facilitarea coeziunii comunitare prin programe educative și recreative.	Promovarea politicilor sociale și mobilizarea resurselor locale pentru sprijinirea grupurilor vulnerabile.
Colaborarea interdisciplinară	Lucrul cu asistenți sociali, profesori, psihologi pentru implementarea intervențiilor educative.	Colaborarea cu autoritățile locale, ONG-uri, medici și alte instituții pentru soluționarea problemelor complexe.
Monitorizarea progresului	Evaluarea rezultatelor programelor educative și ajustarea intervențiilor.	Monitorizarea cazurilor gestionate și actualizarea planurilor de intervenție.

Tabelul 6

Domenii de angajare ale pedagogului social și asistentului social

Domenii	Pedagog Social	Asistent Social
Instituții educative	Școli și grădinițe (programe de integrare și incluziune socială).	Colaborare cu personalul educativ pentru sprijinirea elevilor din familii vulnerabile.
Centre de plasament și protecție a copilului	Organizarea de activități educative, recreative și de consiliere pentru copiii din centrele de plasament.	Monitorizarea cazurilor copiilor instituționalizați și facilitarea reintegrării familiale sau sociale.
Centre comunitare	Crearea de programe educative pentru familii și copii defavorizați.	Oferirea de servicii de sprijin material, financiar și consiliere comunitară.
ONG-uri	Implementarea proiectelor educative pentru incluziune socială.	Gestionarea programelor de asistență socială pentru grupuri vulnerabile.
Centre pentru persoane cu dizabilități	Dezvoltarea activităților educative pentru sprijinirea integrării sociale a persoanelor cu dizabilități.	Asigurarea accesului persoanelor cu dizabilități la servicii de sănătate, educație și sprijin financiar.
Centre de reabilitare și adăposturi	Activități educative pentru sprijinirea victimelor traficului de persoane, refugiaților sau persoanelor fără adăpost.	Oferirea de suport psihologic și acces la servicii de bază (sănătate, locuire, hrană).
Servicii de educație nonformală	Organizarea de ateliere, cursuri și programe educative pentru dezvoltarea personală și socială.	Sprijinirea familiilor defavorizate pentru a accesa resurse educaționale.
Administrație publică	Elaborarea de programe de prevenție prin educație, în colaborare cu autoritățile locale.	Implementarea politicilor sociale și monitorizarea situațiilor de criză la nivel local.
Centre pentru migranți/refugiați	Dezvoltarea programelor de educație interculturală și incluziune pentru migranți.	Facilitarea accesului refugiaților la servicii sociale, locuințe și locuri de muncă.
Sistemul penitenciar	Organizarea de programe educative pentru deținuți pentru a facilita reintegrarea socială.	Consilierea și suportul social pentru deținuți și familiile acestora.

Deși pedagogul social și asistentul social lucrează cu grupuri similare, responsabilitățile și domeniile lor de angajare reflectă diferențe importante. Pedagogul social se concentrează pe dezvoltarea personală și socială prin educație și prevenție, în timp ce asistentul social prioritizează soluționarea problemelor sociale și asigurarea resurselor necesare beneficiarilor. Cele două profesii sunt complementare și esențiale pentru sprijinirea și incluziunea grupurilor vulnerabile.

VI. SOCIALIZAREA CA FENOMEN SOCIAL-PEDAGOGIC. OMUL ÎN PROCESUL SOCIALIZĂRII

Socializarea este procesul prin care indivizii dobândesc cunoștințe, valori, norme, atitudini și comportamente necesare pentru a deveni membri activi și integrați ai societății. Este un fenomen social-pedagogic prin care educația formală, nonformală și informală joacă un rol esențial în adaptarea individului la cerințele mediului social.

Din perspectivă socială socializarea este esențială pentru menținerea coeziunii sociale, asigurând transmiterea normelor și valorilor între generații. Din perspectivă pedagogică socializarea este un proces educațional prin care se formează personalitatea individului în raport cu societatea.

Esența socializării constă în interacțiunea dintre individ și societate, având ca scop dezvoltarea personalității și integrarea acesteia în comunitate. Este un proces bidirecțional:

- *Individual,* când persoana învață să internalizeze normele și valorile sociale, adaptându-se cerințelor grupului.
- *Social,* când individul contribuie la transformarea și adaptarea societății prin participarea sa activă.

Cu privire la caracteristicile esențiale ale socializării menționăm următoarele elemente. Ea este:

- *Continuă,* astfel că socializarea se desfășoară pe parcursul întregii vieți.
- *Dinamică,* din moment ce implică schimbări constante în funcție de contextul social și istoric.
- *Interactivă,* căci se bazează pe relații și interacțiuni între indivizi, grupuri și instituții.
- *Formativă,* pentru că contribuie la dezvoltarea trăsăturilor cognitive, afective și comportamentale ale individului.

Socializarea are mai multe etape, corespunzătoare diferitelor perioade ale vieții. Fiecare etapă este marcată de experiențe, agenți și metode specifice:

Socializarea primară este prima etapă a socializării, care are loc în copilărie și în care individul dobândește primele cunoștințe și norme sociale. Ca caracteristici ale acestei etape a socializării putem menționa faptul, că se desfășoară în principal în cadrul familiei, formează bazele personalității: limbajul, primele norme sociale, emoțiile (exemplu: învățarea regulilor de bază precum politețea sau igiena).

Socializarea secundară este procesul prin care individul dobândește competențe și valori necesare integrării în grupuri sociale mai largi, caracterizată de momentele când are loc în cadrul

instituțiilor (școală, loc de muncă), extinde cunoștințele și normele dobândite în socializarea primară (exemplu: dezvoltarea competențelor academice sau profesionale).

Socializarea terțiară (resocializarea) este etapa de reînvățare sau adaptare la noi norme și valori, de obicei în urma unor schimbări sociale majore. Această socializare este caracterizată de *criteriul de vârstă* **- e**ste specifică adulților, are loc în contexte precum emigrarea, schimbarea carierei, integrarea în noi comunități (exemplu: adaptarea la normele unei culturi noi după migrațiune).

Factorii socializării sunt elementele care influențează procesul prin care individul se integrează în societate. Drept asemenea factori sunt:

- *Familia* cu rolul central în socializarea primară, ea formează valorile de bază, atitudinile și comportamentele (exemplu: încurajarea respectului și a responsabilității).
- *Școala* care oferă socializare secundară formală, dezvoltă competențele cognitive, sociale și profesionale (exemplu: învățarea normelor de colaborare și respect reciproc).
- *Grupurile de egali care* influentează socializarea informală, oferă suport emoțional și modele de comportament (exemplu: formarea identității de grup în adolescență).
- *Mediul cultural orientat* spre a transmite valori, tradiții și obiceiuri specifice unei comunități (exemplu: participarea la evenimente culturale sau religioase).
- *Mediul tehnologic și mass-media* **i**nfluențează comportamentele prin expunerea la informații și modele sociale (exemplu: impactul rețelelor sociale asupra normelor de comunicare).

Agenții socializării sunt entitățile care facilitează procesul de socializare, fie în mod direct (familia), fie indirect (media). Familia este primul și cel mai important agent de socializare primară care transmite normele de bază și oferă sprijin emoțional. Instituțiile educative sunt responsabile de socializarea secundară, formează competențele academice, sociale și profesionale.
Grupurile informale - grupuri de prieteni, colegi sau comunități, contribuie la dezvoltarea identității sociale și apartenenței. Mass-media oferă modele de comportament și influențează atitudinile sociale, este un agent puternic, mai ales în era digitală.

Mijloacele socializării sunt instrumentele și resursele utilizate pentru transmiterea normelor și valorilor sociale. Drept mijloace de socializare sunt: *educația formală* cu programele școlare și universitare (exemple: manualele, curriculum-ul, activitățile extrașcolare); *educația nonformală* prin activități extracurriculare, ateliere, tabere de vară (exemple: programele de voluntariat, cercurile de interes); *educația informală* cu învațarea spontană în contexte cotidiene (exemple: discuțiile în familie, experiențele personale); *tehnologia și mass-media* prin filme, internet, rețele sociale (exemple: campanii educative, influenceri, platforme online de învățare).

Astfel, socializarea este un fenomen complex, indispensabil formării personalității și funcționării societății. Ca proces social-pedagogic, aceasta îmbină influențe multiple – familiale, școlare, culturale – pentru a forma indivizi capabili să se adapteze și să contribuie activ în comunitate. Etapele, factorii, agenții și mijloacele socializării arată modul în care aceasta se desfășoară de-a lungul vieții, influențând nu doar comportamentul individual, ci și dinamica socială globală.

Dacă să raportăm etapele socializării la perioadele de vârstă ale omului observăm, că socializarea se desfășoară în mod continuu pe parcursul întregii vieți, dar specificul, obiectivele și riscurile asociate variază în funcție de perioada de vârstă. În acest context, fiecare etapă a socializării corespunde unor nevoi și provocări specifice perioadelor de dezvoltare umană.

Socializarea primară – copilăria (0-12 ani), presupune rolul central *al familiei*: părinții și membrii apropiați ai familiei sunt primii agenți ai socializării, aici, în familie, se formează bazele personalității: se dezvoltă comportamentele sociale de bază, limbajul, emoțiile și normele fundamentale. *Mediul educațional* prin grădinița și școala primară încep să contribuie la socializare prin reguli și interacțiuni sociale. *Jocul* este principalul mijloc de învățare socială, contribuind la formarea abilităților cognitive și relaționale.

Totodată, în această etapă a socializării sunt prezente și riscuri asociate, cum ar fi:

- *Absența unui mediu familial favorabil***:** lipsa afecțiunii, neglijarea sau abuzul pot afecta profund dezvoltarea emoțională.
- *Izolarea socială***:** copiii care nu interacționează cu alți copii pot dezvolta dificultăți de adaptare socială.
- *Acces limitat la educație:* întârzierea în dezvoltarea abilităților cognitive și sociale din cauza lipsei de stimulare educațională.

Socializarea secundară **–** adolescența (12-18 ani), continuă cu *expansiunea agenților* socializării: grupurile de prieteni, școala și mass-media devin factori importanți. Adolescenții explorează și își formează *identitatea personală*, socială și profesională. Apar primele semne de autonomie/independență față de familie și dorința de a aparține unor grupuri de egali. Învățământul gimnazial și liceal (educație formală) contribuie semnificativ la dezvoltarea competențelor sociale și academice.

Cu privire la riscuri asociate, menționăm:

- *Presiunea grupului***:** adolescenții pot adopta comportamente riscante (consumul de substanțe, delincvența) pentru a fi acceptați.
- *Conflictele cu familia***:** dorința de independență poate genera tensiuni între adolescenți și părinți.

- *Mass-media și influențele digitale***:** expunerea excesivă la rețelele sociale poate afecta sănătatea mentală, generând anxietate sau probleme de imagine corporală.

Socializarea terțiară **–** tinerețea (18-30 ani), decurge caracteristic prin *integrarea profesională și socială: educația formală* (universitatea) și primele locuri de muncă sunt principalele contexte de socializare; *stabilirea relațiilor sociale mature:* prieteniile și relațiile romantice capătă o importanță semnificativă; *autonomia totală***:** se consolidează capacitatea de a lua decizii independente în carieră și viața personală; *construirea identității profesionale***:** tinerii își asumă responsabilități sociale și financiare.

Dacă e să raportăm riscurile asociate acestei etape, vom accentua:

- *Dificultăți în găsirea unui loc de muncă,* ceea ce poate duce la anxietate, lipsă de încredere în sine sau excluziune socială.
- *Instabilitatea emoțională,* apărută din cauza *s*chimbărilor majore (mutarea de acasă, relațiile), pot cauza stres.
- *Riscuri sociale,* exprimate de excesul de libertate, poate duce la comportamente necorespunzătoare (cheltuieli excesive, instabilitate în relații).

Socializarea adultă – maturitatea (30-60 ani) trece printr-un specific legat de *responsabilități sociale crescute***:** rolurile de părinte, angajat și cetățean devin dominante; *stabilitate profesională și socială***:** cariera și familia devin principalele surse de identitate și socializare; *contribuția la comunitate***:** participarea la activități comunitare și politice reflectă integrarea socială deplină. Riscurile asociate țin de:

- *Rutina socială:* excesul de responsabilități poate duce la izolare socială sau lipsa implicării în noi activități.
- *Probleme familiale:* conflictele în căsnicie sau dificultățile în creșterea copiilor pot afecta socializarea.
- *Burnout profesional:* suprasolicitarea la locul de muncă poate genera probleme de sănătate fizică și mentală.

Socializarea continuă* –** vârsta a treia (60+ ani) se caracterizează prin *retragerea socială:* pensionarea și reducerea activităților sociale pot diminua interacțiunile sociale; *reinventarea rolurilor:* persoanele vârstnice pot descoperi noi modalități de a contribui în familie sau comunitate; *socializare comunitară:** participarea la cluburi de seniori, activități de voluntariat sau religioase. Riscuri asociate acestei etape se manifestă din plin:

- *Izolarea socială:* pierderea partenerului de viață sau separarea de copii poate duce la singurătate.

- *Probleme de sănătate:* declanșarea bolilor cronice poate limita mobilitatea și interacțiunea.
- *Lipsa activităților*: absența unui scop social poate duce la depresie sau anxietate.

Tabelul 7

Tabel sumar al etapelor socializării și riscurilor asociate

Etapă	Perioada de vârstă	Specificul socializării	Riscuri asociate
Socializarea primară	0-12 ani	Formarea bazelor personalității și socializării.	Neglijarea, abuzul, lipsa accesului la educație.
Socializarea secundară	12-18 ani	Construirea identității și independenței.	Presiunea grupului, conflicte familiale, influențe digitale negative.
Socializarea terțiară	18-30 ani	Integrarea socială și profesională.	Șomajul, instabilitatea emoțională, comportamente sociale riscante.
Socializarea adultă	30-60 ani	Stabilitatea socială și contribuția comunitară.	Izolarea, conflictele familiale, burnout-ul profesional.
Socializarea continuă	60+ ani	Reinventarea rolurilor, socializare comunitară.	Singurătatea, problemele de sănătate, lipsa activităților sociale.

Astfel, socializarea este un proces continuu și complex, influențat de agenții și mediile în care se desfășoară. Fiecare etapă a vieții aduce cu sine specificități și provocări unice, iar riscurile asociate pot fi prevenite prin intervenții educative și sociale adaptate fiecărei vârste. O înțelegere profundă a acestui proces contribuie la dezvoltarea armonioasă a indivizilor și la coeziunea societății.

Descifrarea și compararea termenilor socializare, desocializare și resocializare

Socializarea este procesul prin care indivizii învață și interiorizează normele, valorile, comportamentele și competențele sociale necesare pentru a funcționa ca membri ai societății. Este un proces esențial în formarea personalității și în adaptarea la cerințele sociale. Rolul socializării este integrarea individului în societate prin educație și interacțiuni sociale. Drept agenți ai socializării sunt familia, școala, grupurile de egali, mass-media. Din caracteristici distinctive ale socializării menționăm faptul că ea este continuă, dinamică și adaptabilă la schimbările sociale. Pentru a descifra, vom exemplifica pentru fiecare etapă:

- *Socializarea primară:* copilul învață să spună „mulțumesc” și „te rog” de la părinți.
- *Socializarea secundară*: adolescentul învață regulile de interacțiune în grupul de prieteni sau la școală.

- *Socializarea terțiară:* adultul dobândește norme culturale noi atunci când emigrează.

Desocializarea este procesul prin care un individ își pierde sau abandonează normele, valorile și comportamentele anterioare, fie voluntar, fie din cauza unor factori externi. Acest proces poate apărea în contexte de tranziție, criză sau izolare socială. Rolul socializării este că poate pregăti individul pentru resocializare, dar poate duce și la marginalizare sau excluziune socială. Drept factori declanșatori sunt schimbările majore în viață (pensionare, șomaj, migrație), traume, instituționalizare (ex: penitenciare, spitale, aziluri). Ca exemple pentru fiecare etapă aducem:

- *Socializarea primară***:** copilul crescut într-un orfelinat poate pierde legătura cu normele familiei biologice.

- *Socializarea secundară***:** adolescentul care abandonează școala pierde normele educative și sociale ale comunității școlare.

- *Socializarea terțiară***:** adultul pensionar poate experimenta desocializarea prin pierderea rolului său profesional.

Resocializarea este procesul prin care individul învață noi norme, valori și comportamente pentru a se adapta unui context social diferit sau a se reintegra în societate după o perioadă de izolare sau marginalizare. Rolul resocializării se manifestă prin faptul, că ea permite adaptarea la noi cerințe sociale, culturale sau profesionale. Din caracteristici menționăm, că este intenționată și structurată (ex: programe de reabilitare) sau spontană (ex: adaptarea la un nou mediu cultural). Exemple pentru fiecare etapă:

- *Socializarea primară:* copilul adoptat de o familie dintr-o altă cultură învață normele și valorile specifice acesteia.

- *Socializarea secundară***:** fostul delincvent juvenil este reeducat într-un centru pentru a se reintegra în comunitate.

- *Socializarea terțiară:* adultul emigrant care învață limba și obiceiurile unei noi țări pentru a deveni parte activă a comunității.

Tabelul 8

Tabel comparativ: socializare, desocializare și resocializare

Aspect	Socializare	Desocializare	Resocializare
Definiție	Procesul de învățare și interiorizare a normelor și valorilor sociale.	Pierderea normelor și valorilor anterioare, voluntar sau forțat.	Învățarea unor noi norme și valori pentru adaptarea la un context social diferit.
Scop	Integrarea individului în societate.	Deconectarea de la norme vechi, de obicei în pregătirea pentru schimbare sau din cauza izolării.	Adaptarea la noi cerințe sau reintegrarea în societate.

Agenți	Familia, școala, grupurile de egali, mass-media.	Lipsa agenților tradiționali sau influența negativă a unor factori (ex: medii restrictive).	Programe educative, instituții de reabilitare, comunități de suport.
Exemple pozitive	Învățarea normelor culturale de la familie.	Renunțarea la un comportament disfuncțional (ex: dependență de droguri).	Adaptarea la viața socială după reabilitare într-un centru de detenție.
Exemple negative	Adoptarea unor norme negative sub influența mass-media.	Pierderea abilităților sociale prin izolare (ex: viață în închisoare).	Adaptarea inadecvată (ex: normele criminale în locul celor prosociale).
Durată	Continuă, pe parcursul vieții.	Poate fi temporară sau permanentă.	Poate fi rapidă (ex: cursuri intensive) sau lentă (ex: reintegrarea socială treptată).

Pentru a descrie cum acționează socializarea, desocializarea și resocializarea asupra individului la toate etapele socializării fiinei umane, vom exemplifica detaliat.

La etapa primară socializarea este caracterizată de învățarea limbajului de la părinți. Desocializare apare prin pierderea normelor familiale într-un mediu instituționalizat în caz dacă copilul este crescut în orfelinat, centru de plasament. Resocializarea vine dacă apare necesitatea adoptării unor noi obiceiuri într-o familie adoptivă sau la o altă instituție.

În caz de *socializare secundară,* procesul de socializareeste caracterizat de învățarea regulilor de muncă într-un mediu profesional. Desocializarea include excluderea din grupul de muncă din cauza concedierii sau a unui conflict. Resocializare presupune reintegrarea într-un nou loc de muncă prin programe de recalificare.

La etapa de *socializare terțiară*, socializareacuprinde adaptarea la viața de pensionar, învățând să contribuie altfel în comunitate. Desocializarea este în caz de pierdere a rolurilor sociale și a contactelor după pensionare. Resocializarea începe a fi vizibilă prin participarea la activități de voluntariat sau implicarea în cluburi pentru seniori.

Prin urmare, socializarea, desocializarea și resocializarea sunt procese interdependente care formează personalitatea și comportamentul individului în raport cu societatea. Dacă socializarea asigură integrarea și dezvoltarea, desocializarea și resocializarea permit adaptarea la schimbări majore sau corectarea unor trasee disfuncționale. Înțelegerea acestor procese este crucială pentru a sprijini persoanele în contexte diverse – de la educație la reintegrare socială.

Adaptarea socială și autonomia personală în procesul socializării

Adaptarea socială este procesul prin care individul își ajustează comportamentele, atitudinile și valorile pentru a se conforma normelor și cerințelor societății, integrându-se armonios

în mediul social. Aceasta presupune interacțiuni eficiente cu ceilalți și o participare activă la viața comunității.

Adaptarea socială dispune de așa caracteristici, cum este:

- *Bidirecționalitate:* pe de o parte, individul învață și respectă normele sociale, iar pe de altă parte, contribuie la influențarea și schimbarea acestora.
- *Flexibilitate:* individul trebuie să își ajusteze comportamentul în funcție de schimbările din mediul social.
- *Dinamicitate:* adaptarea socială nu este un proces unic, ci continuu, care se desfășoară pe tot parcursul vieții.

Formele adaptării sociale:

- Adaptarea pozitivă: integrarea armonioasă a individului în societate (relații sănătoase, angajare stabilă, participare activă la viața comunității).
- Adaptarea negativă: conformarea la norme sociale disfuncționale sau excluziunea socială (adoptarea unor comportamente antisociale pentru acceptarea într-un grup).

Ca și orice proces, adaptarea socială poate fi declanșată sau influențată de o serie de factori. Factorii care influențează adaptarea socială sunt:

- *Familia:* asigură primele modele de comportament și norme sociale.
- *Școala:* promovează integrarea în grupuri mai mari și dobândirea competențelor sociale.
- *Grupurile de egali:* influențează modul în care individul se raportează la norme și valori.
- *Mediul cultural:* transmite valori și tradiții care modelează comportamentele.

Fiind un proces prin care ființa umană își ajustează comportamentele, atitudinile și valorile, *rolul adaptării sociale* în procesul socializării se rezumă la specificul ei ca proces esențial pentru succesul socializării, deoarece permite individului să: colaboreze eficient cu ceilalți, să-și asume roluri sociale adecvate, să-și dezvolte relații bazate pe respect și încredere.

Exemple de adaptare socială pot fi:

- *În copilărie***:** învățarea regulilor de comportament în familie și școală.
- *În adolescență***:** adoptarea normelor grupului de prieteni și dezvoltarea unei identități sociale.
- *La maturitate***:** integrarea în comunitatea profesională sau familială.
- *La vârsta a treia***:** adaptarea la schimbările rolurilor sociale (ex: pensionarea).

Autonomia personală este capacitatea individului de a lua decizii independente, de a acționa responsabil și de a-și asuma consecințele acțiunilor sale. Este un aspect esențial al dezvoltării personale și al procesului de socializare, deoarece permite individului să participe activ la viața socială fără a depinde complet de ceilalți.

Caracteristici ale autonomiei personale:

- *Independența:* **i**ndividul este capabil să acționeze și să ia decizii fără influență excesivă din partea altora.
- *Responsabilitatea:* persoana își asumă consecințele acțiunilor sale și răspunde de propriile decizii.
- *Capacitatea de auto-reglementare***:** **i**ndividul își gestionează emoțiile și comportamentele pentru a respecta normele sociale.

Literatura ne propune șu unele etape ale dezvoltării autonomiei personale. Acestea sunt:

- În copilărie: primele semne de autonomie apar când copilul încearcă să facă lucruri pe cont propriu (ex: îmbrăcatul, hrănitul).
- În adolescență: autonomia personală se consolidează prin luarea deciziilor legate de educație, prieteni și activități personale.
- La maturitate: persoana devine complet autonomă în viața profesională, familială și socială.

Există o relație dintre autonomia personală și socializare. Aceasta poate fi caracterizată în modul următor: autonomia personală este un rezultat al socializării eficiente. Prin intermediul socializării, individul: dobândește competențe pentru a lua decizii responsabile, învață să echilibreze nevoia de independență cu respectarea normelor sociale, devine un participant activ în comunitate.

Exemple de autonomie personală la diferite etape ale socializării:

- *Copilărie:* copilul își alege activitățile recreative sau prietenii.
- *Adolescență:* adolescentul decide ce carieră să urmeze sau ce hobby-uri să exploreze.
- *Maturitate***:** adultul își organizează viața profesională și familială.
- *Vârsta a treia:* pensionarul se implică în activități comunitare din proprie inițiativă.

Tabelul 9

Diferențe între adaptarea socială și autonomia personală

Aspect	Adaptarea socială	Autonomia personală
Definiție	Ajustarea comportamentului pentru a respecta normele sociale.	Capacitatea de a lua decizii independente și responsabile.
Rol în socializare	Permite integrarea armonioasă în societate.	Contribuie la dezvoltarea personalității și a responsabilității.
Caracteristică principală	Conformarea la normele sociale și participarea activă.	Independența și asumarea responsabilității.
Agenți principali	Familie, școală, grupuri sociale, mass-media.	Educația, experiențele personale, reflecția proprie.
Exemplu	Un adolescent se adaptează la normele grupului de prieteni.	Un adolescent decide să urmeze un anumit drum profesional.

Asemănător socializării, există riscuri asociate adaptării sociale și autonomiei personale. Pentru adaptarea socială poate fi *conformarea excesivă***,** când persoana poate adopta comportamente contrare valorilor sale doar pentru a fi acceptată, dar și *eșecul adaptării*, când excluderea socială poate duce la alienare sau comportamente antisociale. Pentru autonomia personală, riscuri prezintă *izolarea excesivă***,** exprimată prin dorința de independență exagerată ceea ce poate duce la ruperea relațiilor sociale, precum și *deciziile iresponsabile* **-** lipsa experienței sau a sprijinului poate duce la alegeri greșite.

În concluzie, adaptarea socială și autonomia personală sunt procese complementare în cadrul socializării. Adaptarea socială asigură integrarea individului în societate, iar autonomia personală îi oferă capacitatea de a participa activ și responsabil. Ambele sunt esențiale pentru dezvoltarea unei personalități echilibrate și pentru funcționarea armonioasă în comunitate. Adaptarea socială și autonomia personală reprezintă două dimensiuni fundamentale ale procesului de socializare, fiecare având un rol specific în dezvoltarea individului. Relația dintre aceste două dimensiuni poate varia în funcție de contextul social, etapă de viață și caracteristicile individuale. În general, relația dintre ele poate fi de *cooperare, colaborare, echilibru* sau, uneori, chiar *antagonistă.*

Mecanismele și componentele structurale ale procesului de socializare

Procesul de socializare este unul complex, care implică mai multe mecanisme psihologice, sociale și educative, precum și componente structurale interconectate. Acestea asigură transmiterea și interiorizarea normelor, valorilor, comportamentelor și competențelor necesare pentru integrarea individului în societate.

Mecanismele socializării reprezintă procesele prin care individul asimilează și integrează normele și valorile sociale. Acestea funcționează prin intermediul interacțiunilor cu agenții socializării (familia, școală, grupurile de egali etc.). Pedagogia socială propune următoarele grupuri de mecanisme ale socializării: socio-psihologice și socio-pedagogice.

I. Mecanismele socio-psihologice ale socializării

1. ***Imitarea*** **-** procesul prin care individul copiază comportamentele și atitudinile observate la alte persoane, în special la modelele sociale (părinți, profesori, colegi). Imitarea este fundamentală în socializarea primară, când copilul învață primele norme și obiceiuri (copilul își imită părinții atunci când spune „mulțumesc" sau „te rog").

2. ***Imprimarea*** este procesul prin care un individ interiorizează norme, valori, comportamente și modele sociale încă din stadiile incipiente ale vieții, pe baza expunerii directe și constante la mediul social. Acest mecanism este adesea pasiv și automat, depinzând de repetarea interacțiunilor cu agenții socializării.

Este mai pronunțată în copilărie, când individul este mai receptiv la influențele externe. Comportamentele și valorile imprimate devin fundamentale pentru personalitate și pot persista pe tot parcursul vieții. Procesul nu presupune conștientizarea de către individ a ceea ce este învățat.

Cum decurge imprimarea? Copilul observă comportamentele din jurul său, mai ales ale părinților și ale altor modele sociale apropiate. Comportamentele și normele sociale sunt repetate constant de agenții socializării. Prin interiorizere, normele și valorile devin parte integrantă a personalității individului.

Exemple:

În copilărie: copilul care crește într-o familie unde se practică salutul zilnic va interioriza această normă și o va considera naturală sau un copil care vede părinții respectând regulile de circulație va considera acest comportament normal.

În adolescență: elevii pot adopta comportamente de respect față de profesori prin repetarea constantă a acestor atitudini în școală.

În maturitate: un angajat care lucrează într-o companie cu o cultură a punctualității va asimila această valoare prin expunere continuă.

3. ***Identificarea*** e procesul prin care individul se identifică cu un model social (părinte, profesor, lider), asumându-și valorile și comportamentele acestuia. Acest mecanism ajută la formarea identității și personalității (adolescentul care încearcă să fie ca mentorul/profesorul său, preluându-i valorile și atitudinile). Astfel, identificarea este procesul prin care individul își asumă valori, norme și comportamente prin asocierea sa cu un model social (persoană sau grup) cu care se identifică emoțional și psihologic. Spre deosebire de imprimare, identificarea este un proces mai conștient și voluntar. Identificarea este mai eficientă când există o afinitate afectivă între individ și modelul său. Individul alege, în mod inconștient sau conștient, ce modele sociale să urmeze. Datorită personalizării, normele și comportamentele modelului devin parte din identitatea personală a individului.

Cum decurge identificarea? Începe cu admirarea modelului: individul vede în modelul său o persoană dezirabilă sau aspiră să fie asemenea acestuia. Apoi are loc asumarea valorilor și comportamentelor: el adoptă caracteristicile observate la modelul social. În final, apare integrarea în identitate: valorile și comportamentele modelului devin componente ale personalității individului. Exemple:

În copilărie: un copil care își vede părintele ca pe un model aspiră să-i urmeze exemplul (ex. un tată care citește zilnic poate determina copilul să adopte acest comportament).

În adolescență**:** adolescent care admiră un profesor sau un sportiv va adopta comportamente și valori asociate acestuia (ex. muncă asiduă, ambiție).

În maturitate: tânărul care intră într-un loc de muncă poate adopta comportamente de la mentorul său (ex. atitudinea față de colegi sau stilul de lucru).

4. ***Reflexia*** este procesul prin care individul evaluează normele și valorile sociale prin risma propriei experiențe și gândiri critice, ajungând să le asimileze sau să le respingă în mod conștient. Este un mecanism activ, bazat pe introspecție și autoevaluare. Reflexia presupune o gândire critică asupra normelor și valorilor sociale. Individul încorporează normele în propria identitate doar dacă le consideră relevante sau valoroase. Este un mecanism care poate genera adaptări ale comportamentului și valorilor.

Cum decurge reflexia? Individul analizează normele sociale și comportamentele pe care le observă în mediul său. Evaluează dacă aceste norme sunt compatibile cu valorile personale. În rezultat, normele și valorile sunt acceptate sau respinse în funcție de concluziile personale.

Exemple:

În copilărie: copilul care vede că părinții săi se ceartă frecvent poate concluziona că acest comportament nu este de dorit și îl poate evita.

În adolescență: adolescentul poate evalua regulile stricte ale școlii și, deși nu le place, le poate accepta din necesitate (ex. să respecte regulile vestimentare pentru a evita sancțiunile).

În maturitate: un angajat poate observa practicile managerului său și să decidă că unele dintre ele nu sunt etice, evitând să le reproducă.

5. Învățarea (condiționarea) este un mecanism de asimilare a normelor sociale prin recompense și pedepse. Individul învață ce comportamente sunt acceptabile și care sunt sancționate. Ea este esențială pentru adaptarea la reguli sociale clare (copilul învață să nu mintă, deoarece este pedepsit pentru minciună, dar recompensat pentru onestitate).

6. Socializarea prin comunicare reprezintă procesul prin care normele și valorile sunt transmise prin limbaj, discursuri, povești sau simboluri. Acest mecanism permite transmiterea de

cunoștințe și valori complexe (discuțiile din familie sau lecțiile din școală despre respectul față de ceilalți).

7. Internalizarea este procesul prin care normele și valorile sociale devin parte integrantă a personalității individului. Ea oferă stabilitate comportamentului, făcând respectarea normelor să fie automată (o persoană care respectă regulile de politețe fără să se simtă constrânsă să o facă).

Componentele structurale ale procesului de socializare

Socializarea implică mai multe componente structurale care definesc obiectivele, procesele și rezultatele acesteia. Aceste componente sunt interdependente și contribuie la formarea personalității și la integrarea socială:

1. *Normele sociale* care sunt, de fapt, reguli explicite sau implicite care guvernează comportamentul într-o societate. Ele ghidează acțiunile indivizilor, oferindu-le repere despre ceea ce este acceptabil (regulile de politețe (ex. salutul) sau normele de conduită morală (ex. onestitatea).

2. *Valorile sociale* reprezintă principii fundamentale care definesc ceea ce este considerat important, corect sau dezirabil într-o societate. Ele creează baza pentru normele sociale și orientările comportamentale (respectul pentru drepturile omului, aprecierea educației, echitatea).

3. *Rolurile sociale* sunt așteptările legate de comportamentul unui individ în funcție de poziția sa socială. C u ele are loc structurarea comportamentului în cadrul relațiilor sociale (rolul de părinte presupune responsabilități față de copil, iar cel de angajat implică respectarea sarcinilor profesionale).

4. *Statutul social* este poziția ocupată de un individ într-un grup sau într-o societate. El influențează modul în care alții interacționează cu individul și cum își exercită acesta rolurile sociale (un profesor are un statut social diferit de cel al unui elev).

5. *Modelele sociale* sunt reprezentate de persoane sau grupuri care oferă exemple de comportament ce pot fi imitate. Ca și rol modelele inspiră adoptarea unor comportamente și valori dezirabile (un sportiv de succes poate deveni model pentru tineri).

6. *Agenții socializării* sunt instituții, persoane sau grupuri care facilitează procesul de socializare. Au rol de a transmite normele, valorile și modelele sociale (*familia:* agent principal în socializarea primară; *școala:* transmite cunoștințe formale și norme sociale; *grupurile de egali:* influențează identitatea socială în adolescență; *mass-media:* formează percepții despre norme și valori globale).

7. *Atitudinile sociale* reprezintă tendințe sau predispoziții în evaluarea unui comportament, a unei persoane sau a unui eveniment. Rolul lor se rezumă la ghidarea reacțiilor individului în interacțiunile sociale (atitudinea pozitivă față de diversitatea culturală).

Interacțiunea dintre mecanismele și componentele socializării se poate constata printr-un exemplu integrativ:

- *Mecanisme:* un copil își imită părinții (imitarea) și primește recompense pentru comportamentele corecte (condiționarea).
- *Componente:* în acest proces, familia (agent al socializării) transmite valori sociale precum respectul și onestitatea (valori sociale), iar copilul internalizează aceste comportamente (internalizarea).

Tabelul 10

Rolul acestor elemente în diferitele etape ale socializării

Etapă	Mecanisme predominante	Componente implicate
Primară (0-12 ani)	Imitarea, imprimarea, condiționarea, identificarea	Norme sociale, valori, roluri familiale.
Secundară (12-18 ani)	Identificarea, reflexia, socializarea prin comunicare	Grupuri de egali, roluri sociale, statut.
Terțiară (18+ ani)	Reflexia, internalizarea, resocializarea	Agenții formali (locul de muncă), valori sociale, modele sociale.

Mecanismele socio-psihologice și componentele structurale ale socializării interacționează pentru a forma personalitatea și comportamentul social al individului. Mecanisme precum imitarea, condiționarea și internalizarea permit asimilarea componentelor sociale esențiale (norme, valori, roluri), iar agenții socializării facilitează acest proces. Înțelegerea acestor aspecte este crucială pentru a sprijini procesul de integrare socială și dezvoltare personală la orice vârstă.

Imprimarea, identificarea și reflexia sunt mecanisme fundamentale în procesul socializării. Acestea funcționează complementar și pe diferite niveluri: imprimarea asigură interiorizarea normelor de bază, identificarea contribuie la formarea identității, iar reflexia permite adaptarea și personalizarea normelor sociale. Aceste mecanisme lucrează împreună pentru a sprijini integrarea individului în societate, dar și pentru a-i permite să contribuie la transformarea normelor sociale.

II. Mecanismele socio-pedagogice ale socializării

Mecanismele socio-pedagogice ale socializării sunt procese prin care individul interiorizează norme, valori, roluri sociale și comportamente. Acestea reflectă influențele variate care provin din interacțiuni directe sau indirecte, educație formală și informală, experiențe sociale spontane sau organizate. Ele sunt esențiale pentru integrarea individului în societate.

1. ***Socializarea stihiinică*** sau spontană, reprezintă procesul prin care indivizii învață norme, valori și comportamente sociale fără o intervenție planificată. Aceasta este caracterizată de influențe naturale, necontrolate, provenite din mediul social înconjurător. Ea se caracterizează prin *lipsa controlului* (normele și valorile sunt transmise prin interacțiuni cotidiene neintenționate); provine dintr-o gamă largă de experiențe și influențe – familie, prieteni, mediu cultural, mass-

media, adesea este *inconștientă:* ndivizii interiorizează aceste norme fără o conștientizare clară a procesului. Exemple:

- În copilărie: copiii adoptă limbajul și gesturile observate la părinți sau la alte persoane din jurul lor.
- În adolescență: influențele venite din grupul de prieteni pot modela atitudini și comportamente (ex: modă, stil de vorbire).
- În maturitate: persoanele pot prelua valori din filme, cărți sau interacțiuni ocazionale.

Rolul ei în socializare se rezumă la faptul, că ea este indispensabilă pentru adaptarea la situații sociale diverse, dar poate avea și un impact negativ dacă normele învățate sunt inadecvate sau contrare valorilor pozitive (ex: discriminare sau prejudecăți).

2. ***Socializarea instituționalizată*** reprezintă procesul de socializare planificată, organizată și reglementată de instituții sociale precum familia, școala, biserica sau locul de muncă. Aceasta are scopul de a educa și forma indivizii conform normelor și valorilor acceptate de societate. Drept caracteristici ale ei putem evidenția: *planificare:* procesul este intenționat și structurat, urmând obiective clar definite; prezența *agenților formali:* ea implică instituții precum școala, instituțiile religioase sau organizațiile profesionale; dispune de *orientare normativă:* ea promovează conformarea la valorile și normele stabilite. Exemple:

- În copilărie: școala transmite cunoștințe și valori precum respectul pentru reguli, disciplina sau colaborarea.
- În adolescență**:** programele extracurriculare (ex: cluburi sportive, cercuri de lectură) contribuie la dezvoltarea socială.
- În maturitate: instituțiile de muncă oferă training-uri pentru integrarea în echipe și respectarea standardelor profesionale.

Rolul instituțiilor sociale în socializare este esențial pentru asigurarea coeziunii sociale, fiind mecanismul principal prin care societatea își perpetuează normele și valorile. Cu toate acestea, poate deveni rigidă, neadaptată sau opresivă dacă nu ține cont de diversitatea individuală.

3. *Socializarea stilurilor* reprezintă procesul prin care indivizii adoptă și interiorizează modele de comportament, exprimare, atitudini și preferințe asociate anumitor grupuri sociale sau culturale. Este strâns legată de identitatea personală și apartenența socială. Ca și caracteristici putem relata următoarele: *individualitate,* ea accentuează diversitatea, deoarece stilurile reflectă personalitatea și preferințele individului; *apartenență,* căci indivizii se alătură grupurilor sociale care împărtășesc aceleași stiluri; *influențele culturale*, prin care mass-media, moda, muzica și tehnologia joacă un rol major. Exemple:

- În copilărie: copiii adoptă stiluri de joc și interese inspirate de desene animate sau colegii de clasă.
- În adolescență: adolescenții își aleg stilul vestimentar sau muzical pentru a-și exprima identitatea (ex: rockeri, hip-hoperi, etc.).
- În maturitate: adulții adoptă stiluri asociate statutului profesional (ex: ținute office) sau hobby-urilor personale.

Rolul stilurilor în socializarese rezumă la faptul, că ajută individul să își exprime identitatea și să își creeze o apartenență socială, dar poate genera și diviziuni sociale bazate pe stereotipuri sau preferințe superficiale.

4. ***Socializarea interpersonală*** este procesul prin care indivizii învață norme, valori și comportamente prin interacțiuni directe, față în față, cu ceilalți. Aceste interacțiuni sunt personale și bazate pe relații apropiate. Dacă e să menționăm caracteristicile, vom sublinia că ea este *bazată pe relații directe***:** implică interacțiuni intime sau personale cu familia, prietenii, colegii etc.; este *personalizată:* normele sunt transmise în mod specific, în funcție de caracteristicile fiecărei relații. Dispune de *flexibilitate:* permite ajustarea normelor și valorilor în funcție de nevoile individului și ale grupului. Exemple:

- În copilărie: părinții învață copilul să-și ceară scuze atunci când greșește.
- În adolescență: prietenii apropiați transmit comportamente și valori legate de loialitate sau încredere.
- În maturitate: mentorii din viața profesională sau partenerii de viață influențează deciziile și atitudinile individului.

Rolul interacțiunilor sociale în socializare se datorează faptului, că are un impact profund asupra personalității, deoarece se bazează pe conexiuni emoționale puternice. Este flexibilă și se adaptează în funcție de context, dar poate deveni un factor de presiune dacă relațiile sunt toxice.

Tabelul 11

Mecanismele socio-pedagogice ale socializării

Mecanism	Definiție	Caracteristici	Exemple
Socializarea stihiinică	Proces spontan, neplanificat, prin care normele sunt asimilate din mediul social.	Lipsa controlului, diversitate, influențe neintenționate.	Copiii adoptă limbajul sau gesturile observate la părinți.
Socializarea instituționalizată	Proces planificat și organizat de instituții sociale pentru a forma indivizii conform normelor societății.	Planificare, agenți formali, orientare normativă.	Școala formează competențe sociale prin educație formală.

Socializarea stilurilor	Adoptarea modelelor de comportament, exprimare și preferințe asociate anumitor grupuri sau culturi.	Individualitate, apartenență, influențe culturale.	Adolescenții adoptă stiluri muzicale sau vestimentare pentru a-și exprima identitatea.
Socializarea interpersonală	Învățarea normelor și valorilor prin interacțiuni directe și personale cu ceilalți.	Relații directe, personalizate, bazate pe conexiuni emoționale.	Mentorii influențează deciziile profesionale ale unui tânăr angajat.

De aici, mecanismele socio-pedagogice ale socializării reflectă diversitatea procesului de integrare socială. De la influențele spontane ale socializării stihiinice la structura formală a socializării instituționalizate, fiecare mecanism contribuie la formarea personalității și la adaptarea individului la societate. Socializarea stilurilor și interpersonală adaugă o dimensiune personalizată, oferind context pentru exprimarea identității și apartenenței. Toate aceste mecanisme sunt interconectate și esențiale pentru dezvoltarea unei personalități echilibrate.

Omul și procesul de socializare: obiect, subiect și jertfă

Omul este simultan ***obiect, subiect*** și, în anumite cazuri***, jertfă*** în procesul socializării. Acest triplu rol reflectă complexitatea și dinamismul interacțiunilor dintre individ și societate. Socializarea influențează formarea personalității, dar poate avea și efecte negative dacă este condiționată de factori nefavorabili.

1. *Omul ca obiect al socializării* este atunci când este supus influențelor externe care îi modelează comportamentul, valorile, atitudinile și identitatea. În acest rol, individul este receptiv la normele și valorile transmise de agenții socializării. În asemenea situație, caracteristici evidente ale omului ca obiect vor fi: *pasivitate*: individul primește normele și valorile fără a avea control asupra acestora, are lor *influențe puternice ale agenților socializării*: familia, școala, mass-media, grupurile de egali, totodată se pornește *interiorizarea normelor*: valorile și comportamentele sociale devin parte integrantă a personalității. Exemple:

- În copilărie: copilul adoptă obiceiuri și reguli din familie, cum ar fi respectarea celorlalți sau salutul.
- În adolescență: grupurile de prieteni influențează stilul de viață și preferințele muzicale.
- În maturitate: locul de muncă definește comportamentele profesionale și respectarea standardelor organizaționale.

2. *Omul ca subiect al socializării* este atunci când devine activ în procesul socializării, influențând mediul și pe cei din jurul său. În acest rol, individul contribuie la transmiterea normelor și valorilor sociale. Drept caracteristici vin: *activism*: individul participă activ la educarea altora și la crearea normelor sociale; are loc *interacțiune bidirecțională*: socializarea devine un proces

reciproc, în care atât individul, cât și mediul sunt transformați; apare *influență conștientă*: subiectul este capabil să-și aleagă valorile și să le promoveze. Exemple:

- În copilărie: un copil mai mare învață pe un frate mai mic să respecte regulile de comportament.
- În adolescență: un lider informal influențează valorile și comportamentele grupului de prieteni.
- În maturitate: un profesor transmite elevilor cunoștințe și valori morale, modelându-le personalitatea.

3. *Omul ca jertfă a socializării* devine atunci când procesul de socializare este condiționat de factori nefavorabili, ceea ce poate duce la marginalizare, excluziune sau dezvoltarea unor comportamente și valori disfuncționale. Predomină ala caracteristici, cum: *socializare negativă*: individul interiorizează norme și comportamente disfuncționale (ex. violență, discriminare); *excludere socială*: eșecul adaptării sociale duce la alienare sau izolare; *lipsa oportunităților*: condițiile socio-economice nefavorabile limitează accesul la socializare pozitivă. Exemple:

- În copilărie: copilul crescut într-un mediu abuziv poate adopta comportamente agresive.
- În adolescență: tinerii din medii defavorizate pot deveni victime ale infracționalității sau dependenței de substanțe.
- În maturitate: o persoană marginalizată economic poate întâmpina dificultăți în integrarea profesională sau comunitară.

Omul poate fi ca jertfă a condițiilor nefavorabile la fiecare etapă a socializării. Să descriem aceste conținuturi în termeni de efecte și exemple.

În copilărie (socializarea primară) drept condiții nefavorabile pot fi neglijare parentală, abuzul fizic sau emoțional, sărăcia, lipsa accesului la educație. În consecință vor fi și efectele, de tipul: dezvoltarea unui atașament nesigur, dificultăți de socializare, comportamente antisociale. Exemplu: un copil care crește într-un mediu violent poate adopta comportamente agresive ca mecanism de apărare.

În adolescență (socializarea secundară) condițiile nefavorabile de tipul presiunea grupului, discriminarea, lipsa sprijinului emoțional, influențele negative ale mass-media, vor genera apariția efectelor negative, cum este delincvență juvenilă, abandon școlar, criză de identitate. Exemplu: un adolescent respins de grupurile de egali poate deveni izolat și dezvolta anxietate socială.

În maturitate (socializarea terțiară) ca și condiții nefavorabile pot apărea legate de șomaj, excluziune socială, discriminare pe criterii de gen, rasă sau vârstă. Neîntîrziat vin și efectele: alienare socială, dificultăți de integrare profesională, pierderea încrederii în sine. Exemplu: O

persoană care nu reușește să se angajeze din cauza stereotipurilor sociale poate deveni dependentă de ajutor social.

La vârsta a treia condițiile nefavorabile, de genul pierderea partenerului de viață, pensionarea, marginalizarea socială, vor trage după sine efecte social negative: singurătate, depresie, deteriorare fizică și mentală. Exemplu: o persoană în vârstă care nu are sprijin familial poate deveni izolată și lipsită de resurse.

Tabelul 12

Tabel sumar: omul în procesul de socializare

Rol	Definiție	Exemple
Obiect	Este supus influențelor externe, fiind modelat de mediul social.	Copilul învață regulile de politețe de la părinți.
Subiect	Participă activ la transmiterea normelor și valorilor sociale.	Profesorul influențează comportamentele elevilor săi.
Jertfă	Devine victimă a socializării nefavorabile din cauza factorilor externi.	Un adolescent dintr-un mediu sărac abandonează școala și intră în delincvență.

Procesul de socializare este unul dinamic, iar omul poate fi simultan obiect, subiect și jertfă în funcție de contextul social și de agenții implicați. Rolul pozitiv al socializării depinde de condițiile favorabile și de sprijinul oferit de societate, în timp ce condițiile nefavorabile pot transforma socializarea într-un factor de marginalizare sau alienare. Înțelegerea acestor dimensiuni este esențială pentru crearea unor medii sociale incluzive și educative.

În concluzie, ***Socializarea*** reprezintă un proces complex și dinamic prin care individul dobândește normele, valorile, rolurile și competențele necesare integrării în societate. Este un fenomen socio-pedagogic fundamental, care susține atât dezvoltarea personalității umane, cât și perpetuarea ordinii și coeziunii sociale. Socializarea nu este doar un mijloc prin care societatea modelează individul, ci și o cale prin care acesta contribuie la transformarea și adaptarea structurilor sociale.

Socializarea ca fenomen socio-pedagogic reprezintă multidimensionalitatea procesului: **s**ocializarea este un fenomen **social**, deoarece asigură integrarea indivizilor în comunitate și transmiterea normelor de la o generație la alta. Este un fenomen **pedagogic**, întrucât implică educația formală, nonformală și informală, contribuind la formarea cunoștințelor, atitudinilor și abilităților. ***Mecanismele socializării*** **i**mprimarea, identificarea, reflexia și internalizarea sunt mecanismele prin care normele și valorile sociale devin parte integrantă a personalității. Socializarea poate fi stihiinică (spontană), instituționalizată (planificată), interpersonală sau legată de stiluri, fiecare având un rol specific în formarea individului.

Scopurile socializării **s**unt *individuale***:** dezvoltarea autonomiei, adaptabilității și competențelor sociale și ***sociale:*** crearea coeziunii și stabilității prin perpetuarea valorilor și

normelor. Relația dintre om și socializare este una reciprocă, în care individul poate avea, în diferite momente ale vieții, roluri multiple: **obiect**, **subiect** și, uneori, **jertfă**. Omul ca obiect al socializării **e**ste modelat de influențele externe (familie, școală, comunitate) și interiorizează valorile și normele sociale. În copilărie, această relație este predominant pasivă, reflectând receptivitatea individului la educație și interacțiuni. Omul ca subiect al socializării devine activ în procesul de socializare, contribuind la transmiterea normelor și valorilor către alții. În maturitate, individul influențează mediul său social prin decizii, comportamente și prin implicare în comunitate. Omul ca jertfă a socializării devine datorită **c**ondițiilor nefavorabile (ex. discriminarea, sărăcia, excluderea socială) pot transforma socializarea într-un proces disfuncțional. În aceste situații, individul poate fi marginalizat sau poate adopta comportamente și valori negative.

Conexiunea dintre om și socializare este caracterizată prin *interdependență*: omul este format de procesul de socializare, dar, la rândul său, contribuie la modelarea normelor și structurilor sociale. Această interdependență subliniază rolul activ al omului în perpetuarea sau schimbarea valorilor societății; *adaptabilitate și autonomie*: prin socializare, individul își dezvoltă capacitatea de adaptare la mediu și își construiește autonomia personală. Această dualitate între conformare și independență este esențială pentru echilibrul personal și social; *dinamicitate:* relația dintre om și socializare evoluează pe parcursul vieții, fiind influențată de agenții socializării (familie, școală, grupuri de egali, mass-media) și de contextul social și cultural.

Importanța înțelegerii procesului de socializare **- î**ntr-o societate în continuă schimbare, socializarea joacă un rol crucial în:

Asigurarea coeziunii sociale: transmiterea valorilor fundamentale ajută la menținerea stabilității și ordinii sociale.

Prevenirea marginalizării: înțelegerea factorilor care contribuie la excluderea socială poate sprijini crearea unor politici de incluziune eficientă.

Dezvoltarea armonioasă a individului: promovarea unei socializări pozitive și echilibrate contribuie la formarea unei personalități autonome și responsabile.

Astfel, socializarea este un proces esențial pentru existența și funcționarea umană, integrând dimensiuni sociale și pedagogice pentru a modela indivizii și societatea. Omul, ca obiect al socializării, învață normele și valorile necesare integrării, iar ca subiect al socializării, contribuie activ la perpetuarea acestora. Totuși, condițiile nefavorabile pot transforma individul în jertfa socializării, subliniind nevoia de a promova medii sociale incluzive, echitabile și educative. În final, relația dintre om și socializare reflectă echilibrul dintre influențele externe și autonomia personală, contribuind la dezvoltarea atât a individului, cât și a comunității.

VII. EDUCAŢIA ÎN CONTEXTUL SOCIALIZĂRII OMULUI. TEORII SOCIOLOGICE ASUPRA EDUCAŢIEI

Socializarea reprezintă procesul prin care indivizii învață valorile, normele, comportamentele și rolurile sociale specifice culturii lor. Acest proces este esențial pentru integrarea armonioasă a individului în societate. Educația joacă un rol central în socializare, fiind principalul mijloc formal prin care aceste elemente sunt transmise.

Socializarea este esențială pentru dezvoltarea personală, deoarece formează identitatea, valorile morale și abilitățile interpersonale ale individului. În același timp, facilitează integrarea socială prin învățarea rolurilor sociale și a regulilor de interacțiune.

Importanța socializării cu privire la dezvoltarea personală se exprimă prin formarea identității personale, dezvoltarea conștiinței morale, dezvoltarea abilităților sociale. Astfel, socializarea ajută individul să își construiască identitatea și să dobândească abilități necesare pentru a interacționa eficient cu ceilalți.

Cu referire la valoarea socializării în integrarea socială a persoanei, menționăm aportul ei la acceptarea normelor și valorilor sociale, apartenența la grupuri și comunități, facilitarea colaborării în societate. Prin învățarea regulilor, normelor și valorilor, socializarea permite indivizilor să devină membri activi ai societății.

În raport cu funcționarea societății are loc crearea coeziunii sociale, transmiterea culturii și tradițiilor, adaptarea la schimbările sociale și economice. Or, socializarea asigură continuitatea culturală și coeziunea socială, adaptând indivizii la dinamica societății contemporane.

Relația dintre educație și schimbările sociale contemporane este diversă. Educația are un rol dublu: adaptează indivizii la societate, dar contribuie și la schimbările sociale. În contextul globalizării și digitalizării, educația facilitează:

- ✓ *Adaptarea la noile tehnologii***:** educația digitală devine esențială pentru socializarea generațiilor tinere.
- ✓ *Promovarea egalității***:** prin politici incluzive, educația combate discriminarea și inegalitățile.
- ✓ *Dezvoltarea competențelor globale***:** curricula modernă încurajează colaborarea interculturală și rezolvarea problemelor globale.

Schimbare socială	**Rolul educației**
Globalizarea	Învățarea limbilor străine, adaptarea culturală, competențe globale.
Digitalizarea	Introducerea tehnologiilor moderne, învățarea online.
Diversitatea culturală	Educație incluzivă, promovarea toleranței și colaborării interculturale.

Sursa: Castells, M. (1996). *The Rise of the Network Society*; Fullan, M. (2007). *The New Meaning of Educational Change;* Giddens, A. (2006). *Sociology*.

Din punct de vedere pedagogic, educația este văzută ca un proces controlat și sistematic de socializare. Profesorii, ca agenți ai socializării, facilitează adaptarea elevilor la normele și valorile societății. Educația formală (în școală) structurează procesul de socializare printr-un curriculum bine definit. Educația formală contribuie direct la socializare prin programe școlare care dezvoltă normele morale, culturale și sociale. Valorile promovate includ respectul, disciplina, egalitatea și toleranța. Educația formală completează educația informală (familia și comunitatea). Socializarea informală completează educația prin interacțiuni spontane și modele de rol oferite de familie, mass-media sau grupuri sociale. Relația dintre educație și socializare este interdependentă: educația sprijină socializarea, iar socializarea asigură continuitatea valorilor transmise prin educație.

Tabelul 13

Tabel comparativ: educație formală vs. socializare informală

Aspect	**Educația formală**	**Socializarea informală**
Agenți	Profesori, instituții școlare	Familia, prieteni, mass-media
Metode	Predare sistematică, curriculum	Imitare, interacțiuni zilnice
Rezultate vizate	Formarea abilităților academice și sociale	Dezvoltarea valorilor și a comportamentelor
Control	Organizată și planificată	Spontană, bazată pe experiențe

Sursa: Piaget, J. (1971). *Psychology and Pedagogy*; Vygotsky, L. (1978) *Mind in Society;* Dewey, J. (1938). *Experience and Education*.

Socializarea este procesul prin care indivizii învață normele, valorile, comportamentele și rolurile sociale, necesare pentru integrarea în societate (Giddens, 2006). Din perspectiva sociologică socializarea este esențială pentru menținerea ordinii sociale și coeziunii. (Durkheim, 1922). Din punct de vedere psihologic socializarea pune accent pe dezvoltarea personalității și învățarea comportamentelor sociale prin imitație și interacțiune (Bandura, 1977). Din aspectul pedagogic educația joacă un rol central în socializare, fiind principalul mijloc de transmitere a valorilor culturale și sociale, normelor și comportamentelor sociale (Dewey, 1938).

Dimensiunile educației în socializare:

- ✓ *Dimensiunea morală*, astfel educația contribuie la formarea normelor de conduită prin promovarea respectului față de reguli, dezvoltarea empatiei și a responsabilității sociale.
- ✓ *Dimensiunea culturală* ține de transmiterea patrimoniului cultural care include învățarea tradițiilor, istoriei și obiceiurilor naționale, dezvoltarea unei identități culturale și a sentimentului de apartenență.
- ✓ *Dimensiunea socială* accentuează că educația sprijină integrarea în grupuri sociale prin dezvoltarea abilităților de colaborare și comunicare, formarea capacității de a funcționa în contexte sociale diverse.

Tabelul 14

Relația dintre educație și socializare

Aspect	Educație	Socializare
Definiție	Proces sistematic de transmitere a cunoștințelor, valorilor și abilităților.	Proces continuu de învățare a normelor, valorilor și comportamentelor sociale.
Scop principal	Formarea academică și personală a individului.	Integrarea individului în societate.
Agenți principali	Profesori, curriculum, instituții educaționale.	Familie, prieteni, mass-media, școală, comunitate.
Metode utilizate	Lecții, evaluări, activități extracurriculare.	Imitare, interacțiuni zilnice, experiențe practice.
Dimensiuni comune	- Dimensiunea morală: respectarea regulilor. - Dimensiunea socială: cooperare.	- Dimensiunea culturală: transmiterea tradițiilor și obiceiurilor.
Exemple practice	- Lecții despre drepturile omului. - Programe anti-bullying în școli.	- Încurajarea empatiei în familie. - Învățarea obiceiurilor culturale.

***Aspecte practice ale socializării prin educație*.** Socializarea prin educație reprezintă un proces complex, care implică formarea abilităților, valorilor și normelor sociale ale indivizilor, astfel încât aceștia să poată participa activ în societate. Educația acționează ca un instrument formal de socializare, utilizând mecanisme și strategii care facilitează integrarea individului în diverse contexte sociale.

Mecanismele socializării în educație. *Activitățile de grup* sunt unul dintre cele mai eficiente mecanisme prin care educația sprijină socializarea. Participarea la proiecte comune, jocuri de echipă și activități sportive dezvoltă abilități precum colaborarea, respectul reciproc și rezolvarea conflictelor. De exemplu, într-un proiect școlar interdisciplinar, elevii învață să împartă sarcinile, să negocieze și să lucreze împreună pentru atingerea unui obiectiv comun.

Un alt mecanism important este *învățarea prin imitare și mentorat*. Elevii își formează comportamentele sociale observând modelele oferite de profesori, colegi sau alte figuri de autoritate. Imitația și mentoratul sunt mecanisme esențiale ale procesului de socializare, care contribuie la formarea comportamentului social și la integrarea în diverse contexte sociale.

Învățarea prin imitare se bazează pe observarea și reproducerea comportamentelor altora. În special în copilărie, copiii preiau modele de la părinți, profesori sau colegi. De exemplu, un profesor care manifestă empatie și respect față de elevi transmite indirect aceste valori, care vor fi preluate de elevi în interacțiunile lor, elevii tind să adopte aceleași comportamente.

Teoria învățării sociale a lui Bandura (1977) susține că indivizii învață observând și imitând modelele sociale din jurul lor, consolidând comportamentele prin recompense sau pedepse.

Învățarea prin mentorat se bazează pe relația dintre un mentor (de obicei, o figură de autoritate sau un expert) și elevi, în care mentorul ghidează și sprijină procesul de dezvoltare. Ea implică un transfer activ de cunoștințe, valori și experiențe. De exemplu, un profesor mentor care sprijină un elev talentat în dezvoltarea sa academică sau un coordonator de proiecte școlare care ajută elevii să înțeleagă munca în echipă.

Imitarea este eficientă în primele etape ale socializării, însă pe măsură ce individul devine mai matur, mentoratul devine crucial pentru a oferi ghidare și încurajare personalizată. Combinația acestor modele contribuie la formarea abilităților sociale și la integrarea în comunitate.

Disciplina și regulile joacă un rol crucial în procesul de socializare. Introducerea unor norme clare în școală ajută elevii să înțeleagă importanța respectării regulilor sociale și a responsabilităților. De exemplu, respectarea regulilor privind punctualitatea sau comportamentul în clasă pregătește elevii pentru integrarea în contexte sociale mai largi, cum ar fi locul de muncă sau comunitatea. Rolul disciplinei și regulilor în procesul de socializare sunt esențiale pentru a modela comportamentele sociale și a facilita adaptarea individului la așteptările societății.

*Disciplina a*jută la formarea autocontrolului și la respectarea limitelor. De exemplu, elevii învață să respecte termenele, să asculte opiniile colegilor și să își gestioneze conflictele. Rolul profesorului este de a implementa o disciplină pozitivă, bazată pe respect reciproc și recompense constructive, în loc de pedepse dure.

Regulile oferă un cadru clar care definește comportamentele acceptabile și cele inacceptabile. De exemplu, regulile privind punctualitatea, respectul față de ceilalți și ordinea în clasă. Acestea contribuie la crearea unei atmosfere predictibile și sigure, în care elevii își pot dezvolta abilitățile sociale.

Disciplinarea adecvată și regulile bine implementate nu doar că asigură un mediu educațional eficient, dar contribuie și la integrarea socială a elevilor. Ele formează baza comportamentelor sociale necesare în contexte mai largi, cum ar fi locul de muncă sau interacțiunile comunitare.

Rolul instituțiilor educaționale. *Instituțiile educaționale*, în special școlile, sunt mediul formal principal al socializării, completând rolul jucat de familie și comunitate. Școala promovează valori universale precum egalitatea, toleranța și respectul pentru diversitate, pregătind elevii să trăiască într-o societate pluralistă. De exemplu, orele de educație civică sau istorie culturală contribuie la formarea unei identități culturale și sociale.

Școala este principalul agent de socializare formală, având un rol esențial în transmiterea normelor, valorilor și comportamentelor sociale. Ea promovează valori universale, cum ar fi egalitatea, toleranța și respectul. Curricula educațională include elemente ce vizează formarea

civică, culturală și morală a elevilor. Activitățile școlare, cum ar fi lecțiile, activitățile extracurriculare și evenimentele comunitare, contribuie la formarea unui comportament responsabil. De exemplu, lecțiile despre drepturile omului încurajează respectul față de diversitate, programele anti-bullying dezvoltă empatia și reduc comportamentele antisociale.

Astfel, Școala oferă un cadru structurat care completează socializarea informală, asigurând integrarea armonioasă a elevilor în societate.

Interacțiunea cu alți actori sociali, cum ar fi familia, grupurile de prieteni și comunitatea, este o componentă importantă a socializării prin educație. Educația este o punte între școală și ceilalți actori sociali care influențează socializarea. *Familia* este primul agent de socializare, oferind modele comportamentale de bază. Rolul său continuă prin colaborarea cu școala (ex. ședințe cu părinții, activități comune, implicarea părinților în activitățile școlare prin întâlniri de tip „școală-comunitate" poate consolida legătura dintre educația formală și cea informală, asigurând o dezvoltare socială coerentă a elevilor.

Grupurile de prieteni contribuie la dezvoltarea abilităților sociale și la acceptarea normelor de grup. De exemplu, elevii dezvoltă sentimentul de apartenență prin participarea la echipe sportive sau cluburi școlare.

Comunitatea oferă contexte informale de socializare (voluntariat, evenimente locale). De exemplu, școlile colaborează cu organizații locale pentru activități de implicare civică.

Astfel, colaborarea dintre școală, familie, prieteni și comunitate este crucială pentru dezvoltarea socială completă a elevului. O interacțiune armonioasă între acești actori asigură coerența mesajelor sociale și educative transmise.

Impactul socializării asupra dezvoltării individului. Educația influențează pozitiv socializarea individului, contribuind la dezvoltarea personalității și a abilităților sociale. De exemplu, participarea unui elev timid la o echipă de teatru școlar poate conduce la dezvoltarea încrederii în sine și a abilităților de comunicare. În plus, activitățile extracurriculare, cum ar fi voluntariatul sau proiectele comunitare, ajută elevii să dezvolte empatie și să înțeleagă importanța contribuției la binele comun.

Exemple din practică: un elev care participă la activități extracurriculare (sport sau artă) dezvoltă abilități sociale și de leadership. Colaborarea în proiecte de grup ajută la formarea unei atitudini de respect și responsabilitate.

Cu toate acestea, eșecul socializării poate apărea în cazul copiilor care nu reușesc să se integreze în mediul școlar din diverse motive, cum ar fi discriminarea sau lipsa suportului emoțional. De exemplu, elevii care provin din medii defavorizate pot întâmpina dificultăți în a se conforma normelor școlare. Copiii izolați social sau care provin din familii dezavantajate pot

întâmpina dificultăți în adaptarea la normele școlare. În astfel de situații, soluțiile educaționale, cum ar fi introducerea programelor de mentorat individualizat, activități adaptate pentru integrarea elevilor vulnerabili sau organizarea activităților de incluziune, pot ajuta la depășirea barierelor sociale și educaționale.

Socializarea prin educație este un proces dinamic, în care mecanismele formale și informale se interconectează pentru a forma indivizi capabili să se adapteze diverselor contexte sociale. Activitățile de grup și mentoratul sunt esențiale pentru dezvoltarea colaborării și a empatiei, în timp ce regulile și disciplina oferă o structură necesară pentru integrarea socială.

Instituțiile educaționale trebuie să se adapteze constant provocărilor contemporane, cum ar fi diversitatea culturală și influența tehnologiei, pentru a rămâne relevante în procesul de socializare. Totodată, impactul educației asupra socializării poate fi atât pozitiv, cât și negativ, în funcție de măsura în care sunt oferite suport și oportunități adecvate elevilor.

Un aspect critic este crearea de legături între educația formală și ceilalți actori sociali, pentru a oferi un mediu de sprijin și o direcție clară în procesul de socializare. Prin implementarea unor programe incluzive și participative, educația poate deveni o forță catalizatoare în formarea unor indivizi responsabili și implicați social.

Astfel, modelele de imitație și mentorat, disciplina, regulile și rolul instituțiilor educaționale contribuie la procesul de socializare al elevilor, pregătindu-i pentru integrarea în societate. Interacțiunea dintre școală și ceilalți actori sociali creează un mediu complex, dar necesar, pentru dezvoltarea completă a individului. Provocările contemporane (tehnologia, diversitatea culturală) necesită adaptarea acestor mecanisme pentru a rămâne relevante în contextul actual.

Școala ca mediu de socializare formală este una dintre principalele instituții care contribuie la socializarea formală a individului. Prin intermediul programelor educaționale, activităților extracurriculare și interacțiunilor zilnice, școala nu doar transmite cunoștințe, ci și formează comportamente sociale, valori și norme esențiale pentru integrarea în societate.

Rolurile esențiale ale școlii în socializare țin de:

- ✓ ***Transmisiunea valorilor și normelor sociale universale*:** lecțiile de educație civică îi învață pe elevi să respecte regulile societății și să contribuie la comunitate. Programele anti-bullying combat discriminarea și promovează respectul reciproc.
- ✓ ***Formarea abilităților sociale*** prin interacțiunile din clasă, elevii învață să colaboreze, să respecte punctele de vedere ale celorlalți și să rezolve conflictele. Proiectele de grup sau activitățile sportive dezvoltă cooperarea și empatia. Cluburile de teatru, sport sau știință facilitează dezvoltarea socială prin interacțiuni pozitive.

- ✓ ***Pregătirea pentru viața civică*** face ca școala să învețe pe elevi rolurile și responsabilitățile unui cetățean activ. Participarea elevilor la consiliile școlare le oferă o înțelegere practică a democrației. Zilele tematice (cum ar fi Ziua Toleranței) contribuie la sensibilizarea elevilor față de probleme sociale.
- ✓ ***Stabilirea unui cadru organizat*** este realizată de regulile școlare, orarul fix și standardele de evaluare îi învață pe elevi disciplina și gestionarea timpului.

Deși școala este un mediu formal de socializare, procesul este influențat și de alți actori sociali precum familia, grupurile de prieteni și comunitatea. Aceștia joacă un rol complementar, contribuind la consolidarea sau, uneori, la contracararea mesajelor educaționale transmise în școală. *Familia*, primul agent al socializării, formează bazele comportamentelor sociale, transmițând primele norme, valori și abilități. Părinții pot învăța copilul să respecte regulile prin rutină și exemplu personal. Colaborarea cu școala este realizată prin implicarea părinților în activitățile școlare (ședințe, proiecte comune), ceea ce contribuie la crearea unui mediu coerent de socializare. Organizarea unor evenimente precum „Ziua Familiei" în școală consolidează legătura dintre școală și casă. *Grupurile de prieteni* reprezintă un mediu puternic de socializare informală, unde elevii învață să negocieze roluri sociale și să dezvolte relații de egalitate. Un elev poate învăța empatia și cooperarea prin participarea la echipe sportive sau proiecte de grup. Grupurile de prieteni pot transmite și comportamente problematice (ex. presiunea grupului), ceea ce face esențială intervenția educațională.

Comunitatea creează ocazii pentru dezvoltarea unor abilități practice și a sentimentului de apartenență. Participarea la evenimente locale, voluntariat sau programe de mentorat. Colaborarea școlii cu organizațiile locale sau autoritățile poate contribui la o socializare mai profundă și mai diversificată. Organizarea de campanii ecologice în parteneriat cu ONG-uri locale.

Tabelul 15

Exemple de bune practici: interacțiunea școală-familie-comunitate

Actor social	Rol în socializare	Exemplu practic
Familia	Oferă bazele comportamentelor sociale și colaborează cu școala.	Părinții participă la proiecte școlare, cum ar fi un târg de carte organizat în școală.
Grupurile de prieteni	Dezvoltă abilități sociale prin interacțiuni egalitare.	Elevii învață cooperarea prin participarea la activități sportive sau artistice.
Comunitatea	Completează procesul de socializare oferind contexte practice și diversificate.	Programe de voluntariat organizate de școală în parteneriat cu organizații locale.

Școala, familia, grupurile de prieteni și comunitatea acționează împreună pentru a susține procesul de socializare. Deși școala este principalul mediu formal de socializare, colaborarea cu

ceilalți actori sociali asigură un mediu echilibrat și diversificat în care elevii pot învăța să se integreze și să contribuie activ în societate. În acest context, o bună comunicare și cooperare între acești actori este esențială pentru succesul procesului educațional și social.

Tabelul 16

Provocările contemporane

Provocare	**Descriere**	**Exemple**
Influența tehnologiei și rețelelor sociale	Rețelele sociale pot favoriza o socializare superficială și diminuarea interacțiunilor față în față.	Utilizarea excesivă a telefoanelor mobile în loc de interacțiuni directe între elevi.
Schimbarea rolurilor sociale tradiționale	Apariția diversității culturale și schimbarea structurilor familiale influențează adaptarea educației.	Adaptarea programelor școlare pentru a include valori interculturale și egalitate de gen.

Tabelul 17

Perspective de viitor

Aspect	**Descriere**	**Exemple**
Educația socială în medii incluzive	Promovarea incluziunii sociale și educaționale pentru toți elevii, indiferent de diferențele individuale.	Integrarea copiilor cu dizabilități sau a minorităților etnice în clase obișnuite.
Dezvoltarea competențelor emoționale	Educația trebuie să sprijine dezvoltarea empatiei, rezilienței și cooperării pentru o integrare armonioasă.	Introducerea cursurilor de inteligență emoțională sau rezolvare a conflictelor în curriculum.

Aceste aspecte practice și provocări reflectă complexitatea rolului educației în socializarea individului. Prin mecanisme adecvate și o viziune inclusivă, educația poate contribui semnificativ la dezvoltarea armonioasă a societății.

Pentru a trage concluzii, vom semnala că legătura inseparabilă dintre educație și socializare respectă ideea conform căreia educația este principalul mijloc formal prin care socializarea este realizată, completând și consolidând influențele informale ale familiei și comunității. Prin educație, elevii învață nu doar cunoștințe academice, ci și valori, norme și abilități sociale esențiale pentru integrarea armonioasă în societate.

Importanța abordării integrate a educației pentru o socializare eficientă vine din considerentul că o educație eficientă necesită colaborarea între toți actorii sociali: școală, familie, prieteni și comunitate. Socializarea prin educație trebuie să răspundă diversității culturale, schimbărilor sociale și provocărilor tehnologice contemporane.

Cele concluzionate permit a înainta unele recomandări:

Implicarea mai mare a tuturor actorilor sociali: familia, școala și comunitatea trebuie să colaboreze mai strâns pentru a oferi elevilor un mediu coerent și sprijin continuu în procesul de

socializare. Ca propunere, organizarea periodică de evenimente comune școală-familie-comunitate, cum ar fi atelierele de lucru sau activitățile de voluntariat.

Adaptarea metodelor educaționale la nevoile unei societăți în schimbare: curricula trebuie să includă componente de inteligență emoțională, educație digitală și competențe interculturale, necesare într-o societate globalizată. Propunere: introducerea cursurilor de educație digitală sau a programelor care promovează diversitatea și incluziunea.

TEORII SOCIOLOGICE ASUPRA EDUCAȚIEI

Educația, ca proces social esențial, este subiect de studiu pentru multe teorii sociologice. Acestea examinează rolul educației în societate, influența acesteia asupra indivizilor și relația dintre educație și alte structuri sociale, cum ar fi economia, cultura sau familia. Iată principalele teorii sociologice asupra educației:

1. Teoria funcționalistă. Educația este percepută ca un mecanism funcțional pentru societate, contribuind la menținerea ordinii sociale și la integrarea indivizilor în comunitate. Potrivit funcționaliștilor, educația îndeplinește mai multe roluri:

- Transmiterea cunoștințelor și valorilor sociale.
- Pregătirea indivizilor pentru integrarea pe piața muncii.
- Selectarea și legitimarea statutelor sociale.

Principalii teoreticieni reprezentanți ai acestei teorii: **Émile Durkheim**, ideea căruia eate că educația este un mijloc de socializare care formează indivizi capabili să trăiască și să contribuie la societate; **Talcott Parsons**, care condideră că **e**ducația funcționează ca un sistem de triere și selecție, care atribuie indivizilor roluri adecvate în funcție de meritele lor.

Teoria dată a susținut și critici deoarece **s**usțin o viziune idealistă, ignorând inegalitățile sociale care influențează accesul la educație. De asemenea, nu ia în considerare conflictele de interese dintre diferitele grupuri sociale.

2. Teoria conflictului conform căreia educația este percepută ca un instrument al dominației sociale, care perpetuează inegalitățile și avantajele grupurilor privilegiate. Sistemul educațional reproduce structurile de putere existente, favorizând elitele economice și sociale.

Principalii teoreticieni**,** cum a fost **Karl Marx**, își exprimă educația, ca parte a suprastructurii sociale, servește intereselor clasei dominante, promovând ideologia acesteia. **Louis Althusser** consideră educația ca un aparat ideologic al statului, care transmite ideologia dominantă și consolidează hegemonia clasei conducătoare. **Bowles și Gintis** în lucrarea *Schooling in Capitalist America* (1976), afirmă că sistemul educațional reproduce ierarhiile economice, pregătind elevii pentru locuri de muncă conforme cu statutul lor social.

Ca și critici au fost pozițiile care **s**e concentrează excesiv pe rolul opresiv al educației, subestimând rolul acesteia în mobilitatea socială și dezvoltarea personală. De asemenea și faptul că ignoră aspectele pozitive ale educației, cum ar fi reducerea analfabetismului și promovarea incluziunii.

3. Teoria interacționistă accentuează dinamica interacțiunilor dintre indivizi în cadrul procesului educațional, analizând rolul profesorilor, elevilor și relațiilor dintre aceștia. Studiul simbolurilor, al comportamentelor și al etichetării este central.

Principalii teoreticieni sunt **Howard Becker,** care a introdus conceptul de „etichetare" în educație, arătând că profesorii pot influența percepția elevilor despre sine, în funcție de așteptările lor (de exemplu, „elev bun" vs. „elev problematic"). **Erving Goffman** a studiat interacțiunile sociale din instituțiile educaționale, subliniind rolul managementului impresiei și al statusurilor sociale.

Criticile referitor la teorie țin de faptul, că ea se concentrează pe nivelul micro al interacțiunilor, ignorând influențele macrostructurilor sociale asupra educației. Nu analizează suficient relațiile de putere și inegalitățile din sistemul educațional.

4. Teoria capitalului cultural (Pierre Bourdieu) consideră că educația este un mecanism prin care clasele dominante își perpetuează statutul social prin transmiterea capitalului cultural. Educația favorizează indivizii care posedă deja capital cultural, creând inegalități de șanse.

Bourdieu identifică trei forme de capital cultural:

- *Capitalul cultural incorporat: c*unoștințe, abilități și competențe dobândite prin socializare.
- *Capitalul cultural obiectivat:* bunuri culturale tangibile, cum ar fi cărțile, arta sau muzica.
- *Capitalul cultural instituționalizat:* diplome și calificări academice.

Criticile aduse sunt legate de motivul că teoria se concentrează excesiv pe rolul educației în perpetuarea inegalităților, fără a lua în considerare potențialul său de transformare socială.

5. Teoria feminismului analizează educația prin prisma genului, subliniind cum sistemul educațional perpetuează inegalitățile de gen. Abordează discriminarea de gen în curricula, reprezentarea în manuale și accesul inegal la oportunități educaționale.

Principalii reprezentanți teoreticieni sunt: **Simone de Beauvoir** în lucrarea *Al doilea sex* (1949), a criticat modul în care educația contribuie la socializarea fetelor în roluri subordonate. **Ann Oakley** a evidențiat stereotipurile de gen promovate de sistemul educațional. Criticile aduse țin de faptul că teoria poate subestima progresele realizate în promovarea egalității de gen în

educație. Uneori, se concentrează mai mult pe critica inegalităților decât pe oferirea de soluții concrete.

6. Teoria pedagogiei critice (Paulo Freire) consideră educația ca un proces de eliberare, care trebuie să dezvolte conștiința critică a elevilor și să îi ajute să conteste opresiunea. Freire a criticat metoda tradițională de predare, pe care a numit-o „modelul bancar", unde elevii sunt considerați pasivi și lipsiți de autonomie. A propus o educație dialogică, bazată pe participarea activă a elevilor și pe construirea cunoștințelor prin colaborare.

Criticile aduse la adresa teoriei susțin că ideea de bază a ei uneori e dificil de aplicat în sisteme educaționale mari și birocratice. Concentrarea pe conștiința critică poate neglija importanța competențelor tehnice sau practice.

7. Teoria modernizării vede educația ca un factor determinant al modernizării și al progresului economic. Promovează ideea că dezvoltarea educației duce la creșterea economică, mobilitatea socială și democratizarea societății. Principalii teoreticieni: **T. H. Marshall** cu ideea că educația este un drept social care contribuie la cetățenia democratică. **Theodore Schultz:** educația este o investiție în capitalul uman, esențială pentru dezvoltarea economică.

Ca și critici vom găsi faptul că teoria poate idealiza educația, ignorând inegalitățile și limitările structurale ale sistemului educațional, precum și nu abordează suficient aspectele culturale și sociale ale educației.

Tabelul 18

Tabel comparativ: teorii sociologice asupra educației

Teorie	Rolul educației	Principali teoreticieni	Critici
Funcționalistă	Menținerea ordinii sociale, transmiterea valorilor.	Émile Durkheim, Talcott Parsons	Ignoră inegalitățile sociale.
Conflictuală	Perpetuarea inegalităților și dominației sociale.	Karl Marx, Bowles și Gintis	Subestimează mobilitatea socială prin educație.
Interacționistă	Accent pe relațiile sociale din cadrul procesului educațional.	Howard Becker, Erving Goffman	Ignoră influențele macrostructurale.
Capital cultural	Reproducerea avantajelor clasei dominante prin educație.	Pierre Bourdieu	Neaccentuarea aspectelor pozitive ale educației.
Feministă	Combaterea discriminării de gen în educație.	Simone de Beauvoir, Ann Oakley	Uneori prea critică, fără a propune soluții practice.

Pedagogia critică	Eliberarea și dezvoltarea conștiinței	Theodore Schultz	Nu abordează suficient aspectele culturale și sociale ale educației

În concluzie, teoriile sociologice asupra educației oferă perspective diverse și complementare privind rolul educației în societate. Fiecare teorie subliniază aspecte importante:

- **Teoria funcționalistă** evidențiază rolul educației în menținerea coeziunii sociale și în integrarea indivizilor.
- **Teoria conflictului** pune în lumină inegalitățile și rolul educației în perpetuarea acestora, în timp ce **teoria capitalului cultural** completează această viziune, analizând modul în care avantajele culturale și sociale sunt transmise prin educație.
- **Teoria interacționistă** aduce o perspectivă micro, concentrându-se pe dinamica relațiilor din cadrul procesului educațional.
- **Teoria feministă** și **pedagogia critică** subliniază rolul educației în promovarea egalității și eliberării de sub constrângeri sociale.

Toate aceste teorii contribuie la o înțelegere mai profundă a complexității educației ca proces social și evidențiază atât punctele sale forte, cât și limitările sale. Deși unele teorii pot fi criticate pentru unilateralitate, în ansamblu, ele oferă un cadru solid pentru a analiza și a îmbunătăți sistemele educaționale, astfel încât acestea să devină mai incluzive, echitabile și relevante pentru nevoile societății moderne.

Prin integrarea acestor perspective, educația poate fi nu doar un instrument de integrare socială, ci și un mijloc de transformare socială, care să contribuie la construirea unei societăți mai juste și mai prospere.

La etapa actuală a educației și socializării, marcată de globalizare, digitalizare, diversitate culturală și transformări sociale rapide, mai multe teorii sociologice rămân relevante. Acestea contribuie la înțelegerea dinamicii dintre educație și societate și oferă perspective pentru adaptarea educației la nevoile contemporane. Așa, de exemplu, t**eoria funcționalistă** este relevantă prin ideea că educația continuă să fie un mecanism esențial pentru transmiterea valorilor sociale, menținerea coeziunii și integrarea indivizilor în societate. Într-o lume globalizată, educația promovează valori universale precum toleranța, respectul pentru diversitate și cetățenia globală, introducerea educației pentru cetățenie globală în curricula școlară, sistemele educaționale care sprijină incluziunea și coeziunea socială în comunități multiculturale.

Este nevoie de o actualizare a valorilor transmise pentru a reflecta realitățile și provocările contemporane, cum ar fi criza climatică sau egalitatea de gen.

Sau **teoria capitalului cultural (Pierre Bourdieu)** este relevantă actual prin inegalitățile persistente din educație care sunt explicate de această teorie, subliniază avantajele celor cu capital cultural ridicat. Educația online și digitală a accentuat disparitățile, evidențiind importanța resurselor culturale și economice. Ca exemple sunt accesul inegal la educația digitală între elevii din mediul urban și rural, programe de mentorat sau burse care încearcă să reducă impactul diferențelor de capital cultural.

Apare necesitatea de a propune soluții practice pentru a depăși barierele de capital cultural.

Teoria conflictului devine relevantă prin faptul că sistemele educaționale contemporane continuă să reflecte și să perpetueze inegalitățile sociale, economice și de gen. Reformele educaționale inspirate de teoria conflictului promovează incluziunea, diversitatea și egalitatea de șanse. Ca exemple: critici asupra testelor standardizate, care favorizează anumite grupuri socio-economice, programele de acțiune afirmativă (de exemplu, admiterea elevilor din medii dezavantajate în universități).

Cu toate, poate fi percepută ca prea pesimistă, concentrându-se mai mult pe inegalități decât pe potențialul transformator al educației.

Relevanța actuală a **teoriei interacționiste** ține de accentul pus pe dinamica relațiilor dintre profesori și elevi, precum și pe procesul de etichetare, rămâne semnificativ în sistemele educaționale actuale. Ajută la înțelegerea modului în care interacțiunile din clasă influențează performanța și identitatea elevilor. Exemple: cercetările privind așteptările profesorilor și impactul lor asupra performanței elevilor, politici care încurajează relațiile pozitive între profesori și elevi pentru a combate etichetarea negativă.

Totuși, se concentrează pe nivelul micro și ignoră influențele structurale mai largi.

Pedagogia critică (Paulo Freire) este considerată relevantă prin educația ca instrument de eliberare și conștientizare critică, ceea ce este crucial într-o eră a dezinformării, polarizării sociale și inegalităților. Metodele participative și dialogice sunt aplicate în educația pentru dezvoltare durabilă și drepturile omului. Exemple: programe educaționale care încurajează implicarea elevilor în probleme sociale, cum ar fi schimbările climatice. Metode de predare bazate pe colaborare și dialog în locul unui model autoritar.

Totodată, aplicarea sa este dificilă în sisteme educaționale birocratice și rigide.

Teoria feminismului prin promovarea egalității de gen și combaterea stereotipurilor care continuă să fie obiective esențiale ale educației. Este relevantă în abordarea problemelor legate de discriminarea de gen în sistemul educațional. Exemple: curricula care include contribuțiile femeilor în istorie, știință și cultură. Politici care promovează accesul fetelor la educație în țările în curs de dezvoltare.

Și totuși, poate fi criticată pentru ignorarea altor tipuri de inegalități, cum ar fi cele legate de clasă sau etnie.

Teoria modernizării își păstrează relevanța actuală prin ideea că **e**ducația este văzută ca un instrument pentru creștere economică, inovație și adaptare la schimbările rapide. În societățile globalizate, această teorie sprijină dezvoltarea educației STEM (știință, tehnologie, inginerie, matematică) și investițiile în capitalul uman. Exemple: politicile educaționale axate pe competitivitate globală și dezvoltarea competențelor digitale. Programe internaționale de cooperare educațională.

Cu toate acestea, tinde să ignore dimensiunile culturale și sociale ale educației.

Educația digitală și perspectivele noi

Teoriile existente trebuie adaptate pentru a reflecta realitățile noii ere digitale, în care educația se desfășoară tot mai mult online. În era digitală, capitalul tehnologic devine tot mai important, influențând accesul la resurse educaționale și calitatea învățării. Așa, de exemplu, teoria capitalului cultural poate fi extinsă pentru a include accesul la tehnologie și competențele digitale. Precum și pedagogia critică poate sprijini alfabetizarea media și conștientizarea critică a elevilor față de informațiile online.

La etapa actuală a educației și socializării, cele mai relevante teorii sunt cele care răspund nevoilor unei societăți diversificate, globalizate și digitalizate. Teoria funcționalistă și teoria modernizării sunt utile pentru promovarea coeziunii sociale și adaptarea la schimbările economice și tehnologice. Teoria capitalului cultural și teoria conflictului oferă perspective critice asupra inegalităților educaționale, iar pedagogia critică inspiră metode inovatoare de predare. Într-un context dinamic, educația trebuie să integreze elementele pozitive ale acestor teorii, contribuind la formarea unor indivizi capabili să facă față provocărilor sociale și globale.

Într-un final, educația în contextul socializării omului subliniază rolul formator pe care îl are procesul educațional în transmiterea valorilor, normelor și competențelor necesare integrării individului în societate. Prin intermediul familiei, școlii, grupurilor de prieteni și al mass-mediei, copilul asimilează modele de comportament și își construiește identitatea, participând progresiv la viața comunității.

Astfel, educația devine un **mecanism de socializare** care orientează dezvoltarea persoanei (emoțională, cognitivă și morală) și influențează relațiile sociale, menținând coeziunea și continuitatea culturală în cadrul societății.

VIII. ACTIVITATEA SOCIAL-PEDAGOGICĂ: PRINCIPII ŞI DIRECŢII

Activitatea social-pedagogică este un domeniu interdisciplinar care combină perspectivele educației și ale științelor sociale, fiind orientată spre înțelegerea și influențarea proceselor de socializare, dezvoltare și formare a individului în cadrul comunităților sociale. Aceasta are ca scop sprijinirea integrării sociale, promovarea valorilor sociale și dezvoltarea competențelor necesare pentru participarea activă în societate.

Fundamente teoretice ale activității social-pedagogice le constituie:

- *Socializarea,* procesul prin care individul interiorizează norme, valori și comportamente, fiind influențat de mediul educațional formal (școala), informal (familia) și nonformal (grupurile sociale).
- *Educația ca fenomen social* care este privită ca un proces sistematic de transmitere a culturii și a cunoștințelor, având rolul de a integra individul în comunitate și de a stimula dezvoltarea personală.
- *Perspective ale teoriilor educației*: teoria funcționalistă, prin care educația este un mecanism de menținere a coeziunii sociale și de transmitere a valorilor universale; conflictualistă care subliniază inegalitățile sociale și modul în care educația poate perpetua structurile sociale existente.

Conceptul de intervenție social-pedagogică este o acțiune planificată care urmărește rezolvarea problemelor educaționale și sociale prin metode pedagogice și sociale. Intervențiile pot fi preventive (orientate spre evitarea marginalizării sociale) sau corective (adresate problemelor deja existente).

Din perspectiva dimensiuninii praxiologice se analizează eficacitatea acțiunilor întreprinse în activitatea social-pedagogică, identificând metodele și instrumentele necesare pentru atingerea obiectivelor educaționale și sociale. Componentele praxiologice ale activității social-pedagogice sreflectă:

- planificarea ce permite identificarea problemelor sociale și educaționale și formularea unor obiective clare;
- implementarea care presupune aplicarea strategiilor educaționale și sociale adecvate contextului;
- evaluarea ce include analiza rezultatelor pentru a determina impactul intervențiilor și ajustarea abordărilor.

Realizarea activității social pedagogice este efectuată cu ajutorul unor instrumente cu conținut sociopedagogic. Iinstrumentele utilizate în activitatea social-pedagogică sunt grupate în:

- metode pedagogice: activități interactive, ateliere, învățare prin proiecte, mentoring.
- instrumente sociale: campanii de conștientizare, informare, formarea unor rețele de sprijin comunitar, utilizarea mass-media.

Cooperarea între școală, familie, comunitate și alte instituții sociale este esențială pentru succesul intervențiilor social-pedagogice. Educația este profund influențată de o varietate de factori sociali, care pot fi clasificați în funcție de natura și rolul lor:

- ✓ *Factori de mediu:* mediul socio-economic influențează accesul la resurse educaționale; locul de rezidență (urban/rural) afectează calitatea și accesibilitatea serviciilor educaționale.
- ✓ *Factori culturali*: normele și valorile culturale modelează obiectivele educației. Diversitatea culturală poate fi un avantaj, dar și o provocare, necesitând abordări interculturale.
- ✓ *Factori instituționali*: politicile educaționale naționale determină structura și conținutul sistemului de învățământ. Calitatea instituțiilor educaționale și pregătirea personalului didactic au un impact direct asupra procesului de învățare.
- ✓ *Factori tehnologici*: digitalizarea a schimbat paradigma educației, oferind oportunități pentru învățarea online, dar generând și inegalități în accesul la tehnologie.
- ✓ *Factori psihosociali*: relațiile interpersonale, cum ar fi cele dintre profesori și elevi sau dintre colegi, influențează succesul școlar și dezvoltarea socială.

Activitatea social-pedagogică are o relevanță deosebită în societatea contemporană, unde influența factorilor sociali este mai complexă și mai dinamică. Prin abordări interdisciplinare și intervenții praxiologice bine planificate, această activitate contribuie la reducerea inegalităților, integrarea socială și formarea cetățenilor responsabili.

Educația socială, înțeleasă ca un proces de integrare și dezvoltare armonioasă a individului în societate, a fost profund influențată de ideile unor gânditori și pedagogi din diverse epoci. Contribuțiile lor, de la Dj. Locc, T. Jefferson și B. Franklin, la pedagogii clasici precum I. Pestalozzi și P. Natorp, au conturat fundamentul unei educații sociale orientate spre responsabilitate civică, solidaritate și incluziune. Orientarea socială a educației, expusă de A. Cazacu, I.I. Ionescu, A. Neculau, E. Stănciulescu și alții, consolidează ideea că sistemele educaționale moderne promovează coeziunea socială și valorile comune, educația trebuie să dezvolte solidaritatea între indivizi, pregătindu-i să contribuie la binele colectiv.

A. Cazacu și I.I. Ionescu au evidențiat educația în context social, astfel că ambii autori concentrează rolul educației în adaptarea individului la realitățile sociale și economice, programele

moderne de educație pentru cetățenie globală. A. Neculau și E. Stănciulescu scot în evidență educația pentru dezvoltarea personală și socială. Autorii au promovat ideea că educația trebuie să dezvolte competențele sociale și emoționale ale individului, curricula să fie axată pe competențe sociale, leadership și inteligență emoțională.

Valoarea ideilor pentru educația socială contemporană prin ideile lui Pestalozzi, Natorp și Durkheim rămân fundamentale pentru educația incluzivă, bazată pe egalitate și solidaritate. Pestalozzi și Stănciulescu au influențat orientarea modernă către dezvoltarea integrală a individului, incluzând dimensiunile morală, intelectuală și emoțională.

Ideile social-pedagogice ale acestor gânditori și pedagogi continuă să inspire educația contemporană, oferind o bază solidă pentru formarea unei generații responsabile, empatică și bine integrată în societate. Valorificarea acestor concepte în educația tinerilor contribuie la construirea unei societăți mai echitabile și sustenabile.

În secolul XX pedagogia socială devine o disciplină științifică distinctă, cu teoreticieni precum Paul Natorp și Maria Montessori, are loc extinderea educației publice și apariția preocupărilor pentru drepturile copilului. Forme specifice de activitate social-pedagogică devin educația incluzivă prin integrarea copiilor cu nevoi speciale în școli publice, servicii sociale integrate prin colaborarea dintre școli, asistenți sociali și comunități, programe pentru combaterea sărăciei și excluziunii, focusate pe formarea profesională și educația pentru adulți.

Secolul XXI caracterizează pedagogia socială în era globalizării și digitalizării atribuindu-i așa elemente principale, pecum:

- Accent pe educația interculturală, diversitate culturală și tehnologii digitale.
- Educația este văzută ca un drept fundamental și o componentă esențială a dezvoltării durabile.

Se accentuiază și creionează tot mai mult formele specifice de activitate social-pedagogică, cum este:

- Educația digitală cu programe de incluziune digitală pentru categoriile vulnerabile.
- Programe de educație pentru sustenabilitate cu formarea unor comportamente responsabile față de mediu.
- Proiecte interculturale și globale cu promovarea toleranței și a înțelegerii între culturi.
- Intervenții în criză drept suport educațional și psihologic pentru refugiați și victime ale dezastrelor naturale sau conflictelor armate.

Activitatea social-pedagogică a evoluat de la formele tradiționale, centrate pe moralitate și religie, la forme moderne, centrate pe incluziune, diversitate și utilizarea tehnologiei. În fiecare etapă, pedagogia socială a răspuns nevoilor societății, contribuind la soluționarea problemelor

sociale și la integrarea tuturor categoriilor de indivizi. Această evoluție subliniază relevanța continuă a activității social-pedagogice ca parte integrantă a dezvoltării sociale.

Activitatea social-pedagogică din perspectiva interdisciplinarității este un domeniu interdisciplinar care îmbină elemente din pedagogie, sociologie și psihologie pentru a sprijini dezvoltarea armonioasă a individului în contextul social. Aceasta urmărește integrarea socială, educația pentru participare activă în societate și soluționarea problemelor legate de excluziune sau marginalizare.

Activitatea social-pedagogică *în pedagogie* este definită ca un set de acțiuni educaționale și sociale orientate către: socializarea indivizilor- facilitarea procesului prin care aceștia învață norme, valori și comportamente acceptate social; educația integrală - integrarea educației formale, nonformale și informale pentru a contribui la formarea unor cetățeni responsabili; prevenirea și intervenția- abordarea problemelor educaționale și sociale prin metode adaptate nevoilor fiecărei persoane.

Din perspectiva *sociologică*, activitatea social-pedagogică este văzută ca un mecanism de coeziune socială, astfel prin educație, societatea poate reduce inegalitățile și poate promova egalitatea de șanse. De asemenea, activitatea social-pedagogică este un proces de adaptare socială - ajută indivizii să înțeleagă și să se conformeze structurii și valorilor sociale. Totodată, este și un instrument de integrare culturală: contribuie la menținerea identității colective și la integrarea diversității culturale.

Din punct de vedere *psihologic*, activitatea social-pedagogică este centrată pe dezvoltarea personală - ajutarea indivizilor să-și descopere și să-și dezvolte potențialul în raport cu mediul social. De asemenea, pe sprijin emoțional - intervenția în situații de criză și suport pentru depășirea dificultăților psihologice legate de integrarea socială, pe promovarea sănătății mentale - crearea unui mediu educațional sănătos, care susține dezvoltarea emoțională și cognitivă.

În *politica socială* activitatea social-pedagogică este privită ca parte a politicilor de incluziune și protecție socială, având ca scop prevenirea excluziunii sociale și asigurarea accesului egal la educație pentru toți indivizii, indiferent de statutul lor social, etnic sau economic.

Ca și orice activitate există anumite *caracteristici ale activității social-pedagogice*. La ele putem alinia:

- Dimensiunea interdisciplinară - activitatea integrează cunoștințe și metode din pedagogie, sociologie, psihologie, politică socială și alte domenii conexe.
- Orientarea spre rezolvarea problemelor, ceea ce o concentrează pe identificarea și abordarea problemelor sociale și educaționale, cum ar fi excluziunea, discriminarea sau abandonul școlar.

- Personalizarea intervențiilor prin care activitatea este centrată pe nevoile individuale ale beneficiarilor, adaptând metodele și instrumentele la situația specifică.
- Cooperarea între diferite sectoare implică școala, familia, comunitatea și alte instituții sociale pentru a crea un mediu de sprijin cuprinzător.

Caracteisticile menționate scot în evidență *funcțiile activității social-pedagogice,* care se rezumă la:

- ✓ *Funcția educativă* prin care ajută indivizii să se dezvolte din punct de vedere cognitiv, afectiv și social.
- ✓ *Funcția integrativă* promovează incluziunea socială și sprijină integrarea grupurilor vulnerabile.
- ✓ *Funcția preventivă* previne marginalizarea socială și educațională prin intervenții timpurii.
- ✓ *Funcția de mediere* facilitează relațiile între indivizi, grupuri sociale și instituții.

Aceste funcții ale activitîții social-pedagogice pot fi exemplificate de:

- Programe de sprijin pentru elevi cu nevoi speciale, astfel că are loc adaptarea curriculumului și organizarea de activități pentru dezvoltarea competențelor sociale.
- Centre de zi pentru copiii din familii vulnerabile care oferă sprijin educațional, psihologic și material.
- Campanii de conștientizare a diversității când se realizează promovarea toleranței și înțelegerii în școli și comunități.
- Consilierea elevilor și familiilor prin intervenții psihopedagogice pentru prevenirea abandonului școlar sau a comportamentelor deviante.

Prin urmare, activitatea social-pedagogică este un domeniu dinamic și esențial pentru dezvoltarea socială și educațională. Aceasta contribuie la formarea unor indivizi integrați și responsabili, crearea unei societăți mai echitabile și incluzive, promovarea unei educații adaptate la nevoile contemporane. Prin aplicarea metodologiilor interdisciplinare și prin accentul pus pe intervențiile personalizate, activitatea social-pedagogică răspunde eficient provocărilor complexe ale societății moderne.

Principiile și direcțiile de bază ale activității social-pedagogice

Activitatea social-pedagogică este ghidată de un set de principii fundamentale și direcții de acțiune care asigură eficiența intervențiilor și adaptabilitatea acestora la nevoile individului și ale comunității. Aceste principii și direcții sunt esențiale pentru crearea unui cadru coerent de practică în domeniul educației sociale:

- *Principiul individualizării* ce prevede respectarea unicității fiecărui individ și adaptarea intervențiilor la nevoile, caracteristicile și potențialul personal al acestuia. Ca și exemple pot fi dezvoltarea planurilor educaționale individualizate, luarea în considerare a diversității culturale și sociale.
- *Principiul egalității* de șanse care promovează asigurarea accesului egal la educație și integrarea tuturor indivizilor, indiferent de statutul social, etnic, economic sau alte diferențe. Drept exemple servesc programe pentru incluziunea copiilor cu dizabilități sau a celor din medii dezavantajate.
- *Principiul integrării sociale* care este preocupat de promovarea participării active a individului în comunitate și reducerea riscului de marginalizare. De exemplu: facilitarea implicării în activități comunitare și sprijinirea reconstrucției rețelelor sociale.
- *Principiul cooperării* prevede colaborarea între școală, familie, comunitate și alte instituții sociale pentru realizarea obiectivelor educaționale și sociale. Exemple: crearea de parteneriate între instituțiile educaționale și serviciile de asistență socială.
- *Principiul umanismului* în care centrul intervenției este individul, iar activitățile se desfășoară cu respect pentru demnitatea și drepturile fundamentale ale persoanei. Ca și exemple: sprijinirea elevilor cu dificultăți emoționale sau comportamentale într-un mod empatic și respectuos.
- *Principiul prevenției* vine cu identificarea timpurie a problemelor și aplicarea unor intervenții care să împiedice apariția sau agravarea situațiilor de risc. De exemplu: programe pentru prevenirea abandonului școlar sau a delincvenței juvenile.
- *Principiul continuității* asigură procesul educațional și de intervenție socială pe termen lung, care să răspundă nevoilor în schimbare ale individului. De exemplu: urmărirea progresului elevilor în tranziția de la o etapă educațională la alta.

Actualmente, amploarea principiilor este marcată de *direcțiile de bază ale activității social-pedagogice*. Printre acestea putem menționa:

- *Educația incluzivă* cu scopul bine determinat: integrarea tuturor copiilor în mediul școlar obișnuit, indiferent de dizabilități sau dificultăți de învățare și sociale. Acestui scop sunt aliniate activitățile de adaptare/modificare a curriculumului, formarea profesorilor pentru a lucra cu elevi cu nevoi speciale, .
- *Prevenirea excluziunii sociale* cu scopul de a sprijini categoriile vulnerabile pentru a le facilita integrarea în comunitate. Activități ajutătoare realizării scopului sunt cele de

consiliere socială, programe pentru combaterea sărăciei, suport pentru familii defavorizate.

- *Dezvoltarea comunitară* are scopul de implicare a indivizilor în viața comunității și crearea unui mediu favorabil dezvoltării sociale prin activități de tipul organizarea de evenimente comunitare, încurajarea voluntariatului și crearea de rețele de sprijin.
- *Consilierea social-pedagogică* are drept scop oferirea de sprijin emoțional, social și educațional indivizilor în dificultate, susținut de activități: terapie de grup, sesiuni de consiliere individuală, orientare vocațională.
- *Educația moral-civică* are ca și scop formarea unor cetățeni responsabili și implicați activ în societate, realizând activități de promovare a valorilor morale, educația pentru drepturile omului, proiecte pentru dezvoltarea competențelor civice.
- *Formarea continuă și profesională* împărtășește scopul de facilitare a adaptării la cerințele pieței muncii și sprijinirea învățării pe tot parcursul vieții, realizând activități de organizare de cursuri de calificare, programe pentru adulți.
- *Intervenția în situații de criză* vine cu scopul de a oferi suport în situații de urgență, precum dezastre naturale, conflicte sau migrațiune, activitățile fiind cele prin programe de asistență pentru refugiați, intervenții post-traumatice.

Principiile și direcțiile activității social-pedagogice sunt interdependente. Principiile oferă baza etică și teoretică pentru desfășurarea activităților, iar direcțiile reprezintă aplicarea concretă a acestora în practică. De exemplu, principiul egalității de șanse se regăsește în direcția educației incluzive, principiul prevenției este fundamentul intervențiilor pentru combaterea excluziunii sociale.

În asemenea ordine de idei, activitatea social-pedagogică este un domeniu dinamic, ghidat de principii clare și structurat în direcții de acțiune bine definite. Aplicarea acestor principii și direcții permite atingerea obiectivelor educaționale și sociale, contribuind la dezvoltarea armonioasă a individului și la crearea unei societăți mai echitabile și incluzive.

Corelarea activității social-pedagogice cu activitatea asistenței sociale

Activitatea social-pedagogică și activitatea asistenței sociale sunt domenii conexe, care colaborează pentru a sprijini dezvoltarea individului și integrarea sa socială. Deși au obiective și metode distincte, aceste domenii se intersectează în multiple puncte, având un scop comun: îmbunătățirea calității vieții și promovarea incluziunii sociale.

1. Similarități între activitatea social-pedagogică și asistența socială

- ✓ *Obiectiv comun:* sprijinirea indivizilor în dificultate. Ambele domenii urmăresc rezolvarea problemelor sociale și sprijinirea categoriilor vulnerabile (copii, persoane cu dizabilități, familii dezavantajate, persoane în vârstă).
- ✓ *Intervenții centrate pe individ***.** În activitatea social-pedagogică și asistența socială, abordările sunt personalizate, adaptate nevoilor și situațiilor specifice ale beneficiarului.
- ✓ *Promovarea incluziunii sociale***.** Ambele discipline lucrează pentru integrarea socială a persoanelor excluse sau marginalizate.
- ✓ *Dimensiunea preventivă***.** Atât pedagogia socială, cât și asistența socială pun accent pe prevenirea problemelor sociale, cum ar fi abandonul școlar, delincvența juvenilă sau excluziunea socială.

2. Diferențele între activitatea social-pedagogică și asistența socială

- ✓ *Scopurile principale***.** Activitatea social-pedagogică se concentrează pe dezvoltarea educațională, emoțională și socială a individului, în special prin procese de învățare, socializare și formare a competențelor sociale. Asistența socială se axează pe oferirea de suport social, economic, abordând probleme precum sărăcia, abuzul sau dependențele etc.
- ✓ *Metode de intervenție***.** Social-pedagogică utilizează activități educative, consiliere psihopedagogică și proiecte comunitare. Asistență socială implică furnizarea de resurse materiale (ajutoare financiare, locuințe), mediere între indivizi și instituții, și consiliere socială.
- ✓ *Perspectivele teoretice***.** Social-pedagogică este fundamentată în pedagogie și sociologie, cu accent pe formarea comportamentelor sociale. Asistența socială are o bază multidisciplinară, incluzând sociologia, psihologia și dreptul, cu un accent pe intervenția structurală.

3. Modalități de corelare între activitatea social-pedagogică și asistența socială

- ✓ *Colaborarea în sprijinul copiilor cu dificultăți***.** Exemplu: în cazul copiilor cu risc de abandon școlar, asistenții sociali identifică problemele socio-economice, iar pedagogii sociali dezvoltă intervenții educative pentru a motiva copilul să rămână în sistemul de învățământ.
- ✓ *Programe integrate***.** Crearea unor programe care să includă componente educative și sociale, cum ar fi centrele de zi, unde copiii primesc atât sprijin educațional, cât și ajutor social.

- ✓ *Intervenții multidisciplinare.* Echipe formate din asistenți sociali, psihologi și pedagogi sociali colaborează pentru a rezolva cazuri complexe, precum protecția copilului sau reabilitarea persoanelor fără adăpost.
- ✓ *Prevenirea delincvenței juvenile***.** Pedagogii sociali organizează activități educative și de socializare pentru tineri, iar asistenții sociali colaborează cu autoritățile și familiile pentru a rezolva problemele din mediul familial sau comunitar.
- ✓ *Educația parentală.* Asistenții sociali oferă sprijin familiilor cu probleme, iar pedagogii sociali desfășoară programe de educație parentală pentru a îmbunătăți relațiile dintre părinți și copii.

4. ***Exemple concrete de colaborare.*** În realitatea de zi cu zi întâlnim exemple concrete de colaborare între activitatea social-pedagogică și asistența socială: în centre comunitare, centre de zi, asistenții sociali gestionează cazurile sociale, iar pedagogii sociali desfășoară activități educative pentru copii și adolescenți. Sau școli incluzive, în care pedagogii sociali lucrează cu elevii pentru dezvoltarea abilităților sociale, în timp ce asistenții sociali oferă sprijin familiilor pentru a depăși barierele economice și sociale. Un alt model de colaborare sunt programe de reabilitare pentru dependenți prin care pedagogii sociali organizează activități de reintegrare, iar asistenții sociali se ocupă de accesul la servicii de sănătate și suport economic.

5. Importanța colaborării între cele două domenii.

- ✓ *Eficiența intervențiilor***.** Corelarea între activitatea social-pedagogică și asistența socială permite o abordare holistică a problemelor sociale, combinând soluții educaționale cu suport material și emoțional.
- ✓ *Prevenirea și reducerea riscurilor sociale***.** Prin colaborare, cele două domenii pot preveni situații precum excluziunea socială, delincvența sau abandonul școlar.
- ✓ *Crearea unui sistem de sprijin durabil***.** Integrarea serviciilor sociale și educaționale contribuie la formarea unei rețele de sprijin care să răspundă nevoilor individului pe termen lung.

Activitatea social-pedagogică și asistența socială sunt discipline complementare, fiecare aducând o contribuție valoroasă în sprijinirea indivizilor și comunităților. Colaborarea lor permite o abordare integrată, holistică, care răspunde mai bine nevoilor complexe ale societății moderne. Prin intervenții coordonate, acestea pot facilita incluziunea socială, prevenirea problemelor și dezvoltarea durabilă a indivizilor și comunităților.

Forme de asistență social-pedagogică a familiilor social nefavorabile, vulnerabile

Familiile vulnerabile social (incomplete, sărace, cu probleme de sănătate sau dizabilități) au nevoie de sprijin specific pentru a asigura un mediu educațional favorabil copiilor. Asistența social-pedagogică are rolul de a preveni excluziunea socială și de a sprijini integrarea acestor familii.

Lipsa unui părinte poate afecta securitatea emoțională și economică a copilului. Forme de sprijin pot fi consilierea psihologică și parentală pentru părintele unic, pentru a-l ajuta să gestioneze responsabilitățile. Sau asistență economică cu ajutoare financiare sau acces la servicii sociale gratuite. De asemenea, programe educative pentru copii cu centre de zi care oferă sprijin la teme și activități recreative.

Cu privire la familiile vulnerabile social cu condiții economice precare, locuințe inadecvate, lipsa accesului la educație pot fi sprijiniți prin suport material: ajutoare alimentare, rechizite, haine, educație parentală: programe de formare pentru părinți, axate pe creșterea și educarea copiilor, sprijin comunitar: crearea unor rețele de solidaritate în comunități.

Familiile dezorganizate sau cu risc de violență se ciocnesc de provocări, de tipul mediul familial toxic ce poate afecta grav dezvoltarea copilului. Drept forme de sprijin sunt intervenția de urgență: protecția copilului și plasarea acestuia într-un mediu sigur, consiliere psihologică: terapie pentru membrii familiei, reintegrare socială: programe de educație parentală și sprijin economic.

Rolul instituțiilor în sprijinirea familiilor vulnerabile este evident. Școala prin organizarea de activități extracurriculare pentru copiii din familii vulnerabile, colaborarea cu asistenții sociali pentru a identifica problemele și a oferi sprijin, serviciile de asistență socială cu monitorizarea situației familiale și oferirea de suport direct (material, juridic, psihologic), dezvoltarea de ONG-uri și organizații comunitare de proiecte care să sprijine familiile în situații dificile, cum ar fi programe de alfabetizare sau formare profesională. Precum și centrele de zi și de consiliere sunt locuri unde familiile pot primi sprijin integrat (educațional, social, psihologic).

Educația familială este fundamentul socializării, iar orientarea socială a acesteia contribuie la formarea unui individ responsabil și integrat în societate. În cazul familiilor vulnerabile, asistența social-pedagogică joacă un rol crucial, oferind sprijin material, emoțional și educațional. Colaborarea între instituții, școală și comunitate este esențială pentru a asigura un mediu favorabil dezvoltării copiilor din astfel de medii.

Lucrul social-pedagogic cu *familia adoptatoare* reprezintă un proces complex ce vizează pregătirea, sprijinirea și monitorizarea familiilor care adoptă copii, pentru a asigura o integrare reușită a copilului în noul mediu familial. Acest proces implică etape specifice, funcții clare pentru pedagogul social și utilizarea unor metode adaptate contextului.

Etapele activității social-pedagogice cu familia adoptatoare reflectă următoarele:

1. Etapa de pregătire pre-adopție cu scopul de evaluare a capacității familiei adoptatoare de a oferi un mediu sănătos copilului și pregătirea lor pentru asumarea noii responsabilități. Ca activități specifice pot fi evaluarea psihologică și socială a familiei, organizarea de sesiuni de informare despre procesul de adopție, drepturile copilului și nevoile specifice ale copiilor adoptați, simularea unor situații tipice care pot apărea în relația părinte-copil adoptat.

2. Etapa de tranziție (plasarea copilului) are ca scops prijinirea familiei și a copilului în perioada inițială de adaptare prin activități specifice, de genul consiliere familială pentru a facilita formarea legăturilor emoționale, monitorizarea relației copil-părinte pentru identificarea timpurie a eventualelor dificultăți, oferirea de recomandări privind gestionarea comportamentelor copilului.

3. Etapa de integrare și post-adopție vine cu scopul de a asigura o adaptare de lungă durată și prevenirea problemelor de integrare socială și familială. Prin activități specifice, de tipul vizite regulate pentru evaluarea progresului relației copil-familie, organizarea de ateliere de sprijin pentru părinți adoptatori, asistență educațională și socială pentru copil (de exemplu, în relația cu școala) se realizează cu succes situațiile de prevenire a provocărilor de integrare socială și familială.

Funcțiile pedagogului social în lucrul cu familia adoptatoare:

- ✓ Funcția de evaluare - analiza situației sociale, economice și emoționale a familiei, identificarea resurselor și a limitărilor familiei adoptatoare.
- ✓ Funcția educativă - furnizarea de informații despre nevoile copiilor adoptați, posibilele traume și metode de sprijin, promovarea unui stil parental bazat pe respect, empatie și comunicare.
- ✓ Funcția de mediere - facilitarea comunicării între familie, instituții sociale și copil, intervenția în cazul conflictelor sau neînțelegerilor.
- ✓ Funcția de sprijin emoțional - consilierea familiei adoptatoare pentru a gestiona stresul și dificultățile emoționale, sprijinirea copilului în procesul de adaptare.
- ✓ Funcția de prevenție - identificarea timpurie a posibilelor probleme (ex.: respingerea copilului, dificultăți de adaptare), dezvoltarea unor strategii de prevenire a abandonului post-adopție.

Metode de asistență social-pedagogică (ASP) în lucrul cu familia adoptatoare

- ✓ *Metode de consiliere* individuală: pedagogul social lucrează cu fiecare părinte pentru a înțelege așteptările, temerile și nevoile personale. Consilierea de grup: organizarea de sesiuni pentru părinți adoptatori, unde aceștia pot împărtăși experiențe și soluții.
- ✓ *Metode educative* prin ateliere și traininguri cu tematici, precum: dezvoltarea atașamentului, gestionarea traumelor copilului, educație pozitivă.

- ✓ *Simulări și jocuri de rol* ce presupune pregătirea părinților pentru situații specifice prin scenarii practice.
- ✓ *Metode de observare și monitorizare* care sunt vizite la domiciliu: pedagogul social evaluează dinamica familială și oferă sugestii pentru îmbunătățirea relațiilor.
- ✓ *Interviuri structurate* cu discuții regulate cu familia pentru a identifica progresul și provocările.
- ✓ *Metode participative* cu activități comune părinți-copii: organizarea de evenimente recreative și educative care să faciliteze apropierea copilului de părinți.
- ✓ *Programe comunitare* cu implicarea familiei în rețele de sprijin pentru părinți adoptatori.
- ✓ *Metode terapeutice* de tipul terapie de familie: intervenție psihologică pentru îmbunătățirea relațiilor familiale, terapie prin joc ajută copilul să exprime emoțiile și să depășească traumele anterioare.

Provocări specifice în activitatea social-pedagogică cu familia adoptatoare:

- Gestionarea așteptărilor: familiile adoptatoare pot avea așteptări nerealiste despre relația cu copilul, ceea ce poate duce la dezamăgire. Ca și soluție: pregătirea corespunzătoare și realistă înainte de adopție.
- Traumele copilului: mulți copii adoptați au trecut prin experiențe traumatizante (abandon, abuz), ceea ce poate afecta adaptarea lor. Drept soluție: sprijin specializat prin consiliere și terapie.
- Stigma socială: unele familii adoptatoare și copii adoptați se confruntă cu prejudecăți. De aici și coluția: educația comunității despre adopție și normalizarea acesteia.

Activitatea social-pedagogică cu familia adoptatoare este esențială pentru succesul procesului de adopție, contribuind la pregătirea și sprijinirea părinților adoptatori, facilitarea adaptării copilului la noul mediu familial, prevenirea eșecurilor de adopție prin intervenții eficiente și suport continuu. Pedagogul social joacă un rol central în acest proces, prin funcțiile sale educative, de sprijin și de prevenție, utilizând metode adaptate nevoilor familiilor și copiilor. Colaborarea strânsă cu instituțiile și comunitatea este esențială pentru integrarea reușită a copilului adoptat.

Asistența Social-Pedagogică (ASP) în diverse tipuri de instituții pentru copii

Asistența Social-Pedagogică (ASP) este esențială pentru sprijinirea copiilor aflați în diferite forme de îngrijire instituțională. Scopul său este de a oferi sprijin educațional, social și emoțional

pentru integrarea socială și dezvoltarea armonioasă a fiecărui copil, adaptând intervențiile la specificul fiecărui tip de instituție.

1. ASP în instituțiile rezidențiale

Instituțiile rezidențiale găzduiesc copii care au fost separați temporar sau permanent de familie și oferă cazare, hrană, educație și supraveghere. În cadrul acestor obiectivele ASP vor ține de asigurarea unui mediu stabil și securizant, facilitarea procesului de socializare și integrare comunitară și sprijinirea dezvoltării personale și școlare a copiilor. Ca și activități de ASP pot fi următoarele: educație și sprijin școlar (organizarea programelor de after-school, activități de alfabetizare și remediere pentru copiii cu dificultăți educaționale); dezvoltarea abilităților sociale (ateliere pentru dezvoltarea empatiei, gestionarea conflictelor și comunicare,); consiliere și suport emoțional (sesiuni individuale și de grup pentru sprijinirea sănătății mentale a copiilor); organizarea activităților recreative (jocuri, excursii, activități artistice).

2. ASP în centrele de copii

Centrele de zi sau centrele comunitare oferă sprijin pentru copii proveniți din familii vulnerabile sau cu risc de excluziune socială și nu implică separarea copilului de familie, ci oferă servicii complementare. Obiectivele ASP în centrele de zi/comunitare vor reflecta: prevenirea abandonului școlar și familial, dezvoltarea competențelor educaționale și sociale ale copiilor, sprijinirea părinților în gestionarea nevoilor educaționale ale copiilor. Exemple de activități de ASP pot servi cele care propun: educație complementară (organizarea de activități extracurriculare: cursuri de limbi străine, informatică, artă); suport pentru părinți (ateliere de educație parentală și consiliere familială); activități sociale și recreative (crearea de oportunități pentru socializarea copiilor, cum ar fi tabere și concursuri); monitorizarea progresului (evaluarea periodică a nevoilor copilului și a impactului intervențiilor).

3. ASP în centrele de plasament pentru copii orfani și rămași fără îngrijirea părintească

Centrele de plasament găzduiesc copii fără îngrijire parentală, având ca scop oferirea unui mediu cât mai apropiat de cel familial. De asemenea, se concentrează pe reintegrarea familială sau pregătirea pentru viața independentă. De aici și obiectivele ASP: crearea unui mediu familial și securizant, pregătirea pentru integrarea în societate, sprijinirea dezvoltării autonomiei și a competențelor de viață. Activitățile de ASP cuprind: educație și formare profesională (sprijinirea accesului la educație și formare profesională, dezvoltarea competențelor de viață independentă (gospodărire, gestionarea resurselor); consiliere psihosocială (terapie pentru copii care au suferit traume emoționale (ex: pierderea părinților), activități pentru dezvoltarea stimei de sine); socializare și integrare (sSprijinirea copiilor în relaționarea cu colegii și cu comunitatea);

reintegrarea familială(colaborarea cu autoritățile pentru a identifica soluții de reintegrare a copiilor în familie).

4. ASP în instituțiile speciale

Instituțiile speciale se adresează copiilor cu nevoi speciale (dizabilități fizice, psihice, emoționale sau comportamentale) și asigură îngrijire, educație adaptată și reabilitare. Obiectivele ASP sunt orientate spre: integrarea copiilor în comunitate, cât mai aproape de normalitate, oferirea de suport personalizat pentru dezvoltarea potențialului individual, reducerea stigmatizării și promovarea incluziunii. Ca și activități de ASP menționăm: educație adaptată (dezvoltarea unor planuri educaționale individualizate (PEI), sprijin pentru învățarea de abilități practice și vocaționale); reabilitare și terapie (terapie ocupațională, fizioterapie și consiliere psihologică); socializare și integrare (organizarea de activități în comunitate pentru a încuraja interacțiunea socială); sprijin pentru tranziția la viața adultă(dezvoltarea abilităților de autonomie personală și profesională).

Rolul pedagogului social în ASP în toate aceste instituții este unul de substituire a familiei, îndeplinind:

- Funcția educativă: organizarea și desfășurarea activităților educaționale, sprijinirea copiilor în depășirea dificultăților școlare.
- Funcția de sprijin emoțional: oferirea de suport psihologic și dezvoltarea unor relații de încredere cu copiii.
- Funcția de mediator: facilitarea colaborării între copii, personalul instituției și comunitate.
- Funcția de prevenție: identificarea timpurie a problemelor și implementarea intervențiilor necesare.
- Funcția de integrare socială: pregătirea copiilor pentru a deveni membri activi ai societății.

Astfel, ASP în instituțiile pentru copii joacă un rol crucial în dezvoltarea armonioasă a copiilor aflați în îngrijire. Intervențiile social-pedagogice sunt adaptate la specificul fiecărei instituții și au scopul de a sprijini educația, integrarea socială și pregătirea pentru viața adultă. Rolul pedagogului social este central, prin funcțiile educative, emoționale și sociale pe care le îndeplinește, contribuind astfel la îmbunătățirea calității vieții copiilor aflați în dificultate.

Aspectul pedagogic al lucrului cu persoanele cu comportament social-negativ (deviant)

Persoanele cu comportament social-negativ, cunoscute și ca persoane cu comportament deviant, manifestă abateri de la normele sociale și legale. Aceste comportamente pot include delincvența, consumul de substanțe, agresivitatea sau alte forme de încălcare a normelor. Din punct

de vedere pedagogic, lucrul cu astfel de persoane implică intervenții orientate spre corectare, reintegrare socială și dezvoltarea comportamentelor pozitive.

1. Aspectele pedagogice esențiale în lucrul cu persoane cu comportament deviant țin de aplicarea principiilor pedagogice, cum sunt:

- Individualizarea intervenției: fiecare persoană are nevoi, cauze și contexte diferite ale comportamentului deviant. Pedagogul trebuie să dezvolte un plan personalizat de intervenție.
- Empatia și respectul: este esențial să se evite stigmatizarea și să se construiască o relație bazată pe încredere.
- Prevenirea recidivei: intervențiile trebuie să fie orientate spre identificarea cauzelor comportamentului și evitarea repetării acestuia.
- Participarea activă: persoana trebuie implicată în procesul educațional și decizional pentru a-și asuma responsabilitatea schimbării.

Obiectivele pedagogice reflectă dezvoltarea competențelor sociale: comunicare, cooperare, gestionarea conflictelor; îmbunătățirea stimei de sine și a responsabilității personale; facilitarea reintegrării sociale și școlare sau profesionale; reducerea factorilor de risc, cum ar fi influența grupurilor deviante sau mediile nefavorabile.

2. Tehnologiile social-pedagogice pentru lucrul cu persoanele cu comportament deviant au origine atât pedagogică, cât și psiho-socială:

- Tehnologii educaționale preventive - educația moral-civică (sesiuni despre valori, norme sociale, responsabilitate și consecințele comportamentului deviant, realizate prin astfel de metode: dezbateri, jocuri de rol, studii de caz); programul de dezvoltare personală (activități pentru îmbunătățirea autocontrolului, empatiei și rezilienței).
- Tehnologii de consiliere și reabilitare realizate prin consilierea individuală (se concentrează pe identificarea cauzelor comportamentului deviant și elaborarea unor strategii pentru schimbare), terapia de grup (persoanele împărtășesc experiențe și își susțin reciproc schimbarea), tehnologia „mentor-mentee” (alocarea unui mentor pentru ghidarea persoanei spre un comportament pozitiv).
- Tehnologii de integrare socială realizate prin programul de reabilitare vocațională (dezvoltarea abilităților profesionale pentru a încuraja autosuficiența); programe de implicare comunitară (activități precum voluntariatul, pentru a restabili legătura cu comunitatea).

- Tehnologii de intervenție directă, cum este managementul comportamental (sStabilirea de reguli clare și consecințe pozitive sau negative pentru respectarea acestora), medierea conflictelor (ajutarea persoanelor să rezolve conflictele într-un mod constructiv).

3. Asistența Social-Pedagogică (ASP) cu minorii în conflict cu legea

Minorii implicați în activități infracționale sunt adesea afectați de factori, precum medii familiale disfuncționale, sărăcia sau lipsa oportunităților educaționale, influența grupurilor deviante. Obiectivele ASP vor fi direcționate spre: prevenirea recidivei (oferirea de alternative pozitive la comportamentele infracționale); reintegrarea socială și educațională (reintroducerea minorului în sistemul de educație sau formare profesională); sprijinirea dezvoltării personale (îmbunătățirea abilităților sociale și reducerea impulsivității). Metode specifice de ASP cuprind evaluarea psihopedagogică: identificarea nevoilor educaționale și sociale ale minorului; activități educative nonformale: ateliere artistice, sportive sau vocaționale pentru a dezvolta încrederea și abilitățile; programe de mediere: reconcilierea între minor și victimă, acolo unde este posibil; suport familial: implicarea familiei în procesul de reabilitare și oferirea de consiliere parentală. Este esențial și deosebit lucrul de colaborarea interinstituțională, astfel ASP conlucrează împreună cu poliția și instituțiile de justiție juvenilă, școlile și centrele educaționale, serviciile sociale și organizațiile comunitare.

4. Valoarea pedagogiei sociale în lucrul cu persoane deviante pentru educația de astăzi se rezumă la:

- Abordare holistică, astfel că combinația între educație, consiliere și sprijin social este esențială pentru reabilitarea completă a persoanelor cu comportament deviant.
- Prevenirea delincvenței juvenile, accentuând că tehnologiile social-pedagogice moderne sunt centrate pe prevenție, contribuind la reducerea infracționalității.
- Promovarea incluziunii sociale. ASP contribuie la reducerea stigmatizării și la restabilirea demnității persoanelor în conflict cu legea.
- Formarea caracterului civic subliniind că educația socială corectează comportamentele negative și dezvoltă responsabilitatea socială, empatia și respectul pentru lege.

În concluzie, aspectul pedagogic al lucrului cu persoanele cu comportament social-negativ, mai ales cu minorii în conflict cu legea, este esențial pentru a oferi o a doua șansă acestora. Prin tehnologii social-pedagogice inovatoare și o abordare empatică, ASP contribuie la reabilitarea și reintegrarea acestor persoane, construind o societate mai echitabilă și incluzivă.

Activitatea social-pedagogică în sistemul de probațiune

Sistemul de probațiune reprezintă o componentă esențială a justiției penale, care urmărește reabilitarea și reintegrarea în societate a persoanelor condamnate, prin supravegherea acestora în comunitate și implicarea lor în activități educative și de corecție. În acest context, activitatea social-pedagogică joacă un rol crucial, contribuind la schimbarea comportamentului infracțional, dezvoltarea responsabilității și crearea unor condiții favorabile reintegrării sociale. Rolul activității social-pedagogice în probațiune se concentrează pe:

- Educația și reabilitarea persoanelor aflate sub supraveghere, prin dezvoltarea abilităților sociale și personale.
- Prevenirea recidivei, oferind sprijin și orientare pentru a evita comportamentele infracționale.
- Integrarea socială, prin facilitarea accesului la resurse educaționale, profesionale și sociale.

Obiectivele activității social-pedagogice în probațiune reflectă:

- Modificarea comportamentului deviant: ajutarea persoanelor să-și înțeleagă acțiunile, să își asume responsabilitatea și să dezvolte comportamente pozitive.
- Dezvoltarea competențelor sociale și emoționale: comunicarea, gestionarea conflictelor, rezolvarea problemelor, autocontrolul.
- Reabilitarea și incluziunea socială: reducerea stigmatizării și promovarea integrării în comunitate.
- Prevenirea recidivei: identificarea factorilor de risc și elaborarea de strategii pentru evitarea acestora.

Funcțiile activității social-pedagogice în sistemul de probațiune țin de

- Funcția educativă: organizarea programelor de educație moral-civică, cursuri de formare profesională și ateliere pentru dezvoltarea personală.
- Funcția de consiliere: consilierea individuală și de grup pentru a ajuta persoanele să-și înțeleagă comportamentul și să adopte schimbări pozitive.
- Funcția preventivă: identificarea timpurie a riscurilor de recidivă și implementarea unor măsuri corective.
- Funcția de sprijin: facilitarea accesului la resurse, precum locuri de muncă, educație și asistență socială.

Metode de intervenție social-pedagogică în probațiune sunt:

- Metode educative prin cursuri de educație moral-civică: tematici precum respectarea legii, responsabilitatea civică și drepturile omului; programe de dezvoltare personală: îmbunătățirea stimei de sine, autocontrolului și abilităților de luare a deciziilor;
- Metode de consiliere, cum este consiliere individuală: identificarea cauzelor comportamentului infracțional și elaborarea unui plan de schimbare personalizat; consiliere de grup: participarea la discuții în grup pentru împărtășirea experiențelor și susținerea reciprocă.
- Metode de mediere prin medierea conflictelor: reconcilierea cu victimele, acolo unde este posibil, și restabilirea relațiilor sociale; metode de formare vocațională: programe de pregătire profesională (dezvoltarea abilităților necesare pentru integrarea pe piața muncii), activități practice (implicarea în munci comunitare și voluntariat).

Etapele activității social-pedagogice în probațiune sunt:

- ✓ *Evaluarea inițială*: analiza situației persoanei, inclusiv cauzele comportamentului infracțional și identificarea nevoilor educative.
- ✓ *Elaborarea planului de intervenție*: stabilirea obiectivelor și a activităților specifice necesare pentru reabilitare.
- ✓ *Implementarea intervenției*: derularea activităților educative, de consiliere și integrare socială.
- ✓ *Monitorizarea progresului*: evaluarea periodică a rezultatelor și ajustarea planului de intervenție, dacă este necesar.
- ✓ *Concluzionarea și reintegrarea completă*: sprijinirea tranziției către o viață independentă și responsabilă.

Provocări în activitatea social-pedagogică din probațiune sunt de natură socială și personală:

- Stigmatizarea socială: persoanele supravegheate se confruntă adesea cu respingere din partea comunității, ceea ce îngreunează reintegrarea. În asemenea situații sunt binevenite campaniile de sensibilizare și implicarea comunității în procesul de reabilitare.
- Motivația scăzută: mulți dintre cei în probațiune pot avea dificultăți în a-și menține motivația pentru schimbare. Astfel, pentru a întreține motivația spre schimbare o soluție poate fi sprijin constant și implicarea în activități atractive și relevante.
- Resurse limitate: lipsa infrastructurii adecvate și a personalului specializat poate afecta eficiența intervențiilor. Aici poate fi ca soluție parteneriatele între instituții și atragerea de fonduri.

Valoarea activității social-pedagogice în sistemul de probațiune este exprimată prin reducerea recidivei (prin educație și sprijin, se pot schimba comportamentele infracționale, contribuind la reducerea ratei recidivei); integrarea socială (activitatea social-pedagogică ajută persoanele să își recâștige locul în societate și să devină cetățeni activi); impact asupra comunității (reducerea infracționalității și promovarea incluziunii sociale duc la o comunitate mai sigură și mai coezivă).

Activitatea social-pedagogică în sistemul de probațiune este esențială pentru reabilitarea persoanelor supravegheate și reintegrarea lor în societate. Printr-o abordare holistică, bazată pe educație, consiliere și sprijin practic, aceasta contribuie la transformarea pozitivă a individului, reducând riscurile de recidivă și promovând o societate mai incluzivă.

În sistemele de probațiune din România, Republica Moldova și alte țări, programele social-pedagogice joacă un rol esențial în reabilitarea și reintegrarea persoanelor aflate în conflict cu legea. Aceste programe sunt concepute pentru a corecta comportamentele deviante și a facilita reintegrarea socială, contribuind astfel la reducerea recidivei și la consolidarea securității comunitare.

În România, Direcția Națională de Probațiune implementează diverse programe de reintegrare, printre care:

- ✓ Programul „Dezvoltarea deprinderilor sociale pentru adulți” (DAS M). Acest program de grup vizează dezvoltarea abilităților sociale necesare participanților în viața de zi cu zi, în familie, grup de prieteni, societate, la serviciu sau în timpul liber, ajutându-i să adopte un comportament pro-social și să evite săvârșirea unor fapte penale.
- ✓ Programul probațional primar obligatoriu (formare civică și vocațională). Dezvoltat în parteneriat cu Asociația pentru Justiție Penală Participativă și UNICEF Moldova, acest program este axat pe conștientizarea de către minor a consecințelor legale și sociale ale săvârșirii infracțiunii, dezvoltarea profesională prin instruire vocațională și implicarea în activitățile comunității.

Inspectoratul Național de Probațiune din Republica Moldova a implementat mai multe programe probaționale, inclusiv:

- ✓ Programe de corecție a comportamentului social și de reintegrare socială. Acestea se desfășoară individual și/sau în grup, având ca scop evaluarea psihosocială, controlul persoanelor aflate în conflict cu legea penală și resocializarea lor, adaptarea persoanelor liberate din locurile de detenție pentru a preveni săvârșirea de noi infracțiuni.

- ✓ Programul probațional primar obligatoriu (formare civică și vocațională). Similar cu cel din România, acest program este axat pe conștientizarea consecințelor legale și sociale ale infracțiunii, dezvoltarea profesională și implicarea în activitățile comunității.

În alte țări, programele social-pedagogice din sistemul de probațiune includ:

- Programe educative și de formare profesională: oferă instruire în diverse domenii pentru a facilita reintegrarea pe piața muncii și a reduce riscul de recidivă.
- Programe de consiliere psihologică și suport emoțional: abordează problemele emoționale și psihologice care pot contribui la comportamentul infracțional, oferind suport pentru dezvoltarea personală și socială.
- Programe de mediere și reconciliere: facilitează dialogul între infractor și victimă, promovând responsabilitatea și repararea prejudiciului cauzat.

Implementarea acestor programe variază în funcție de resursele disponibile, cadrul legal și politicile fiecărei țări, dar obiectivul comun rămâne reabilitarea și reintegrarea socială a persoanelor aflate în conflict cu legea.

Mai multe țări au o experiență vastă și bine documentată în implementarea programelor social-pedagogice în sistemul de probațiune. Iată câteva dintre ele:

1. *Regatul Unit (Anglia și Țara Galilor).* Programele de probațiune se concentrează pe reducerea recidivei și reintegrarea socială a infractorilor printr-o abordare multidisciplinară. Implică consilieri de probațiune, educatori și specialiști în sănătatea mentală. Programe relevante: Thinking Skills Programme (TSP): dezvoltarea abilităților cognitive pentru a preveni comportamentele infracționale; Integrated Offender Management (IOM): abordare integrată care coordonează supravegherea, sprijinul și intervenția asupra infractorilor.

2. *În Norvegia* se pune accent pe reabilitarea umanizantă și reintegrarea socială. Condițiile de probațiune sunt strâns legate de sistemul educațional și de programele de reintegrare. Programe relevante: Community Service Orders: activități comunitare care implică reparația prejudiciilor aduse comunității; Educational Reintegration Programs: oferă oportunități educaționale și de formare profesională.

3. *Suedia* este unul dintre cele mai avansate sisteme de justiție socială, cu o abordare centrată pe prevenirea recidivei prin educație și sprijin psihosocial. Programe relevante: Cognitive Behavioral Programs: intervenții bazate pe terapie cognitiv-comportamentală; Family-Based Interventions: programe pentru îmbunătățirea relațiilor familiale ale infractorilor.

4. *În Statele Unite ale Americii* e sistem descentralizat, care variază în funcție de stat, dar implică multiple intervenții educative și comunitare. Programe relevante: Project HOPE (Hawaii's Opportunity Probation with Enforcement): un program inovativ care combină monitorizarea strictă cu intervențiile sociale; Work Release Programs: permite infractorilor să muncească în timpul probațiunii și să contribuie la comunitate.

5. *Germania* propune integrarea probațiunii cu alte servicii sociale și educative. Accentul este pe educație civică și morală. Programe relevante: Anti-Aggression Training (AAT): programe specifice pentru infractorii violenți; Victim-Offender Mediation: reconcilierea între infractori și victime.

6. *Olanda* vine cu utilizarea tehnologiilor moderne pentru monitorizarea și intervenția personalizată. Programe relevante: Electronic Monitoring: combinație între tehnologie și sprijin educațional; Rehabilitation and Reintegration Programs: programe de reabilitare socială care includ pregătirea pentru locuri de muncă.

7. *În România* sistemul de probațiune a fost modernizat și include componente educaționale și sociale pentru reintegrare. Programe relevante: Programe de dezvoltare a deprinderilor sociale: ajută la formarea abilităților sociale și civice; Programe vocaționale: pregătire profesională pentru reintegrarea pe piața muncii.

8. *Republica Moldova*. Recent, Moldova a dezvoltat programe integrate de probațiune, cu sprijin internațional. Programe relevante: Programe de reintegrare socială pentru minori: implică formarea civică și educațională; Asistență psihosocială pentru persoanele în probațiune: include evaluare psihologică și sprijin educațional.

9. *Canada* are un sistem bine dezvoltat, care pune accent pe reconcilierea cu comunitatea și dezvoltarea personală. Programe relevante: Restorative Justice Programs: promovarea justiției restaurative, incluzând reconcilierea cu victimele; Life Skills Training: dezvoltarea competențelor de viață pentru reintegrarea socială.

Țările precum Norvegia, Suedia, Germania și Olanda oferă modele avansate în probațiune, combinând educația, sprijinul psihosocial și reabilitarea comunitară. Experiența acestor țări poate servi ca sursă de inspirație pentru îmbunătățirea sistemelor existente și dezvoltarea unor intervenții mai eficiente. În România și Moldova, sistemele de probațiune sunt în dezvoltare, dar includ deja programe eficiente de educație și reintegrare.

Asistența Social-Pedagogică (ASP) în penitenciare

Asistența Social-Pedagogică (ASP) în penitenciare joacă un rol crucial în reabilitarea și reintegrarea persoanelor private de libertate. Scopul principal al ASP este de a contribui la

transformarea comportamentului infracțional, de a sprijini dezvoltarea personală și socială a deținuților și de a facilita reintegrarea acestora în comunitate după eliberare.

ASP în penitenciare are mai multe *dimensiuni* esențiale:

- Reabilitarea comportamentală: ajutarea deținuților să conștientizeze consecințele faptelor lor și să adopte valori și norme sociale pozitive.
- Dezvoltarea personală și educațională: furnizarea de programe educaționale și vocaționale pentru a facilita reintegrarea pe piața muncii.
- Reducerea recidivei: crearea condițiilor pentru o reintegrare reușită în societate.
- Crearea unui mediu favorabil reabilitării: promovarea relațiilor pozitive între deținuți, personalul penitenciarului și comunitate.

Realizarea activităților are drept operaționalizarea *obiectivelor ASP* în penitenciare:

- Dezvoltarea competențelor sociale și emoționale: îmbunătățirea abilităților de comunicare, gestionarea conflictelor și relaționarea cu ceilalți.
- Educația și formarea profesională: oferirea de oportunități educaționale și de formare vocațională pentru a crește șansele de angajare după eliberare.
- Sprijin psihologic și emoțional: reducerea stresului și anxietății asociate cu detenția și adaptarea la mediul penitenciar.
- Reintegrarea socială și familială: fFacilitarea reconectării cu familia și sprijinirea relațiilor pozitive cu aceasta.
- Prevenirea recidivei: crearea unui plan personalizat de reabilitare care să răspundă nevoilor fiecărui deținut.

Cu privire la *funcțiile ASP* în penitenciare, menționăm:

- Funcția educativă prin organizarea de programe educaționale pentru alfabetizare, continuarea studiilor sau calificare profesională, dezvoltarea unor ateliere de educație moral-civică și comportament prosocial.
- Funcția de sprijin emoțional cu consilierea individuală pentru deținuții care se confruntă cu stres, anxietate sau probleme personale, grupuri de sprijin pentru gestionarea emoțiilor și reducerea violenței.
- Funcția de reintegrare socială cu programe care pregătesc deținuții pentru viața de după eliberare, inclusiv sesiuni de formare profesională și colaborarea cu familia și comunitatea pentru a facilita reintegrarea socială.

- Funcția de prevenție prin identificarea factorilor de risc care pot duce la recidivă și dezvoltarea de strategii personalizate pentru reducerea riscului de comportament infracțional.

*Programele social-pedagogic*e în penitenciare sunt multiaspectuale și complexe:

Programe educaționale care cuprind *alfabetizarea și continuarea studiilor*: programe pentru combaterea analfabetismului sau continuarea studiilor la nivel primar, gimnazial și chiar liceal; *cursuri vocaționale*: formarea în meserii practice (croitorie, tâmplărie, bucătărie, IT) pentru a facilita angajarea după eliberar.

Programe de consiliere și reabilitare cu renumita *consiliere psihologică*: intervenții individuale și de grup pentru a reduce stresul și a încuraja introspecția; *programe de gestionare a agresivității*: ateliere care dezvoltă abilități de gestionare a furiei și reduc comportamentele violente; *programe pentru dependențe*: terapie pentru persoanele dependente de alcool sau droguri.

Programe de pregătire pentru eliberare orientate spre *programe de reintegrare socială*: activități care pregătesc deținuții pentru viața după detenție, inclusiv formarea abilităților de viață; *programe de mediere*: facilitarea reconcilierii cu victimele sau cu familia, acolo unde este posibil.

Dacă e să menționăm ASP în penitenciarele din alte țări, evidențiem așa țări, ca:

*Norvegia***.** Sistemul penitenciar norvegian este axat pe reabilitare. Programe relevante: Educational Rehabilitation Programs: acces la educație universitară și formare profesională; Restorative Justice Programs: programe de reconciliere cu victimele.

Olanda. Accent pe reabilitarea psihosocială și vocațională. Programe relevante: Life Skills Training: dezvoltarea abilităților de viață independentă; Family Therapy: sprijin pentru menținerea relațiilor familiale.

Statele Unite ale Americii cu programe relevante: Work Release Programs: permite deținuților să lucreze în timpul detenției; Substance Abuse Treatment: terapie pentru dependențe.

România cu programe relevante: Programe educaționale și vocaționale: dezvoltarea competențelor profesionale, Consiliere psihologică și moral-civică: reducerea stresului și educația pentru responsabilitate socială.

Republica Moldova are programe relevante, de genul: Alfabetizare și educație: combaterea analfabetismului în rândul deținuților; Reintegrarea familială și socială: programe de mediere familială și formare vocațională.

Ca și în domeniul probațiunii, există provocări în ASP și în penitenciare. Ele țin, de asemenea, de stigmatizarea deținuților: prejudecățile sociale îngreunează reintegrarea lor în comunitate; resurse limitate: lipsa personalului specializat și a infrastructurii adecvate; motivația scăzută: mulți deținuți pot fi rezistenți la participarea în programe.

Cu toate acestea, valoarea ASP în penitenciare se rezumă la reducerea recidivei prin rogramele de educație și reabilitare care reduc semnificativ riscul de revenire la infracțiuni; integrarea socială, astfel că ASP pregătește deținuții să devină membri activi ai comunității; impact pozitiv asupra comunității: reintegrarea deținuților contribuie la o societate mai sigură și mai incluzivă.

Asistența social-pedagogică în penitenciare este un pilon esențial al procesului de reabilitare și reintegrare. Prin educație, consiliere și sprijin psihosocial, ASP contribuie la transformarea deținuților în membri activi ai societății, reducând riscul de recidivă și promovând o comunitate mai echitabilă și sigură. Experiențele din Norvegia, Olanda, SUA și alte țări oferă exemple valoroase pentru îmbunătățirea sistemelor penitenciare din România și Republica Moldova.

Concluzie generală asupra activității social-pedagogice

Activitatea social-pedagogică reprezintă un domeniu interdisciplinar esențial pentru dezvoltarea armonioasă a individului și pentru menținerea coeziunii sociale. Aceasta își propune să sprijine integrarea persoanelor vulnerabile în comunitate, să promoveze valori pozitive și să contribuie la prevenirea și reducerea problemelor sociale. Prin îmbinarea pedagogiei, psihologiei și sociologiei, activitatea social-pedagogică are un impact direct asupra îmbunătățirii calității vieții individuale și comunitare. Elemente esențiale ale activității social-pedagogice sunt: *orientare multidimensională*: activitatea social-pedagogică intervine în multiple arii – educație, integrare socială, prevenirea excluziunii, sprijinirea dezvoltării personale și profesionale; *abordare personalizată*: se adaptează la nevoile specifice ale fiecărui individ sau grup, fie că este vorba despre copii, tineri, persoane vulnerabile, minorități sau persoane în conflict cu legea; *dimensiunea preventivă*: acționează atât în direcția prevenirii comportamentelor deviante, cât și în reducerea riscului de marginalizare sau recidivă; *colaborare interinstituțională*: implică un parteneriat între instituțiile educaționale, sociale, judiciare, familiale și comunitare, oferind o abordare holistică a problemelor.

Impactul activității social-pedagogice este bidercțional – individ și societate/comunitate. Pentru individ se obține dezvoltarea competențelor sociale, emoționale și profesionale, creșterea stimei de sine și a autonomiei personale, integrarea în comunitate și reducerea stigmatizării. Pentru societate are valoare reducerea excluziunii sociale și a inegalităților, creșterea coeziunii sociale prin incluziunea persoanelor vulnerabile, diminuarea ratei infracționalității și a recidivei.

Totodată, nu putem să nu relatăm și provocările, dar și perspectivele. Din provocări menționăm resurse limitate (materiale și umane) în implementarea programelor, rezistența la schimbare din partea beneficiarilor sau a comunității, stigmatizarea și prejudecățile față de categoriile vulnerabile. Cât ține de perspective, sunt posibile dezvoltarea unor politici publice

orientate pe prevenție și reabilitare, creșterea formării și profesionalizării personalului din domeniul social-pedagogic, implicarea mai activă a comunității și a sectorului privat în sprijinirea programelor sociale.

Într-o lume marcată de diversitate și provocări sociale complexe, activitatea social-pedagogică prinde mare valoare pentru societatea contemporană, devine o componentă indispensabilă pentru construirea unei societăți incluzive și echitabile. Prin promovarea solidarității, responsabilității și dezvoltării personale, aceasta nu doar sprijină indivizii în depășirea dificultăților, ci și contribuie la bunăstarea generală a comunității.

Activitatea social-pedagogică rămâne un instrument cheie pentru formarea unor cetățeni activi, responsabili și integrați, fiind o punte între educație și incluziune socială. Valorificarea acesteia este crucială pentru a răspunde cerințelor și nevoilor tinerilor, familiilor și comunităților din societatea modernă.

Pentru a concluziona vom accentua, că activitatea social-pedagogică reprezintă un domeniu interdisciplinar care combină metodele și tehnicile pedagogice cu intervențiile sociale, având ca scop nu doar transmiterea de cunoștințe, ci și dezvoltarea integrală a beneficiarilor, în special a celor aflați în situații de vulnerabilitate.

Activitatea social-pedagogică, prin integrarea principiilor de individualizare, participare, multidisciplinaritate, respect și incluziune socială, reprezintă un instrument esențial pentru intervenția în domeniul asistenței sociale. Aceasta contribuie la prevenirea marginalizării și abuzului, la dezvoltarea autonomiei și la creșterea calității vieții beneficiarilor. Pe lângă aceste principii, direcțiile de intervenție în activitatea social-pedagogică se conturează în funcție de obiectivele generale ale procesului educațional și de nevoile sociale ale comunității.

Direcțiile de intervenție – de la prevenție, reabilitare și educație pentru viață până la colaborarea intersectorială – oferă un cadru comprehensiv prin care se pot aborda problemele complexe ale societății contemporane. În final, pentru a asigura eficiența și sustenabilitatea acestor intervenții, este necesară o adaptare constantă a strategiilor la nevoile individuale și contextuale, sprijinită de politici publice actualizate, formare continuă a personalului și implicarea activă a comunității. Această abordare integrată nu doar că protejează și dezvoltă beneficiarii, ci contribuie și la o societate mai incluzivă și echitabilă.

IX. REABILITAREA SOCIAL-PEDAGOGICĂ CA REMEDIERE ȘI SPRIJIN AL STĂRII DE BINE ȘI A CALITĂȚII VIEȚII

Reabilitarea este un proces esențial care se desfășoară în multiple domenii, incluzând științele medicale, sociale și psihopedagogice. Scopul principal al reabilitării este de a sprijini indivizii în refacerea funcțiilor pierdute, dezvoltarea competențelor noi și integrarea în comunitate. Reabilitarea este un proces dinamic și complex care vizează restabilirea stării de bine, îmbunătățirea calității vieții și integrarea activă în societate a persoanelor aflate în dificultate. Aceasta se regăsește ca un concept central în științele medicale, sociale și psihopedagogice, fiecare disciplină oferind o perspectivă unică asupra modului de intervenție. În ultimele decenii, abordările interdisciplinare au evoluat pentru a răspunde mai bine nevoilor beneficiarilor, fiind fundamentate de lucrări recente ale unor autori importanți.

Abordările teoretice și conceptuale ale reabilitării în științele medicale

Reabilitarea medicală urmărește restaurarea capacităților fizice și mentale pierdute în urma bolilor sau accidentelor, contribuind la refacerea funcționalității generale. Reabilitarea în științele medicale se concentrează pe restaurarea funcțiilor fizice și mentale afectate de boli, traume sau dizabilități, prin intervenții personalizate care combină tratamentul medical, terapia fizică și sprijinul psihologic. Reabilitarea medicală are ca scop restaurarea funcțiilor pierdute din cauza unor afecțiuni sau traume, implicând un proces terapeutic care să sprijine recuperarea fizică și psihologică (fizioterapie pentru recuperarea mobilității, terapie psihiatrică pentru sănătatea mintală).

Reabilitarea socială. În sociologie, reabilitarea se referă la procesul de reintegrare socială a persoanelor care au fost marginalizate sau excluse din societate din diverse motive, cum ar fi infracționalitatea, dizabilitățile sau sărăcia (programe pentru persoanele fără adăpost, reabilitarea infractorilor eliberați din penitenciare). Drept obiective sociologice, sunt considerate restaurarea statutului social al individului, prevenirea excluziunii sociale și a discriminării, promovarea coeziunii sociale prin integrarea activă a persoanelor vulnerabile. Din perspectiva sociologică, reabilitarea socială implică sprijin pentru depășirea barierelor sociale (ex.: sărăcie, stigmatizare) prin programe pentru persoanele fără adăpost, foști deținuți sau refugiați; incluziunea comunitară prevede integrarea indivizilor în rețele sociale și comunități, iar prevenirea recidivei sociale are loc prin programe de educație și sprijin psihosocial, se reduce riscul de repetare a comportamentelor deviante.

Prin urmare, reabilitarea socială se concentrează pe reintegrarea indivizilor marginalizați sau excluși în comunitate, abordând aspectele economice, culturale și relaționale. Reabilitarea socială

vizează eliminarea barierelor sociale care împiedică indivizii să participe activ în comunitate, promovând incluziunea și echitatea socială. Reabilitarea socială în România și Moldova se concentrează pe reducerea excluziunii sociale și reintegrarea persoanelor vulnerabile în comunitate, având ca scop crearea unui mediu incluziv și echitabil.

Reabilitarea psihopedagogică. În psihologie, reabilitarea este definită ca un proces de sprijinire a individului în depășirea dificultăților psihologice și comportamentale cauzate de traume, dizabilități sau tulburări mentale (terapie cognitiv-comportamentală pentru stres post-traumatic, grupuri de suport pentru anxietate și depresie). Ca și obiective psihologice vin refacerea echilibrului emoțional, dezvoltarea rezilienței și a competențelor de adaptare, promovarea sănătății mintale și a funcționării sociale. Dimensiunile psihologice ale reabilitării țin de reabilitarea emoțională: ajutarea persoanelor să-și gestioneze stresul, anxietatea și depresia (consiliere psihologică, terapie cognitiv-comportamentală), reabilitarea cognitivă: refacerea sau îmbunătățirea funcțiilor cognitive afectate (ex.: memorie, atenție) prin programe pentru pacienții cu leziuni cerebrale sau tulburări neurodegenerative; reabilitarea comportamentală: corectarea comportamentelor disfuncționale sau periculoase, (programe pentru gestionarea furiei sau controlul impulsurilor).

În pedagogie, reabilitarea se referă la procesul educativ și formativ care are ca scop corectarea sau compensarea deficiențelor de învățare, dezvoltare sau integrare socială ale indivizilor, refacerea sau îmbunătățirea competențelor educaționale pentru o mai bună integrare socială și profesională (cursuri de recalificare profesională). Din obiectivele pedagogice ale reabilitării putem menționa dezvoltarea competențelor cognitive, sociale și emoționale, asigurarea accesului la educație egală și adaptată, promovarea incluziunii școlare și sociale. Cu privire la dimensiunile pedagogice ale reabilitării vom întâlni reabilitarea educațională: sprijin pentru copiii cu dificultăți de învățare sau dizabilități (planuri educaționale individualizate (PEI), cadru didactic de sprijin, programe de reabilitare în cadrul Centrului de Resurse pentru Educația Incluzivă, etc.); reabilitarea social-pedagogică: integrarea copiilor sau adulților vulnerabili în mediul școlar sau profesional (programe pentru prevenirea abandonului școlar ș.a.); educația remedială: corectarea lacunelor din educație prin metode personalizate (sprijin educativ pentru copii proveniți din medii defavorizate).

Reabilitarea psihopedagogică implică utilizarea metodelor educative și psihologice pentru a sprijini dezvoltarea și integrarea indivizilor cu dificultăți cognitive, emoționale sau comportamentale. Reabilitarea psihopedagogică utilizează metode educaționale și psihologice pentru a dezvolta competențele necesare adaptării și integrării în societate.

Reabilitarea psihopedagogică în România și Moldova se axează pe adaptarea metodelor educative pentru a sprijini copiii și adulții cu dificultăți cognitive, emoționale sau comportamentale, promovând incluziunea școlară și socială.

Reabilitarea, deși diferit definită în sociologie, psihologie și pedagogie, are obiective comune care converg asupra integrării și dezvoltării indivizilor în societate:

- Interdisciplinaritate: sociologia oferă cadrul social al reabilitării, psihologia se concentrează pe refacerea echilibrului emoțional și comportamental, iar pedagogia vizează dezvoltarea competențelor cognitive și sociale.
- Complementaritate: abordările pedagogice și psihologice sunt aplicate în contextul social, asigurând o intervenție holistică. Exemplu: Un copil cu dizabilități poate beneficia simultan de sprijin psihologic pentru dezvoltarea încrederii, de intervenții educaționale pentru compensarea deficiențelor și de integrare socială pentru a preveni stigmatizarea.
- Obiectiv comun: toate cele trei discipline urmăresc îmbunătățirea stării de bine, a calității vieții și a incluziunii sociale.

Printr-o concluzie, reabilitarea, abordată din perspectiva sociologiei, psihologiei și pedagogiei, reprezintă un proces esențial pentru sprijinirea persoanelor vulnerabile. Prin combinarea intervențiilor din aceste trei domenii, reabilitarea poate aborda complexitatea nevoilor umane, contribuind la dezvoltarea individuală și la consolidarea coeziunii sociale. Această abordare interdisciplinară asigură un sprijin holistic și eficient, facilitând integrarea activă și participativă a fiecărui individ în societate.

Corelarea abordărilor interdisciplinare din perspectiva holistică evidențiază, că abordarea medicală restaurează sănătatea fizică și mentală, oferind o bază pentru participarea activă, cea socială abordează stigmatizarea și marginalizarea, oferind sprijin pentru incluziune. Abordarea psihopedagogică dezvoltă abilități cognitive și emoționale pentru o viață independentă.

Cu referire la abordările medicale ele se concentrează pe restaurarea funcțiilor fizice și mentale. Abordările sociale pun accent pe integrarea în comunitate și reducerea stigmatizării. Abordările psihopedagogice sprijină dezvoltarea cognitivă, emoțională și educațională.

Din perspectiva conexiunii interdisciplinare, reabilitarea medicală creează cadrul fizic necesar, reabilitarea socială elimină barierele de integrare, iar reabilitarea psihopedagogică dezvoltă competențele necesare unei vieți autonome și active. Reabilitarea socială creează contextul necesar pentru intervențiile psihopedagogice. Reabilitarea medicală oferă baza pentru participarea activă în procesele sociale și educaționale.

Exemple din România și Moldova pot servi programele de incluziune școlară pentru copiii cu CES în România, conform Strategiei Naționale pentru Educație Incluzivă (2021), Moldova conform Programului național de incluziune socială a persoanelor cu dizabilităţi pentru anii 2017-2022 (2017), Programului de dezvoltare a educației incluzive pentru anii 2024 – 2027 (2023), reabilitarea socială a persoanelor fără adăpost în Moldova, prin inițiativele implementate de Ministerul Muncii și Protecției Sociale.

Astfel, reabilitarea este un proces multidisciplinar, fundamentat pe concepte și abordări din științele medicale, sociale și psihopedagogice. Autori precum Howard Rusk, Émile Durkheim și Lev Vygotsky au contribuit semnificativ la dezvoltarea acestui concept, fiecare aducând o perspectivă unică. În asistența socială, aceste abordări sunt integrate pentru a sprijini beneficiarii în obținerea unei vieți mai bune, bazate pe autonomie, incluziune și dezvoltare personală.

Reabilitarea este un proces dinamic care integrează perspectivele medicale, sociale și psihopedagogice pentru a sprijini indivizii să-și atingă potențialul maxim. Autori precum Fauci, Putnam și Bandura oferă fundamente teoretice solide pentru aceste abordări, care pot fi aplicate cu succes în practică. Sinergia dintre aceste discipline asigură nu doar recuperarea, ci și crearea unui mediu în care indivizii pot prospera.

Reabilitarea este un proces esențial în științele medicale, sociale și psihopedagogice, iar în România și Moldova, aceasta reflectă o combinație între abordările teoretice internaționale și nevoile locale, care oferă perspective valoroase pentru dezvoltarea politicilor și intervențiilor în sprijinul grupurile vulnerabile. Prin colaborarea dintre aceste domenii, se asigură o reabilitare holistică, care nu doar corectează deficiențele, ci promovează incluziunea activă și demnitatea umană.

Impactul reabilitării asupra stării de bine și calității vieții beneficiarilor asistenței sociale

Reabilitarea este un proces central în științele medicale, sociale și psihopedagogice, menit să sprijine persoanele vulnerabile pentru a-și dezvolta capacitățile, a-și îmbunătăți calitatea vieții și a se reintegra în comunitate. În România și Republica Moldova, abordările teoretice și practice în reabilitare reflectă tradițiile academice locale, dar sunt și aliniate standardelor internaționale. Reabilitarea, ca proces complex de sprijin și intervenție, joacă un rol esențial în remedierea stării de bine și îmbunătățirea calității vieții beneficiarilor asistenței sociale. Prin abordarea holistică a nevoilor acestora, reabilitarea contribuie la redobândirea încrederii în sine, la îmbunătățirea condițiilor de viață și la reintegrarea activă în societate.

Conceptul de stare de bine și calitatea vieți

Starea de bine e o stare generală de satisfacție și echilibru fizic, mental și social. Ea include dimensiunea fizică (sănătatea corpului și accesul la resurse de bază (hrană, locuință); dimensiunea

psihologică (absența stresului, anxietății și dezvoltarea stimei de sine); dimensiunea socială (relații pozitive și sentimentul de apartenență la comunitate).

Calitatea vieții este nivelul de bunăstare perceput de un individ, în funcție de condițiile materiale, sociale și emoționale. Factori determinanți ai stării de bine sunt: accesul la educație, sănătate și locuri de muncă, sentimentul de siguranță și incluziune socială, posibilitatea de a trăi independent și demn.

Modul în care reabilitarea influențează starea de bine și calitatea vieții

1. Intervenții orientate spre refacerea stării de bine**.** Din perspectiva fiecărei dimensiuni, putem evidenția că dimensiunea fizică este orientată spre asigurarea accesului la servicii medicale și la condiții de viață decente cu impact de îmbunătățire a sănătății fizice, contribuind la reducerea stresului și a anxietății. Dimensiunea psihologică vine cu consiliere psihologică și sprijin emoțional pentru gestionarea traumelor, astfel că având impact în creșterea încrederii în sine și a rezilienței emoționale. Dimensiunea socială facilitează reintegrarea în comunitate și crearea de oportunități de socializare, realizând un impact asupra reducerii izolării și îmbunătățirea relațiilor sociale.

2. Contribuții la îmbunătățirea calității vieții le putem identifica prin:

- Acces la educație și formare profesională: programe de alfabetizare, cursuri vocaționale și orientare profesională cu impact în creșterea oportunităților de angajare și a independenței economice.
- Integrare socială: implicarea beneficiarilor în activități comunitare și recreative, având ca impact supra sentimentului de apartenență și reducerea discriminării.
- Autonomie personală: dezvoltarea abilităților de viață independentă (gestionarea resurselor, luarea deciziilor), cu impact în creșterea stimei de sine și a capacității de a trăi autonom.

În continuare vom prezenta exemple de intervenții reușite în reabilitare. Așa, de exemplu, pentru reabilitarea copiilor din familii vulnerabile drept intervenții sunt oferirea de sprijin educațional (rechizite, meditații), consiliere psihologică pentru depășirea traumei. În rezultat, copiii devin mai încrezători, progresează școlar și dezvoltă relații mai bune cu familia și colegii. În reabilitarea persoanelor cu dizabilități pot fi intervenții de tipul acces la terapii ocupaționale și programe vocaționale, adaptarea locuinței și a locului de muncă. Rezultatele nu se așteaptă mult: beneficiarii capătă independență și un rol activ în comunitate. Reabilitarea persoanelor fără adăpost este realizată prin intervenții, cum sunt asigurarea unei locuințe temporare și sprijin în

găsirea unui loc de muncă, terapie psihologică pentru depășirea stigmatizării. În rezultat se simte creșterea sentimentului de siguranță și reintegrarea în societate.

Cu privire la impactul pe termen lung al reabilitării menționăm perspectiva la nivel individual, familial și comunitar. La nivel individual are loc dezvoltarea stimei de sine și a capacității de adaptare,m precum și creșterea nivelului de satisfacție față de viață. La nivel familial se constată îmbunătățirea relațiilor familiale și reducerea stresului, sprijin reciproc între membrii familiei. La nivel comunitar se atinge creșterea incluziunii sociale și reducerea excluziunii, dar și promovarea coeziunii și a solidarității în comunitate.

Astfel, reabilitarea influențează profund starea de bine și calitatea vieții beneficiarilor asistenței sociale, oferindu-le nu doar resurse pentru a depăși dificultățile, ci și oportunități pentru o viață demnă și activă. Prin abordarea holistică și integrarea intervențiilor educaționale, sociale și terapeutice, reabilitarea contribuie la transformarea pozitivă a indivizilor și a comunităților. Este un pilon indispensabil al unui sistem social echitabil și incluziv.

Conceptul de reabilitare în asistența socială

În asistența socială, reabilitarea este definită ca un proces planificat și coordonat, care urmărește sprijinirea persoanelor vulnerabile pentru a depăși obstacolele sociale, economice, psihologice sau fizice care le împiedică să participe activ în societate. Acest proces implică abordări holistice, multidisciplinare și individualizate, având ca scop restaurarea autonomiei, îmbunătățirea calității vieții și promovarea incluziunii sociale.

Reabilitarea în asistența socială constă în intervenții specifice destinate să corecteze sau să compenseze efectele negative ale vulnerabilității sociale, excluziunii, sărăciei sau altor dificultăți întâmpinate de persoanele sau grupurile aflate în risc. Scopurile reabilitării țin de:

1. Restabilirea funcțiilor sociale: ajutarea beneficiarilor să reintre în roluri sociale active (familiale, profesionale, comunitare).
2. Creșterea autonomiei: dezvoltarea abilităților necesare pentru a trăi independent și demn.
3. Promovarea incluziunii sociale: reducerea marginalizării și integrarea în comunitate.
4. Îmbunătățirea calității vieții: oferirea de sprijin pentru satisfacerea nevoilor de bază și pentru creșterea bunăstării generale.

Domenii de aplicare a reabilitării în asistența socială sunt diverse:

1. *Reabilitarea copiilor din familii vulnerabile* prin intervenții, de genul sprijin educațional pentru prevenirea abandonului școlar, consiliere pentru gestionarea traumelor din medii familiale

disfuncționale. Ca și rezultate: dezvoltarea competențelor cognitive și emoționale, reintegrarea în mediul școlar și social.

2. *Reabilitarea persoanelor cu dizabilități* cu intervenții: asistență pentru accesul la terapii ocupaționale și dispozitive tehnologice adaptate, integrarea în programe vocaționale și comunitare. Drept rezultate: creșterea independenței și reducerea stigmatizării.

3. *Reabilitarea persoanelor fără adăpost***,** trecuți prin intervenții: oferirea de locuințe temporare și sprijin pentru găsirea unui loc de muncă, consiliere psihologică pentru depășirea traumei asociate pierderii locuinței, au dat rezultate legate de creșterea siguranței personale și reintegrarea socială.

4. *Reabilitarea persoanelor eliberate din detenție***,** care fiind participanți ai intervențiilor de tipul programe de reintegrare profesională și suport psihologic, sprijin pentru reconstrucția relațiilor familiale și comunitare, au ajuns la rezultate de reducere a recidivei și creșterea participării sociale.

5. *Reabilitarea persoanelor vârstnice* cu intervenții: crearea de programe de socializare și îngrijire la domiciliu, sprijin pentru menținerea independenței, atinge rezultate de îmbunătățire a calității vieții și reducerea izolării sociale.

Ca activitate foarte importantă, reabilitarea decurge după anumite ***principii.*** Privind principiile în asistența socială, putem menționa:

- ✓ Abordare holistică: intervențiile se concentrează pe toate dimensiunile vieții beneficiarului: fizică, psihologică, socială și economică.
- ✓ Individualizarea intervenției: soluțiile sunt adaptate nevoilor și resurselor specifice fiecărui beneficiar.
- ✓ Participarea activă a beneficiarului: beneficiarii sunt implicați în stabilirea obiectivelor și a planului de reabilitare.
- ✓ Colaborarea interinstituțională: reabilitarea implică colaborarea dintre asistenți sociali, educatori, terapeuți, psihologi și alte categorii de specialiști.
- ✓ Promovarea incluziunii sociale: reabilitarea este orientată spre reducerea barierelor sociale și crearea de oportunități egale.

Ce etape ale reabilitării le regăsim în asistența socială?

- ✓ Evaluarea inițială: analiza situației beneficiarului (nevoi, resurse, factori de risc) cu instrumente utilizate: interviuri, chestionare, observație.
- ✓ Planificarea intervenției: stabilirea obiectivelor și a activităților specifice de reabilitare, crearea unui plan personalizat, în colaborare cu beneficiarul.

- ✓ Implementarea intervenției: derularea activităților educaționale, sociale și terapeutice (consiliere, programe de formare profesională, acces la servicii medicale).
- ✓ Monitorizarea și evaluarea progresului: urmărirea rezultatelor și ajustarea planului de intervenție, evaluări periodice pentru a asigura eficiența procesului.
- ✓ Concluzionarea și tranziția spre autonomie: sprijinirea beneficiarului în procesul de tranziție către o viață independentă.

Impactul reabilitării în asistența socială poate fi identificat din mai multe perspective: la nivel de individ, de familie ca grup, de comunitate/societate. La nivel individual impactul ține de dezvoltarea abilităților de viață independentă, creșterea încrederii în sine și a stimei de sine, reducerea vulnerabilității față de excluziunea socială. La nivel familial se va simți îmbunătățirea relațiilor familiale, creșterea sprijinului reciproc în cadrul familiei. La nivel comunitar vom avea reducerea stigmatizării și promovarea solidarității sociale, creșterea incluziunii și a participării active a beneficiarilor în comunitate.

Desigur că există provocări și perspective ale reabilitării în domeniul asistenței sociale. Dintre provocări menționăm resurse limitate, exprimate de lipsa finanțării și a personalului calificat; rezistența beneficiarilor cu unele persoane care pot fi reticente la schimbare; stigmatizarea socială, căci beneficiarii pot fi discriminați sau marginalizați.

De perspective vom beneficia deoarece se obține dezvoltarea de parteneriate între autorități, ONG-uri și sectorul privat, creșterea accesului la formare profesională pentru asistenții sociali, promovarea politicilor publice orientate spre incluziune socială.

Reabilitarea în asistența socială este un proces vital pentru sprijinirea persoanelor vulnerabile în depășirea dificultăților și atingerea unei vieți demne și autonome. Printr-o abordare holistică și colaborativă, aceasta contribuie la restabilirea stării de bine, la îmbunătățirea calității vieții și la integrarea socială a beneficiarilor. Implementarea reabilitării eficiente în asistența socială necesită resurse, profesionalism și implicare comunitară, dar oferă beneficii semnificative atât pentru indivizi, cât și pentru întreaga societate.

Există și o *corelare dintre reabilitare, reabilitarea socială și reabilitarea social-pedagogică în domeniul asistenței sociale*. În domeniul asistenței sociale, reabilitarea, reabilitarea socială și reabilitarea social-pedagogică sunt procese complementare care contribuie la susținerea persoanelor vulnerabile pentru a-și îmbunătăți calitatea vieții, a-și restabili funcționalitatea socială și a-și dezvolta abilitățile necesare integrării în comunitate. Fiecare concept are un rol distinct, dar acestea se interconectează pentru a oferi un sprijin holistic beneficiarilor.

*Reabilitarea social-pedagogică ca remediere și sprijin al stării de bine și al calității vieț***ii**

Reabilitarea social-pedagogică reprezintă un proces complex de intervenție destinat persoanelor aflate în dificultate, cu scopul de a le îmbunătăți starea de bine, de a dezvolta competențe sociale și emoționale și de a facilita reintegrarea lor în societate. Aceasta îmbină elemente de educație, consiliere și sprijin social pentru a ajuta indivizii să depășească situațiile de vulnerabilitate și să își crească calitatea vieții.

Reabilitarea social-pedagogică implică remedierea dificultăților sociale, emoționale sau educaționale prin intervenții personalizate, sprijinirea stării de bine prin crearea unui mediu securizant și promovarea sănătății mintale, îmbunătățirea calității vieții prin integrarea individului în societate și oferirea de oportunități de dezvoltare. Aceasta vizează nu doar refacerea unor funcții pierdute, ci și dezvoltarea unor noi competențe care să permită o viață activă și autonomă.

Principiile reabilitării social-pedagogice, ca activitate ce aduce schimbare, țin de:

- Individualizarea intervenției: fiecare persoană are nevoi unice; intervenția trebuie să fie adaptată situației specifice.
- Holismul: abordarea integrată a dimensiunilor fizice, psihice, sociale și educaționale.
- Participarea activă: persoana în dificultate este implicată activ în procesul de reabilitare.
- Orientarea spre resurse: identificarea și valorificarea resurselor interne și externe ale individului.

Cu privire la dimensiunile reabilitării social-pedagogice, vom accentua:

- ✓ Dimensiunea educațională prin remedierea deficiențelor educaționale: programe de școlarizare, continuarea studiilor, educație vocațională; dezvoltarea abilităților de viață: gestionarea timpului, luarea deciziilor, rezolvarea conflictelor.
- ✓ Dimensiunea socială cu reintegrarea în comunitate: facilitarea participării la activități sociale și culturale; reconstruirea rețelei de suport: reîntărirea legăturilor cu familia și comunitatea.
- ✓ Dimensiunea psihologică prin sprijinirea sănătății mintale: terapie individuală sau de grup pentru gestionarea traumelor, anxietății sau depresiei; dezvoltarea stimei de sine: activități care încurajează încrederea în propriile abilități.

De asemenea, intervențiile reabilitării social-pedagogice sunt specifice prin conținut și forme de realizare. Menționăm aceste intervenții specifice:

- ✓ Consilierea individuală și de grup: ajută persoanele să depășească dificultățile emoționale și sociale.

- ✓ Programe educaționale: organizarea de cursuri pentru dezvoltarea competențelor personale și profesionale.
- ✓ Activități recreative și terapeutice: ateliere artistice, sport, terapie prin artă sau muzică.
- ✓ Intervenții familiale: prijinirea familiilor pentru a oferi un mediu favorabil reabilitării.
- ✓ Programe de integrare profesională: ormare vocațională, sprijin în găsirea unui loc de muncă.

Reabilitarea social-pedagogică integrează educația și sprijinul social pentru a contribui la dezvoltarea personală și la integrarea socială a persoanelor aflate în dificultate. În continuare prezentăm *tipurile de reabilitare social-pedagogică*, apropiate domeniului de asistență socială:

1. Reabilitarea social-pedagogică pentru copii. Ea presupune intervenții pentru copii care provin din medii vulnerabile sau care au comportamente deviante. C așsi exemple pot fi: programe de consiliere pentru copiii din familii dezorganizate, activități de dezvoltare a abilităților sociale pentru copiii instituționalizați.
2. Reabilitarea social-pedagogică pentru adolescenți și tineri prin programe educative și sociale care vizează reducerea comportamentelor de risc și sprijinirea incluziunii. Astfel, ca exemple sunt intervențiile pentru tinerii în conflict cu legea, ateliere de formare pentru competențe de viață independentă.
3. Reabilitarea social-pedagogică pentru adulți cu sprijin pentru adulții cu dificultăți de integrare socială și profesională. Exemple: cursuri de recalificare profesională pentru șomeri, programe pentru foștii deținuți.
4. Reabilitarea social-pedagogică pentru persoane cu dizabilități pentru dezvoltarea abilităților necesare pentru o viață independentă și integrarea în comunitate. Ca și exemple: educație specială și terapie ocupațională, suport pentru incluziunea școlară și profesională.
5. Reabilitarea social-pedagogică pentru grupuri vulnerabile datorită intervențiilor destinate persoanelor din medii defavorizate sau excluse social. Dacă să exemplificăm, putem menționa programele pentru prevenirea abandonului școlar în rândul copiilor din familii sărace, sprijin pentru victimele violenței domestice.
6. Reabilitarea social-pedagogică pentru persoane în vârstă cu activități care sprijină persoanele în vârstă să rămână active social și să-și mențină calitatea vieții pron activități recreative și educaționale în centrele de zi, programe intergenerașionale care conectează seniorii cu comunitatea.

Relevanța acestor tipuri de reabilitare pentru societatea contemporană este reprezentată de:

- ✓ Promovarea incluziunii sociale: reabilitarea social-pedagogică sprijină integrarea persoanelor vulnerabile, reducând marginalizarea.
- ✓ Creșterea stării de bine: intervențiile contribuie la îmbunătățirea calității vieții persoanelor în dificultate.
- ✓ Prevenirea recidivei: programele educative și de consiliere reduc riscul de recidivă în cazul infractorilor.
- ✓ Dezvoltarea comunităților: sprijinirea grupurilor vulnerabile contribuie la o coeziune socială mai puternică.

Tipurile de reabilitare și de reabilitare social-pedagogică acoperă o gamă largă de nevoi individuale și sociale, fiind esențiale pentru crearea unei societăți mai echitabile și mai incluzive. Aceste procese combină abordările educative, sociale și psihologice, contribuind la reintegrarea persoanelor în comunitate și la dezvoltarea potențialului lor maxim. Implementarea unor astfel de intervenții este un pas vital pentru combaterea excluziunii sociale și promovarea bunăstării generale.

Rolul pedagogului social în reabilitarea social-pedagogică

Pedagogul social joacă un rol esențial în procesul de **reabilitare social-pedagogică**, fiind un profesionist care îmbină cunoștințe pedagogice, psihologice și sociale pentru a sprijini persoanele aflate în dificultate. Acțiunile acestuia sunt centrate pe dezvoltarea competențelor sociale și emoționale, pe sprijinirea integrării în comunitate și pe promovarea stării de bine.

Funcțiile pedagogului social în reabilitarea social-pedagogică sunt:

- ✓ Funcția educativă: organizarea și desfășurarea de activități educative menite să dezvolte competențele cognitive, sociale și emoționale ale beneficiarilor prin cursuri de alfabetizare sau educație non-formală, ateliere de dezvoltare personală.
- ✓ Funcția de consiliere prin oferirea de sprijin emoțional și ghidare individuală sau de grup pentru a ajuta persoanele să depășească dificultățile sociale sau emoționale (consiliere psihopedagogică pentru copii și adolescenți, sprijin pentru familiile aflate în situații de criză).
- ✓ Funcția de mediere: facilitarea comunicării și colaborării între beneficiari și alte părți implicate, cum ar fi familia, școala, comunitatea sau instituțiile sociale (medierea relațiilor familiale deteriorate, sprijin în relația cu autoritățile locale).
- ✓ Funcția de integrare socială: sprijinirea beneficiarilor în procesul de adaptare la mediul social, familial sau profesional (ajutarea persoanelor eliberate din detenție să se

integreze în comunitate, facilitarea reintegrării școlare a copiilor care au abandonat educația).

- ✓ Funcția preventivă: identificarea timpurie a factorilor de risc care pot duce la marginalizare sau recidivă și aplicarea de măsuri pentru prevenirea acestora (activități pentru prevenirea delincvenței juvenile, programe de sprijin pentru prevenirea abandonului școlar).
- ✓ Funcția de advocacy: reprezentarea intereselor beneficiarilor și promovarea drepturilor acestora în fața autorităților sau a comunității (promovarea accesului la educație pentru copii vulnerabili, susținerea incluziunii persoanelor cu dizabilități).

Starea de bine și calitatea vieții în reabilitarea social-pedagogică

Starea de bine poate fi privită prin diverse dimensiuni. Dimensiunea fizică asubliniază promovarea sănătății prin sport și alimentație echilibrată, dimensiunea psihică prin reducerea stresului și îmbunătățirea sănătății emoționale, iar cea socială prin creșterea satisfacției în relațiile sociale și familiale.

Calitatea vieții include autonomie personală: dezvoltarea abilităților de a trăi independent.; participare activă: implicarea în activități comunitare și culturale; perspective pe termen lung: construirea unui plan de viață realist și pozitiv.

Impactul reabilitării social-pedagogice asupra calității vieții este observat datorită dezvoltării competențelor sociale și profesionale: creșterea șanselor de angajare și a integrării sociale; reducerii excluziunii sociale: reabilitarea permite persoanelor să se simtă parte activă a comunității; îmbunătățirea sănătății mintale: sprijinul emoțional contribuie la reducerea stresului și anxietății; creșterea autonomiei personale: persoanele dobândesc capacitatea de a-și gestiona propria viață.

Provocările în reabilitarea social-pedagogică, de asemenea, sunt centrate pe:

- ✓ Stigmatizarea socială: prejudecățile pot afecta procesul de reintegrare, de aici ca soluție pot fi campaniile de sensibilizare și educare a comunității.
- ✓ Resurse limitate: lipsa infrastructurii sau a personalului calificat, astfel că o soluție ar putea fi dezvoltarea de parteneriate și atragerea de fonduri.
- ✓ Motivația scăzută a beneficiarilor: unele persoane pot rezista schimbării și atunci o soluție este intervenții centrate pe motivație și încurajare

Reabilitarea social-pedagogică este un proces esențial pentru restabilirea stării de bine și îmbunătățirea calității vieții persoanelor vulnerabile. Printr-o abordare holistică, bazată pe educație, sprijin social și intervenție personalizată, aceasta contribuie la transformarea indivizilor și la reintegrarea lor în comunitate.

În societatea contemporană, reabilitarea social-pedagogică reprezintă o soluție vitală pentru combaterea excluziunii sociale și pentru promovarea unei societăți mai echitabile și incluzive. Prin dezvoltarea competențelor, restabilirea legăturilor sociale și creșterea stimei de sine, acest proces permite indivizilor să își construiască un viitor mai bun.

Reabilitarea, fiind proces general de refacere/dezvoltare a capacităților fizice, psihologice, sociale și economice ale unei persoane pentru o viață activă și independentă, *reabilitarea social-pedagogică implică utilizarea metodelor educative și sociale pentru a sprijini persoanele să-și dezvolte competențele necesare integrării sociale și profesionale*. Ca obiective principale, reabilitarea social-pedagogică prevede dezvoltarea abilităților sociale, cognitive și emoționale, prevenirea excluziunii educaționale și sociale, sprijinirea reintegrării în mediul educațional sau profesional. Intervenții tipice ale reabilitării social-pedagogice sunt considerate activități educative (alfabetizare (măsura în care indivizii au capacitatea de a obţine, procesa şi înţelege informaţii de bază cu privire educație și la serviciile educaționale, dar şi capacitatea de a lua decizii adecvate cu privire la propria educație), formare profesională), dezvoltarea abilităților de viață independentă, activități de consiliere și terapie prin artă sau joc.

Exemple de corelare între concepte:

1. Reabilitarea este un concept general, care include și dimensiunea socială. Drept corelare este faptul, că reabilitarea socială este o componentă esențială a procesului de reabilitare, fiind axată pe restabilirea funcționalității sociale prin incluziune și participare comunitară.
2. Reabilitarea socială creează contextul pentru integrarea socială, în timp ce reabilitarea social-pedagogică oferă beneficiarului instrumentele educative necesare pentru a reuși această integrare. Corelarea este simțită prin aceea, că reabilitarea socială elimină barierele (stigmatizare, lipsa accesului la servicii), iar reabilitarea social-pedagogică se concentrează pe formarea competențelor necesare unei integrări de succes.
3. Reabilitarea include intervenții fizice, psihologice și sociale, în timp ce reabilitarea social-pedagogică este centrată pe dimensiunea educațională. O c**orelare evidentă este, că r**eabilitarea social-pedagogică sprijină reabilitarea generală prin dezvoltarea abilităților necesare pentru independență și integrare.

Vom exemplifica situații de aplicare integrată a procesului de reabilitare. De exemplu, copil dintr-o familie vulnerabilă. Reabilitarea va oferi sprijin material (hrană, rechizite), acces la consiliere psihologică pentru gestionarea traumei. Reabilitarea socială se va centra pe integrarea copilului într-un mediu social stabil (școală, activități comunitare), reducerea stigmatizării prin educarea comunității. Reabilitarea social-pedagogică va deține activități de sprijin educațional prin

meditații sau activități remediale, dezvoltarea abilităților sociale și emoționale prin jocuri de grup și ateliere.

Prin urmare, reabilitarea, reabilitarea socială și reabilitarea social-pedagogică sunt concepte complementare în domeniul asistenței sociale, care colaborează pentru a oferi un sprijin cuprinzător persoanelor vulnerabile. În timp ce reabilitarea abordează nevoile fizice, psihologice și sociale, reabilitarea socială se concentrează pe integrarea în comunitate, iar reabilitarea social-pedagogică sprijină dezvoltarea competențelor necesare pentru o viață independentă. Împreună, aceste procese contribuie la restabilirea stării de bine, la îmbunătățirea calității vieții și la promovarea incluziunii sociale a beneficiarilor.

Concluzie generală asupra reabilitării în context social, pedagogic și al asistenței sociale

Reabilitarea este un proces multidimensional și interdisciplinar, esențial pentru sprijinirea persoanelor vulnerabile în depășirea obstacolelor care le limitează potențialul de a duce o viață activă, autonomă și demnă. Prin integrarea reabilitării generale, reabilitării sociale și reabilitării social-pedagogice, acest proces devine un instrument puternic de incluziune socială, dezvoltare personală și îmbunătățire a calității vieții. Rolul reabilitării în viața beneficiarilor ține de restaurarea stării de bine prin intervenții psihologice, sociale și educaționale, reabilitarea sprijină refacerea echilibrului fizic, emoțional și social al indivizilor; îmbunătățirea calității vieții, oferind acces la resurse materiale, educaționale și de sănătate, reabilitarea contribuie la dezvoltarea unei vieți demne și satisfăcătoare; crearea oportunităților de integrare socială prin eliminarea barierelor și dezvoltarea abilităților necesare, reabilitarea sprijină integrarea activă a beneficiarilor în comunitate.

Corelarea dintre reabilitare, reabilitarea socială și reabilitarea social-pedagogică se exprimă prin complementaritatea intervențiilor: reabilitarea generală abordează aspectele fizice, psihologice și economice ale vieții beneficiarului, reabilitarea socială creează un mediu favorabil prin integrare comunitară și reducerea marginalizării, reabilitarea social-pedagogică dezvoltă competențele educaționale, sociale și emoționale pentru o integrare eficientă. De asemenea și prin abordarea holistică: împreună, aceste procese contribuie la îmbunătățirea fiecărei dimensiuni a vieții beneficiarului: personală, familială, educațională și comunitară. Totodată, are loc și implicarea interdisciplinară, astfel că succesul reabilitării depinde de colaborarea dintre pedagogi, asistenți sociali, psihologi și alți specialiști, fiecare aducând contribuții unice.

Impactul reabilitării la nivel individual, familial și comunitar este evident prin:

- ✓ Pentru indivizi: dezvoltarea stimei de sine și a încrederii, creșterea abilităților de viață independentă și a competențelor profesionale.

- ✓ Pentru familii: îmbunătățirea relațiilor familiale prin sprijin emoțional și educațional, reducerea stresului asociat cu vulnerabilitatea membrilor familiei.
- ✓ Pentru comunitate: creșterea incluziunii sociale și reducerea discriminării, consolidarea coeziunii sociale prin integrarea activă a tuturor membrilor comunității.

Reabilitarea, în toate dimensiunile sale, reprezintă o componentă vitală a unui sistem social echitabil, care susține integrarea și dezvoltarea persoanelor vulnerabile. Prin îmbinarea abordărilor generale, sociale și pedagogice, procesul de reabilitare devine un pilon de susținere pentru indivizi, familii și comunități. Această viziune holistică asigură nu doar soluții pentru problemele imediate, ci și o fundație solidă pentru o societate mai incluzivă, mai echitabilă și mai bine pregătită să își valorifice potențialul uman.

Reabilitarea și reabilitarea social-pedagogică reprezintă procese complexe care includ intervenții multidisciplinare. Acestea sunt clasificate în funcție de domeniile de aplicare, obiectivele urmărite și metodele utilizate, adaptându-se la nevoile specifice ale individului și ale comunității.

Reabilitare și recuperare: Orientări teoretice și practice

Reabilitarea și recuperarea sunt concepte interconectate care vizează refacerea și îmbunătățirea funcționării individului în diverse domenii ale vieții. Deși au scopuri similare, acestea se concentrează pe dimensiuni distincte: **recuperarea** urmărește restabilirea funcțiilor pierdute sau afectate, iar **reabilitarea** vizează integrarea persoanei în societate, prin dezvoltarea unor abilități și competențe noi.

Recuperarea este procesul prin care individul își recapătă funcțiile fizice, mentale sau sociale pierdute în urma unei traume, a unei boli sau a unei dizabilități. De exemplu, recuperare medicală: refacerea mobilității după un accident. Recuperare emoțională: gestionarea stresului post-traumatic.

Reabilitarea este procesul de sprijinire a persoanelor pentru a-și atinge potențialul maxim în funcționare, prin educație, integrare socială și formare profesională. Ca exemple: reabilitarea socială a deținuților, reabilitarea vocațională a persoanelor cu dizabilități.

Pentru a aborda reabilitatea și recuperarea, sunt aplicate diverse orientări teoretice și practice. Iată cele mai relevante abordări teoretice:

1. Modelul bio-psiho-social al reabilitării și recuperării integrează dimensiunile biologice, psihologice și sociale ale persoanei. Reabilitarea nu se limitează la tratamentul medical, ci include sprijin emoțional și integrare socială. Ca și aplicație servește **r**ecuperarea după un accident care include tratament fizic, terapie psihologică și reintegrarea în comunitate.

2. Teoria comportamentală vine cu modificarea comportamentului deviant prin intervenții pedagogice. Exemplu de aplicație este reabilitarea delincvenților, în care se utilizează tehnici pentru dezvoltarea unui comportament prosocial.

3. Teoria resurselor și rezilienței pune accent pe dezvoltarea resurselor interne și externe ale individului. Astfel, ea explică sprijinirea persoanelor vulnerabile pentru a-și valorifica punctele forte.

4. Modelul holistic une accent pe perspectiva integrată care include toate dimensiunile vieții (fizică, psihică, socială, profesională). Exemplu de aplicație: reabilitarea persoanelor cu dizabilități implică terapii fizice, educaționale și vocaționale.

Orientările practice în reabilitare și recuperare sunt cele legate de:

1. Recuperarea fizică prin metode de fizioterapie și kinetoterapie, terapie ocupațională cu scopul de refacere a mobilității, forței și autonomiei fizice.

2. Recuperarea psihologică cu metode de consiliere psihologică, terapie cognitiv-comportamentală (CBT) cu scopul gestionării traumelor, anxietății sau depresiei.

3. Reabilitarea socială propune metode, cum sunt programe de dezvoltare a abilităților sociale, activități de incluziune comunitară cu scopul de integrare în comunitate, reducerea stigmatizării.

4. Reabilitarea vocațională prin metode de formare profesională, consiliere în carieră, drept scop fiind creșterea șanselor de angajare și autonomie financiară.

Domeniile de aplicare a reabilitării și recuperării sunt:

- ✓ Domeniul medical: refacerea după boli cronice, accidente sau intervenții chirurgicale. Ex.: recuperarea pacienților cu AVC prin fizioterapie.
- ✓ Domeniul social: reintegrarea persoanelor excluse social (ex.: persoane fără adăpost, foști deținuți). Ex.: Programe de locuințe sociale și sprijin comunitar.
- ✓ Domeniul educațional: reabilitarea copiilor cu dificultăți de învățare sau dizabilități. Ex.: Integrarea copiilor cu nevoi speciale în școli obișnuite.
- ✓ Domeniul profesional: recalificarea persoanelor care nu mai pot practica meseria anterioară. Ex.: Programe de formare pentru persoanele cu dizabilități.

Etapele procesului de reabilitare și recuperare țin de:

- ✓ Evaluarea inițială: analiza stării fizice, psihice și sociale a persoanei.
- ✓ Planificarea intervenției: stabilirea obiectivelor și metodelor de intervenție.
- ✓ Implementarea intervenției: derularea activităților specifice (fizioterapie, consiliere, formare).
- ✓ Monitorizarea progresului: evaluări periodice pentru ajustarea intervenției.

- ✓ Reintegrarea: facilitarea tranziției către o viață activă și autonomă.

Impactul reabilitării și recuperării asupra calității vieții poate fi explicat prin schimbări parvenie în plan individual, comunitar și familial. Pentru indivizi se observă creșterea autonomiei personale, îmbunătățirea stării de bine fizice și emoționale. Pentru societate se reduce excluziunea socială, are loc creșterea participării active a indivizilor în comunitate. Pentru familii se îmbunătățesc relațiile și reducerea poverii emoționale.

Reabilitarea și recuperarea sunt procese esențiale care îmbunătățesc semnificativ starea de bine și calitatea vieții persoanelor aflate în dificultate. Prin intervenții integrate, bazate pe abordări teoretice și practice, acestea oferă oportunități reale de transformare și reintegrare socială. Într-o societate incluzivă, reabilitarea și recuperarea nu sunt doar soluții individuale, ci și un angajament colectiv pentru bunăstarea tuturor.

Activitățile pedagogului social în procesul de reabilitare se realizează prin:

- ✓ Evaluarea nevoilor beneficiarilor: pedagogul social evaluează situația beneficiarului, identificând punctele forte și domeniile care necesită intervenție, folosind ca instrumente: chestionare, interviuri, observație directă.
- ✓ Planificarea intervenției: elaborarea unui plan personalizat de reabilitare, stabilind obiective și activități specifice. Exemplu: crearea unui program de formare profesională pentru un tânăr în conflict cu legea.
- ✓ Implementarea intervenției: desfășurarea activităților educative, recreative, de consiliere sau de mediere. Exemplu: organizarea unui atelier pentru dezvoltarea abilităților sociale.
- ✓ Monitorizarea și evaluarea progresului: evaluarea periodică a rezultatelor intervenției și ajustarea planului de reabilitare dacă este necesar. Exemplu: evaluarea progreselor unui copil reintegrat în școală.
- ✓ Colaborarea cu alte instituții: implicarea activă în parteneriate cu școli, autorități locale, organizații non-guvernamentale sau alte instituții sociale. Exemplu: colaborarea cu centre de plasament pentru sprijinirea reintegrării unui adolescent.

Competențele necesare pedagogului social:

- ✓ Competențe educaționale: cunoștințe despre metodele și tehnicile de predare și formare adaptate diverselor categorii de beneficiari, capacitatea de a organiza activități educative interactive.
- ✓ Competențe de comunicare și relaționare: empatie, ascultare activă și abilități de mediere, capacitatea de a stabili relații de încredere cu beneficiarii.
- ✓ Competențe de analiză și planificare: abilitatea de a identifica nevoile beneficiarilor și de a elabora planuri personalizate de intervenție.

- ✓ Competențe organizaționale: capacitatea de a coordona activități și proiecte în parteneriat cu alte instituții.
- ✓ Cunoștințe juridice și sociale: înțelegerea legislației și a politicilor sociale relevante pentru beneficiari.

Provocări întâmpinate de pedagogul social în reabilitarea social-pedagogică

- ✓ Stigmatizarea beneficiarilor: unele grupuri vulnerabile (ex.: foști deținuți, persoane cu dizabilități) pot fi respinse de societate. Ca și soluție poate fi organizarea de campanii de sensibilizare și implicarea comunității în procesul de reabilitare.
- ✓ Resurse insuficiente: lipsa infrastructurii și a resurselor materiale pentru desfășurarea activităților. Drept soluție vine dezvoltarea de parteneriate cu organizații și autorități locale.
- ✓ Motivația scăzută a beneficiarilor: unele persoane pot refuza sprijinul sau schimbarea. Ca soluție: utilizarea tehnicilor de motivare și implicarea beneficiarilor în planificarea intervenției.

Impactul activității pedagogului social asupra reabilitării se exprimă prin indicatorii de refacere:

- ✓ Pentru beneficiari: dezvoltarea competențelor sociale și profesiona, creșterea stimei de sine și a încrederii în propriile abilități, reducerea riscului de excluziune socială sau recidivă.
- ✓ Pentru familie: îmbunătățirea relațiilor familiale și a capacității familiei de a sprijini procesul de reabilitare.
- ✓ Pentru comunitate: crearea unui mediu social mai incluziv și reducerea fenomenului de marginalizare.

Rolul pedagogului social în reabilitarea social-pedagogică este indispensabil pentru sprijinirea persoanelor vulnerabile și facilitarea reintegrării acestora în societate. Prin educație, consiliere și mediere, pedagogul social contribuie nu doar la dezvoltarea personală a beneficiarilor, ci și la crearea unei comunități mai echitabile și incluzive. Activitatea acestuia este un exemplu de implicare activă în transformarea pozitivă a vieților și în promovarea stării de bine pentru toți membrii societății.

Rolul asistentului social și corelarea acestuia cu pedagogul social în reabilitarea social-pedagogică a copiilor din grupuri de risc și cu CES

Asistentul social și pedagogul social sunt profesioniști complementari care colaborează pentru a sprijini copiii din grupuri de risc și pe cei cu cerințe educaționale speciale (CES). Fiecare

specialist contribuie cu un set specific de competențe și intervenții, iar împreună formează o echipă interdisciplinară care vizează reabilitarea și incluziunea socială și educațională a acestor copii.

Rolul asistentului social în reabilitarea social-pedagogică

Asistentul social se concentrează pe dimensiunea socială a reabilitării, având ca scop îmbunătățirea condițiilor de viață ale copiilor și familiilor acestora. Funcțiile asistentului social sunt:

- ✓ Evaluarea situației sociale: analizează condițiile socio-economice și de mediu ale copilului și familiei, identifică factorii de risc, cum ar fi sărăcia, neglijarea sau abuzul.
- ✓ Intervenția și suportul direct: oferă ajutor material (alimente, haine, rechizite), facilitează accesul copilului și familiei la servicii sociale și medicale.
- ✓ Consilierea familiei: sprijină părinții în înțelegerea nevoilor copiilor și în dezvoltarea abilităților parentale, educație pentru prevenirea situațiilor de risc (abandon școlar, violență domestică).
- ✓ Medierea între copil, familie și instituții: colaborează cu școlile, autoritățile locale și alte organizații pentru a asigura accesul copilului la resursele necesare.
- ✓ Monitorizarea progresului social: urmărește evoluția copilului și a familiei, evaluând impactul intervențiilor.

Rolul pedagogului social în reabilitarea social-pedagogică

Pedagogul social se axează pe dimensiunea educațională și comportamentală a copilului, contribuind la dezvoltarea competențelor sociale, emoționale și cognitive. Funcțiile pedagogului social:

- ✓ Intervenții educative: organizează activități de învățare adaptate nevoilor copiilor, inclusiv pentru cei cu CES, oferă sprijin pentru reintegrarea școlară sau prevenirea abandonului școlar.
- ✓ Dezvoltarea abilităților sociale și emoționale: ajută copiii să dezvolte relații pozitive cu colegii, familia și comunitatea, susține copiii în gestionarea emoțiilor și a comportamentelor problematice.
- ✓ Consilierea copiilor: oferă suport emoțional, mai ales pentru copiii care au trecut prin traume sau abuz.
- ✓ Activități recreative și terapeutice: creează un mediu sigur prin joc, artă sau sport pentru a îmbunătăți starea de bine a copilului.
- ✓ Monitorizarea progresului educațional: evaluează dezvoltarea copilului și ajustează planurile de intervenție educațională.

Corelarea asistentului social și a pedagogului social

Asistentul social și pedagogul social colaborează pentru a oferi un sprijin complet copiilor din grupuri de risc și cu CES. Împreună, aceștia abordează problemele din toate dimensiunile vieții copilului: socială, educațională, emoțională și familială. Modalități de colaborare pot fi:

- ✓ *Evaluarea interdisciplinară*, când asistentul social și pedagogul social efectuează împreună o evaluare completă a situației copilului, combinând perspectiva socială și educațională.
- ✓ *Planificarea intervenției* presupune ideea că împreună elaborează un plan de reabilitare personalizat, care include atât sprijin social, cât și educațional.
- ✓ *Intervenții coordonate*, în cadrul cărora asistentul social asigură accesul la resurse sociale și medicale, în timp ce pedagogul social lucrează la dezvoltarea abilităților copilului.
- ✓ *Monitorizare și ajustare* când împărtășesc informații despre progresul copilului și ajustează planurile de intervenție în funcție de evoluție.
- ✓ *Implicarea familiei* direcționează asistentul social să sprijine familia să depășească dificultățile sociale, iar pedagogul social o ajută să înțeleagă importanța educației și să susțină copilul.

Ca exemple de colaborare pot servi, de exemplu, în cazurile de abandon școlar, când asistentul social intervine pentru a elimina barierele sociale (sărăcia, lipsa rechizitelor), iar pedagogul social ajută copilul să recupereze materia școlară și să dezvolte încrederea în sine. Sau în lucrul cu copiii cu CES: asistentul social colaborează cu familia pentru a accesa servicii medicale și de terapie, iar pedagogul social adaptează programele educaționale și sprijină integrarea copilului în grup.

Impactul colaborării asupra copiilor din grupurile de risc și cu CES este evident. Beneficiile pentru copii nu se lasă așteptate, asatfel că problemele sociale, educaționale și emoționale sunt abordate simultan, colaborarea dintre specialiști facilitează accesul la servicii integrate, crește stima de sine, prin activitățile educative și sprijinul emoțional copiii își dezvoltă încrederea în sine, copiii sunt ajutați să se reintegreze în școală și comunitate. Totodată, se constată și beneficii pentru familii. Apare sprijinul pentru părinți: familiile primesc consiliere și ajutor material, reducerea stresului: colaborarea între specialiști contribuie la diminuarea presiunii asupra familiilor. De asemenea, sunt înregistrate beneficii și pentru comunitate. Are loc reducerea excluziunii sociale: copiii vulnerabili sunt integrați mai eficient, crește coeziunea socială, deoarece colaborarea dintre specialiști creează un mediu comunitar mai incluziv.

Colaborarea dintre asistentul social și pedagogul social este esențială pentru reabilitarea social-pedagogică a copiilor din grupuri de risc și cu CES. Fiecare specialist aduce contribuții

valoroase din domeniul său, iar munca lor complementară asigură un sprijin holistic, care vizează atât aspectele sociale, cât și pe cele educaționale și emoționale. Prin această colaborare, copiii vulnerabili primesc șansa de a depăși dificultățile și de a deveni membri activi și integrați ai societății.

În continuare vom prezenta unele din caracteristici ale reabilitării social-pedagogice a copiilor din grupul de risc

Reabilitarea social-pedagogică a copiilor din grupul de risc reprezintă un proces complex de intervenție care vizează îmbunătățirea stării de bine, dezvoltarea personală și integrarea socială a acestora. Copiii din grupurile de risc se confruntă cu o varietate de factori negativi, cum ar fi sărăcia, neglijarea, abuzul, abandonul școlar sau dizabilitățile, care pot afecta semnificativ dezvoltarea lor. Factorii de risc social, precum condiții economice precare (sărăcie, lipsa locuinței), familii disfuncționale (violență, abuz, alcoolism), neimplicarea părinților în educație și îngrijire, la rând cu factorii educaționali, cum sunt abandonul școlar sau dificultăți de învățare, lipsa accesului la educație de calitate, comportamente deviante în mediul școlar, dar și factorii emoționali și psihologici: experiențe de traumă (abuz fizic, emoțional, sexual), stres cronic sau anxietate, dificultăți în stabilirea relațiilor interpersonale deteriorează traseul lor de dezvoltare tipică și educație.

Obiectivele reabilitării social-pedagogice pentru copiii din grupurile de risc vor fi în acord cu:

- Reducerea efectelor negative ale factorilor de risc: crearea unui mediu sigur și stabil, asigurarea nevoilor de bază (hrană, îmbrăcăminte, locuință).
- Dezvoltarea competențelor sociale și emoționale: îmbunătățirea relațiilor interpersonale, gestionarea emoțiilor și a comportamentelor problematice.
- Sprijinirea accesului la educație: prevenirea abandonului școlar, facilitarea integrării și progresului educațional.
- Promovarea incluziunii sociale: facilitarea participării copiilor în activități comunitare și recreative.
- Dezvoltarea autonomiei personale: cultivarea abilităților de viață independentă.

Ca și metode și strategii de intervenție în reabilitarea social-pedagogică menționăm:

Intervenții educaționale prin programe de sprijin școlar: activități de remediere pentru copiii cu dificultăți de învățare, suport pentru recuperarea decalajelor educaționale; educația non-formală cu activități extracurriculare (arte, sport, tehnologie), dezvoltarea creativității și a încrederii în sine;

educația moral-civică prin promovarea valorilor precum respectul, responsabilitatea și solidaritatea.

De o valoare mare se bucură și *intervențiile psihosociale*, de genul consiliere psihologică: sprijin emoțional pentru depășirea traumelor, dezvoltarea rezilienței în fața dificultăților; sau grupuri de suport prin care are loc facilitarea interacțiunii între copii cu experiențe similare, dezvoltarea sentimentului de apartenență. De asemenea și activități recreative și terapeutice: terapie prin artă, muzică sau sport pentru îmbunătățirea stării de bine.

Nu sunt ignorate nici *intervențiile sociale cu s*prijin material: asigurarea de rechizite, haine și alimente, facilitarea accesului la servicii medicale; implicarea familiei prin programe de educație parentală pentru îmbunătățirea relației părinte-copil, consilierea familiilor pentru a depăși dificultățile sociale. Totodată, este aplicată și medierea între școală, familie și comunitate prin colaborarea cu profesori, asistenți sociali și lideri comunitari pentru a sprijini copilul.

Rolul pedagogului social în reabilitarea copiilor din grupurile de risc se rezumă la:

- ✓ Identificarea nevoilor: evaluează nevoile educaționale, sociale și emoționale ale copilului.
- ✓ Planificarea intervenției: creează un plan personalizat de reabilitare adaptat fiecărui copil.
- ✓ Implementarea activităților educaționale și recreative: organizează ateliere, jocuri și activități de învățare.
- ✓ Consilierea copilului: oferă sprijin moral și emoțional pentru a-l ajuta să-și depășească dificultățile.
- ✓ Monitorizarea progresului: uUrmărește evoluția copilului și adaptează intervenția la nevoile acestuia.

Cu privire la *impactul reabilitării social-pedagogice* asupra copiilor din grupurile de risc, ținem să-l accentuăm pentru copii, familie și comunitate. Astfel, pentru copii se observă reducerea comportamentelor deviante și creșterea stimei de sine, îmbunătățirea performanțelor școlare și a relațiilor sociale. Pentru familie se constată întărirea relației dintre copil și părinți, crearea unui mediu familial mai stabil și suportiv. Iar pentru comunitate apare posibilitatea de creștere a incluziunii sociale a copiilor vulnerabili, reducerea excluziunii sociale și a marginalizării.

Dacă să menționăm provocările în reabilitarea copiilor din grupurile de risc, ne vom opri la cele ce țin de *stigmatizarea socială*: copiii din grupurile de risc pot fi marginalizați sau discriminați, ca soluție fiind campaniile de conștientizare și educație comunitară. *Lipsa personalului calificat* și a infrastructurii necesită dezvoltarea parteneriatelor public-private.

Totodată, se simte *implicarea insuficientă a familiei*: familiile disfuncționale pot fi reticente la colaborare. Ca și soluție poate fi consilierea parentală și sprijin direct.

Reabilitarea social-pedagogică a copiilor din grupurile de risc este esențială pentru a le oferi șansa la o viață mai bună și pentru a preveni excluziunea socială. Printr-o abordare holistică, care combină sprijinul educațional, emoțional și social, acești copii pot dezvolta competențele necesare pentru a depăși dificultățile și a se integra cu succes în comunitate. Implicarea pedagogului social, a familiei și a comunității este crucială pentru a asigura un impact de durată asupra vieții lor.

Reabilitarea social-pedagogică a copiilor cu cerințe educaționale speciale (CES)

Reabilitarea social-pedagogică a copiilor cu cerințe educaționale speciale (CES) reprezintă un proces complex care vizează sprijinirea dezvoltării personale, educaționale și sociale a acestora. Această intervenție integrează abordări educaționale, sociale și terapeutice pentru a le oferi copiilor cu CES oportunități egale de dezvoltare și incluziune socială.

Copiii cu CES sunt cei care prezintă dificultăți în procesul de învățare sau dezvoltare din cauza unor factori precum:

- ✓ Dizabilități fizice (ex.: dificultăți motorii, deficiențe senzoriale).
- ✓ Dizabilități intelectuale (ex.: întârziere/retard mintală).
- ✓ Tulburări comportamentale și emoționale (ex.: ADHD, TSA).
- ✓ Probleme de sănătate cronică (ex.: epilepsie).
- ✓ Condiții nefavorabile de dezvoltare și educație, etc.

Prezența problemelor de dezvoltare și educație creează bariere în educație, dificultăți de învățare. Nevoile specifice ale copiilor cu CES se manifestă prin:

- ✓ Acces la un mediu educațional adaptat.
- ✓ Sprijin pentru dezvoltarea abilităților cognitive, sociale și emoționale.
- ✓ Terapie și reabilitare pentru depășirea dificultăților fizice și psihologice.

Obiectivele reabilitării social-pedagogice pentru copiii cu CES reflectă specificul problemelor care apar în dezvoltare și educație:

- ✓ Dezvoltarea abilităților individuale: sprijinirea achiziției competențelor cognitive, sociale și emoționale, dezvoltarea autonomiei personale și a încrederii în sine.
- ✓ Integrarea educațională: facilitarea accesului la o educație de calitate, adaptată nevoilor copilului, promovarea incluziunii în școlile de masă sau instituțiile specializate.
- ✓ Incluziunea socială: facilitarea participării copilului în activități sociale, culturale și recreative.

- ✓ Sprijinirea familiei: educație parentală pentru înțelegerea nevoilor copilului, oferirea de sprijin emoțional și social familiei.

Metodele și strategiile de reabilitare social-pedagogică pentru copiii cu CES cuprind sferele de intervenție: educația, terapia, asistența psihopedagogică, socializarea și familia. *Metodele educaționale* accentuează educația diferențiată: adaptarea curriculumului și a materialelor didactice la nevoile fiecărui copil, folosirea unor strategii de predare personalizate (ex.: învățare vizuală, multisenzorială). De asemenea metodele educaționale cuprind intervenții terapeutice integrate: utilizarea terapiei ocupaționale, logopedice sau prin joc pentru a sprijini procesul educațional, tehnologii asistive: utilizarea dispozitivelor tehnologice (ex.: software educațional, echipamente adaptate) pentru a facilita învățarea.

Metodele sociale includ programe de socializare, cum este organizarea de activități recreative și de grup pentru a dezvolta abilitățile de relaționare, integrarea copiilor în activități comunitare. De asemenea și medierea relațiilor sociale prin facilitarea interacțiunii între copil, colegi, profesori și familie pentru a construi relații pozitive. *Metodele intervenției psihologice*, de genul consiliere individuală cu sprijinirea copilului pentru a depăși dificultățile emoționale și comportamentale, terapie de grup cu dezvoltarea empatiei și a abilităților sociale prin participarea la grupuri de suport sunt eficiente destul de rezultative în reabilitarea social-pedagogică pentru copiii cu CES.

Cu privire la *implicarea familiei* se pune în valoare educația parentală prin organizarea de sesiuni pentru părinți privind gestionarea nevoilor copilului, sprijinul psihologic prin consiliere pentru a ajuta familia să facă față provocărilor.

Rolul pedagogului social în reabilitarea copiilor cu CES este foarte valoros prin semnificația și aportul său, astfel că el se rezumă la *identificarea nevoilor copilului*: realizarea unei evaluări detaliate a abilităților și dificultăților copilului; *planificarea intervenției*: elaborarea unui plan educațional personalizat în colaborare cu profesorii, terapeuții și familia; *implementarea activităților educaționale și terapeutice*: organizarea activităților adaptate, precum jocuri didactice sau ateliere; *sprijinirea incluziunii sociale*: crearea de oportunități pentru integrarea copilului în grupuri de colegi și în comunitate și *monitorizarea progresului:* evaluarea periodică a dezvoltării copilului și ajustarea intervenției în funcție de evoluție.

Totodată, nu putem să nu accentuăm provocările în reabilitarea social-pedagogică a copiilor cu CES. Ele țin de resurse limitate, precum lipsa materialelor educaționale adaptate și a specialiștilor calificați, dar ca o soluție poate fi dezvoltarea de parteneriate între școli, autorități și organizații nonguvernamentale. De asemenea, menționăm stigmatizarea socială: copiii cu CES și familiile lor pot fi marginalizați, deaceea se cere a organiza campanii de educare a comunității și

promovarea diversității. O provocare este și implicarea insuficientă a familiei: unele familii pot avea dificultăți în a înțelege nevoile copilului, de aici vine ți o soluție, cum este consiliere și educație parentală.

*Impactul reabilitării social-pedagogic*e asupra copiilor cu CES este cel care atinge câteva paliere și anume: copiii, familia și comunitatea. Pentru copii se constată îmbunătățirea abilităților cognitive, sociale și emoționale, dezvoltarea autonomiei și a încrederii în sine. Ce ține de familie se observă creșterea capacității de a susține dezvoltarea copilului, reducerea stresului familial. Un accent deosebit reabilitarea social-pedagogică a copiilor cu CES are pentru comunitate prin promovarea incluziunii sociale și reducerea discriminării.

Reabilitarea social-pedagogică a copiilor cu CES este esențială pentru a le oferi oportunități egale și pentru a le sprijini dezvoltarea completă. Printr-o abordare holistică, care integrează intervenții educaționale, sociale și terapeutice, acești copii pot depăși barierele și pot deveni membri activi și valoroși ai societății. Colaborarea dintre pedagogi, terapeuți, părinți și comunitate este cheia succesului acestui proces.

Concluzie generală cu privire la reabilitarea social-pedagogică

Reabilitarea social-pedagogică este un proces esențial pentru susținerea dezvoltării și integrării sociale a persoanelor aflate în dificultate, fie că este vorba despre copii din grupuri de risc, persoane cu cerințe educaționale speciale (CES), sau alte categorii vulnerabile. Acest proces îmbină elemente educaționale, sociale și psihologice pentru a asigura o abordare holistică, orientată spre refacerea stării de bine, dezvoltarea personală și incluziunea socială.

Pilonii fundamentali ai reabilitării social-pedagogice sunt:

- ✓ Intervenția multidimensională: reabilitarea social-pedagogică abordează nu doar aspectele educaționale, ci și cele sociale, emoționale și comportamentale, ceea ce asigură un sprijin cuprinzător pentru beneficiari.
- ✓ Individualizarea intervenției: fiecare persoană este unică, iar planurile de reabilitare sunt adaptate nevoilor și potențialului fiecărui individ.
- ✓ Participarea activă: beneficiarii sunt implicați în mod direct în procesul de reabilitare, ceea ce le oferă un sentiment de autonomie și responsabilitate.
- ✓ Colaborarea interdisciplinară: succesul procesului de reabilitare depinde de cooperarea dintre pedagogi, asistenți sociali, psihologi, terapeuți și alte categorii de specialiști.
- ✓ Orientarea spre incluziune socială: reabilitarea nu se oprește la corectarea problemelor, ci vizează integrarea activă și participativă a beneficiarilor în comunitate.

Impactul reabilitării social-pedagogice (RSP) este evident pentru individ, cresc șansele de autonomie personală, îmbunătățind stima de sine și competențele de viață, se reduce vulnerabilitatea față de excluziunea socială, marginalizare sau recidivă în cazul comportamentelor deviante. Pentru familie este apreciată întărirea relațiilor familiale și implicarea părinților în sprijinirea dezvoltării copilului, reducerea stresului familial și promovează un mediu mai stabil și suportiv. Pentru comunitate devine posibilitatea de promovare a unei societăți mai incluzive și mai echitabile, de semenea reduce costurile sociale asociate cu marginalizarea și excluziunea, prin integrarea eficientă a persoanelor vulnerabile.

Perspectivele și direcțiile de viitor țin de dezvoltarea programelor integrate ce ar trebui să includă intervenții educaționale, sociale, terapeutice și vocaționale; investiția în formarea specialiștilor, este esențială pregătirea continuă a pedagogilor, asistenților sociali și altor specialiști implicați în reabilitare; promovarea incluziunii sociale prin campanii de educare a comunității pot reduce stigma și pot crea un mediu mai favorabil pentru beneficiarii reabilitării.

RSP este un proces dinamic și complex, care oferă indivizilor oportunitatea de a-și depăși dificultățile și de a-și valorifica potențialul. Prin intervenții coordonate și adaptate, reabilitarea contribuie nu doar la dezvoltarea personală a beneficiarilor, ci și la construirea unei societăți mai incluzive și mai echitabile. Este un pilon esențial al solidarității sociale și al dezvoltării umane.

Reabilitarea socio-pedagogică este profund interconectată cu activitatea pedagogului social, fiind una dintre principalele sale componente. Pedagogul social acționează ca un ghid în procesul de reabilitare, folosindu-se de cunoștințele și abilitățile practice pentru a sprijini beneficiarii în atingerea autonomiei și reintegrării sociale. Astfel, cele două domenii nu doar că se intersectează, ci se completează reciproc, contribuind la obiectivul comun de îmbunătățire a calității vieții persoanelor vulnerabile.

X. GRUPURI VULNERABILE SOCIAL - CARACTERISTICI, ASPECTUL EDUCAȚIONAL AL INTERVENȚIEI ȘI INCLUZIUNII SOCIALE

Vulnerabilitatea socială se referă la incapacitatea unor indivizi sau grupuri de a anticipa, face față, rezista și recupera în urma impactului unor factori adverși, precum sărăcia, excluziunea socială, discriminarea sau dezastrele naturale. Această stare este influențată de o serie de factori, cauze și premise care contribuie la creșterea riscului de marginalizare și excluziune.

Factorii și cauzele vulnerabilității sociale sunt grupați în:

- ✓ Economie precară: lipsa resurselor financiare stabile poate limita accesul la servicii esențiale precum educația, sănătatea și locuirea adecvată.
- ✓ Educație insuficientă: nivelul scăzut de educație reduce oportunitățile de angajare și crește riscul de sărăcie.
- ✓ Discriminare și stigmatizare: persoanele pot fi marginalizate pe baza etniei, genului, orientării sexuale sau dizabilităților, ceea ce le limitează accesul la oportunități egale.
- ✓ Izolare socială: lipsa unei rețele de suport social poate amplifica sentimentul de excluziune și vulnerabilitate.
- ✓ Sănătate precară: problemele de sănătate fizică sau mentală pot împiedica participarea activă în societate și pe piața muncii.

Există un șir de premise ale instaurării vulnerabilității, toate fiind conectate la factori și cauzele menționate:

- ✓ Context socio-economic: regiunile cu dezvoltare economică redusă sau cu infrastructură deficitară pot crea condiții propice pentru vulnerabilitate.
- ✓ Politici publice inadecvate: lipsa unor politici eficiente de protecție socială și incluziune poate perpetua starea de vulnerabilitate.
- ✓ Schimbări demografice: îmbătrânirea populației sau migrația pot afecta structura socială și pot crea noi grupuri vulnerabile.

În continuare vom prezenta categoriile de persoane aflate în situație de vulnerabilitate:

- ✓ Copii în situații de risc: cei expuși la sărăcie, violență domestică sau neglijență, abuz și exploatare, lipsiți de îngrijirea părintească, cu probleme de sănătate somatică.
- ✓ Persoane cu dizabilități: care se confruntă cu bariere fizice și sociale în accesarea serviciilor și oportunităților.

- ✓ Persoane vârstnice: mai ales cele care trăiesc singure sau fără suport familial.
- ✓ Persoane fără adăpost: care nu au acces la locuințe adecvate și servicii de bază.
- ✓ Femei în situații de vulnerabilitate: victime ale violenței domestice, hărțuirii sexuale sau traficului de persoane, discriminării de gen.
- ✓ Tineri care părăsesc sistemul de protecție a copilului: care se confruntă cu dificultăți în integrarea socială și profesională.
- ✓ Minorități etnice: care pot fi supuse discriminării și excluziunii sociale.

Abordarea vulnerabilității sociale necesită intervenții multidimensionale, care să includă politici de incluziune, acces la educație și sănătate, precum și măsuri de combatere a discriminării și promovare a egalității de șanse.

Ce caracteristici ale vulnerabilității sociale sunt înregistrate?

Vulnerabilitatea socială se referă la capacitatea redusă a indivizilor, grupurilor sau comunităților de a face față riscurilor sociale, economice, de mediu sau de sănătate publică. Iată principalele caracteristici ale vulnerabilității sociale:

1. *Factorii economici* - sărăcia: lipsa resurselor financiare suficiente pentru a satisface nevoile de bază (alimente, adăpost, sănătate, educație); șomajul: acces redus la locuri de muncă stabile și bine plătite; acces limitat la bunuri și servicii: dificultăți în obținerea unor resurse esențiale pentru trai.

2. *Factorii demografici* țin de vârstă: copiii, vârstnicii și persoanele în vârstă activă, dar fără educație, sunt mai vulnerabili, genul: femeile pot fi mai expuse discriminării sau violenței, etnia și minoritățile: apartenența la grupuri etnice sau minoritare care pot fi marginalizate.

3. *Factorii educaționali* reflectă nivelul scăzut de educație, ceea ce reduce oportunitățile de angajare și accesul la resurse, lipsa informației: lipsa accesului la informații critice privind drepturile, serviciile sociale sau riscurile.

4. *Sănătatea și accesul la servicii medicale* care ține de afecțiuni cronice sau dizabilități, ceea ce afectează capacitatea de integrare socială și economică, sau acces limitat la îngrijiri medicale: dificultăți în a accesa servicii medicale de calitate.

5. *Factorii sociali* și de mediu vin cu izolarea socială: lipsa rețelelor de sprijin, precum familia, prietenii sau comunitatea; locuirea în zone marginalizate: comunități vulnerabile din punct de vedere al infrastructurii (cartiere sărace, zone rurale izolate); locuințe precare: condiții insalubre sau locuințe supraaglomerate.

6. *Factori psihologici* care reflectă stima de sine scăzută: lipsa încrederii în propriile capacități, traume: experiențe trecute de violență, abuz sau catastrofe naturale.

7. *Inegalitățile sistemice legate de d*iscriminare: bazată pe gen, rasă, etnie, religie sau orientare sexuală, lipsa accesului la justiție: drepturile indivizilor nu sunt protejate în mod egal.

8. *Impactul dezastrelor sau crizelor,* care accentuiază dezastrele naturale: comunitățile afectate de cutremure, inundații, secete, pandemii sau crize sanitare: acces redus la tratamente și prevenție, conflicte armate: războiul sau instabilitatea politică afectează securitatea socială.

Aceste caracteristici evidențiază dimensiunile multiple ale vulnerabilității sociale și complexitatea abordării problemelor asociate. Strategiile de reducere a vulnerabilității includ creșterea accesului la educație, dezvoltarea infrastructurii și promovarea incluziunii sociale.

Vulnerabilitatea socială se manifestă diferit în funcție de caracteristicile specifice ale fiecărui grup. Înțelegerea acestor particularități este esențială pentru dezvoltarea unor intervenții adecvate și eficiente. Așa de exemplu, *persoanele în risc de sărăcie,* având acces limitat la resurse economice, educație și servicii de sănătate; locuire precară; insecuritate alimentară, se constată un impact legat de creșterea dependenței de ajutoare sociale; dificultăți în integrarea pe piața muncii; risc sporit de excluziune socială.

*Persoane vârstnice***,** caracterizate de izolare socială; probleme de sănătate cronice; venituri reduse; acces limitat la tehnologie, cu impact, accentuat de risc crescut de depresie; dificultăți în accesarea serviciilor esențiale; vulnerabilitate la abuz și neglijență.

Persoane cu dizabilități, ce simt bariere fizice și sociale; discriminare; acces limitat la educație și angajare, reflectă un impact, legat de dependență de îngrijitori; dificultăți în obținerea independenței economice; excluziune din activități comunitare.

*Femei în situații de vulnerabilitate***:** suferă de discriminare de gen; risc de violență domestică; responsabilități familiale disproporționate, impactul fiind asupra accesului limitat la educație și angajare; dependență economică; risc crescut de sărăcie.

Copii și tineri din medii defavorizate, caracterizați de acces limitat la educație de calitate; expunere la violență; lipsa suportului familial. Impactul este reflectat prin abandon școlar; risc de delincvență; dificultăți în dezvoltarea personală și profesională.

Persoane fără adăpost trec prin lipsa unei locuințe stabile; acces limitat la servicii de sănătate și educație; stigmatizare. De aici observăm și impactul: risc crescut de probleme de sănătate; excluziune socială; dificultăți în reintegrarea pe piața muncii.

Minorități etnice, de asemenea simt și trec prin discriminare; bariere lingvistice; acces limitat la educație și servicii de sănătate, astfel, că constatăm un impact de risc sporit de sărăcie; marginalizare; dificultăți în integrarea socială și economică.

Abordarea vulnerabilității sociale necesită intervenții personalizate, adaptate nevoilor specifice ale fiecărui grup, pentru a asigura incluziunea și bunăstarea tuturor membrilor societății.

Strategii de abordare a vulnerabilității sociale

Abordarea vulnerabilității sociale necesită strategii integrate și multidisciplinare, care să implice colaborarea între guverne, organizații non-guvernamentale, sectorul privat și comunități locale. Iată principalele strategii:

1. Strategii economice- crearea de locuri de muncă prin promovarea unor politici active pe piața muncii pentru reducerea șomajului și creșterea accesului la locuri de muncă stabile, programe de sprijin financiar cu subvenții, ajutoare sociale, pensii minime garantate și alte beneficii pentru grupurile vulnerabile, promovarea antreprenoriatului social prin sprijinirea inițiativelor de afaceri mici și medii, în special în comunități marginalizate, acces la microcredite: ferirea de credite cu dobânzi reduse pentru susținerea inițiativelor economice ale persoanelor cu venituri mici.

2. Strategii educaționale, ce includ acces universal la educație: implementarea unor programe de învățământ gratuit și obligatoriu pentru toți copiii, educație pentru adulți prin cursuri de alfabetizare, formare profesională și recalificare, educație pentru sănătate, organizarea campaniilor de informare privind sănătatea, igiena și nutriția, combaterea abandonului școlar: oferirea de stimulente pentru a menține copiii în școală, cum ar fi transport, mese gratuite, rechizite școlare.

3. Strategii pentru sănătate ce ar include accesibilitatea serviciilor medicale: creșterea numărului de centre medicale în zonele rurale, defavorizate, programe de prevenție: campanii de vaccinare, programe de screening pentru boli cronice, suport pentru persoanele cu dizabilități: adaptarea serviciilor medicale la nevoile specifice ale acestora, asigurări de sănătate universale: reducerea costurilor pentru serviciile medicale prin extinderea acoperirii asigurărilor de sănătate.

4. Strategii sociale de incluziunea socială: promovarea diversității și combaterea discriminării pe baza genului, etniei, religiei sau orientării sexuale, dezvoltarea rețelelor comunitare prin crearea de centre comunitare care să ofere sprijin și consiliere pentru grupurile vulnerabile, programe de voluntariat cu implicarea voluntarilor în susținerea persoanelor în dificultate, combaterea violenței domestice prin implementarea de linii de asistență, adăposturi sigure și programe educaționale.

5. Dezvoltarea infrastructurii prin îmbunătățirea locuințelor: reabilitarea clădirilor insalubre, construirea de locuințe sociale, acces la utilități: extinderea rețelelor de apă potabilă, canalizare și energie electrică în zonele rurale, defavorizate, transport accesibil: dezvoltarea infrastructurii de transport pentru a facilita accesul la locuri de muncă, educație și servicii mai ales în zonele rurale.

6. Politici și legislație prevăd legi anti-discriminare: crearea unui cadru legislativ care să protejeze drepturile persoanelor vulnerabile, precum și politici de protecție socială: creșterea bugetului pentru programele de asistență socială, simplificarea procedurilor pentru accesarea sprijinului social.

7. Strategii participative ar include implicarea comunităților: consultarea grupurilor vulnerabile în procesul de luare a deciziilor, dezvoltarea liderilor locali: formarea unor lideri din comunitățile afectate pentru a reprezenta interesele acestora, colaborarea cu ONG-uri și organizații internaționale pentru implementarea unor programe comune care să răspundă nevoilor specifice.

8. Reziliență și managementul riscurilor cu pregătirea pentru dezastre: crearea unor planuri de răspuns pentru comunitățile vulnerabile expuse la riscuri (inundații, secetă, cutremure), reabilitarea post-criză prin programe de sprijin pentru persoanele afectate de dezastre sau crize economice, educație pentru reziliență: dezvoltarea abilităților comunităților de a face față situațiilor dificile.

Aceste strategii necesită coordonare intersectorială și un angajament pe termen lung pentru a produce schimbări durabile. Rolul esențial îl joacă parteneriatul între autorități, societatea civilă și comunități.

Strategiile sociale sunt abordate printr-o combinație de măsuri, programe și politici care vizează îmbunătățirea calității vieții, promovarea echității sociale și combaterea excluziunii. Iată principalele modalități de abordare a strategiilor sociale:

1. Politici de incluziune socială: crearea unui cadru legal pentru sprijinirea accesului la educație, sănătate și locuințe pentru toate categoriile sociale.

2. Programe de sprijin social: ajutoare sociale, subvenții financiare, cupoane alimentare și alte forme de sprijin direct pentru persoanele și familiile aflate în dificultate, precum și adăposturi temporare: crearea de spații sigure pentru victimele violenței domestice, persoanele fără adăpost sau refugiați.

3. Educație pentru incluziune prin sensibilizarea comunității: campanii publice care promovează toleranța, diversitatea și combaterea stereotipurilor, educație pentru drepturi civice: informarea grupurilor vulnerabile despre drepturile lor și accesul la resurse.

4. Colaborarea intersectorială prin parteneriate public-privat: implicarea companiilor private în sprijinirea proiectelor sociale, fie prin finanțare, fie prin inițiative de responsabilitate socială.Sau cooperarea între sectoare: colaborarea între sănătate, educație, justiție și protecție socială pentru a aborda problemele complexe, de asemenea și implicarea ONG-urilor: organizațiile non-guvernamentale joacă un rol important în implementarea strategiilor sociale prin activități directe la nivel comunitar.

5. Combaterea cauzelor excluziunii. Acest aspect cere reducerea inegalităților: măsuri pentru redistribuirea echitabilă a resurselor economice și sociale, eliminarea barierelor: simplificarea procedurilor administrative pentru accesul la servicii sociale, programe de reconstrucție socială: activități care urmăresc reintegrarea în societate a persoanelor marginalizate (ex. foști deținuți, persoane fără adăpost).

6. Promovarea rezilienței sociale prin dezvoltarea abilităților personale la programe de formare care sprijină integrarea pe piața muncii și autonomia financiară, crearea unor rețele de suport: consolidarea legăturilor sociale și a solidarității în comunități, sprijin pentru auto-organizare: încurajarea formării de grupuri locale pentru rezolvarea problemelor specifice.

Prin implementarea acestor abordări, strategiile sociale contribuie la reducerea vulnerabilității, la îmbunătățirea calității vieții și la promovarea echității sociale în rândul comunităților.

În domeniul asistenței sociale, politicile publice și reglementările sunt concepute pentru a proteja persoanele vulnerabile, a promova incluziunea socială și a asigura accesul la servicii de sprijin. În general, acestea includ:

Aceste politici și reglementări sunt gândite pentru a crea un sistem de sprijin eficient, adaptabil și accesibil, capabil să răspundă diverselor nevoi ale persoanelor vulnerabile și să contribuie la reducerea inegalităților sociale. În Republica Moldova, asistența socială este reglementată printr-un cadru legislativ și politic complex, menit să protejeze și să sprijine persoanele vulnerabile. Principalele politici publice și reglementări în acest domeniu includ:

1. Cadrul legislativ general

- ✓ **Legea asistenței sociale nr. 547 din 25.12.2003 cu modificările ulterioare** stabilește principiile, obiectivele și normele generale de organizare ale sistemului de asistență socială din Republica Moldova. Această lege definește asistența socială ca parte a sistemului național de protecție socială, având ca scop prevenirea, limitarea sau înlăturarea efectelor riscurilor sociale care pot duce la marginalizare sau excludere socială.
- ✓ **Legea nr. 123 din 18.06.2010 cu privire la serviciile sociale** reglementează organizarea și funcționarea serviciilor sociale, stabilind tipurile de servicii (primare, specializate și cu specializare înaltă) și standardele de calitate pe care acestea trebuie să le respecte.

2. Politici și programe de protecție socială

- ✓ **Programul „Ajutor Social”:** Oferă sprijin financiar familiilor defavorizate. Între 2014 și 2023, au fost realizate peste 4 milioane de plăți de ajutor social,

majoritatea beneficiarilor provenind din mediul rural, iar 52% dintre aceștia fiind femei.

- ✓ **Programul de asistență monetară pentru populația vulnerabilă:** Implementat cu sprijinul financiar al agențiilor ONU, între 2022 și mai 2024, peste 120.000 de familii au primit suport financiar unic. Acest sprijin a inclus:
  - 17.000 de familii defavorizate care au primit 1.000 de lei fiecare.
  - 50.000 de familii numeroase și familii cu persoane cu dizabilități care au primit câte 4.000 de lei.
  - 56.000 de pensionari cu venituri sub 3.000 de lei, născuți înainte de 1946, care au beneficiat de un suport unic de 3.000 de lei.

3. Reforma sistemului de asistență socială „RESTART", lansată în martie 2023, vizează:

- **Crearea agențiilor teritoriale de asistență socială (ATAS):** zece agenții regionale vor implementa politica de stat în domeniul asistenței sociale, asigurând accesul uniform și echitabil al populației la servicii sociale de calitate.
- **Reorganizarea modului de finanțare și administrare:** preluarea atribuțiilor în domeniul asistenței sociale de la autoritățile publice locale de nivelul II către agențiile teritoriale, precum și reorganizarea Fondului de susținere a populației.

4. Protecția grupurilor vulnerabile

- **Persoane vârstnice:** dezvoltarea serviciilor adresate persoanelor vârstnice, inclusiv servicii de îngrijire socială la domiciliu și cantine de ajutor social.
- **Persoane cu dizabilități:** implementarea programelor de suport financiar și servicii specializate pentru integrarea socială și profesională.
- **Familii cu venituri mici:** acces la programe de sprijin financiar și servicii sociale menite să îmbunătățească condițiile de viață și să prevină excluziunea socială.

Aceste politici și reglementări reflectă angajamentul Republicii Moldova de a asigura protecția socială și incluziunea persoanelor vulnerabile, printr-un sistem de asistență socială adaptat nevoilor actuale ale populației.

Aspectul educațional al intervenției și incluziunii sociale în caz de vulnerabilitate socială este esențial pentru reducerea inegalităților și oferirea de oportunități egale. Educația are un rol transformator, facilitând integrarea socială, accesul la locuri de muncă și participarea activă la viața comunității. Iată principalele modalități educaționale de intervenție:

1. Acces universal și echitabil la educație prin asigurarea accesului gratuit la educație de bază pentru toți copiii, acordarea de sprijin financiar pentru familiile vulnerabile, sub forma tichetelor alimentare, transportului gratuit sau rechizitelor, adaptarea infrastructurii și programelor școlare pentru a include copiii cu nevoi speciale.

2. Prevenirea abandonului școlar prin colaborarea între autoritățile educaționale și asistența socială pentru a identifica copiii aflați în risc de abandon școlar, programe de sprijin pentru părinți cu organizarea de cursuri pentru părinți care să promoveze importanța educației, implementarea programelor de alimentație școlară pentru a reduce barierele materiale în frecventarea școlii.

3. Educație pentru adulți prin programe de alfabetizare pentru adulții care nu au beneficiat de educație formală, cursuri de recalificare și formare continuă pentru șomeri sau persoane dezavantajate social, instruirea părinților pentru a sprijini dezvoltarea și educația copiilor.

4. Educație pentru incluziune socială prin programe educaționale care încurajează respectul pentru diversitate, combaterea stereotipurilor și a discriminării, cursuri care îi învață pe cetățeni despre drepturile și obligațiile lor, pentru a participa activ în comunitate, campanii care promovează igiena, nutriția și prevenirea bolilor, în special pentru grupurile vulnerabile.

5. Integrarea grupurilor marginalizate prin programe speciale pentru integrarea educațională a copiilor din comunități marginalizate, inclusiv clase de pregătire în limba oficială, adaptarea curriculumului și oferirea de sprijin lingvistic pentru integrarea acestora în sistemul de învățământ a refugiaților și migranților.

6. Educație prin tehnologie, asigurând acces la internet și dispozitive pentru elevii din familii vulnerabile, dezvoltarea de resurse educaționale accesibile și interactive pentru elevi și adulți (platforme online de învățare).

7. Suport psihologic și consiliere educațională care prevede identificarea problemelor emoționale sau comportamentale ale elevilor și oferirea de sprijin personalizat, inițiative care promovează un mediu sigur și prietenos în școli (programe anti-bullying).

8. Parteneriate pentru educație prin colaborare cu ONG-uri și implicarea comunității: crearea de rețele locale de suport pentru a susține copiii și adulții aflați în dificultate.

Educația, ca element central al incluziunii sociale, contribuie la dezvoltarea personală și profesională, reducând barierele sociale și economice. Investițiile în educație sunt esențiale pentru a preveni ciclurile intergenerаționale ale vulnerabilității. Elaborarea și implementarea strategiilor educaționale diferă de la o țară la alta, fiind influențate de contextul socio-economic, politic și cultural. Totuși, procesul urmează, în general, câteva etape comune. Iată cum sunt elaborate și implementate strategiile educaționale în **Moldova**:

a. Elaborarea strategiei cu accent pe:

- Cadrul legal: strategiile sunt definite conform Codului Educației al Republicii Moldova (Legea nr. 152/2014).
- Consultare extinsă: implicarea Ministerului Educației și Cercetării, a autorităților locale, a societății civile și a partenerilor internaționali (UNICEF, PNUD).
- Obiective prioritare: creșterea accesului la educație în zonele rurale, digitalizarea procesului educațional și pregătirea cadrelor didactice.

b. Implementarea prin:

- Programe naționale: inițiative precum „Educație 2030" sau „Școală prietenoasă copilului".
- Digitalizarea educației: dezvoltarea platformei naționale de învățământ online și dotarea școlilor cu echipamente IT.
- Formarea cadrelor didactice: cursuri de perfecționare și recalificare a profesorilor.

c. Monitorizare și evaluare prin:

- Rapoarte periodice: evaluarea progresului prin intermediul rapoartelor către Guvern și partenerii de dezvoltare.
- Indicatori-cheie: reducerea ratei de abandon școlar și creșterea accesului la educație timpurie.

Implementarea strategiilor educaționale necesită colaborare intersectorială, resurse financiare adecvate și implicarea tuturor părților interesate pentru a asigura succesul.

Cu referire la **vulnerabilitatea socială**, în context educațional, măsurile și strategiile sunt orientate spre reducerea decalajelor și promovarea incluziunii pentru persoanele și grupurile dezavantajate. Aceste grupuri includ persoane expuse riscurilor precum sărăcia, discriminarea, dizabilitățile, apartenența la minorități etnice, lipsa educației formale, excluziunea socială sau accesul limitat la resurse.

În elaborarea și implementarea strategiilor educaționale legate de vulnerabilitatea socială se pune accent pe următoarele aspecte:

1. Identificarea grupurilor vulnerabile

2. Măsuri pentru sprijinirea educației, programe de incluziune școlară prin modernizarea infrastructurii și formarea profesorilor.

3. Intervenții educaționale specifice - <u>educație pentru incluziune socială</u>**:** sprijinirea copiilor refugiați și migranți prin adaptarea curriculumului și formarea profesorilor pentru diversitate.

4. Politici și programe de sprijin educațional - fonduri de sprijin pentru familiile vulnerabile și ajutoare materiale, cum ar fi rechizite și uniforme.

5. Programe de educație pentru adulți: cursuri de recalificare pentru adulții fără loc de muncă, inițiative pentru integrarea tinerilor și adulților în sistemul de educație profesională.

Elaborarea strategiilor educaționale în raport cu vulnerabilitatea socială implică nu doar accesibilitatea educației, ci și crearea unui mediu incluziv, în care fiecare persoană are șansa de a-și dezvolta potențialul. În România și Moldova, adaptarea acestor strategii la nevoile specifice ale comunităților este esențială pentru a combate excluziunea socială.

Aspectul educațional al modalităților de intervenție în caz de vulnerabilitate socială în domeniul asistenței sociale

Aspectul educațional al modalităților de intervenție în cazul vulnerabilității sociale în domeniul asistenței sociale reprezintă un pilon fundamental pentru reducerea excluziunii sociale și promovarea incluziunii. În acest sens, se derulează programe educaționale și intervenții care vizează sprijinirea persoanelor vulnerabile prin informare, formare și integrare educațională. Iată cum sunt abordate aceste aspecte în Moldova.

Intervenții educaționale în domeniul asistenței sociale

a. Sprijin educațional pentru grupuri vulnerabile

- Integrarea copiilor cu dizabilități: promovarea educației incluzive în școli obișnuite, prin adaptarea infrastructurii și formarea profesorilor.
- Sprijin pentru familiile defavorizate: educație parentală și programe de formare pentru părinți.
- Centru de educație și reabilitare pentru tineri: servicii de asistență socială integrate cu programe de dezvoltare a abilităților pentru viață.

b. Colaborarea între educație și servicii sociale

- Programul „Educație 2030” include politici pentru prevenirea abandonului școlar, colaborând cu asistența socială pentru a sprijini copiii vulnerabili.
- Inițiative pentru incluziunea romilor: programul național pentru integrarea copiilor romi în școli și crearea unor centre de sprijin comunitar.

c. Formare profesională și educație pentru adulți

- Programe de recalificare pentru șomeri.
- Centre educaționale pentru tineri care părăsesc sistemul de protecție socială.

Prin intervențiile educaționale integrate în domeniul asistenței sociale, toate încearcă să reducă impactul vulnerabilității sociale asupra indivizilor și comunităților, promovând incluziunea și echitatea.

Incluziunea socială reprezintă un proces prin care se asigură participarea deplină, echitabilă și activă a tuturor indivizilor în viața socială, economică, culturală și politică, indiferent de diferențele de origine, religie, gen, statut economic sau alte criterii. Promovarea incluziunii sociale presupune inițiative, politici și practici care elimină barierele și oferă oportunități egale pentru toți membrii unei societăți.

Promovarea incluziunii sociale necesită o abordare multidimensională care să îmbine politicile publice, educația, implicarea comunitară și sprijinul direct pentru grupurile vulnerabile. Prin crearea unor oportunități egale și eliminarea barierelor, o societate incluzivă devine mai coezivă, mai prosperă și mai echitabilă. Incluziunea socială nu doar că sprijină dezvoltarea indivizilor marginalizați, dar contribuie și la bunăstarea generală a comunităților, reducând inegalitățile și promovând solidaritatea. Fiecare actor social—guverne, organizații, școli, companii și indivizi—are un rol important în asigurarea unui mediu în care toți membrii societății pot participa activ și se pot simți valorizați.

Prin măsuri concrete, cum ar fi îmbunătățirea accesului la educație, sensibilizarea opiniei publice sau crearea de spații publice incluzive, barierele excluziunii sociale pot fi înlăturate. Investiția în incluziune socială nu doar că îmbunătățește calitatea vieții pentru cei marginalizați, dar creează o societate mai armonioasă, unde diversitatea este privită ca o resursă, nu ca o barieră.

Incluziunea socială aduce multiple beneficii atât la nivel individual, cât și la nivel societal, promovând egalitatea, coeziunea și participarea activă a tuturor membrilor comunității. Prin eliminarea barierelor și prin oferirea de oportunități egale, incluziunea socială contribuie la creșterea calității vieții, reducerea inegalităților și dezvoltarea unei societăți mai echitabile și mai sustenabile.

Incluziunea socială are un impact profund pozitiv, contribuind la construirea unei societăți echilibrate, echitabile și prospere. Prin îmbunătățirea calității vieții, promovarea coeziunii sociale și reducerea inegalităților, aceasta nu doar că sprijină dezvoltarea individului, dar și consolidează stabilitatea și reziliența comunităților. Investiția în incluziune socială este esențială pentru progresul general al societății.

XI. CULTURA PEDAGOGICĂ A LUCRĂTORULUI DIN SFERA SOCIALĂ

Cultura pedagogică reprezintă ansamblul de cunoștințe, valori, atitudini, abilități și competențe de care dispune o persoană implicată în activități educaționale, fie în calitate de educator, profesor, asistent social sau alt profesionist care facilitează procesul de învățare și dezvoltare personală. Este fundamentată pe principii de etică, respect față de diversitate și dorința de a sprijini formarea integrală a indivizilor.

Cultura pedagogică este formată din mai multe componente interdependente, care includ:

1. Componenta teoretică **-** cunoștințe de bază: pedagogie generală și aplicată (metode de predare și învățare adaptate diverselor categorii sociale), psihologie socială și educațională (înțelegerea comportamentului uman în contexte sociale), didactica predării și învățării, cunoașterea teoriei învățării (modele de dezvoltare umană, strategii și metode pedagogice), sociologie (analiza influenței factorilor sociali asupra educației și dezvoltării personale).

2. Componenta practică - competențe educaționale: planificarea, organizarea și evaluarea activităților educaționale; tehnici pedagogice: folosirea metodelor interactive de predare, integrarea tehnologiei în procesul educaționa, lucru diferențiat: adaptarea intervențiilor educaționale la nevoile individuale ale fiecărui beneficiar. Componebta cu abilități practice include capacitatea de a transmite informații clar, de a asculta activ și de a construi relații de încredere, flexibilitate în utilizarea metodelor educaționale pentru diverse grupuri, organizarea de activități educaționale și recreative pentru beneficiari

3. Componenta axiologică (valorică) - valorile fundamentale: respect pentru demnitatea umană, egalitate, solidaritate și incluziune socială, etica profesională (confidențialitate, integritate și respectarea diversității culturale). Valorile și etica cuprinde respect pentru diversitate: lucrătorii din domeniul social trebuie să accepte și să respecte diferențele culturale, religioase sau sociale, capacitatea de a înțelege și de a răspunde emoțiilor și nevoilor beneficiarilor, respectarea intimității și demnității beneficiarilor.

4. Componenta relațională - comunicare: dezvoltarea unei relații de încredere cu beneficiarii, ascultarea activă și oferirea de feedback constructiv, colaborare: cooperarea cu familiile, colegii și alte instituții implicate în procesul educațional, management conflictual: gestionarea situațiilor de criză sau conflict în mod constructiv.

5. Componenta creativă - inovație: aplicarea de metode și instrumente noi în procesul educațional, gândire critică: dezvoltarea abilității de a evalua și adapta metodele pedagogice.

Cultura socio-pedagogică este o extensie a culturii pedagogice, axată pe interacțiunea dintre educație și contextul social. Ea implică integrarea dimensiunilor sociale și culturale în procesul educațional, având ca scop sprijinirea dezvoltării integrale a individului în relație cu comunitatea.

Componentele culturii socio-pedagogice sunt:

1. *Componenta socială* cu înțelegerea contextului social: analizarea factorilor sociali care influențează educația (sărăcia, excluziunea socială, migrația, inegalitățile de gen); intervenție socială prin crearea și implementarea de programe educaționale care să răspundă nevoilor comunităților defavorizate.

2. Componenta culturală revine pentru respectul pentru diversitate: integrarea valorilor multiculturale în educație, educație interculturală: promovarea dialogului între culturi pentru a reduce tensiunile sociale.

3. Componenta integrativă cuprinde colaborarea interdisciplinară: conectarea educației cu domenii precum psihologia, sociologia și asistența socială, intervenții comunitare: implementarea proiectelor educaționale care implică întreaga comunitate.

4. Componenta formativă prevede dezvoltarea abilităților socio-emoționale: ajutarea beneficiarilor să își îmbunătățească competențele de relaționare, adaptabilitate și reziliență, empowerment: crearea de oportunități pentru ca beneficiarii să devină autonomi și activi în comunitate.

5. Dimensiunea etică ține de responsabilitate socială: promovarea echității și justiției sociale în educație, etică relațională: respectarea demnității fiecărei persoane implicate în procesul educațional.

Scopul culturii socio-pedagogice este multidimensională:

- Reducerea vulnerabilității sociale: prin integrarea persoanelor vulnerabile și marginalizate în procese educaționale.
- Promovarea incluziunii: sprijinirea diverselor grupuri sociale să acceseze oportunități educaționale.
- Dezvoltarea comunităților: prin implicarea activă a indivizilor în viața socială și culturală.

Cultura pedagogică și socio-pedagogică joacă un rol esențial în construirea unui sistem educațional echitabil, care să răspundă nevoilor indivizilor și ale comunității, contribuind la reducerea excluziunii și la promovarea dezvoltării personale și sociale.

Cultura pedagogică a lucrătorului din domeniul social reprezintă ansamblul de cunoștințe, abilități, valori și atitudini necesare pentru a sprijini dezvoltarea educațională, socială și emoțională

a persoanelor aflate în situații vulnerabile. Aceasta implică competențe profesionale și morale care permit intervenții eficiente în diferite contexte sociale, cu scopul de a facilita incluziunea și integrarea socială.

Cultura pedagogică este o componentă fundamentală a profesionalismului în domeniul asistenței sociale. Aceasta include:

- *Cunoștințe*: fundamente teoretice despre psihologie, pedagogie, sociologie și etică.
- *Abilități*: capacitatea de a comunica, de a instrui și de a ghida persoane din diverse categorii sociale.
- *Valori*: empatie, respect pentru demnitatea umană, incluziune și solidaritate.
- *Atitudini*: deschidere față de diversitate, răbdare și angajament pentru dezvoltarea personală și socială a beneficiarilor.

Rolul culturii pedagogice în activitatea lucrătorului din domeniul social constă în:

a. Sprijin educațional pentru beneficiari

- Dezvoltarea abilităților de viață: ajutarea beneficiarilor să își îmbunătățească competențele pentru autonomie (gestionarea finanțelor, igiena personală, planificarea carierei).
- Formarea atitudinilor pozitive: promovarea respectului de sine, încrederii și motivației pentru schimbare.
- Combaterea analfabetismului: organizarea de activități pentru alfabetizarea copiilor și adulților din medii rurale și defavorizate.

b. Colaborarea cu familiile

- Educație parentală: instruirea părinților cu privire la metode eficiente de educare a copiilor.
- Suport pentru familiile în criză: mediator între părinți și copii în cazul conflictelor sau problemelor de integrare școlară.

c. Integrarea educațională și socială

- Sprijinirea copiilor cu dizabilități sau nevoi speciale în incluziunea școlară.
- Lucrul cu migranți sau alte categorii marginalizate pentru a facilita adaptarea acestora la sistemele educaționale și culturale.

Formarea culturii pedagogice decurge și are un substrat formativ foarte extins. Ea cuprinde:

a. Educație formală, apelând la studii universitare în domeniul asistenței sociale, psihologiei, pedagogiei sau sociologiei. Sau cursuri de specializare în educație non-formală și incluziune socială.

b. Formare continuă prin participarea la ateliere, conferințe și programe de perfecționare, traininguri privind metode moderne de predare și intervenție educațională.

c. Practică profesională include experiența directă în lucrul cu grupuri vulnerabile, dezvoltarea de proiecte educaționale în colaborare cu alte instituții (școli, ONG-uri, autorități locale).

În concluzie, cultura pedagogică a lucrătorului din domeniul social este esențială pentru succesul intervențiilor sociale, contribuind la îmbunătățirea vieții beneficiarilor prin educație și sprijin. Formarea continuă, empatia și abilitățile de comunicare sunt cheile unei practici eficiente în acest domeniu.

Cultura pedagogică a specialistului din sfera socială este compusă din mai multe componente structurale interdependente, care formează un ansamblu de competențe, cunoștințe, valori și abilități necesare pentru a interveni eficient în educarea și sprijinirea persoanelor vulnerabile. Aceste componente, în linii generale, includ aceleași dimensiuni teoretice, practice, axiologice, relaționale și creative, cu un deosebit specific, care este teoretic strâns conectat la:

- Cadrul legal al asistenței sociale și educației (ex. protecția copilului, incluziunea socială).
- Cunoașterea drepturilor beneficiarilor și a resurselor disponibile.
- Principiile educaționale de individualizare a educației: adaptarea intervenției la nevoile specifice ale fiecărui beneficiar.
- Dezvoltarea holistică: abordarea integrată a aspectelor cognitive, emoționale și sociale.

Componenta practică conține competențe metodologice de aplicare a metodelor educaționale interactive și participative, organizarea activităților educaționale și recreative pentru copii și adulți, lucru diferențiatcreflectat prin personalizarea intervențiilor în funcție de nevoile și vulnerabilitățile beneficiarilor (ex. copii cu dizabilități, familii în criză), intervenții educaționale exprimate prin organizarea de ateliere pentru dezvoltarea abilităților de viață (comunicare, gestionarea timpului, rezolvarea problemelor), facilitarea accesului beneficiarilor la oportunități educaționale și formare profesională.

Componenta axiologică (valorică) cuprinde setul de valori, cum sunt respect pentru demnitatea umană și diversitate, promovarea echității și incluziunii sociale, solidaritate și empatie. De asemenea include etică profesională, exprimată prin confidențialitatea informațiilor despre beneficiari, integritatea în luarea deciziilor și respectarea principiilor de justiție socială. Totodată,

nu se lasă fără atenție promovarea autonomiei: încurajarea beneficiarilor să-și dezvolte resursele proprii pentru a deveni independenți.

Componenta relațională ține de comunicare, astfel că devine important dezvoltarea unei relații de încredere și colaborare cu beneficiarii, ascultarea activă și formularea de mesaje clare și adaptate publicului țintă. Totodată, se construiește o colaborare interdisciplinară: lucrul în echipe multidisciplinare (profesori, psihologi, asistenți sociali), implicarea familiilor și comunităților în procesul educațional, gestionarea conflictelor: ezolvarea situațiilor tensionate în mod constructiv și respectuos, medierea relațiilor în cazuri de conflict între beneficiari și alte părți.

Componenta creativă se exprimă prin inovație în educație: crearea de metode și materiale didactice adaptate beneficiarilor vulnerabili, integrarea tehnologiei și a resurselor interactive în procesul educațional. De asemenea, este importantă și gândirea flexibilă: capacitatea de a se adapta rapid la situații neprevăzute, dezvoltarea unor soluții noi pentru problemele beneficiarilor. Sunt la fel de valoroase și activitățile recreative și terapeutice: organizarea de activități care stimulează creativitatea și dezvoltarea emoțională (ex. artă, teatru, jocuri).

Componenta reflexivă ține de autoevaluarea profesională: analiza periodică a performanțelor proprii în activitatea socială și educațională, identificarea punctelor forte și a celor care necesită îmbunătățiri. Important este participarea la cursuri de formare și conferințe pentru a actualiza cunoștințele și competențele, dezvoltarea unei atitudini deschise față de noile teorii și practici educaționale. Nu se uită nici de etică reflexivă: reflectarea asupra implicațiilor morale ale deciziilor și acțiunilor întreprinse.

Componenta motivațională este foarte semnificativă deoarece include angajament față de profesie: dorința de a contribui la schimbarea pozitivă în viețile beneficiarilor, motivarea pentru implicare activă în proiecte și inițiative educaționale. La fel de importantă e și rezistență la stres: gestionarea emoțiilor negative în contexte dificile și menținerea unei atitudini pozitive; inspirarea beneficiarilor pentru crearea unui mediu educațional stimulant, care încurajează participarea și dezvoltarea.

Componenta socială cuprinde înțelegerea contextului social, astfel că e necesară analiza influenței factorilor sociali (sărăcia, discriminarea, excluziunea) asupra procesului educațional, dar și implicarea comunitară: participarea activă la inițiative locale care sprijină educația și incluziunea socială. Un element de semnificație este advocacy: promovarea drepturilor beneficiarilor și sensibilizarea publicului cu privire la vulnerabilitatea socială.

În concluzie, cultura pedagogică a specialistului din domeniul social este un ansamblu complex, ce reunește componente teoretice, practice, valorice, relaționale, creative, reflexive și motivaționale. Acestea asigură o intervenție profesională eficientă, axată pe dezvoltarea

beneficiarilor și incluziunea socială, contribuind astfel la crearea unui mediu educațional echitabil și adaptat nevoilor diversificate.

Sferele şi formele tipice de manifestare a culturii pedagogice în asistența socială

Cultura pedagogică în domeniul asistenței sociale este fundamentală pentru sprijinirea persoanelor vulnerabile și se manifestă în diverse sfere și forme, adaptate contextelor educaționale, sociale și culturale. Aceste sfere și forme reflectă modul în care asistenții sociali își folosesc competențele pedagogice pentru a facilita învățarea, dezvoltarea personală și integrarea socială a beneficiarilor.

Sferele de manifestare a culturii pedagogice în asistența socială

1. Sfera educațională. Aici sunt incluse cele trei tipuri de educație: formală, non-formală și informală. Educație formală este reprezentată de integrarea copiilor sau adulților vulnerabili în sistemul educațional prin programe de sprijin, cum ar fi „A doua șansă" (România), colaborarea cu școlile pentru prevenirea abandonului școlar. Educație non-formală: organizarea de ateliere, cursuri și activități extracurriculare pentru dezvoltarea abilităților de viață, educație parentală pentru familiile în dificultate. Educație informală: oferirea de îndrumări și sfaturi prin interacțiuni zilnice cu beneficiarii, promovarea valorilor educaționale în comunitățile dezavantajate.

2. Sfera socială. Ea include integrarea socială: sprijinirea reintegrării în comunitate a persoanelor marginalizate (ex. migranți, persoane fără adăpost), colaborarea cu instituții locale și ONG-uri pentru incluziunea socială. De asemenea cuprinde și combaterea discriminării: organizarea de campanii de conștientizare și educație pentru respectarea diversității culturale și sociale, promovarea egalității de șanse în accesul la resurse educaționale și sociale.

3. Sfera psihologică ține de sprijinul emoțional și psihologic: facilitarea dezvoltării emoționale a beneficiarilor prin activități educaționale personalizate, crearea unui mediu sigur și empatic în care beneficiarii să-și poată exprima nevoile și preocupările. Importantă devine și construirea rezilienței: implementarea de programe care să încurajeze beneficiarii să depășească dificultățile prin dezvoltarea abilităților de adaptare și gândire pozitivă.

4. Sfera profesională reflectă formarea profesională: dezvoltarea competențelor necesare pentru accesarea unui loc de muncă (ex. cursuri de calificare/recalificare), sprijinirea tinerilor care părăsesc sistemul de protecție socială să-și găsească locuri de muncă. Accentul este pus și pe orientarea vocațională: organizarea de sesiuni de consiliere pentru identificarea aptitudinilor și intereselor profesionale ale beneficiarilor.

5. Sfera comunitară se referă la dezvoltarea comunității: implicarea activă în proiecte educaționale care sprijină comunitățile defavorizate, facilitarea dialogului între membrii comunității pentru rezolvarea problemelor locale. Tot aici în sfera comunitară este incluzsă și

crearea de rețele de sprijin: organizarea de grupuri de suport pentru familii sau indivizi cu nevoi similare.

Formele tipice de manifestare a culturii pedagogice în asistența socială

1. Activități educaționale directe. Cursuri și ateliere: oferirea de lecții de alfabetizare sau formare profesională pentru adulții care au abandonat școala, organizarea de sesiuni pentru dezvoltarea abilităților parentale sau pentru îmbunătățirea comunicării în familie. Activități recreative și terapeutice: utilizarea jocurilor, artelor și sportului pentru a dezvolta abilități sociale și a stimula creativitatea.

2. Consiliere și mentorat. Consiliere individuală: oferirea de suport emoțional și orientare educațională sau profesională. Mentorat: implicarea specialiștilor sau voluntarilor pentru a ghida beneficiarii în procesul lor de dezvoltare personală și educațională.

3. Proiecte și programe integrate. Proiecte comunitare: inițiative care combină educația formală cu intervenții sociale, cum ar fi crearea unor centre de zi sau biblioteci comunitare. Programe naționale și internaționale: programe finanțate din fonduri europene sau internaționale care sprijină educația în rândul grupurilor vulnerabile.

4. Parteneriate interinstituționale. Colaborarea cu școli și instituții educaționale: integrarea copiilor din familii dezavantajate în activități educaționale obișnuite. Colaborarea cu ONG-uri și autoritățile locale: dezvoltarea de proiecte comune pentru combaterea excluziunii sociale.

5. Intervenții individualizate. Planuri personalizate de sprijin: elaborarea unor strategii de intervenție adaptate la nevoile fiecărui beneficiar. Educație remedială: sprijin suplimentar pentru copii sau adulți care au dificultăți în procesul de învățare.

6. Activități de advocacy și sensibilizare. Campanii de conștientizare: organizarea de evenimente publice pentru promovarea accesului la educație și incluziune socială. Apărarea drepturilor beneficiarilor: sensibilizarea autorităților și a comunității în privința nevoilor grupurilor vulnerabile.

Cultura pedagogică în asistența socială se manifestă printr-o varietate de sfere și forme, adaptate contextelor specifice ale beneficiarilor. Asistenții sociali îmbină rolul de educator, consilier și facilitator al incluziunii sociale, contribuind la dezvoltarea personală și comunitară. Această cultură este esențială pentru reducerea excluziunii și promovarea echității sociale.

Tipuri de culturi deformate ale specialistului din sfera socială

Cultura unui specialist din sfera socială este fundamentul profesionalismului său și influențează direct calitatea intervențiilor sale. Totuși, în anumite circumstanțe, cultura profesională poate suferi deformări, care afectează negativ relația cu beneficiarii și eficacitatea

activității. Aceste deformări sunt influențate de factori personali, instituționali sau de context și pot fi identificate în mai multe forme.

1. *Cultura rigidă și autoritară*. Se caracterizează prin aplicarea mecanică a regulilor, fără empatie sau adaptare la nevoile beneficiarilor, abordarea autoritară în relația cu beneficiarii, subestimând autonomia și capacitatea lor de a contribui la soluționarea problemelor, refuzul de a accepta perspective alternative sau de a inova în metodele de lucru. Ca și consecințe se înregistrează: reducerea încrederii beneficiarilor în specialist și în sistemul social, excluderea beneficiarilor din procesul decizional, ceea ce poate duce la demotivare.

2. *Cultura paternalistă*. Caracteristicile ditinctive sunt: tendința specialistului de a „proteja" excesiv beneficiarii, considerându-i incapabili să ia decizii sau să gestioneze propriile probleme, tratarea beneficiarilor ca dependenți, fără a încuraja autonomia sau responsabilizarea. Ca consecințe avem: crearea unei dependențe nesănătoase între beneficiar și specialist, limitarea dezvoltării abilităților beneficiarilor de a se adapta și a deveni autonomi.

3. *Cultura formalistă*. E un tip de cultură ce se caracterizează prin accent excesiv pe proceduri și documente, neglijând dimensiunea umană a activității, o abordare birocratică, în care timpul și energia sunt alocate mai mult proceselor administrative decât nevoilor beneficiarilor, lipsa implicării emoționale sau relaționale în activitatea socială. De aici vin și consecințe, de tipul: beneficiarii se simt neglijați sau tratați ca „numere" într-un sistem rigid, ineficiența intervențiilor sociale, deoarece problemele reale nu sunt abordate cu prioritate.

4. *Cultura improvizată și superficială*. Aceasta dispune de așa caracteristici, cum este lipsa unei pregătiri temeinice sau utilizarea unor metode neadaptate beneficiarilor, abordări ocazionale, fără un plan sau o strategie bine definită, ignorarea fundamentului teoretic și a standardelor etice în activitate. Desigur că vin și consecințele: soluții temporare care nu rezolvă problemele de bază ale beneficiarilor, lipsa încrederii în profesionalismul specialistului.

5. *Cultura dominată de prejudecăți*. Caracteristici: influențarea deciziilor și comportamentului de stereotipuri sau discriminare (ex. față de romi, migranți, persoane cu dizabilități), tratarea beneficiarilor cu lipsă de respect sau empatie, bazându-se pe convingeri personale greșite. Ca și consecințe: creșterea excluziunii sociale a beneficiarilor, conflicte sau pierderea încrederii între beneficiar și specialist.

6. *Cultura rigid personalizată*. Este caracteristic acestei culturi luarea deciziilor pe baza preferințelor personale ale specialistului, nu pe baza nevoilor beneficiarilor, aplicarea unor metode bazate mai mult pe stilul propriu decât pe standardele profesionale. Desigur că vor fi și consecințe după măsură: lipsa obiectivității în procesul de intervenție, inechitate în relația cu beneficiarii.

7. *Cultura axată exclusiv pe beneficiile materiale*. E un tip de cultură caracterizată prin prioritizarea intereselor financiare sau personale în detrimentul misiunii sociale, acceptarea cadourilor sau avantajelor din partea beneficiarilor, compromițând etica profesională. Ca și consecințe: lipsa de încredere în profesionalismul specialistului, coruperea relației dintre beneficiar și sistemul social.

8. *Cultura orientată spre autoizolare profesională*. E o cultură cu caracteristici de tipul: tendința de a evita colaborarea cu alți specialiști sau instituții, refuzul formării continue și al adaptării la noile tendințe în domeniu. Consecințe: scăderea calității serviciilor oferite beneficiarilor, rigiditate și lipsa inovației în activitatea profesională.

9. *Cultura dominată de epuizare profesională („burnout”).* Drept caracteristici: lipsa implicării emoționale din cauza oboselii cronice sau a stresului acumulat, atitudini cinice față de beneficiari sau de sistemul de asistență socială. Ca consecințe avem: intervenții ineficiente, marcate de superficialitate, creșterea riscului de greșeli profesionale.

Modalități de prevenire și corectare a culturilor deformate

În practica asistenței sociale s-au conturat o serie de modalități pentru a preveni, dar și a corecta tipurile de culturi deformate. Printre acestea putem evidenția:

- ✓ *Formare continuă* care presupune participarea la cursuri, ateliere și conferințe pentru actualizarea cunoștințelor și competențelor.
- ✓ *Supervizare și mentorat*, ce include implicarea în procese de supervizare pentru a primi feedback constructiv.
- ✓ *Reflectare profesională*, presupunând practici de autoevaluare pentru identificarea și corectarea propriilor limite și prejudecăți.
- ✓ *Promovarea unui mediu etic și colaborativ*: încurajarea cooperării între specialiști și a respectării principiilor etice.
- ✓ *Reducerea stresului* care conține asigurarea unui echilibru între viața profesională și personală pentru a preveni epuizarea.

Cultura profesională a unui specialist din sfera socială trebuie să fie flexibilă, etică și orientată spre nevoile beneficiarilor. Identificarea și corectarea deformărilor contribuie la menținerea calității și eficienței intervențiilor sociale.

Concluzie generală cu privire la cultura pedagogică a lucrătorului din domeniul social

Cultura pedagogică a lucrătorului din domeniul social este esențială pentru calitatea și eficacitatea intervențiilor sociale. Aceasta reprezintă un ansamblu complex de cunoștințe, abilități, valori și atitudini care permit specialistului să contribuie activ la dezvoltarea și integrarea socială a persoanelor vulnerabile. Importanța culturii pedagogice ține de:

- *Intervenții adaptate nevoilor beneficiarilor*: asistentul social trebuie să fie capabil să personalizeze metodele pedagogice, să înțeleagă diversitatea contextelor și să găsească soluții flexibile și eficiente. Rolul pedagogic implică atât educație formală și informală, cât și sprijin emoțional și motivațional.
- *Dezvoltarea autonomiei beneficiarilor*: cultura pedagogică promovează respectul pentru demnitatea umană și încurajează beneficiarii să-și dezvolte abilitățile și resursele pentru a deveni autonomi. Asistentul social are un rol de facilitator, ghidând persoanele în procesul de transformare personală și socială.
- *Promovarea incluziunii sociale*: prin educație și sprijin pedagogic, specialistul contribuie la reducerea excluziunii sociale, la combaterea discriminării și la promovarea egalității de șanse.

Cultura pedagogică a lucrătorului din domeniul social este compusă din mai multe dimensiuni: teoretică: înțelegerea proceselor educaționale și a dinamicii sociale; practică: competența de a implementa metode eficiente și personalizate; axiologică: respectarea valorilor etice, cum ar fi empatia, solidaritatea și justiția socială; creativă: inovarea și adaptarea metodelor în funcție de beneficiari și contexte.

Lucrătorii din sfera socială trebuie să-și actualizeze constant cunoștințele și abilitățile pentru a răspunde schimbărilor din societate. Pentru gestionarea stresului este important menținerea echilibrului emoțional pentru a evita deformările culturii pedagogice, cum ar fi rigiditatea sau burnout-ul. De asemenea, este importantă colaborarea interdisciplinară: cultura pedagogică trebuie să se extindă prin cooperare cu alți specialiști, cum ar fi profesori, psihologi sau medici, pentru a oferi intervenții integrate.

Cultura pedagogică nu este doar o competență profesională, ci și o valoare strategică pentru societate. Prin activitatea sa, asistentul social contribuie la construirea unei comunități mai incluzive, mai echitabile și mai solidare. De aceea, dezvoltarea acestei culturi trebuie să fie o prioritate în formarea și practica specialiștilor din domeniul social. Cultura pedagogică a pedagogului social și a asistentului social este vitală pentru asigurarea calității intervențiilor în sfera socială. Aceasta definește standardele etice și profesionale care ghidează interacțiunile cu beneficiarii și contribuie la construirea unui mediu mai echitabil și incluziv.

Pedagogul social și asistentul social nu sunt doar specialiști care oferă sprijin punctual, ci și agenți ai schimbării sociale. Prin munca lor, aceștia contribuie la depășirea barierelor sociale, economice și educaționale, promovând drepturile și potențialul fiecărei persoane. Cultura pedagogică a ambelor profesii subliniază importanța colaborării interdisciplinare pentru a crea

soluții complexe și sustenabile. Complementaritatea dintre pedagogul social și asistentul social îmbogățește abordarea problemelor beneficiarilor și permite o intervenție mai eficientă.

Pentru a răspunde provocărilor unei societăți în schimbare, pedagogii sociali și asistenții sociali trebuie să-și dezvolte constant competențele și să se adapteze noilor tendințe în domeniul social și educațional. Această capacitate de învățare continuă este o componentă centrală a culturii lor pedagogice. Diferențele și complementaritatea dintre pedagogul social și asistentul social țin doar de faptul, că pedagogul social are o **orientare educațională**, concentrându-se pe dezvoltarea competențelor sociale, emoționale și educaționale ale beneficiarilor, utilizează metode pedagogice pentru a facilita incluziunea socială și integrarea școlară, în special pentru copii, tineri sau persoane vulnerabile, promovează dezvoltarea personală și autonomizarea beneficiarilor prin educație și activități creative. Asistentul social are o **orientare practică și administrativă**, concentrându-se pe accesul beneficiarilor la resursele necesare (servicii, ajutoare sociale, consiliere), intervine pentru a rezolva problemele socio-economice, precum sărăcia, excluderea socială sau accesul limitat la servicii esențiale, dezvoltă rețele de suport care includ beneficiarii, familiile acestora și comunitatea.

În activitatea lor, cele două profesii se completează, contribuind la crearea unui sistem de sprijin integrat care abordează atât nevoile educaționale, cât și cele sociale ale beneficiarilor.

În concluzie, cultura pedagogică este fundamentul succesului în asistența socială, având un impact semnificativ asupra vieților beneficiarilor și asupra coeziunii sociale. Aceasta trebuie să fie îmbogățită permanent prin educație, reflecție și implicare profesională. Cultura pedagogică a pedagogului social și a asistentului social reprezintă ansamblul de cunoștințe, abilități, valori și atitudini care le permit să intervină eficient în sprijinirea beneficiarilor, promovând incluziunea socială, educațională și bunăstarea generală. Aceasta implică o înțelegere profundă a contextului social, a nevoilor beneficiarilor și a metodelor de intervenție bazate pe empatie, profesionalism și respect pentru demnitatea umană.

În sfera socială, atât pedagogul social, cât și asistentul social își asumă roluri care transcend simpla aplicare a metodelor de sprijin, devenind agenți ai schimbării sociale și promotori ai drepturilor fundamentale ale omului.

Comunicarea şi reuşita socială a pedagogului social

Pedagogul social joacă un rol esențial în societate, contribuind la integrarea și dezvoltarea indivizilor din diverse medii sociale vulnerabile. Reușita socială a acestuia este strâns legată de abilitățile sale de comunicare, care îi permit să interacționeze eficient cu beneficiarii, colegii și alte părți interesate. În acest context, comunicarea nu doar facilitează transmiterea informațiilor, ci și construiește relații de încredere, sprijinind astfel procesul de intervenție și dezvoltare socială.

Comunicarea reprezintă fundamentul activității pedagogului social, influențând toate aspectele interacțiunii sale profesionale. Aceasta include:

1. *Transmiterea informațiilor***.** Pedagogul social trebuie să comunice clar și eficient informațiile despre drepturile, resursele și oportunitățile disponibile pentru beneficiari.
2. *Ascultarea activă***.** Capacitatea de a asculta și înțelege nevoile și preocupările beneficiarilor este esențială pentru a oferi suport adecvat.
3. *Empatia și susținerea emoțională***.** Comunicarea empatică ajută la construirea unei relații de încredere, esențială pentru sprijinirea emoțională a indivizilor în situații dificile.
4. *Negocierea și medierea***.** Pedagogii sociali adesea intervin în situații conflictuale, unde abilitățile de negociere și mediere sunt cruciale pentru soluționarea problemelor.

Pentru a atinge succesul social, pedagogii sociali trebuie să dezvolte și să perfecționeze o serie de abilități de comunicare. Competențele de comunicare ale pedagogului social sunt cheia reușitei lor sociale. Studiile șe cercetările relevante au evidențiat importanța comunicării în succesul social al pedagogilor sociali. Studiul lui Carl Rogers (1961) despre comunicarea empatică și relațiile bazate pe autenticitate a influențat profund practica pedagogiei sociale, subliniind importanța empatiei și a acceptării necondiționate. Cercetarea lui Bronfenbrenner (1979) și modelul ecologic al dezvoltării umane a evidențiat complexitatea interacțiunilor sociale și importanța mediilor interconectate, subliniind rolul comunicării în facilitarea acestor interacțiuni. Studiul lui Tschannen-Moran și Hoy (2001) asupra încrederii în echipele profesionale a arătat că comunicarea deschisă și transparentă contribuie la creșterea încrederii și la performanța colectivă, aspecte relevante și pentru pedagogii sociali în contextul colaborării interdisciplinare.

Din cele menționate în studii și cercetări pot fi evidențiate unele cerințe față de abilitățile de comunicare ale pedagogului social:

- *claritate și concizie*, astfel că comunicarea pedagogului social trebuie să fie clară și la obiect pentru a evita neînțelegerile și pentru a asigura că mesajele sunt înțelese corect;
- *adaptabilitate*, ceea ce accentuiază capacitatea pedagogului social de a adapta stilul de comunicare în funcție de context și de caracteristicile beneficiarilor (vârstă, nivel de educație, cultură etc.) este esențială;
- *aspectul non-verbal*, de unde limbajul corporal, expresiile faciale și tonul vocii ale pedagogului social contribuie semnificativ la comunicarea eficientă și la crearea unei atmosfere de încredere;

- *feedback-ul constructiv*, prin oferirea și solicitarea de feedback, permite pedagogului social îmbunătățirea continuă a serviciilor și ajustarea intervențiilor în funcție de nevoile beneficiarilor;
- *abilități de prezentare.* Capacitatea de a prezenta informații într-un mod structurat și atractiv este importantă în sesiuni de informare, workshop-uri și alte activități educaționale.

Devine cert, că o comunicare eficientă are multiple beneficii pentru reușita socială a pedagogului social. Remarcăm faptul, că comunicarea eficientă face posibilă:

- *construirea încrederii***.** Relațiile bazate pe încredere facilitează deschiderea beneficiarilor și colaborarea acestora în procesul de schimbare și dezvoltare.
- *eficiența intervențiilor***.** Comunicarea clară și bine structurată îmbunătățește eficiența intervențiilor sociale, asigurând că obiectivele sunt înțelese și urmărite corespunzător.
- *motivarea beneficiarilor***.** O comunicare pozitivă și motivantă poate încuraja beneficiarii să participe activ în programele de sprijin și să își asume responsabilitatea pentru propria dezvoltare.
- *rezolvarea conflictelor***.** Abilitățile de comunicare ajută la gestionarea și rezolvarea conflictelor într-un mod constructiv, prevenind escaladarea tensiunilor și menținând armonia în relațiile profesionale și personale.

Prin esența pe care o are, comunicarea presupune interacţiune socială prin intermediul modurilor de comportare înnăscute sau dobândite, precum şi existenţa unor semnale verbale sau nonverbale care sunt emise şi recepţionate, conştient sau inconştient. Se pot identifica două dimensiuni ale acestui proces, respectiv:

1. *dimensiunea relaţională*: un nivel redus de comunicare determină o relaţie superficială, formală; o comunicare eficientă determină o relaţie profundă, serioasă.
2. *dimensiunea comunitară*: la şcoală, grupul de prieteni, locul de muncă, familia, orice formă de microcomunitate.

Orice atitudine pe care o abordează pedagogul social comunică ceva despre sine şi determină, conştient sau inconştient, o reacţie de răspuns din partea celorlalţi, putând fi factor declanşator şi susţinător constant al procesului de evoluţie socială. Importanţa fenomenului a determinat elaborarea unor reguli care formează **Decalogul comunicării:**

1. Nu poţi să nu comunici.
2. A comunica presupune cunoaştere de sine şi stimă de sine.
3. A comunica presupune conştientizarea nevoilor celuilalt.
4. A comunica presupune a şti să asculţi.

5. A comunica presupune a înţelege mesajele.
6. A comunica presupune a da feed-back-uri.
7. A comunica presupune a înţelege personalitatea unei relaţii.
8. A comunica presupune a şti să-ţi exprimi sentimentele.
9. A comunica presupune a accepta conflictele.
10. A comunica presupune asumarea rezolvării conflictelor.

Orice comunicare a pedagogului social presupune o structură precisă ce cuprinde cele trei elemente de bază: emiţătorul, cel de la care porneşte iniţial comunicarea, mesajul fie el verbal, non-verbal, direct sau indirect şi receptorul, cel care recepţionează mesajul. Pe parcursul comunicării, partenerii îşi pot schimba rolurile, receptorul devenind emiţător şi invers.

În activitatea practică a pedagogului social pot fi întâlnite cazuri, momente când comunicarea devine dificilă, cu mari piedici în relaționare. Stabilirea unor relaţii comunicaţionale necorespunzătoare între parteneri determină atât blocarea comunicării în ansamblu între cei doi, precum şi alterarea relaţiilor evidente prin conduitele adoptate ulterior. Există o serie de ***modalităţi ineficiente*** de abordare care pot bloca comunicarea sau chiar periclita relaţia dintre parteneri:

- ***Critica***- evaluarea negativă a celeilalte persoane, a atitudinilor sau acţiunilor sale.
  Ex.: „ Tu eşti de vină.....”
- ***Etichetarea***- folosirea etichetelor în caracterizarea unei persoane.
  Ex.: „ Toţi sunteţi insensibili.”, „ Ce prostie! Vorbeşti ca un ţăran.”
- ***Lauda evaluativă***- a evalua în termeni generali o altă persoană.
  Ex.: „ Întotdeauna ai fost o fată bună! Nu-i aşa că mă laşi să copii de la tine?”
- ***Oferirea de sfaturi***- a oferi soluţii la problemele celeilalte persoane.
  Ex.: „ Dacă aş fi în locul tău....”
- ***Folosirea excesivă sau nepotrivită a întrebărilor***- întrebările închise sunt bariere sigure în calea comunicării.
  Ex.: „Regreţi cele întâmplate?”
- ***A da ordine***- a ordona altei persoane ceea ce vrei tu să facă.
  Ex.: „ Fă ce spun eu!”, „ Ordinul se execută nu se discută!”
- ***Ameninţări***- ameninţare prin amintirea consecinţelor negative.
  Ex.: „ Încetează imediat, sau....”
- ***Moralizarea***- a spune unei alte persoane ce ar trebui să facă.
  Ex. : „ Ar trebui să....”
- ***Abaterea***- distragerea de la interesele celeilalte persoane.

Ex.: „ Nu te mai gândi la asta. Hai să vorbim despre....”

- ***Argumentarea logică impusă***- folosirea logicii în detrimentul factoriilor emoţionali. Ex.: „ Uite cum stau lucrurile....”

În parcursul interacțiunii cu beneficiarii/clienții pot apărea duverse provocări în comunicarea pedagogului social. Printre acestea, de cele mai dese ori, sunt vizibile următoarele:

- *bariera lingvistică și culturală.* În medii multiculturale, diferențele lingvistice și culturale pot crea bariere în comunicare, necesitând abilități de traducere și adaptare culturală;
- *probleme ale sănătății mintale*. Pedagogii sociali pot întâmpina rezistență din partea beneficiarilor din cauza stigmatizării asociate cu problemele de sănătate mintală, ceea ce poate afecta deschiderea în comunicare;
- *limitările resurselor*. Resursele limitate (timp, personal, finanțe) pot îngreuna implementarea unor strategii de comunicare eficiente, necesitând prioritizarea și optimizarea eforturilor.

O sursă și mojloc de comunicare eficientă a pedagogului social cu beneficiarii este ***comunicarea nonverbală.*** Dimensiunea nonverbală a comportamentului este puternic implicată în construirea condiţiilor interacţiunii, astfel privirea orientarea corpului, poziţia şi distanţa dintre parteneri sunt esenţiale în începerea, susţinerea şi oprirea unei comunicări. Este determinată structura interacţiunii, influenţa conţinutului comunicării, precum şi capacitatea de a cunoaşte partenerul.

Zona aferentă unui individ a fost şi este un domeniu de disputat şi de apărat. Comunicarea poate fi în mod vizibil influenţată, în principal, de cercul pe care fiecare individ îl trasează inconştient în jurul său odată cu stabilirea gradelor de libertate, cine şi în ce condiţii poate trece de limita imaginar trasată. Distanţele diferă de la o cultură la alta, ea fiind strâns legată de personalitatea şi cultura individului. Se pot distinge patru zone de distanţă, respectiv:

1. ***Distanţa intimă***. Această zonă măsoară aproximativ 60 cm, de la contactul cu pielea până la lungimea unui braţ. Pe această zonă are loc schimbul de mesaje corporale intime accesul fiind permis doar persoanelor apropiate. Încălcarea distanţei limită determină o serie de reacţii care-l avertizează pe intrus:
    - mişcări neliniştite stânga- dreapta;
    - punerea unui picior peste celălalt, într-o direcţie opusă intrusului;
    - „baterea tobei” cu degetele;
    - închiderea ochilor.

2. ***Distanţa personală***. Se întinde de la 60 la 120 cm, între aceste limite fiind desfăşurate relaţiile de comunicare, în special, cu prietenii. Există diferenţe în funcţie de temperamentele persoanelor, astfel introvertiţii vor stabili limite mai strînse, în timp ce extrovertiţii vor avea zona mai extinsă. Apropierea se impune să fie făcută lent pentru a nu determina declanşarea semnalelor de retragere. Acele persoane care se apropie prea repede sau chiar pătrund în zona intimă, denotă lipsă de tact şi incapacitatea de a aprecia personalitatea celuilalt şi pot fi etichetaţi ca obraznici şi agresivi.
3. ***Distanţa socială***. Această zonă variază între 120 şi 300 cm şi se impune în cazul prezenţei unor cunoscuţi, colegi de serviciu. La această distanţă au loc discuţiile, negocierile sau tratativele, acele conversaţii instrumentale care presupune eliminarea sau diminuarea trăirilor emoţionale.
4. ***Distanţa publică***. Limita inferioară este de 300 cm şi este distanţa care-i cuprinde pe toţi cei care se află, adresează într-un spaţiu public: conferinţe, şedinţe, concerte etc.

Gesturile sunt mişcări expresive ale limbajului corpului în scopul de a comunica sau de a însufleţi reflexii, stări şi trăiri individuale. Vorbitorul foloseşte aceste mişcări ale corpului, în special ale mâinilor şi braşelor, pentru a-şi însufleţi vorbele, iar aceste mişcări pot sublinia, întări, înlocui cele spuse sau, uneori le pot contrazice. Există o serie de gesturi singulare care fie merg paralel cu vorbirea, fie înlocuiesc cuvântele:

1. ***Gesturi de subliniere*** destinate să sublinieze cuvintele sau declaraţiile - mişcări ritmice ale măinilor în mod repetat.
2. ***Gesturi de indicare-arătare*** menite să ne atragă atenţia asupra unor relaţii obiective, prezentări, obiecte sau persoane.
3. ***Gesturi de fundamentare a vorbelor***. Semnificaţia este determinată de poziţia în care se ţin mâinile:
    - palma orientată în sus- prietenie;
    - palma în poziţie verticală-poziţie neutră;
    - palma orientată în jos- negativism;
    - pumnul- tărie;
    - degetele- atragerea atenţiei.
4. ***Gesturi de delimitare*** indică domenii spaţiale sau interdependenţe-palmele sunt ţinute vertical.
5. ***Gesturi demonstrative*** confirmă relaţii obiective: mărimi, greutăţi etc.
6. ***Gesturi ilustrative***

7. ***Gesturi de atingere*** prin care se stabilesc contactele cu persoane şi obiecte.
8. ***Gesturi de înlocuire a cuvintelor***
9. ***Gesturi simbolice***:

- sărutarea vârfului degetelor,
- îndoirea degetului mare în palmă,
- ciupirea urechii,
- semne de lovire,
- semne de putere,
- semne de intenţie,
- semne de apucare.

Mimica este expresia sentimentelor, gândurilor şi emoţiilor. Ea se ocupă de mişcările muşchilor feţei, de aspectele şi de jocul mimic al acesteia. Serveşte atât la exprimarea propriilor trăiri, cât şi a celor străine, în cazul actorilor. Dintre toate reacţiile corporale, mimica este cea care reflectă nemijlocit trăirile sufleteşti. Musculatura feţei se compune din 80 de muşchi mari şi mici, care prin diverse combinaţii reuşesc să exprime un număr limitat de expresii. Fiecare jumătate a feţei este coordonată de o emisferă cerebrală, emisfera dreaptă coordonează jumătatea stângă şi invers, tocmai de aceea celor mai mulţi oameni le este mai uşor să zâmbească cu partea stângă a feţei, decât cu cea dreaptă.

Există o serie de stimuli trimişi de creier musculaturii feţei, în funcţie de mesajul care a ajuns la el. Stimulii pozitivi pot declanşa reacţii precum: umflarea buzelor, strălucirea ochilor, lărgirea pupilelor, freamătul nărilor, deschiderea porilor şi apariţia transpiraţiei. Se pot descrie şi mai multe tipuri de mimică:

- ***mimica agitată*** manifestată prin mişcări rapide şi se datorează unei succesiuni alerte de stări sufleteşti, însoţite de senzaţii puternice şi diverse. Este caracteristică tendinţelor impulsive.

- ***mimica liniştită*** indică o stabilitate a proceselor sufleteşti. Multor stimuli nu li se răspunde. Persoana cu o astfel de mimica este foarte greu de perturbat, fiind reprezentarea persoanei de nădejde, echilibrată, pe care te poţi baza. Caracterizează persoanele vesele şi comode.

- ***monotonia şi schimbarea rară a formelor*** poate sublinia sărăcia trăirilor sufleteşti, dar şi o slăbire a impulsului motric. Cauzele acestei stări pot fi: tulburările de melancolie, paralizia afectivă, plictiseala, tristeţea, depresia, dar pot apărea şi ca urmare a unei boli.

- ***mimici cuplate*** reprezintă însumarea de foarte multe expresii individuale.

Mişcarea. Imaginaţia, senzaţiile şi emoţiile pot genera o activitate musculară mai mult sau mai puţin intensă vizibilă cu ajutorul mişcărilor. Mişcările pot fi efectuate cu mai mult sau mai puţin „nerv", astfel pot apărea tensiuni pozitive care stârnesc interesul şi pot genera angajări, atunci când influenţează diverse mişcări, dar şi tensiuni negative concretizate sub forma abandonului şi manifestate prin răsucirea degetelor de la mâini. Există mai multe tipuri de mişcări:

- ***mişcări înainte*** care semnifică interes pentru obiectivul- ţintă.
- ***mişcări înapoi*** care exprimă tendinţa de a câştiga distanţă şi este privită ca un preludiu al fugii.
- ***mişcări laterale*** asociate tendinţei de a evita ceva.
- ***mişcări în sus***, ca întinderea sau înălţarea pe vârfuri, corespund dorinţei de a te impune asupra celor din jur.
- ***mişcări în jos***, de a părea mai mic, atunci când „ îi atârnă capul", „ pare abătut".
- ***mişcări spre exterior*** răspunde dorinţei de a „acapara" spaţiu şi putere.
- ***mişcări spre interior*** reprezintă acea îngândurare tăcută cuplată cu senzaţia de îngustare, o respiraţie rezervată şi cu extremităţile corpului cât mai strânse.

Vestimentaţia. Îmbrăcămintea şi felul cum o persoană doreşte să arate indică statutul social pe care-l doreşte şi dispoziţia sa. Voinţa de a avea un aspect este ocazional afectată de aşteptările grupului ţintă. „ Haina face pe om" încearcă în fapt să evidenţieze faptul că aşa cum arată îmbrăcămintea persoanei aşa este şi statutul său. Estetica eleganţei constă în îmbinarea optimă dintre fiecare componentă a vestimentaţiei în culoare, formă şi model. La o astfel de eleganţă nu ajunge decât acea persoană care se îmbracă cu gust şi conform statutului său social.

Îmbrăcămintea la un interviu de angajare ar trebui să fie curată, în concordanţă cu moda atuală, să nu atragă atenţia prea tare şi să concorde cu postul pentru care optaţi. Interviul de prezentare este primul contact pe care-l aveţi cu angajatorul, iar în urma acestuia se încearcă să se stabilească dacă vă potriviţi sau vă puteţi acomoda firmei. Este necesară prezentarea într-o lumină cât mai pozitivă, dar fără a aborda o îmbrăcăminte care să nu se potrivească stilului şi personalităţii.

În concluzie, comunicarea eficientă este un element esențial pentru reușita socială a pedagogului social, influențând toate aspectele interacțiunii sale profesionale. Dezvoltarea abilităților de comunicare, adaptarea la diverse contexte și gestionarea provocărilor asociate sunt cruciale pentru a asigura un impact pozitiv și durabil în munca de sprijinire a indivizilor și comunităților vulnerabile. Prin investiția continuă în formarea profesională și în implementarea unor practici de comunicare adaptate, pedagogii sociali pot contribui semnificativ la îmbunătățirea calității vieții și la promovarea incluziunii sociale.

CONCLUZII

Pedagogul social joacă un rol esențial în contextul modern al educației, asistenței sociale și protecției sociale, fiind un specialist indispensabil pentru sprijinirea dezvoltării armonioase a copiilor, persoanelor vulnerabile și grupurilor aflate în situații de risc. Într-o societate caracterizată de diversitate socială, economică și culturală, pedagogul social devine un liant între nevoile individuale și resursele comunitare, contribuind la incluziune, egalitate și bunăstare socială.

În domeniul educației, pedagogul social este un pilon al incluziunii școlare, în special pentru copiii cu cerințe educaționale speciale (CES). Copiii care se confruntă cu dificultăți de învățare, dizabilități sau alte bariere educaționale beneficiază de sprijin personalizat, asigurat prin intervenția pedagogului social. Acesta colaborează cu cadrele didactice, familiile și psihologii școlari pentru a crea un mediu educațional adaptat, în care fiecare copil să-și atingă potențialul maxim. Pedagogul social contribuie astfel la combaterea abandonului școlar, la creșterea motivației pentru învățare și la dezvoltarea unui sentiment de apartenență în rândul copiilor vulnerabili.

În cadrul asistenței sociale, pedagogul social este un specialist cheie în identificarea și rezolvarea problemelor sociale ale familiilor și grupurilor vulnerabile. Acesta intervine în sprijinirea copiilor proveniți din familii dezorganizate, persoanelor fără adăpost, șomerilor, vârstnicilor sau persoanelor dependente, facilitând accesul la resursele necesare pentru o viață demnă. Prin consiliere, mediere și organizarea de programe de suport, pedagogul social contribuie la integrarea socială, la reducerea inegalităților și la prevenirea situațiilor de risc social.

Protecția socială a copiilor și a grupurilor vulnerabile este un domeniu în care pedagogul social își aduce o contribuție esențială. În contextul copiilor aflați în sistemul de protecție (centre de plasament, familii de asistență maternală), pedagogul social oferă sprijin emoțional, educațional și social, promovând drepturile și interesele acestora. De asemenea, în cazul persoanelor marginalizate, pedagogul social joacă un rol de mediator, lucrând pentru reducerea stigmatizării și pentru construirea unor rețele de suport comunitare care să le susțină reintegrarea.

Pentru copiii cu cerințe educaționale speciale, pedagogul social este un partener de încredere care facilitează incluziunea și dezvoltarea acestora. Prin crearea de planuri educaționale individualizate, activități adaptate și colaborarea interdisciplinară, pedagogul social contribuie la construirea unui parcurs educațional și social adecvat nevoilor fiecărui copil. În plus, prin sprijinirea familiilor acestor copii, pedagogul social le oferă resursele și îndrumarea necesare pentru a deveni piloni de sprijin în dezvoltarea copiilor.

Necesitatea pedagogului social derivă din complexitatea și diversitatea problemelor cu care se confruntă categoriile vulnerabile în societatea contemporană. Prin expertiza sa multidisciplinară și abordarea centrată pe nevoile persoanei, pedagogul social contribuie la incluziune, egalitate și dezvoltare socială, devenind o figură esențială în educație, asistență socială și protecția persoanelor vulnerabile. Valoarea sa rezidă nu doar în soluțiile oferite, ci și în transformarea vieților celor pe care îi sprijină, asigurând astfel o societate mai echitabilă și mai bine integrată.

Conform Clasificatorului Ocupațiilor din Republica Moldova (CORM 006-2021), aprobat prin Ordinul Ministerului Muncii și Protecției Sociale nr. 11 din 12 noiembrie 2021, ocupațiile de pedagog social și asistent social sunt definite astfel:

Pedagogul social este responsabil de sprijinirea dezvoltării sociale și educaționale a indivizilor, în special a copiilor și tinerilor din medii defavorizate sau cu nevoi speciale. Acesta lucrează pentru a facilita integrarea socială, prevenirea comportamentelor deviante și promovarea bunăstării emoționale și sociale. Atribuții principale țin de:

- Elaborarea și implementarea programelor educaționale și de dezvoltare personală.
- Consilierea și suportul individual pentru beneficiari în depășirea dificultăților sociale și emoționale.
- Colaborarea cu familiile, instituțiile de învățământ și alte organizații pentru a asigura un mediu propice dezvoltării beneficiarilor.
- Organizarea activităților extracurriculare și de socializare pentru a stimula integrarea și participarea activă în comunitate.

Asistentul social oferă suport persoanelor, familiilor și comunităților pentru a îmbunătăți calitatea vieții și a facilita accesul la resursele necesare. Acesta intervine în situații de criză, oferă consiliere și dezvoltă planuri de intervenție pentru a aborda problemele sociale, economice și de sănătate ale beneficiarilor. Atribuții principale:

- Evaluarea nevoilor beneficiarilor și dezvoltarea planurilor individualizate de intervenție.
- Furnizarea de consiliere și suport emoțional pentru a ajuta beneficiarii să facă față provocărilor vieții.
- Facilitarea accesului la servicii sociale, medicale, educaționale și alte resurse comunitare.
- Monitorizarea progresului beneficiarilor și ajustarea planurilor de intervenție în funcție de evoluția situației.

- Colaborarea cu alte instituții și profesioniști pentru a asigura o abordare integrată a problemelor sociale.

Ambele ocupații sunt esențiale în promovarea incluziunii sociale, protecției drepturilor și îmbunătățirii calității vieții persoanelor vulnerabile din Republica Moldova.

Domenii de angajare pentru pedagogul social și asistentul social în Republica Moldova.

1. Pedagogii sociali pot fi angajați în diverse instituții și organizații care au ca obiectiv sprijinirea dezvoltării sociale, educaționale și emoționale a copiilor, tinerilor sau grupurilor vulnerabile. Principalele locuri de muncă includ:

    - *Instituții educaționale:* școli generale și licee (în special în cadrul programelor de incluziune școlară), centre de excelență și colegii pentru sprijinirea tinerilor din medii defavorizate, grădinițe, în special pentru copii cu cerințe educaționale speciale (CES).
    - *Centre de asistență și protecție socială:* centre de plasament pentru copii și tineri, centre de zi pentru copii cu dizabilități, centre de reabilitare pentru victimele violenței domestice.
    - *Organizații neguvernamentale (ONG-uri):* ONG-uri care promovează drepturile copiilor, tinerilor sau ale persoanelor vulnerabile, programe pentru incluziune socială și educațională.
- *Servicii comunitare:* cluburi de tineret și centre de activități extracurriculare, programe de educație informală în comunități defavorizate.

2. Asistenții sociali pot activa într-o gamă largă de instituții și servicii care vizează sprijinirea persoanelor și comunităților vulnerabile. Locurile de muncă obișnuite includ:

1. *Instituții de stat:*
    - Direcțiile teritoriale de asistență socială.
    - Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă (ANOFM) – sprijin pentru șomeri și reintegrare profesională.
    - Primării, în cadrul serviciilor sociale comunitare.
2. *Instituții de protecție socială:*
    - Centre de plasament pentru copii, persoane în vârstă sau persoane cu dizabilități.
    - Centre de zi și centre de reabilitare.
    - Adăposturi pentru victimele violenței domestice sau persoane fără adăpost.
3. *Domeniul medical:*

- Spitale și instituții medicale, pentru sprijinirea pacienților în accesarea resurselor sociale.
- Centre de reabilitare pentru persoane dependente de alcool sau droguri.

4. *Organizații internaționale și neguvernamentale:*
   - ONG-uri implicate în protecția drepturilor copilului, asistența pentru persoane cu dizabilități sau grupuri vulnerabile.
   - Organizații internaționale precum UNICEF, PNUD, Caritas sau Terre des Hommes.
5. *Educație și cercetare:*
   - Programe de instruire și formare continuă pentru alți profesioniști din domeniul social.
   - Proiecte de cercetare în domeniul asistenței sociale și politicilor publice.

Menționăm caracteristici comune ale domeniilor de angajare:

- Mediu interdisciplinar. Pedagogii sociali și asistenții sociali lucrează frecvent în echipe cu psihologi, medici, educatori și alți specialiști.
- Centrare pe incluziune socială. Ambele categorii profesionale contribuie la reducerea inegalităților și la sprijinirea grupurilor vulnerabile.
- Abordare centrată pe beneficiar. Atât pedagogii sociali, cât și asistenții sociali, se concentrează pe dezvoltarea unui plan personalizat de sprijin pentru fiecare beneficiar.

Aceste domenii oferă oportunități diverse pentru aplicarea abilităților lor și pentru sprijinirea comunităților în creșterea calității vieții și a incluziunii sociale.

Pedagogul social și asistentul social sunt piloni importanți ai sferei sociale, având roluri diferite, dar complementare. În timp ce pedagogul social se concentrează pe sprijin educațional, dezvoltare personală și incluziune socială, asistentul social intervine în rezolvarea problemelor concrete ale beneficiarilor și facilitează accesul la resurse.

Ambele profesii sunt indispensabile pentru crearea unei societăți mai echitabile, în care persoanele vulnerabile sunt sprijinite să-și atingă potențialul maxim și să-și construiască o viață demnă și integrată. Colaborarea între aceste două profesii garantează o abordare holistică și sustenabilă a nevoilor beneficiarilor.

SURSE BIBLIOGRAFICE

1. Agenda 2030 pentru Dezvoltare Durabilă (ONU).
2. Codul Educației al Republicii Moldova (Legea nr. 152/2014).
3. Clasificatorul Ocupaţiilordin Republica Moldova. Ord. MMPS nr.11/12 noiembrie 2021
4. Strategie națională din 30 martie 2022 privind incluziunea socială și reducerea sărăciei pentru perioada 2022–2027 al Guvernului RM, publicată în MONITORUL OFICIAL nr. 359 bis din 12 aprilie 2022. https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/254234
5. Acriş C., Dumitru A.C. Pedagogie socială aplicată. Intervenţie în munca socială. Bucureşti: Cartea Universitară, 2005. 372 p.
6. Agabrian M. Şcoala, familia, comunitatea. Iaşi: Institutul European, 2006. 159 p.
7. Albu, G. Educaţia, profesorul şi vremurile: eseuri de pedagogie socială. Piteşti : Paralela 45, 2009. 288 p.
8. Ionuț Anastasiu. Familia și școala privite ca agenți ai socializării. Euromentor Journal-Studies about education, nr.2 p. 38-43
9. Dumitru Bortun. Socializarea prin valori; valori de finalitate și valori de randament. 2011. https://euromentor.ucdc.ro/dec2011/ro/socializareaprinvalorivaloridefinalitatesivalorideran damentdumitrubortun_2.pdf?utm_source=chatgpt.com
10. Bulgaru I. M. Implicaţii teoretice şi metodologice în concepţia sociopedagogică a lui Émile Durkheim.Teză de dr. în pedagogie. Chişinău, 2008. 154 p.
11. Cojocaru D. şi al. Repere socio-pedagogice ale schimbării în sistemul educaţional. Iaşi: Lumen 2004. p.132.
12. Liliana Coman. Personalitatea individului privită prin corelația dintre conceptele de «socializare» și «educație». In: Evoluția sistemului național al învățământului special și incluziv ca proces unitar teoretico-praxiologic în câmpul educațional european: 50 de ani de activitate a Catedrei Psihopedagogie și Psihopedagogie specială, Ed. 1, 2 decembrie 2022, Chisinau. Chișinău: CEP UPSC, 2023, pp. 333-340. ISBN 978-9975-46-73.
13. Liliana Coman. Aspecte ale socializării individului în copilăria precoce. Conferință științifică internațională „Aspecte psihosociale ale securității psihologice și manifestările ei în plan social la copii” din 29.10.2021. Ch.: CEP UPSC, p. 63-69
14. Cristea S. Teorii ale învăţării: modele de instruire. Bucureşti: Didactică şi Pedagogică, 2005. 192 p.
15. Horațiu Catalano, Ion Albulescu. Educația socială. Sinteze pentru profesori. Editura: Didactica Publishing House, 2024. – 608 p.

16. Ghidul Educație cu stare de bine. Facultatea de Psihologie și Științele Educației din cadrul Universității din București, proiectul RODAWELL. Editura: Universitatea din București, 2019. – 220 p.
17. Healy, Karen. Social Work Theories in Context: Creating Frameworks for Practice. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2019. ISBN: 978-1-137-60108-2.
18. Davidescu, Elena, Stratan Valentina. Pedagogia socială: (Suport de curs)/ Elena Davidescu, Stratan Valentina; Univ. Ped. De Stat" Ion Creangă", Fac. Pedagogie, Catedra Științe ale Educației. - Chișinău: S.n., 2013 (Tipogr. UPS" I.Creangă"). - 394p.
19. Diaconu M. Sociologia educaţiei. Bucureşti: A.S.E., 2004.- 280 p.
20. Drobot. L. Pedagogie socială. Bucureşti: Didactică şi Pedagogică, 2008.- 156 p.
21. Elena Druță. Particularități ale socializării adolescenților în contextul educației incluzive. Editura: ULIM, 2018. – p.175
22. E. Druță. Educația incluzivă și integrarea socială a copiilor cu dizabilități. Editura: ULIM, 2019.
23. Nicoleta Ioniță. Metode și tehnici specifice de intervenție remedială la elevii cu CES. Editura: Didactică și Pedagogică, 2019. – 150 p.
24. Langa M.C. Contribuţia lui Dimitrie Gusti la dezvoltarea pedagogiei sociale româneşti, Teză de dr. în pedagogie. Chişinău, 2008. 161 p.
25. Monica Lamping. Repere psiho-sociologice cu privire la rolul interacțiunii umane în procesul de socializare. 2010. https://www.rcsedu.info/indeă//.php
26. Lăscuş V. Deontologia pedagogului social. Cluj Napoca: Gewalt, 2002. - 107 p.
27. Maria Mocanu. Teoria și practica socializării copiilor în societatea contemporană. Editura: CEP Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă", 2017. – 210 p.
28. Muntean A. Psihologia dezvoltării umane. Ed. a 2-a, rev. Iaşi: Polirom, 2006.
29. Victor Munteanu. Factori sociali și pedagogici în procesul de socializare. Universitatea de Stat din Moldova (USM). 2019 – p. 240.
30. Marinescu, Viorel. Educația și incluziunea socială: Provocări contemporane. București: Editura Universitară, 2020. ISBN: 978-606-28-1048-6.
31. Manualul pentru intervenții educaționale în contextul asistenței sociale. București, 2020.
32. Narly C. Pedagogia socială şi personalitatea. Bucureşti Casa Şcoalelor, 1928. - 72 p.
33. Neacşu M.G. Contribuţii la dezvoltarea pedagogiei sociale româneşti: I.C.Petrescu. În: Revista de Psihologie şi Ştiinţe ale Educaţie a Universităţii Transilvania din Braşov, vol.III, 2008, nr.1, pg.93-101.
34. Neacşu M.G. Coordonate actuale ale profesiei de pedagog social. În: Revista ştiinţifică

Studia Universitatis, Seria Ştiinţe ale Educaţiei a Universităţii de Stat Moldova din Chişinău, 2008, nr. 9(19), pg.60-64.

35. Ioan Neacșu. Pedagogie socială. Valori, comportamente, experiențe, strategii. Editura: Universitară, 2010.- 376 p.

36. Neculau A. Pedagogie socială (experienţe româneşti). Iaşi: Universitatea „A.I.Cuza". Iaşi, 1994. - 201 p.

37. Nicolae E. Roluri şi atitudini parentale în socializarea copilului preşcolar. Teză de doctorat. Bucureşti, 2012.

38. Nistreanu, T. Consilierea social-pedagogică în mediul școlar. Chișinău: Tipografia Centrală. 2020

39. Nicoleta Puia. Repere psiho-sociologice cu privire la rolul interacțiunii umane în procesul de socializare. 2011.

40. Potlog, V. Incluziunea socială a minorilor vulnerabili. Ch.: Universitatea de Stat. 2018.

41. Andrei Popescu. Dimensiuni socio-pedagogice ale formării lucrătorilor sociali. Editura: Cartier, 2020. ISBN: 978-9975-79-073-7

42. Payne, Malcolm. Modern Social Work Theory. Oxford: Oxford University Press, 2021. ISBN: 978-0-19-091547-5.

43. Dana Rad. Starea de bine din perspectivă psihologică și comunitară. Editura: Editura Universității de Vest, 2020. – p.250

44. Rîşnoveanu A. Rezumatul-lucrării-de-doctorat- Şcoala ca agent de socializare (Practici de socializare în şcoala românească). Bucureşti. http://www.docstoc.com/docs/105388174/

45. Antonio Sandu. Introducere în sociologie. Editura: Lumen, 2016. – 182p.

46. Socializarea – factor decisiv în dezvoltarea personalității. Centrul de Dezvoltare Personală și Socială Pozitiv. 2024. https://centrupozitiv.md/socializarea-factor-decisiv-in-dezvoltarea-personalitatii/?utm_source=chatgpt.com

47. Ana Sandu. Rolul școlii în socializarea elevilor. Editura: Universitatea de Stat „Alecu Russo" din Bălți, 2016. – p.195

48. Elisabeta Stănciulescu. Teorii sociologice ale educației. Editura: Polirom, 1997.

49. Maria Stăvilă. Socializarea în familie și școală: perspective comparative. Editura: Universitatea „Alecu Russo" din Bălți, 2020. - p. 180

50. Toma, Daniela. Pedagogie socială și intervenții educaționale. Iași: Editura Polirom, 2021. ISBN: 978-973-46-8538-9.

51. Valeriu Țurcan. Educația și socializarea: repere teoretice. Editura: Universitatea de Stat din Moldova (USM). 2015. – p. 184.

52. Ungureanu, L. Educația socială: Fundamente teoretice și metodologice. Chișinău: CEP USM. 2010.
53. Vrăşmaş E. Interveţia socioeducaţională ca sprijin pentru părinţi. București. Aramis, 2008. - 255 p.
54. Elena Zamfir, Iuliana Precupețu. Calitatea vieții: un concept în analiza politicilor sociale. Editura: Editura Academiei Române, 2018. – 320 p.
55. Zipora Yididia. Facilitarea stării de bine prin metode pedagogice în cadrul unui liceu. Editura: Universitatea Babeș-Bolyai. CLUJ-NAPOCA 2020, - 200 p.
56. Huan Yan'an. Socializarea ca fenomen social-pedagogic: actuale întrebări. Revista Научный аспект. Centrul editorial ASPECT, 2024.
57. Биисова Г. И. Образовательное пространство школы как социально-педагогическое условие успешной социализации молодёжи / Г.И. Биисова // Социальная педагогика в России. Научно-методический журнал. 2021. № 4, с. 17-24.
58. Головин Н. А. Современные социологические теории: учебник и практикум для бакалавриата и магистратуры. М.: Юрайт, 2016. 377 с. (Бакалавр и магистр. Академический курс).
59. О. С. Газман. Социальная педагогика: методология и технологии. Издательство: Логос, 2012. – 290с.
60. Григорьев С.И. Педагогическая культура социального работника. Москва: Издательство «Наука», 2019. ISBN: 978-5-7139-0459-3.
61. Евсеева И.Г. Современная социализация подростков как социально-педагогическая проблема/И.Г. Евсеева, Т.В. Курочкина//Межд. журнал психологии и педагогики служебной деятельности. 2019. – № 2, с.31-34
62. А. И. Ковалева. Технологии социальной педагогики. Изд.: Юрайт, 2019, - 320 с.
63. Липский И.Социалъная педагогика: методологический анализ.-М.:ТЦ Сфера, 2004, 324 стр
64. Мальцева Т.Е. Социализация как социально-педагогический феномен / Т.Е. Мальцева, С.Н. Мальцев // Вестник Омского университета. Серия: Психология. – 2020. – № 1. – С. 63-70.
65. Майер А.А. Управление процессом социализации детей дошкольного и младшего школьного возраста в образовании. Автореферат диссертации на соискание ученой степени доктора педагогических наук. Барнаул, 2011.
66. Мардахаев Л.В. Основы социальной педагогики: учебник для СПО / Л.В. Мардахаев. 5-е изд., перераб. и доп. М.: Издательство Юрайт, 2017. 376 с.

67. Милёхин А.В. Актуальные проблемы социализации старшеклассников в образовательном учреждении//Психологическая наука и обазование,№3, 2011, с. 122-127.
68. Мудрик А. В. Социальная педагогика. Москва: Издательство «Академия», 2020. ISBN: 978-5-506-12089-6.
69. Мудрик А.В. Социальная работа и социальная педагогика. Издательство: Юрайт, 2007. – 260с.
70. Мудрик А.В. Социально-педагогические проблемы социализации: монография. М.: МПГУ, 2016.
71. А. В. Мудрик. Социализация личности. Издательство: Владос. 2016. -360 с.
72. Н. Н. Нечаев. Социальная педагогика: теория и практика. Издательство: Владос. 2013. -320 с.
73. Радюкевич М.М. Взаимодействие семьи и образовательного учреждения как направление социально-педагогической поддержки социализации ребенка / М.М. Радюкевич // Педагогическая наука и современное образование. Материалы X научно-практической конференции. – СПб.: 2023. – С. 149-153.
74. М. Н. Русалов. Социальная адаптация и социализация. Изд.: Логос, 2008. – 250с.
75. Рожков, М. И. Социальная педагогика: учебник для вузов / М. И. Рожков, Т. В. Макеева. — 2-е изд., перераб. и доп. — Москва: Издательство Юрайт, 2024. — 287 с. — (Высшее образование). — ISBN 978-5-534-04771-4.
76. В. А. Сластенин. Социальная педагогика и культура общения. Издательство: Логос, 2012.- 310с.
77. Социальная педагогика: учебное пособие/ С.Г.Григорьева. – Казань: 2018. – 97 с.
78. Тригер Р.Д. Психологические особенности социализации детей с задержкой психического развития. СПб.: Питер, 2008.
79. Худякова С.А. Полоролевая социализация как социально-педагогическая проблема/С.А. Худякова, Г.И. Гайсина//Педагогические традиции и инновации в образовании, культуре и искусстве. Материалы IV международной научно-практической конференции. – Уфа: 2020. – С. 563-566.
80. www.springer.com
81. www.jstor.org
82. www.researchgate.net
83. http://fdss.ro/proiecte/proiecte-in-derulare/asistenta-sociala-unitara-si-eficienta-in-serviciile-pentru-protectia-copilului
84. https://social.gov.md/wp-content/uploads/2022/01/CORM.pdf?=chatgpt.com